
Predrag Stanković
ŠUMОВI PORED PUTA
II/II

Copyright©Predrag Stanković

Beograd, 2014

Predgovor

Ovaj spis vezan je za moj prvi: 'Metafizika Minotaura' – 'Sistem' s naumom da bude neka vrsta pratećeg dela, dopune i to *glavne* dopune prvom *glavnom* delu. Zašto baš naslov 'Šumovi...'? U spomenutom prvom delu zapisao sam sledeće: '...svaki muzički instrument proizvodi konačni broj čulno perceptivnih jasnih *tonova*, *grupu tonova* i *međutona* ali i beskonačno mnogo *šumova*, koji na zvaničnim muzičkim skalama nisu zapisani, a ostavljaju ne manje važne tobože nečujne tragove koji se mogu nazvati šumovi, mada ovim nazivom kao da je njihova vrednost umanjena. Ovi su ipak sastavni deo ukupnog muzičkog doživljaja. Tako i svaki čovek u svom delanju ostavlja jasne ali i nejasne pa i, za malo, nevidljive tragove svog hoda u vremenu, crpeći s tog puta sve. Muziku in vivo upravo slušamo radi ovih za naše uši 'nečujnih šumova', koji se ne mogu reprodukovati ni najsavršenijim mehaničkim sredstvima. Radi punoće doživljaja, ako smo u mogućnosti, čitamo cela originalna dela, ne skraćene verzije; posmatramo originale umetničkih dela, a ne 'verne' kopije...

Smatram da su 'šumovi' koje ostavljamo pored glavnog puta, isto toliko važni i značajni koliko i ona dela koja možemo nazvati jasnim ili jasnim tonovima s tim što ih ne čujemo kad nećemo a još manje kada se na silu trudimo da ih čujemo. One druge moramo da čujemo! Oni pored puta ipak su tu, verno s nama, u nama i van nas i svakako su deo našeg sveukupnog misaonog i praktičkog delanja i doživljaja svih naših doživljaja. S toga ostavljam deo svojih marginalija i zapisa, zapravo one izvorne ili potaknute misli i beleške iz najranije mladosti do nedavno, u prvobitnom obliku, osim što je tu i tamo napravljena poneka izmena na lektorskom nivou, na mestima gde je to bilo zaista potrebno. Nije u većoj meri važno ali tek da napomenem da sam pokušao da tekstovi teku hronološki, međutim, u potpunosti bezuspešno, zamisao je negde na put iskliznula iz zacrtanog plana, valjda s pravom.

Ipak sam realizovao jedan moj dug u pogledu bibliografskih i ličnih izvora što je izostalo u prvoj knjizi 'Metafizika Minotaura' i 'Sistem'. Neverovatno, ali čitava gomila teksta se takoreći sama od sebe razvrstala, grubo: na deo o umetnosti, pogledima na istorijska zbivanja, putovanja i deo o filozofskim razmatranjima. Shvatih, tako, da sam se u životu bavio i dopunjavao umetnošću i naukom, kao i putovanjima. Mislim da je način na koji sam dao izvore i više od onoga što traže preozbiljni analitičari. Samo nabrojanje pročitanih dela potreba je nekih da se formalno takmiče u obimu korišćene literature a ne da zađu u suštinu tema i piščevih najdubljih pobuda!

Ostajem u međuvremenu dužan, pre svega sebi, da promislim do kraja i upustim se u najveću avanturu moguću, u pokušaju da kasnije, makar jednim malim/skromnim prodorom u pitanje o *vremenu*, sagradim još jednu misaonu strukturu.

Srećno!

Autor

Moguće tumačenje Kafkinog *Vor dem Gesetz*

O vremenu: interpretacija vremena kao individualnog otkrivanja/Franz Kafka/Pred zakonom/Vor dem Gesetz/Before the Law

'Pred Zakonom sedi vratar. Njemu prilazi čovek iz unutrašnjosti uz pitanje kako da uđe na vrata zakona. Međutim, vratar mu kaže da trenutno ne može da odobri njegov pristup. Čovek se zamisli i upita zatim da li će mu biti odobreno da pristupi zakonu nešto kasnije. 'Moguće je' reče vratar 'ali ne sada'. Vrata ka zakonu su otvorena, kao i uvek, a vratar se povuče u stranu, tako da se čovek samo malo nagnu kako bi video unutrašnjost. Primitivši ovo, vratar se nasmeja i reče: 'Ukoliko te to toliko privlači, pokušaj da uđeš i pored moje zabrane. Ali znaj, i ja sam moćan a zapravo sam najmanje važan vratar. Iz prostorije u prostoriju čeka te neki drugi vratar, svaki moćniji od onog prethodnog. Ja lično, eto, ne mogu da izdržim ni pogled trećeg po redu'. Čovek iz unutrašnjosti nije očekivao takve poteškoće: zakon uvek treba da bude dostupan svakom, misli on, međutim gledajući sada malo pažljivije vratara u njegovom krznenom kaputu, s velikim šiljastim i isturenim nosom, i njegovom dugom i tankom tatarskom bradom, odluči da bi bilo bolje da sačeka dok ne dobije dozvolu da uđe. Vratar mu dade stolicu i dozvoli mu da sedi sa strane kapije. Čovek je ovde sedeo danima i godinama. Više puta je pitao za dozvolu da prođe, iznuravajući vratara svojim zahtevima. Vratar ga je često nakratko zapitkivao o njegovoj domovini i mnogim drugim stvarima, ali ovo su bila neutralna pitanja, onakva kakva veliki ljudi postavljaju, s tim što bi na kraju uvek iznova govorio da još ne može da ga pusti unutra. Čovek, snabdevši se pre dolaska s mnogim stvarima za put, potroši sve, bez obzira na vrednost, kako bi pridobio vratara. Ovaj bi uvek sve uzimao govoreći pri tome: 'Ovo uzimam samo zato da ne pomisliš da nisi ništa preduzeo'. Prošlo je mnogo godina a čovek je skoro neprestano proučavao vratara. Zaboravio je na druge vratare pa mu se ovaj prvi činio jedinom preprekom ulaska u zakon. Prvih godina je proklinjao zlu sudbinu, nepromišljeno i naglas; kasnije kako je bivao sve stariji samo bi mrmaljao sebi u bradu. Postajao je detinjastiji i s obzirom na tolike godine proučavanja vratara upoznao se i s moljcima koji su se nalazili u krznenom okovratniku vratarovog kaputa, pa je čak i njih pitao da mu pomognu da ubedi vratara. Konačno, njegov vid je oslabio pa nije znao da li su stvari oko njega postale mračnije ili ga jednostavno izdaju oči. Vide, međutim, u mraku odsjaj koji je neprestano dopirao iz prolaza koji je vodio do zakona. Sada više nije imao vremena da živi. Pre smrti on sabra sve što je doživeo za čitavo vreme čekanja u jedno pitanje koje još nije postavio vrataru. S obzirom da više nije imao snage da pomeri svoje ukrućeno telo mahnu vrataru da priđe. Vratar moraše da se jako sagne ka čoveku, s obzirom da su se stvari u velikoj meri izmenile na štetu čoveka. 'Šta još hoćeš da znaš?' upita vratar, 'Baš si nezasiť!' Čovek odgovori: 'Svi teže ka zakonu, kako onda da za sve ove godine niko osim mene nije zahtevao prolaz'? Vratar vide da čovek umire i kako bi ga ovaj čuo počeo da viče: 'Ovde niko ne može da dobije dozvolu za prolaz s obzirom da je ovaj prolaz namenjen samo tebi. Sada ću ga zatvoriti'.

(Preveo p.s. uporedo s nemačkog i engleskog jezika)

Moguća tumačenja Kafkinog *Vor dem Gesetz*:

Prvo tumačenje

Identitet ili našu suštinu ne možemo tražiti u stvarima, predmetima ili drugim ljudima, pa ni zakonima, jer je on samo naš. To je jasno. Tražiti identitet i objašnjavati ga 'kvalitetima' ili

stvarima uopšte izvan nas samih i naše sopstvene egzistencije i stava prema svetu u kojem živimo, apsurdni je čin i unapred je osuđen na neuspeh. Gde je onda naš identitet? Nigde! On ne postoji u smislu 'negde se nalaziti'. On postoji samo u traženju (u Ništa) ali ne u prostoru već u traženju smisla našeg bića. Znači, pitanje nije 'gde' već 'kako' jer mi smo već tu kod njega. Od momenta rođenja od početka *našeg* vremena već smo uključeni u sveukupni holistički povezani svet koji je već 'tu' pa smo i mi 'tu' kao bića, naime, svet koji je već 'spremno' povezan na kulturološkom nivou momenta našeg ličnog početnog prisustva u tom zamršenom splete kao posebna bića. Znači: nismo bića izvana, koja žive na način saznanja sveta već na egzistencijalni način sticanja iskustva o svetu – utonuli u njega i baveći se njime stalno idemo ka *budućnosti, napred*, iskustvom ali nikada ne dostižemo budućnost u smislu cilja, jer u ovakvom gledanju ne postoji cilj kao neka supstancija, na primer, već samo kao **stav** prema našem bitku našeg bića (suštini) u traženju našeg identiteta, pa se budućnost u ovom smislu može nazvati mogućnost na putu ka budućnosti. U ovom iskustvenom procesu u kojem nam se stvari *otkrivaju*, jer one su već tu, kao događanja, sve dobija sasvim drugo značenje, a time i značaj a to i jeste osnov našeg stava – smisao.

Drugo tumačenje

Prostor koji zjapi između pojedinca i institucija, izolovanost nečega što samo imamo iluziju kao da postoji radi nas i da ne možemo bez toga/njega, čini nas ljubaznim do poniznosti, uz veliko strahopoštovanje. Ljudi gore, ljudi dole i oni koji su između! Naredbe ne dolaze direktno, već svako zna svoje mesto i ulogu koju treba da odigra pred pojedincem ispred neke institucije. Međutim, sve te uloge nisu samo za pojedinca koji 'čeka' i 'ište' već i radi njih samih. Tu je veza čvršća nego igde, ali predstavlja i najjače okove za sve koji su u igri, nagore i po horizontali. Ovde je gustina i pretrpanost tolika da najmanji pokret bilo kog u nizu treperi na sve strane i svugde odražava svoj uticaj, tako da, svi znaju po inerciji i po načinu guranja šta treba da rade. Znaju još i *bolje* to da urade, jer dodaju i svoje udvorištvo. Dalje, u tom nizu i krutom redosledu neće onaj 'gore' izvršiti svoju naredbu, jer zato on naređuje, a da bi neko drugi to izvršio. Taj drugi nije drugi, već je zbog gustine upravo on koji naređuje. Još i više od onoga koji naređuje, ali nadole, zato što unosi i svoju silu, dodatu onoj početnoj, pa je onda još jači od onoga gore, osim što ima više prepreka zbog piramide koja ide ka manjem broju utvara, ali je zato gore gušće – više dodira i direktnih susreta i odbijanja koja se onda peristaltikom prenose na sve strane... Ideja naredbe odozgo se iskrivljava kako ide prirodnim kretanjem nadole. Ona se prenosi na sve strane, ona se upojednostavljuje, razbija ali i izoštrava, jer svako unosi pomalo svoje sile u nju. Zato važi moguća pouka teksta: Utvare koje su gore ili barem misle da jesu, zapravo nisu to što jesu, već su ono što su na svojim krajevima, čak ponekad i suprotnosti. I, dalje, ako su pri svesti, a često nisu zbog obmane i fatamorgane koju visina stvara, treba da se svakodnevno prisete i sami sebe opomenu da su krivci oni a ne direktni izvršitelji! Sila zakon ne pita, već predstavlja sam zakon.

Treće tumačenje

Vreme igra suštinsku ulogu u ovom tekstu: nepoštovanje vremena onog drugog i bezdušno trošenje tuđeg vremena; nesvesno i neodgovorno traćenje samo svog, dragocenog vremena, nečovečno starenje, prolaznost pojačana silom kamuflirane nužnosti koja se pokazuje kao nepotrebna nužnost nikome, nemoć koja se ispoljava kroz beznade u vremenu. Ono što je u ovom tekstu najprisutnije to je nesvesnost o sopstvenoj prolaznosti, isticanju sopstvenog vremena. Ima previše apsurdna na ovom svetu pa nećemo dodavati još jedan. Ta svest koja nije svesna onog bitnog okrenuta je ka drugom, ka onom što za čoveka koji živi na nekom

drugom meridijanu, nema toliki značaj. Takav čovek bez svesti zapravo ima svest koja nije okrenuta ka onome u kome boravi i čiji je proizvod i zbog koga bi trebala da biva, već je okrenuta ka onome ili onima koji opet nemaju svest o drugim, jer nisu svesni različitosti svesti... niti mogu biti jer im horizont nije pristupačan, mada se ponašaju kao da jeste. Takozvani sveznajući, svesnalažljivi, svemogućí – omnipotentni bogovi! To je čovek kao institucije, koje žive za sebe i u sebi i samim tim u svom vremenu, trudeći se da sve ovo prošire te da važi za sve, pri tome imajući tu moć da to i urade. One smatraju da su vanvremenske pa time i da nisu smrtne, istovremeno začudo 'iskreno' čineći sve da pojedincu koji stoji izvan njih, ukažu na njegovu suštinu: da je njegovo vreme njemu najdragocenije, da mu vreme prolazi, da je smrtan, da je jedinstven kao pojedinac i još mnogo toga. Pojedinac zaslepljen svojim svakodnevnim potrebama i pritajenom pretnjom i zebljom za svoj opstanak ovo ne vidi i ne shvata, iako mu je ponuđeno vrlo jasno od strane svakojakih institucija. Naime, svakodnevno je u situaciji da to i iskusi i postane svestan...

Komentar

Cinizam, ispred svega ostalog; moć državnih institucija; nemoći pred zakonom; nemoć pred državnim institucijama; nemoć pred silom administrativnih učesnika koji svi po vertikali, od najviših funkcionera do najnižih učesnika po rangu u vlasti, misle da 'predstavljaju' a uglavnom i 'predstavljaju' silu države. Zapravo, čitavo kretanje može i obrnuto da se posmatra. Kako vlast ide naniže, u neku ruku, zakon se sve proizvoljnije tj. **individualno** tumači. Ona, vlast, je sve čvršća i gora po obične građane, što je fizički i funkcionalno njima bliža. Sam zakon je uvek uprosečenje i obezličjenje onih na koje se odnosi, ali je u primeni, negde manje negde više, ipak volja ili samovolja onoga koji ga tumači tj. primenjuje, sprovodi... Vlast je u ovom obliku i najkoruptivnija. Oni najviši su već institucionalno korumpirani, a najniži službenici imajući osećaj pune individualne i neograničene slobode vlasti, svaljujući odgovornost na više funkcionere i imajući na taj način u svojoj suštinskoj neodgovornosti s obrnutim osećanjem i apsolutnu slobodu u ophođenju i slobodu svoje lične interpretacije **želja** vlasti, i opet: ne snoseći odgovornost za svoje postupke, iskazuju, zapravo, mnogo veću samovolju prema 'ostalima', građanstvu, dok su funkcioneri u svakodnevnoj aktivnosti u stalnoj borbi za opstanak i dokazivanju svoje uspešnosti. Ovi drugi rade za drugog, samovoljno interpretirajući i zakon i želje vlasti ali i granicu koruptivnosti... pa se ovde postvalja i pitanje koliko od same glave riba zaudara a koliko se smrad širi od repa...

* * *

Percepcija vremena, negde drugde

Kairo! Utisak je da ovde *vreme* zaista traje duže nego na drugim mestima. Vrućina koja čini da ono što nije uspelo da ispari u toku dana, konačno popusti u predvečerje pretapajući se u niz događanja u nagoveštaju noći. Oberučke, jedva dočekani sumrak kao mogućnost izbavljenja u izvesnosti noći koja ipak pristiže i izvesnosti navrlog adrenalina koji kao da zna šta mu je raditi te se primirio u toku vreline dana. Pustinjski, čarobni hlad povetarca, makar i minimalni, uz sve mirise, spasonosno pristiže, a sunce se polako gasi na horizontu najavljujući konačno svoj san ali i buđenje negde drugde...

Kairo. Obasjani grad, retko kad u velegradskoj izmaglici, a kako ga pantimo mi, nešto vremešniji, uvek čistog vazduha i mirisa... da li to detinjstvo govori kroz razne filtere *vremena* ili je zaista tako bilo. Ono što je ostalo još uvek da živi večnim sjajem to je usijana lopta na nebu, žega, drevni Nil i njegova mirnoća, pa i nekakva sigurnost koju širi, svestan

svoje moći i višemilenijumskog značaja. Ljudi, koji skoro da trče ulicama, nemarno, nekako razuzdano, kao deca, gledaju na sve strane, sve i svakoga. Svi se posmatraju, svako svakog gleda i zagleda kao u strahu da će biti nepristojan ukoliko to ne radi...

Ono što Kairo ima to većina gradova u svetu nema, a to je neposrednost i osećaj da se na ulicama zaista odvija veći i važniji deo života ljudi koji žive u njemu. Ta neposrednost ništa ne preskače, sve je tu nadomak pogleda i to u svoj svojoj punoći. Imate utisak da vas u prolazu čak i vozači i šoferi taksija i autobusa posmatraju. Svima im uzvraćam, oduševljen što sam opet ovde.

Nije bilo prisećanja jer nikada nisam napustio mesto žestokog detinjstva, kao uostalom nijedan drugi grad u kome sam ikada živeo. Tako ni ljude koje sam sretao iz najranijeg detinjstva, iz uskih klupa, sportskih klubova, amfiteatara, radnog mesta itd. Zapravo radilo se sve vreme o sećanju na dane najranijeg detinjstva i mladosti s vremenskom 'prazninom' od nekih četrdesetak godina! Radilo se o mnogo više od toga.

Onog momenta kada iz aviona ugledah deltu Nila tj. liniju razdvajanja Afrike od mora, otpočelo je sa naviranjem... koje se nije zaustavilo do danas. U stvari, naviranje koje nikada ni otpočelo niti se može okončati. Naviranje nema početka, ali jeste vremenska odredba, jer je *vreme* inicijator, kao kakav demijurg u ovom slučaju. Vreme, i sve ono što je ono nosilo i značilo u mom životu. Svako ima svoje vreme, hajde da ga nazovemo, svoj sat, svoj *prolaz*. Tako nije tačno da vreme protiče već mi protičemo kroz nešto što nazivamo vreme. A šta je s vremenom? Ono ističe!

Neobično je i to koliko ovde svi uživaju da se o vas očešu, da vas dodirnu, tek tako, u prolazu, na bilo koji način. Neko može biti užasnut slikom vozača automobila, naročito taksija koji, ponekad, kao što el toro juri na crvenu maramu, jure da očešu galabiju ljudi koji nepropisno prelaze ulicu, a ponekad i prolaznika koji su se našli na ivici trotoara. Prepuni autobusi gde se ljudi bukvalno penju jedni preko drugih. Neverovatni prizori. Tu se malo šta promenilo!

Sveopšti utisak je utisak gustine koja budi osećaj intime i pripadnosti ljudskom rodu. *Prisutnost*, svugde i na svakom mestu, je ono što dominira i zaokružuje sve ove utiske. Otudenost ljudi od ljudi kao da još uvek ovde nije na delu. Samim tim mnogo toga u ovom svetu je drugačije, pa i vreme. Ovde se živi neko drugo vreme. Možda tome doprinosi i znažni osećaj sveprisutnosti drevnih vremena, nečega početnog ali stalnog, drevnog i 'neprolaznog'; prisutnost je zapravo i znatiželja, a šta je znatiželja drugo do preduslov za prisutnost!

Opet, svi nekud žure, pogotovo ženski deo prolaznika, kao da su gonjene nekom nevidljivom silom da što pre stignu do prethodno zacrtanog odredišta... a kada su s decom onda je to prava trka da se prebodi, samo njima znana, prostorno-vremenska praznina. Iako zabrađene ili upravo zbog toga, deluju pomalo nestvarno, već samim tim što je ovde sve u maštovitom dočaravanju... One su jedina bića na ulicama velegrada koja se čine da imaju neki zajednički cilj, u koji se makar samo i svojim 'standardnim izgledom' utapaju. Svi ostali su tu da bi bili tu, a ne na nekom drugom mestu!

Čudan je osećaj kada ugledate decu ili odrasle kako sede po pločnicima, ne na ivici trotoara, obično u hladu preko dana, noću je to mnogo neobaveznije. Nekada davno, bile su tu i dosadne muve koje bi bezbrižno šetale po obrazima dece, preko onih delova koji su bili umazani nekim jelom ili sličnim 'flekama'... Za mene kao dete, sve je to bilo fascinantno, naročito Kairo noću, prepun reklama i svakakve nakićene rasvete i naravno hlad posle teške dnevne jare. Danas, uz ponešto dopunjen lični rečnik, mogu reći da mi je sve to izgledalo

egzotično, a ono što je najvažnije primećivao sam i bio krajnje svestan neimaštine koja je kolala svuda ali ne kao *beda*, već kao da je bila navika nekog drugog sveta... Ovde je to sve naizgledalo 'normalno' pa se neimaština ne pojavljuje u obliku bede. Pomislih kako sam oduvek bio veoma svestan ove razlike!

Imati vreme i imati vremena! Život *ima* ovde neko drugo *vreme* i neki drugi prostor. To je uvek bilo tako i pre mnogo, mnogo godina. Davno, napuštajući ga, mislio sam zauvek, Kairo je imao 3,3 miliona a sada oko 24 miliona stanovnika. Jedino što se stvarno promenilo to je ogromni broj arhitektonski jednoličnih kuća na prilazu Kairu, uz put koji se proteže sve do Piramida, koje sa svojim kupastim rešenjem zaista predstavljaju ono prvo i jedinstveno i najdublje u vremenu... i povratak u njega. Nekada se preko Heliopolisa putovalo do Gize oko pola sata pa i više, sve do izdvojenog i usamljenog uzvišenja gde su se nalazile ogromne kamene kocke postavljene određenim redom jedna na drugu, arhitektonska dela koja se zovu Piramide. Danas vam se može desiti da se u nekom hotelu u Gizi probudite s pogledom na obližnje najdrevnije ljudsko delo – nema pustinje, nema asfaltiranog puta kojim se kao preko crne zmijolike niti, kroz Saharu putovalo do početka vremena. Tu smo, na licu mesta oči u oči sa prošlošću.

Put, kojim se izlazi iz centra grada prema Piramidama ide uz zidine kojima je opasano groblje, možda i najveće groblje na svetu, lagano nas uvodi u priču o životu i smrti, naime, briše razliku između ovo dvoje, čineći i jedno i drugo stvarnim. Oko pet miliona izbeglica sa Sinaja iselilo se u toku 1967. godine i godinama nakon toga. Veliki deo ovog življa u potrazi za životnim prostorom smestio se na groblje u Kairu. Oni se u pravom smislu mogu nazvati *smrtnicima* jer žive, kako na grobnim površinama tako i u samim grobovima. Uzrok ovom mom pisaniju sada, nije u toj meri važan koliko pojam života i smrti, pa bi priča ovih ljudi svakako bila izvornija od bilo koje sve priče koje je jedan Filozof čitavu deceniju prikupljao sedeći po seoskim gostionicama u Nemačkoj razgovarajući o ozbiljnim temama sa manje ili više učenim ljudima, i pokušavao da pronikne u osećanja ljudi i njihov konkretni odnos prema životu i smrti; ako je do autentičnih informacija onda su one svakako bile dostupne možda i dostupnije na drugim, kasnije isto tako dostupnim mestima sličnim groblju u Kairu. Da paradoks bude veći, pet miliona ljudi napušta Sinaj pred silom onih koji su u još većem broju živeli skoro deceniju kao smrtnici suočeni sa smrću pred smrt. Pred Holokaustom!

U samom Kairu, na sve strane vidite ljude kako guraju kola s metalnim, često ulubljenim kontejnerima obojenu tekućinu za piće, obično crvenkaste boje, ređe žute. Promaknu poneka malo veća kolica sa sečenim mesom horizontalno pedantno naslaganim i sabijenim u kupasti oblik, šireći miris jagnjetine na sve strane, a tu su i prave akrobate: 'nosači lepinja', s tepsijama na glavama s po nekoliko desetina lepinja... egipatske lepinje, naduvanog oblika, bez sredine, od krupno samlevenog brašna, trebalo bi da budu najukusnije lepinje na zemaljskoj kugli jer se radi o egipatskom žitu, ogrejanom na izobilju sunca, a napravljene su od tamnog brašna. Što se egipatskog žita tiče, nekada u starom Rimu prekidal su se politički skupovi i nastupi pojedinaca i gupa po trgovima kada bi neko utrčavajući na trg sav zadihan uzviknuo da je pristiglo egipatsko žito u Grad. To me podseti da sam prilikom boravka u Amanu ušao u prodavnicu da kupim dve tri slične lepinje, da me želja mine. Dadoh prodavcu pedeset delova jordanske funte. Počeše da naviru osmesi na licima ljudi koji stajahu oko mene: jedna puna kesa, zatim, druga kesa, kada je prodavac načeo treću zaustavih ga pokretom ruke, mimikom i uz propratni engleski, jedva ga ubedivši da stane, te da želim samo dve lepinje, ostalo neka zadrži. Eto, šta je narodni hleb! U Libiji, u Tripoliju, redovno sam čekao po pola sata da se proces pečenja hleba okonča... nakon čega bi pekar tek ispećeni

hleb pobacao u četvorougona žičana kolica a onda bi krenulo zahvatanje svih prisutnih bez obzira na ponekad opečene prste, a i kesa bi se skoro topila od vreline hleba. O ukusu da ne pričam. A ni cena nije za spominjanje... Ono što znam jeste da se u Egiptu 'njihov' hleb održao do danas i da ukusnijeg nema.

Jagnjetinu na ulici nisam smeo kao dete ni da pomirišem, zapravo, ništa s ulice nisam smeo ni da pogledam! – u kući je sva hrana potapana u vodu s rastvorom hipermangana... Miris je, ipak, zauvek ostao. Usudih se, ipak, mnogo godina kasnije da tako naslaganu jagnjetinu u slast pojedem. Pomislih hrabro: neka bude šta *treba* da bude! I namah se setih primedbe sa studija: 'Kolega, morate ponekad i fatalistički posmatrati stvari!' Možda ipak nije bio najbolji trenutak za iskušavanje...

Pogledah k nebu – Disk s vatrenim kočijama nije se više video, a ni preko dana nije bio jasnih ivica od isparenja, barem ne u centru – drevni mit da toplota jede vlagu – kako su nekada ljudi mislili jer i toplota mora od nečega da živi – ovde je na delu. Sunce se hrani vlagom!

I 'večna' fotografija sunca sa razgranatim zracima s vrha Piramida još uvek je 'mitska' – upoređivao sam današnje fotografije sa onima koje napravih pre četrdesetak i više godina. Verovatno su se mnogi oprobali na istu temu! Na sličan način se poigrah s vremenom i osećanjima slikajući delove Kaira sa Citadele – s istog mesta, kroz iste uvijene gvozdene ornamente sa istog otvora! Može li se reći da je ovo kopija? Šta ćemo sa međuvremenom i svim onim događanjima u tom međuvremenu?

Usput zamišljam: šta bi bilo kada ne bih znao da se i zvezde pokreću i magline u svojim turbulencijama. Onda bi sve izgledalo Jedno i nepomično i večno tu. Zauvek viđeno! u miru opstajuće s večno opuštenim i zamišljenim likom Sfinge.

U smiraju, ulice grada kao da dobijaju na značaju, iako im toga ne manjka ni preko dana. Polako, još za svetlog večernjeg neba, počinju da se pale milioni svetlećih vrtećih, treperavih a i onih dostojanstveno mirnih reklama prepunih boja. Bezbroj taksija se vrti ulicama tražeći ili vozeći mušterije. Sa svojom neverovatnom svetlo-rezeda bojom, centrom dominira novoizgrađeni Hotel Hilton. Namah pomešah vremena, danas je to Hotel pun staračkih bora i neke druge boje, možda je i prefarban, ko će ga znati. Na Zamaleku, adi posred Nila, još uvek se ističe nekadašnji prvi TV i radio odašiljač. Uglavnom sve se pojačava osim dnevne jare koja jenjava sputana hladom nadolazećeg pustinjskog povetarca. Mirisi, buka, blještavost svetala. Sve!

Nebo?! To je nešto što se valjda nigde ne može videti osim na ovom mestu, ono do duboko u noć sjaji plavetnilom i kazuje da dan ne prestaje, da je tu negde iza, i da će opet doći. Tako i biva jer zora pristizhe nešto pre četiri, uz cvrkut mnogobrojnih ptica, egzotičnih i onih drugih. Ako ste ipak ostali budni, onda možete videti i noćni život, čak i pir insekta i gmizavaca, na primer, sitnih prozirnih guštera koji po plafonima gutaju muve koje se u njihovim stomacima ocrtavaju kao crne tačke..., a žohari neverovatnih veličina šetaju raskalašno po stanovima u kohabitaciji s buba rusima, koje su uspele u ove regione da pristignu iz severnih delova Evrope i nasele se ovde i u neviđenim količinama da se razmnože!

Vratimo se par sati u prošlost i opet: sjajno nebo koje duboko u noć još uvek govori, zaokružavajući na taj način sve događaje proteklog dana, dajući mašti na volju. Malo gde noć traje ovoliko kratko, ali se ipak čini večnost. Polarne noći su ipak samo fenomen na koji se treba navići. Ovde je priroda na delu, kao već utabana navika ljudi. Ali, na neki način manje priroda nego igde. Čovek je okrenut licem i pogledom ka ljudima i vrevi, međutim, mislim da je okrenut ka gore, valjda mu Bog Sunce i nedozvoljava, običnom smrtniku, da ga direktno

gleda preko dana, ali mu ne može oduzeti slobodu da misli uperi ka onome što nije prisutnost za razliku od prisutnosti u odnosu na život. Ovde je noć isto toliko živa koliko i dan i nije čudo da je postojao mit dana i mit noći... svi hramovi Egipatski su podignuti sa zapadne strane Nila. Sad, neko može ovo da tumači na dva načina, ali je svakako postojala misao o tome, o vanvremenskom danu i svakako vanvremenskoj noći. Da li jedno u pravcu smrti koja je život s one strane, ili u pravcu života koji je s druge strane... A i mesec je ovde živ i nije simbol noći, već se pretvara i u simbol dana itd. itd. jer Mesec je blještav kao Sunce, i nije nagoveštaj i istureni deo noći već nešto svetleće na nebu, na nečemu što se zove noć!

Nil je pri svom proticanju kroz grad uzak ne odajući utisak da nosi veliki deo Afrike svojim tokom, niti nam budi posebne asocijacije na zavisnost jednog ogromnog prostranstva sa življem koji je već milenijumima koncentrisan uz njegove obale. Mutan, tih i miran kao da nosi u sebi neku duboku tajnu davnih vremena. Tajna podrazumeva i neku istinu, jer ne bi bila tajna. Možda je ta istina koju Nil nosi *život*. Život kišnog dela Afrike i pronosi ga kroz njen istočni deo, rasprskavajući se u nepreglednu deltu pred svoj mirni i grandiozni kraj, kao svoj poslednji izdah, nalazeći konačno, već sasvim umoran večni mir u Sredozemlju. Ujedno, svoju tajnu koju nam nudi celim tokom ne otkriva već je laganim tokom uliva u more. Rasprskavajući tajnu, Nil je nudi svima kao svoju priču. Možda na dnu rečnog korita ostaje usput po neko zrno tajne koja nam, data na taj način, nije dostupna u celini.

Ipak, sa dna mulja nam se otvara i govori svojim načinom, kroz plodove predivnih boja voća, povrća, rastinja. Govori nam i svojim plodonosnim muljem i životom koji on milenijumima donosi i daje, a sve što je s njegove istočne i zapadne strane, nije čudo, smatraše se nekada boravištem slih duhova, duhova smrti. On je sa svojim otkrivanjem sve ono što njegova dolina većim delom nije. Nil je dah i duh *vremena* koje više nije, ali je prisutan u svom mirnom letu svugde. Sveprisutnost je znak i priča onog što možemo nazvati bitak...

Homer daje opis nečeg što nije ni reka ni more ali ga možemo nazvati 'ogromni vodeni tok' a naziva ga večnim Okeanosom, tok koji je toliko dug da obuhvata celu zemlju, a koji izvire tamo nege iza sveta daleko... pa smo i ovde opet u nekom drugom svetu...

Što se tiče značenja naziva Kairo, on potiče još od starih Grka koji osmisliše i ono što je za njih bilo takođe drevno, hronološki svakako davno pre njihove civilizacije. Dva su izraza imali za *vreme* chronos i kairos (καιρός), onaj prvi označavao je vreme prema kvantitetu a drugi mu je davao kvalitativnu vrednost kao sveukupnost i sveobuhvatnost i njegovu večnu prirodu... a tako i bude zauvek! Njegovo značenje je ostalo da zauvek zvoni u šumu večne tišine...

Al Kaira(h) ili Kairo, Kairos ili kako već, je velegrad gde svaka zgrada ili objekat, ali i trenutak može da vas podseća na davnu ili neku bližu prošlost. Posebni utisci urezuju se u pamćenje pri poseti Muzeju u samom centru grada, s eksponatima koji su izloženi prečesto samo kao kopije. I namah postajete svesni 'nestanka' delova *kulturne* zaostavštine, nestanak koji je kulminirao u XIX veku. Neverovatno je da neko uopšte želi iz bilo kojih razloga da se diči posedovanjem tuđe *baštine*. Ispoljava se ljudsko čudo uživanja u tuđem a *skriveno i samo za sebe!* Ali, eto i to se dešava!

Muzej i ostalo... ako nekako čovek i shvati da 5000 godina ne predstavlja beskonačno vreme u stvarnom smislu, ipak vam se svet faraona u koji postepeno ulazite, čini nestvarnim i nemerljivo dalekim, ako za meru vremena uzmemo ljudski život a ne uobičajene mere za vreme koje nam ne daju pravu sliku. U tom slučaju pet hiljada godina bilo bi oko pedsetak ljudskih života! U ovom smislu on je toliko različit da ipak kao da nas deli čitava večnost, s tim što za čovečiji vek 5000 godina ipak znači apsolutnu cifru tj. nešto nedostižno pa tako i

beskonačnu tj. apsolutnu razliku. Tako u odnosu na čovekov vek stoji stvar i sa, recimo, 150 godina unapred ili unazad... apsolutnu cifru, i stalnu beskonačnu vremensku razliku.

U životnom smislu beskonačnost se izjednačava sa smrću, jer šta je drugo gledanje u prošlost nego gledanje u smrt. Gledajući u zvezde koje nigde nisu jasnije osim na Korčuli, gde se na Mlečnom putu ocrta svaka pojedinačna zvezda, zapravo gledamo u nešto što je toliko duboko u prošlosti da se pretvorilo u smrt, mnoge zvezde su uglavnom već ugašene i doživele svoju 'smrt'. Ali gledajući onamo, gledamo i ovamo tj. gledamo u sada jer sada gledamo, ali i u budućnost kao stvaranje novog – novih zvezda, novog života.. pa se ove dve suprotnosti rađanje i nestajanje uživavaju u jednoj tački, koju mi pokušavamo da cepamo na dva, nazivajući jedno smrt a drugo od ta dva život, pa onda da to jedno dalje cepamo na samo naš život i život ostalih itd. do u beskraju pretvarajući sve u jednu jedinu tačku, kojoj pokušavamo da damo smisao 'našeg' života, ne shvatajući da ta tako iscepana tačka nije uslovna za život... jer treba da predstavlja isključivo život. Time isključujemo budućnost koja je zapravo smrt...

Kontrasti, kojih je u izobilju i na sve strane, ono je što ovde fascinira, što nas tera na razmišljanje i postavlja osnovna pitanja. Osnovno pitanje jeste zašto, ali ovde ima još jedno fundamentalnije a to je: kako? Naime, kako je moguće? Je pitanje koje baca u zasenak ono zašto, koje je više filozofsko pitanje. Ovde još nismo u filozofiji, već na njenim izvorima. Na primer: zašto baš ovde? Ali i kako? Zašto tako? Kako i na koji način tako?... Kontrasti teraju ka samom odgovoru i nude ga kao gotovu stvar. Ali gotove stvari se samo gledaju i, uopšte, čulima hvataju. One se ne misle. Misao neće čulnu stvar da misli, već ono iza i tada kreće u potragu... Dalje, engleski ili belgijski gradovi kao i mnogi drugi, nude vam estetski doživljaj reda i sleda pre svega, ali i određenosti, svršenosti, perfekciju, pa stvari prihvatamo bez pitanja kako? možda ponekad zašto! te bi na tim prostorima prvo mesto moglo da zauzme: koliko? *Koliko* vremena, *koliko* toga i toga i onoga... Same kvantifikacije koje nas odvlače od suštine.

Međutim suštine nema u 'koliko', već u 'zašto' i 'kako'? u pitanjima gde odgovor ne može biti u količini već u nečem drugom, gde dolazimo do osnovnih apstrakcija i pojmova razuma, uma, ideja itd. Možda na ovim prostorima upravo radi ovoga nije u većoj meri filozofija onoga iza ili metata... razvijena. Na samom smo izvoru koji uopšte ne traži koliko pa čak ni zašto, već još izvornije: *kako!*

Dalje, Kairo i uopšte Egipat dobija na značaju naročito u XIX veku s izgradnjom Sueckog kanala koji je trebalo da poveže čitav svet s mediteranskim zemljama, u prvom redu s Francuskom, Italijom tj. s južnom Evropom ali i Britanskim kraljevstvom, pa su nastali razni uticaji, raznih kultura, politička uplitanja itd. Sa izgradnjom Sueckog kanala, stapa se najoriginalnija prošlost sa sadašnjošću u jedno, a budućnost se nazire kroz sve veći značaj, koji ekonomski, finansijski i kao turistička destinacija dobija čitav region. Stapanje triju vremena u jedno u početku donosi prosperitet, međutim ovakva nagla stapanja ne donose uvek napredak. Ipak, jak uticaj prošlih vremena održava Egipćane u homogenom i jedinstvenom pokretu ka napred. Otvorenost za novo i francuski i engleski pa i interesi ostalih koji to omogućavaju, zapravo njihova borba za supremacijom na ovom području, donose i poneki pozitivni rezultat za budućnost.

I danas Kairo, a naročito Aleksandrija, prepuni su arhitektonskih zdanja s uticajem i duhom mediteranskog daha začinjelog višemilenijumskom potkom i francusko-engleskom ornamentikom, s Evropom na tlu Afrike i srednjeg istoka pedesetih godina kao nigde osim u već sada potpuno razorenom Bejrutu... Aleksandrija stoji kao večni dokaz raskršća ali i spoja onoga iza, onoga najdrevnijeg i onoga što je uvek bilo i ostalo 'nepročitano' s usana vremena.

Evropa i svet i Egipat, da spomenemo i Liban, pedesetih godina disali su kao jedno sa svojim karakteristikama u kulturološkom pogledu... jedinstveno s prošlošću, sadašnjošću i budućnošću... život se otvarao kao lotosov cvet... a to se odnosilo i na bilo koje mesto u to vreme, pa i najzabitije... Na primer, na tada samo povremeno asfaltiranom i uskom putu od blizu hiljadu kilometara do Asuana bile su postavljene reklame koka-kole i Shell naftne kompanije, a na svakom koraku ste mogli videti i manje cisterne koje su vukli večni plemeniti mučenici – magarci, pune nafte sa crvenom školjkom kompanije Shell na žutoj podlozi (Istovetne cisterne, doduše bez oznaka, slična slika i danas: s tehničkom vodom između Bara i Ulcinja). Deca, bosa i prašnja, koju bi sretali usput i koja bi se za tren oka okupljala oko naših parkiranih kola željni da se slikaju, znali su za Jugoslaviju, znali za Tita... i opet ni u ovoj najvećoj zabiti ni tada: *siromaštvo nije bilo izjednačeno s bedom*... nije bilo ozlojeđenosti, iako im se verovatno činilo da smo u odnosu na njih prekomerno bogati, pod uslovom da su o tome uopšte razmišljali...

Otvorenost lotosovog cveta, prisutnost na svakom mestu, životnost, i sve oko vas, budi vas do te mere da je nemoguće ne osećati stid tek pristiglih smrtnika, nas, zatvorenih i beživotnih na otvorenom, za svoje ponašanje uopšte i odnos prema životu... A, vreme, vreme ovde i nije toliko važno, ne oseća se teskoba koja na drugim mestima postoji radi sabijanja vremena na koje stalno mislimo žureći, trošeći ga besomučno a nikada ga nemajući dovoljno i koje nam u svom oticanju, a da toga nismo svesni, ističe ka kraju. Bez obzira na vrućinu, na privikavanja, na neobičnosti na koje nailazi čovek na svakom koraku, bez obzira na sve, vreme koje je na samom izvoru – životno – miruje i daje nam punoću. Ovde ga imamo u izobilju, ne trošeći ga uzalud na nekom drugom mestu...

Ipak, vreme jeste ovde sabijeno, ali na drugi način a ne našom neprimerenom trkom njemu u susret, ono je ovde, tu, sabijeno u jednostavnosti života i smrti! Nisam proverio, ali i Egipćani sigurno da imaju naziv za smrt, ali ne verujem da je njegov sadržaj isti kao naš, evropejski. Jer, ovde kao da nema pojmovne razlike a razlika je itekako prisutna svuda oko vas. Međutim, ne bih to nazvao smrt već zalazak koji delimično dolazi s izlaskom sunca ali i njegovim odlaženjem u mirnu noć, negde tamo, pa to nazovimo kako hoćemo...

* * *

Lav Šestov, ATINA I JERUSALIM, zapisano

p.s. u filozofiji nema genija, već samo hrabrih i odlučnih ljudi, koji govore 'svoju' istinu tj. istinu koju kroz njih govori bitak

.....

'**Aristotel** bi blagoslovio naše znanje, Platon bi ga prokleo!'

Platon – ljudi sanjaju

Aristotel – mirenje s nužnošću, Platon – borba protiv nužnosti

p.s. metafizika ima za svoj predmet početke: pitanje Boga, besmrtnost duše i slobodu. Međutim, ovo su upravo nedokaziva pitanja, pa ne mogu spadati u NAUKU – znači: metafizika ne može biti nauka!!!

Platon u Fedonu: stvari kao razmena smrti i života, da siće postane vino itd. je stvar filozofije, ali one koja više nije nauka, čak ni znanje nego NIŠTA, PRIPREMANJE ZA SMRT, ona filozofija koja omogućava da čovek vidi ono što po njegovoj volji postaje ono što jeste.

Ljudsko mišljenje koje hoće i može gledati smrti u oči jeste mišljenje drugih dimenzija nego ono koje okreće glavu od smrti itd.

Platonu nije pošlo za rukom da donese ljudima ono što je našao iza granica mogućeg saznanja. Zadovoljstvo je ono što filosofiji ostaje nakon isparenja onoga što pokušava da saopšti. Fatamorgana je neuhvatljiva i vidi se samo sa mesta posmatrača!

U sferi **METAFIZIKE** gde obitava filosofija, kao i sferi **EMPIRIJSKOG** gde su pozitivne nauke, neograničeno caruje i vlada **NUŽNOST ARISTOTELA** i **EPIKTETA**.

KANT dopušta (pored teorijskog uma) postojanje i praktičkog uma gde postoji i bog i besmrtna duša i sloboda, a hegelovska metafizika se u suštini ni po čemu ne razlikuje od Kantovskog praktičkog uma, samo što po formi nije praktični um nego **GEIST – DUH**.

I Hegel kao i Kant misli da je metafizika nemoguća, ali ne zbog granica razuma ili nemogućnosti da se čulima dokaže bog, besmrtnost ili sloboda, ne zato što ovi ne **POSTOJE!** Čovek iz ovih **PREDSTAVA** mora da uđe u svet čistih pojmova koje pruža **UM!** Teorijski um ubeđuje u svoju nadmoć u prirodi, praktički um svojom voljom za moć zahteva vlast nad ljudim!

SOKRAT 'kriv' za utemeljenje autonomije etike, a l i i naučnog saznanja! Sokrat identifikuje znanje i vrlinu!!!

G r e h: bog se proteruje iz sveta koji je stvorio, a njegova vlast, moć data je u celini **RAZUMU** – kao i Adam, tako i Sokrat ponavlja greh – misli koje se odnose na: bog=ja...

* * *

Potaknut tekstom: B. Pavlovića, Aristotel i prigovori Platonovoj teoriji i d e j a

Svrha supstancije – predmet koji je predmet mišljenja ima svoju ideju, ali i svaka ideja može biti predmet mišljenja, pa ima svoju ideju...; zatim, svaka ideja mora imati svoju negativnu ideju, pa se umnožavaju...; čak i ono što propada ima svoju ideju i posle prestanka njegove empirijske egzistencije...;

TREĆI ČOVEK?! (argument, ono između, povezujuće...) – ovaj termin prvobitno uvode sofisti, kasnije ga preuzima Aristotel: jedna od teškoća teorije ideja – naime, između ideje uzroka i pojedinačnog živog čoveka mora biti nešto što je zajedničko i jednako i jednom i drugom, a to 'nešto' će se zvati 'treći čovek', s tim što ide u beskoknačnost – prave veze zapravo nema...

.....

Dalje, Aristotel dopušta da empirijske stvari – veštačke i prirodne, bi mogle nastajati i nastaju i kada nužni oblik (ideje) ne bi postojao ili je za njegovo nastajanje nužan i dovoljan samo 'pokretački' tj. proizvođački (eficijentni) uzrok, pa je time neodrživa teza u Fedonu da su ideje uzroci nastajanja. Aristotel, neodređen, prećutno dopušta da su ideje uzroci bića stvari, iako nisu uzroci nastajanja **svih** stvari!

Po sebi = idealno

Iskonsko dobro = telos – causa finalis – uzrok; Ovo je ujedno i jedan od početaka', temelja na kojem počiva sve postojeće: znanja, uma, priroda; ali, taj 'početak' i 'osnov' istovremeno je i kraj, svrha postojanja i delanja tj. Aristotel i Platon kažu – vrhunsko Dobro je svrha postojanja i delanja! Biće jest biće samo kada je dovršeno, inače je nastajanje; a delanje je uvek određeno i vođeno svrhom itd. itd.

* * *

Aristotel, O DUŠI, nagovor na filosofiju. uvod

Prevod treba uzeti s rezervom!!! (kao svaki prevod Aristotelovih dela)

Ideja je da se sve izrazi u ideji života, što je u grčkom mišljenju bilo stalno pristuno. U prirodi vlada princip svrhovitosti što bi značilo da je materija podređena formi, pa tako: duša je princip kretanja, ali ne postoji i konkretno, već samo u formi kao najviša svrha **p.s.**

.....

p.s. pošto je uveo dušu kao entelehiju tela – ostvarenje tela iz svoje potencije, te kao prvog pokretača, morao je da spusti dušu i do BILJAKA jer su ove sposobne za ŽIVOT tj. imaju najviše funkcije živog bića, a to su razmnožavanje i služenje hranom!...

Samo je um besmrtnan, ostali delovi duše, ne. Um je preegzistentan i ulazi u telo izvana. Takav um se upoređuje sa svetlošću...; Takav UM jeste NUS i on je sebi delatan – nous poetikos; Cilj svega jeste istina, odnosno, stvaranje (poiein); UM-mišljenje aktivan je tako što SPAJA i razdvaja i u tome leži greška (u logici), a suđenje se odnosi na bit (to ti en einai)!

B. Bošnjak – to ti en einai (što bijaše biti) sadrži u sebi jedinstvo sadašnjeg, prošlog i budućeg i tek u toj celini može se videti šta je POJEDINAČNO biće jer se ima vremenski tok kao celina razlike (prevod kod **Tome** – quod quid erat esse-essentia).

NAUKE istražuju dušu samo kad je ona SA telom; Kada bi postojale samo pojedinačne prirodne stvari kao prva filosofija bila bi dovoljna FIZIKA, prva nauka (prote episteme).

B. Bošnjak – Aristotel, kao i uopšte filosofija helenizma, ne upušta se u istorijsko bivstvo čovekovo, već govori o tome šta se može postići iz same ideje filosofije, ali ovde je čovek uključen samo u teoriju (ne u praksu) i SLOBODA je samo na području SAMOSVESTI – čovek tu menja samo sebe, ne i svet i stoga je ovo ostalo kao jedan oblik interpretacije sveta!!!

Hajdeger – Aristotela treba studirati 10-15 godina, a zatim preći na druge teme.

ZEN = živeti: zein = biti zreo, kipeti, ključati, vreti; **psykho** = rashladiti: **psykhe** = duša; (**p.s.** a **ZEN** = **SEIN**??)

SUPSTANCIJA se shvata trojako: kao oblik, materija i ono što je od obojg; **POTENCIJA** + **OBLIK** = živo biće i nije telo engelehija duše već je duša entelehija tela

TO TI EN EINAI – problem istine i laži nije samo u tome šta je nešto SADA nego i šta beše i šta će biti tj. da je uvek to isto – ŠTA BEŠE BITI; (**p.s.** i zato shvatanje istine iz Grčkog to ti en einai – šta bejaše biti – je mnogo dublje i šire od onoga današnjeg, naučnog, šta je stvar SADA, u sadašnjosti – ovo je pitanje prvi (?) postavio na videlo Hajdeger...)

* * *

ANAKSIMANDROV FRAGMENT – sačuvan jedan jedini (primera radi, ukazivanje na teškoće prilikom interpretacije tekstova starih filozofa...)

Znači: jedan jedini sačuvani fragment kod Simplicija i to na osnovu Aristotelove interpretacije sačuvan je do dana današnjeg i predstavlja okosnicu oko koje se stiče celokupna interpretacija Anaksimandrove filosofije!!!:

'Whence things have their origin, (Ako stvari imaju svoj početak;

thence also their destruction happens, Onda dolazi i do njihove propasti;

as is the order of things; Na primer, kao kod reda/poretka/redosleda stvari;

For they execute the sentence upon one another, Jer/Pošto one vrše kaznu/uticaj jedna na drugu;

the condemnation for the crime, Kažnjavajući za crime/nedelo

In conformity with the ordinance of time. U skladu sa pravilima/redosledom vremena'.

Veruje se da bi Anaksimandrova formula u prva dva reda ovog fragmenta trebalo da bude Aristotelova definicija 'principa' (grčki: 'arche') svih stvari navedena u **Metafizici 983b8**.

Ovo ima nekog smisla, jer šta bi bilo prirodnije za Aristotela nego da pozajmi svoju definiciju pojma 'arhe' koji on koristi da ukaže na princip prvih presokratovskih filozofija počev od Anaksimandra, koji je i uveo ovaj pojam?

Ipak, ne posedujemo ni jedan drugi fragment Anaksimandra...

p.s. znači 'Ako...onda' a zapravo 'Da li je Anaksimandar želeo to da kaže stvarno u kondicionalu, ili je ipak konstatovao da: 1) s obzirom da stvari... ali onda bi bilo: 's obzirom da stvari imaju svoj početak... onda' i 2) stvari nemaju svoj početak, ali kada bi imale svoj početak, onda bi.... itd. itd. A sve ovo u mnogome nudi jednu novu interpretaciju, nijansirano drugačiju, ali ipak drugačiju... i tako skoro kod svakog teksta starih filozofa, gde su ovi uopšte sačuvani i u ovom obliku...

* * *

Alber Kami, Filozofija apsurdna i kritika totalitarizma, podsticaj za tekst

p.s. Da li književnost (umetnost) nosi u sebi suštinu odnosa pojedinca i društva, pa ima tu moć da predskazuje u svojim pogledima na budućnost? Ali, nije to predskazivanje. To je uviđanje stvarnog stanja stvari čega nauka postaje svesna tek nešto kasnije. Tada je već kasno. Nauka traži dokaze i tzv. distancu. Filozofija, umetnost tj. slobodan neuslovljeni pogled usled svoje suštinske težnje ka slobodi, ne zna za dokaz i nemoćna je u ovoj vrsti diskursa da dokaže. Zato je filozofija ili umetnost najotudjenija ali se čini u datom trenutku (na trenutke) i najobjektivnija, najtačnija. One prevazilaze r a z u m koji znači, konsekventnost subjektivizma, lukavost u smislu mogućnostil dokazivanja čak i nedokazivog, iznalaženje pogodnih potrebnih tzv. nužnih odgovora, a onda još i distanca. O kakvoj se tu distanci radi, zar nije doživljaj, uloga u događanjima autentičnija od nekakve distance. Distanca nam daje mogućnost opravdanja, ova druga ne, već predstavljaju egzistencijalne odgovore na egzistencijalna pitanja, pitanja života, saživota, pitanja o sada, tu i ovde (sveta oko nas)!!! Žil Vern!

* * *

Alber Kami, MIT O SIZIFU

Sizifovo 'pentranje' i guranje kamena nije filozofija; filozofija je momenat kada Sizif u intervalu guranja i penjanja shvati PONAVALJANJE, neminovnost ponovnog penjanja – muke! Međutim, još je dublja filozofija onaj trenutak, momenat, tren, kada Sizif zastaje i kada **moguće** baca kratak ali bitan pogled u daljinu... pokušavajući da shvati i još ponešto... uviđa!

* * *

Adorno, UVOD U FILOSOFIJU i filozofska terminologija

Adornova **metoda** je jedan mogući pristup za moguću interpretaciju: on prvo određuje nekoliko filozofskih pojmova kao: idealizam, materijalizam, nominalizam, duh, sloboda itd, pa zatim prilikom...

...a/ sagledavanja pojedinačnih filozofija ili filozofa ove posmatra kroz te pojmove, ...b/ sagledavanja značenja ovih pojmova daje i KONKRETNE primere filozofa i filozofija, ...c/ sagledavanja problematike insistira, dalje, na suptilnosti filozofiranja tj. razlikovanja nijansi različitih filozofskih pravaca kao i prožimanje svih filozofskih makrosistema, odnosno, tema!...

Marksova metoda kritike: neki filozofski sistem potvrditi (a ne samo: ne valja) pa zatim dokazati da iznutra ne stoji!!!

p.s. filosofija je uvek u žiži, razgrađujući probleme i nanovo gradeći svoje sisteme, a čini se ništa tek a posteriori;

* * *

Hegel – Marks, Fenomenologija duha!

Hegel bolje od Marksa postavlja stvar u vezi odnosa subjekt-objekt – ne radi se o arhaičkom obliku pojma primarnosti jednog ili drugog bića već o aktivnoj delatnosti jednog NAD drugim; primarnost, zapravo, ništa ne znači u ovom odnosu jer u pitanju je razvoj materije koja vrhuni u samosvesti, u delatnoj svesti, čime iskazuje prirodno najviši stepen ispunjenosti i duhovnosti bića. Subjekt se izgrađuje u onostranom miljeu, koji ga kao kokoška izleže iz svog embriona, ali ga na čulno neuporediv način beskonačno prevazilazi, nalazeći se barem jedan korak ispred objekta u svojim zaključcima. Znači: BESKONAČNOST (= apsolutni NEMIR čistog samokretanja) i da sve ono što je na bilo koji način ODREĐENO predstavlja suprotnost te određenosti je zapravo i sačinjavalo do sada dušu svega, a samo ta BESKONAČNOST se pojavila slobodno tek u onom unutrašnjem. POJAVA (kretanje sila) je već sama ta beskonačnost koja se slobodno pojavljuje prvo i tek u OBJAŠNJENJU i: pošto beskonačno jeste za svest PREDMET, kao ono što ona jest, to svest jeste samo SVEST. (Razum najpre objašnjava samo opisom ono što je samosvest, ukidajući razlike u ZAKONU i postavlja ih u JEDINSTVO (u sili), ali time uspostavlja novo rastavljanje zakona i sile, s tim što ta razlika nije zapravo nikakva razlika, ali i razum napred je dalje sam ukida ovu razliku utvrđujući da je SILA ISTO ŠTO I ZAKON – POJAM BESKONAČNOSTI koji je za svest PREDMET, a to je ta svest o razlici koja je isto tako neposredno ukinuta: ona postaje sama za sebe ona je isto tako neposredno ukinuta; ona jeste SAMOSVEST. JA RAZLIKUJEM SEBE OD SAMA SEBE, pa to razlikovanje nije različito. Znači: dosadašnji oblici svesti za koje je njihovu istinu predstavljala neka STVAR, nešto drugo, različito od njih samih, izražava ne samo da je svest o stvarima moguća samo za jednu SAMOSVEST, već i da je samosvest jedina ISTINA onih oblika. Ali, ta istina postoji samo za nas, a još ne za svest! Samosvest je postala prvo za sebe, ali još ne kao jedinstvo sa svešću – u društvu.

* * *

Pogled na problem i pitanja etike

Osnova problema je u postavljanju **kriterijuma** moralnosti tj. šta je to u odnosu na šta bi neki postupak bio dobar? To bi značilo da bi istovremeno mogli reći i šta je dobro? Mada ne u potpunosti, jer DOBRO JE U OBRNUTOJ KOMBINACIJI, ZAPRAVO, SINTEZA kriterijuma kao uzor, AKTIVNOSTI, a rezultat je dobro ili zlo, pa ga ne možemo u potpunosti niti izjednačiti sa kriterijumom. Verovatno je u ovom smislu **Mor** i usmerio svoje misli kada je govorio da dobro nema atributa, jer dobro prevazilazi samom AKTIVNOŠĆU svaki atribut, svaku odliku.

To je put ka dobru, znači: kriterijum (uzor) + aktivnost (put ka dobru) = dobro!!!

Međutim, ovo bi trebalo da znači: da unapred uvek imamo zacrtan kriterijum, uzor, bili mi njega svesni ili ne, bio on jasan ili ne, bio on posredan ili direktan, uman ili instinktivan, racionalan ili iracionalan, misaono planski ili prakticistički neplanski...

Da nosimo čisto relativnu notu kroz svoju AKTIVNOST, koja zavisi kako od objektivnih, tako i od subjektivnih okolnosti – individualnost delanja,

Da je dobro: niti kriterijum niti sama čista aktivnost kojom se postiže, već pojam koji je sastavljen iz ova dva, a ujedno nije niti jedno niti drugo.

To **DOBRO** je onaj kriterijum na početku (uzor) i uvek pokrenut i dopunjen i nešto drugo upravo kroz čovekovu aktivnost.

Problem je kako konkretizovati to dobro, odrediti ga.

Problem je, takođe, kako osmisliti to da svaki čovek u svom delanju i određivanju kriterijuma ima pravo i slobodu da tvrdi da je najbolje postupio u određenoj situaciji.

Rekoh, u egzaktnim naukama može se doći do 'stabilnog', 'nefluktuirajućeg' pojma tj. može se takav pojam načiniti određenim i konkretnim. Ali, pojam DOBRA koji s pravom još od PLATONA vuče epitet vrhunskog pojma i u širem smislu, vezan je za čovekovu aktivnost i njegovu proveru kako aktivnost istovremeno tako i kriterijuma povezanog s aktivnošću. Problem je upravo tu: u određenju suštine ljudske aktivnost i njegove moći procenjivanja vrednosti! One su beskonačne, i to u sledećem smislu:

SAMOSTVARALAČKE su — apsolutno zahtevajuće (zahtevaju apsolutnost) a ujedno su određene apsolutnom slobodom; ova autonomnost se prikazuje kao samostvaralaštvo s tim što se približavamo onom opštem u samostvaranju; svaki momenat čovekove aktivnosti je PREVAZILAŽENJE onog prethodnog!!!

Mill nije ni mogao daleko da ode, jer on se ukopao i stao kod KRITERIJUMA – ko je taj ko će odrediti kriterijum, a nije ni bio svestan da ga je on već odredio, kao korist, a nakon toga se pita, kao da se tek spustio, ko može da ga odredi, tobože to je najvažnija stvar na svetu, pa određuje kriterijum samim pitanjem: KO? Umesto ŠTA? Znači, postoji čovek koji to treba da uradi, ali *ko* znači i sužavanje polja mogućnosti pa je onda i svestan moral ograničen. Ako je potrebna jedna striktna i bukvalna interpretacija...

Kant nam daje čoveka kao individuu, ali i čoveka kao opšte, društveno biće! On daje čoveka u odnosu na prirodu i njegove saznavne mogućnosti, dalje, kao ograničeno saznavanje OPŠTU moć znanja istovremeno postavljajući BESKONAČNE ciljeve INDIVIDUE! Bez obzira na ograničenosti Kant je tu dijalektičan. On veruje u čoveka i njegovu budućnost, dobru volju/dobre namere.

Dalje, kod **Kanta** čovek je **merilo**, on je i **cilj**, ali nikako sredstvo! Onog momenta kada čovek postane sredstvo, znači da postoji nešto što je više od samog čoveka, za šta se može i čovek žrtvovati! Zapravo, ne vidim ništa hrišćansko u ovome jer u religiji ono što je više od čoveka sam čovek; kad Kant nema ničeg *vrednijeg* o čoveka...

Srednji vek je u Evropi palio, mučio u ime boga, za boga. Kant kaže ništa ne može biti vredno žrtve čoveka, sve ostalo se žrtvuje za njega. Zapravo, čovek sam, je bog. Čovek=bog=čovek. Ovakav zaključak s naše strane nije tačan. Kant ga pobija! Ovu malo izmenjenu verziju nalazimo kod Spinoze. Nalazimo i racionalnost, ali i krutost, determinizam, predodređenost čovekovu...

Odnos sankcija prema svesti?

Tvrđenje: Niste krali jer niste bili u poziciji! Da ste gladni, krali bi! Da vam je porodica ugrožena i gladna krali bi! Ovo pitanje je zaista prazno! Međutim, čovek nije pošten zato što isključivo ima u vidu sankcije?! Verovatno i sankcije, ali postoji još nešto – savest. Jer, šta se dešava kada imamo mogućnost da ukrademo, a da niko ne zna, ili vratimo ukradenu stvar? gde same sankcije ne predstavljaju ništa! Očigledno je da postoji nešto u nama, nešto 'više' od straha od sankcija, od spoljnog uzroka našem moralu, našem ispravnom delanju – postoji i onaj subjektivni faktor savesti, samoosude, psihofobijskog samokažnjavanja itd. itd. I dalje... nisam siguran u ovakva tvrđenja, ali znam da su ljudi bili spaljivani na bezbroj lomača, na smrt prebijani, mučeni do izdisaja, ili engleski specijalitet: vađena im creva pažljivo da čovek što duže potraje pred ruljom naravno i primera radi, takođe nabijani na

kolac od strame stručnjaka takođe da potraju što duže u najtežim mukama, prikivani na krst, pečeni u bubnjevima iznad vatre... sve radi IDEJA, JER NISU HTELI DA IZMENE IDEJU KOJA NIJE NIŠTA MATERIJALNO! I danas, ali da toga nisu u toj meri svesni i neposredno vidljivo ugroženi, ljudi stavljaju život na kocku, radi svojih ideja! Ukrasti, značilo bi dakle izneveriti, izdati sebe! Ukrasti, značilo je uvek: povrediti drugog, ne nê uraditi to, zabranu, pa tako kroz istoriju imamo masu primera ljudi koji su 'posmatrajući druge kako žive u izobilju, oni sami, žrtvujući i svoje porodice, umirali, nepreduzimajući nikakvu akciju u smislu 'prava na krađu ili otimanje'... Ovako dolazimo jako blizu Ničeovim stavovima, s tim što je on ovako složen odnos ipak pomalo uprostito i sveo ga na osvetnički moral...

Međutim, postavlja se pitanje koje su to situacije gde čovek može da 'preduzme akciju', te da se ne pribojava a) sankcija kojih je unapred svestan, pa i onih najžešćih, b) svoje nemilosrdne savesti!

Društveni pokreti opravdavaju ovakve akcije? – ali onda dolazimo do raznoraznih paradoksnih situacija gde u ime društva ili dela društva, društvo preko pojedinaca može da sprovodi akcije koje su društveno sankcionisane, a pojedincu u okviru ovoga što god mu želja kad god smatra da je društveno opravdano!!!...

* * *

Pogled na 'Bitak i vreme', nakon proučavanja stava W. Large-a

Razumevanje Bitka je upravo definišuća karakteristika Daseinovog Bitka. Dasein je ontički različit jer je ontološki. Međutim, na koji način Dasein shvata svoj sopstveni Bitak? On svoje biće shvata kao egzistenciju. Pitanje egzistencije prema tome nije apstraktno filozofsko pitanje, već nešto s čim se svi mi ili suočavamo ili ga izbegavamo. Dasein razumeva sebe na način sopstvenog Bitka kao egzistenciju (ne šta jeste već kako jeste – **p.s.** biva). Prema tome 'Bitak i Vreme' nikada i ne dolazi do pitanja o samom biću, a kamoli da nam daje odgovor na pitanje 'Šta je Bitak'? Po Largeu, ovo s toga što je Hajdeger išao napred, pre nego što je stigao da dovrši svoju knjigu... (**p.s.** s tim što je tada...)...**On je video Bitak ne više kao biće Daseina, već jezika.** Ono što jesmo to je verovatno nešto što mi svi znamo, ali kako smo to mi što jesmo, jeste nešto što nam nije jasno:

Ontički Dasein nije nama samo blizu, već predstavlja nešto što nam je najbliže: svako od nas je to. I pored toga ili upravo zbog toga, *ontološki* je ovo najdalje od nas.

Istražujući svakodnevnicu koja je način bivstvovanja Daseina, otkrićemo da je njegov horizont VREME. Vreme će, prema tome, biti rešenje za opšte značenje samog bića/bivstvovanja. Koja će nam onda to metoda dopustiti da ispitamo objekat? **Odgovor je istorijska fenomenologija.** Istorija se može razumeti kao prosta kolekcija činjenica o prošlosti, međutim, ontološki govoreći istorija pripada upravo načinu na koji Dasein razumeva svoje sopstveno bivstvovanje. **Ovu razliku Hajdeger naziva istoricitet. Druga strana ove metode jeste fenomenologija.** Radi se o pokušaju opisivanja svakodnevnice u njenom sopstvenom biću i to je upravo cilj fenomenološke analize da postavi ono što se pokazuje upravo onakvim kakvo jeste.

Fenomenologija znači: pustiti ono što se pokazuje da bude sobom viđeno upravo na način na koji se ono pokazuje iz sebe. U odnosu na određeni objekat Daseina) fenomenologiju treba razumeti kao **hermeneutiku**... Ovo nije jednostavno zato što se radi o istorijskom istraživanju, kao što je gore objašnjeno, već zato što fenomenološko ispitivanje predstavlja interpretaciju. **Moje biće nije nešto što stoji izvan mene; već pripada upravo načinu na**

koji sebe razumem. Ovo ima itekako važne posledice s obzirom da upravo način na koji sebe razumem menja način na koji jesam...

* * *

L. Kolakovski, GLAVNI TOKOVI MARKSIZMA III

Glava - I

Staljinizam je zapravo u praksi realizovani trockizam – s obzirom na nemotivisanost seljaka, polilicijsku prinudu primeniti i u privredi; potreban ROBOVSKI rad seljaštva radi industrijske izgradnje. Socijalizam time postaje permanentni logor rada. Dalje, socijalizam se ne može izgraditi, dovršiti, već 'graditi što pretpostavlja permanentnu revoluciju'.

p.s. između ostalog, kriv je i metod gde se pogled na seljaka šematizuje do krajnjih granica, ne ulazeći u suštinu njegovog rada i njegovih potreba i potrebe za njegovim radom, a ocena ideološka ocena njega se daje istovremeno, daleko unapred...

Katastrofalne posledice staljinove brošure ISTORIJA SKP(b). Krakti kurs: pojednostavljeni i vulgarizovani marksizam. Takođe, monstruozi rezultati izjednačavanja filosofije i nauke, filosofija = nauka, SVE JE PREDVIDLJIVO!!!

p.s. Partija, kako bi održala neograničenu vlast u svojim... nije trebala 'slobodne' aktivnosti na jednom polju ljudske duhovne aktivnosti. Time je konstituisan prakticizam ili napad po svaku cenu i ne biti ometen u tome. Apologetika je dostigla savršenstvo, takođe i politikanstvo. Sve je usmereno ka jednom i to bez imalo mogućnosti da se iz tog tunela bilo šta vidi sa strane, pa čak niti onaj tračak svetlosti ispred, za koji je rečeno da postoji...

* * *

John D Mabbot, UVOD U ETIKU

.....

Za **UTILITARISTU** (naročito hedonistu) postoji samo jedna stvar dobra sebe same radi – **ZADOVOLJSTVO** i rđava sama po sebi – **BOL**. Sve drugo što nazivamo dobrim jeste dobro zato što uvećava zadovoljstvo ili umanjuje bol. Ali: 1) većina ljudi stremi razumnim, posebnim ciljevima uopšte ne misleći na zadovoljstvo do kojeg će doći ako dosegne svoje ciljeve, 2) po ovome niko ne bi mogao da učini išta neispravno jer nikada ne bi išao protiv svog zadovoljstva, 3) utilitaristi, dalje, brkaju sreću za koga – za mene ili za najveći broj ljudi – i jedno i drugo, a to je nespojivo, 4) dalje, kako konkretno izmeriti intenzitet zadovoljstva ili bola – zar, dva puta veće zadovoljstvo pri ovome uspehu nego pri onome...

...zatim **UTILITARIZAM IDEALA** (G. E. MOORE)

Tri poteškoće utilitarizma: 1) čovek ceni ciljeve (i) izvan samog zadovoljstva, 2) treba li da stremimo samo svom ličnom ili opštem dobru, 3) kakvu vrednost valja pridati motivima i namerama – kako ih meriti – a) ovi predstavljaju organsku celinu neodvojivu i nemejljivu zasebno, lično zadovoljstvo i estetsko uživanje su svakako ciljevi po sebi jer nema tog koji bi ih se odrekao, b) jedino je važna UKUPNA količina dobrog – i to 'najveće ukupno dobro za one na koje deluje postupak o kojem je reč' (jer može i najveće ukoliko je dobro za manji broj ljudi), c) Moore smatra da se jedan čin može oceniti kao **ISPRAVAN** ili **NEISPRAVAN** bez ikakvog pozivanja na motive ili namere (Kant...), a pored ovoga taj čin se može oceniti i kao dostojan moralne pohvale ili pokude, a za ovaj drugi sud neophodni su motivi i namere – 'hirurg je postupio neispravno ali ga za to ne možete prekorevati, jer nije mogao da zna za alergiju bolesnika'.

.....

* * *

AUSTRIJA – Beč – 22/09/1990.

1990. godine bilo je jedno od najtoplijih leta u Beču. Tako mi rekoše ljudi koje sam sretao, kako u improvizovanom hotelu usred Beča, tako i simpatični ljudi s kojima sam se upoznavao... Slično Beogradu Beč ima svoj krug tramvaja Dvojke, die Riesrad sa 15 kućišta, a optočiti krug značilo je vožnju od oko pola sata. Meksički trg koji se nalazi na blagoj nizbrdici prema Dunavu ima staru crkvu, a istovremeno mesto je okupljanja Poljaka i Čeha u masama, pa i Rusa. Trg je imenovan tako jer su se jedini u svetu Meksikanci protivili pitanju anšlusa Austrije Trećem rajhu 1938. godine (u znak zahvalnosti?), kao da bi moglo biti da narod nije bio za to... Anšlus, ovaj balkanski, dogodio se više od dve decenije ranije u istom pravcu ka severu Evrope... i opet zloslutno, bio u sklopu priprema i najava rat...

Bečka opera je, onim što nam svojom spoljašnjošću pruža oku, jedno veliko ali dosta suvo zdanje, a ono interesantnije u vezi nje jeste tužna i tragična priča vezana za nju. Opera je izgrađena 1869. godine, ali pošto su bili ismevani i predmet opšte sprdačine, oba arhitekta su umrla pre zvaničnog otvaranja Opere, a iste godine, u maju Opera je otvorena za publiku izvođenjem Mocartovog Fidelija. Ostalo je jedno, kažu, velelepno zdanje da svedoči o nepravdi. Sasvim jedan prosečan i mračan muzej predstavlja ponos Beča – Kunsthistorisches Museum sa 4km dugim hodnicima punim muzejskih eksponata i jedan je od najvećih na svetu. Treba samo videti slike, sve drugo podseća na Albert Museum u Londonu, koji je takođe prava svaštara i podseća na zalagaonicu ili antikvarnicu...

Nakon nekaklika dana boravka zabeležih i sledeće: Opet sam kod Kunsthistorische Museum-a – pre svega, izvanredno zdanje, kako fasadne arhitekture, tako i unutrašnje dekoracije – barok sa ogromnom zbirkom flamanaca, sa svojim opisima svakodnevnog života građanske klase u nastupanju – htedoše i oni sebe da ovekoveče!; sa izuzetno mnogo dela zastupljena je i venecijanska škola (Ticijan, Tintoreto i dr.); tu je i Velaskez sa svojom kraljevskom dečicom, velikih, ali i čudnih širom otvorenih očiju; ne mogu se pohvaliti značajnijom zbirkom Kranaha i Direra, kao druge škole; ipak, divan je diptih proteranih iz raja – Kranah; Rafaelova slika(?) Madona u plavom – predivna je – oblik tela, grudi, čitaj: treba duže posmatrati!!; Cinični Rembrandt – previše taman, jedva se nazire, kao kroz smeđe obojenu maglu. Ipak, sve je to prezamorno! Majstorski radovi od slonove kosti, još nevidljiviji. Ipak, ostajem pri tome da su slike ono što u ovom muzeju zaista treba videti...

Sastav publike: sedoh ispred slike Idile – radovi zimi na selu od nekog Van Valchenborna, posle svih 'teških' flamanaca, ovaj je zaprepašujuće beo-svetao, prepun snežnih pejzaža, neobavezujući, a opet bojim se za samog sebe da nešto kičersko ne prepoznajem, jer budi nešto pre svega melanholičko... olakšanje: nije bilo niti jednog posetioca koji nije zastao i osmehnuo se na ovu sliku, čak su dozivali jedni druge itd... više jedna amerikanka: 'George, thats rather a good one (ova je baš dobra.)' ili 'Che bello...' itd. Svašta!!! s tim što su bili u pravu... ostaje činjenica je da muzej ne oskudeva u broju dela, ali ne toliko 'masterpieces'

Grad - Ovde živi veliki broj ljudi čija prezimena nose sufiks -nik, -nek, jevrejska prezimena, izuzetna mešavina: slovena, nemaca, jevreja – izuzetna zemlja; uvek zainteresovan za sastav i poreklo i ovde sam pogledavao i grasno isčitavao imena na interfonima ulaza u zgrade i ko zna šta su prolaznici mislili... pogledavali su i oni mene, ali mirnoća koja se oseća u vazduhu, stabilnost, dugotrajnost, pa i lakoća svega oko vas, čini da ne obraćate pažnju na znatiželjne poglede. Kao da su tačno na pola puta ekstrema švajcaraca i južnih slovena, ili nemaca i južnih slovena; uostalom i oni imaju priču da su na putu, na vetrometini, pa su i plod raznih spojeva.

Što se arhitekture tiče, ona je kod mene sve vreme izazivala osećaj već viđenog i poređenje s nečim nedovršenim, što ona sama svakako nije. Ima svoj red i redosled, ima svoju punoću, značenja i ako je to lepota, onda je svakako zanosna.

Što se već doživljenog tiče, kada ga već spomenuh: možda je to onaj čisti, mirni i stabilni Beograd koji mi je ostao negde u sećanju iz detinjstva ili, pak, čista imaginacija; nisam ga svestan, ali se mogu podsetiti; verovatno bi u svom većem delu, Beograd izgledao kao Beč da nije rušen i zapušten i nakon rata urbanistički nedoteran; arhitektura je u svakom slučaju slična. Svuda se vidi uticaj kasne francuske renesanse; posvuda bakarni krovovi, uzdignuti i zaobljeni; Parlament koji je s druge strane ulice koja označava granicu Riesrada, bode oči i odskače svojom arhitekturom u grčkom stilu (panteonski stubovi); Kraljevska palata, kao odraz snage šeststotina godina moći Habsburške monarhije, građena je stolicima različitim stilovima koji se ipak izvanredno uklapaju i skoro nevidljivo izdvajaju. Najpoznatiji arhitekta Beča bio je Joseph Fischer von Erlack XVIII v. Loosova kuća – arhitekta Adolf Loos 1910.g. na Midraderplatzu gradi zgradu ART NOUVEAU koja će kasnije biti uzor moderne funkcionalne arhitekture a s obzirom da je fasada bila potpuno ravna bez bilo kakvih ukrasnih delova iznad prozora, Franjo Josif je uočavajući ovu neobičnost u prolazu, rekao: Zar oči bez obrva. Loos je jasno izdvojio stambeni deo od prvog sprata naviše, od službenog prizemnog prostora, oblepljenog visokim mermerom postavivši princip gradnje koji je sproveden kasnije u skoro savkom većem gradu sveta...

Princ Eugen Savojski odbio je Turke, pokorio Banat i Beograd i konačno utvrdio Imperiju u svojoj poznatoj veličini i prostoru 1718. godine, čiji odsjaj još uvek zrači prevelikim bogatstvom u osnovi; ogromno botastvo samo u krunama leži u kraljevskoj palati, a ne znam da li se neko od naslednika ikada usudio da traži deo naslestva (restitucija). Ima i ovde raznoraznih zavera: kraljica (Josephin) Elizabeta ubijena je 1898.g. od strane anarhista u Ženevi...

Život ide dalje i još par rečenica u mojoj beležnici: na Prater Strasse-u nalazi se restoran Trogir – čist; na Heumarket-u – restoran Dubrovnik – luksuzan; na Prater Strasse No. 9. klub jugoslovena u Beču – slike pokazuju jugoslovenstvo – stara i neugledna kuća; odmah uz pravoslavnu 'Zlatnu' crkvu stoji oznaka 'Lieber Augustin', pivnica – poznato sastajalište umetnika i političara koji su ovu pivnicu pohodili (Vagner, Štraus, Brams itd.). Jedno od najlepših zdanja svakako je Jezuitska crkva, sabijena između dve jednostavne šestospratne zgrade – neposredno jasno otkriva jezuitsku 'raskošnu' metodu laži i fascinacije kroz tzv. ILUZIONISTIČKI naslikan unutrašnji deo 'kupole' koja zapravo ne postoji – spolja, krov je potpuno ravan!!! Obevezno videti. Ljudi se u sve i svašta mogu ubediti tj. ljudi će verovati u sve i svašta samo što iluziju treba dobro predstaviti! – rani barok; zatim, Crkva svetog Karla – neverovatno zdanje, za malo pa dva minareta uvijena kao uvijena šećerlema – takođe barok; Palata Belvedere – izgrađena po naredbi princa Eugena Savojskog 1725. godine – donji deo beo, gornji žut.

Austrijanci su zauvek ostali zahvalni poljacima za pomoć u oslobađanju od Turaka 1683. godine – valjda po katoličkoj liniji ili iskreno...

Kraljicu Elizabetu zvali su 'Sissy'; 'Wir müssen durchhalten und nicht schwachgeben. Meine Liebe, kommen sie durchhalten und bitte nicht schwachgeben!

ART NOUVEAU – izvrsni Klimt – sa svojim slikama modela Johanom Štaude koja ima pomalo muškobanjasto lice - Belvedere Palata (Eugena Savojskog) – stvar je ličnog ukusa.

S uzbuđenjem obavezno pohodih Ambasadu, nekada davno i danas Srbije, Rennweg 3 (ulica uz Dvorac Belvedere) radi bake, Bubice i ujaka Draga! Kitnjasta zgrada u nizu, malo više od

Baroka (Rokoko). I do not know. Jai ne sais pais. Ich weiss es nicht! Jezici u okviru bečke posleratne podeljene zone. Zamišljam Ujaka u životu ondašnjeg podeljenog Beča na četiri dela, konačno je njegovo oduševljenje za operom i uopšte umetnošću došlo do punog ispunjenja... verovatno ostvareni SAN, trenutak kojeg je, siguran sam bio svestan!!! A znao je da otpeva veliki broj operских arija...

Zapeh ponovo da vidim Loosov novi funkcionalni stil, nisam imao snage. Eugen de Savoy zamisli i napravi nepotrebno predugačak prilaz, prolaz i odlaz, te odustah, i tako još i bez vozne karte, uhvatih puni tramvaj 71 po broju (išao samo jednu stanicu) – e, to već može, a izgleda da postaje pravilo – nagli, neobjašnjivi umor...

Jezuitska crkva – opet – u fantastičnom ambijentu uskih ulica. Oseća se dah vremena kada su se omraženi jezuiti kretali ovim delom grada uvošteni u svoje odore, zamišljam ih pogrbljene – krive kao krivci, zakrivljenih noseva i usta, Jage. Najiskičenija unutrašnjost crkve, stubovi prekriveni crvenim, zelenim i belim mermerom s leve i desne strane unutrašnjosti crkve, prema oltaru. Stubovi su uvijeni kao kićanke, moderno stilizovane pletenice, koje se ka tremu šire. Sve je blještavo, presvučeno dominantno zlatnom bojom. I sada dobro poznat svod crkve (navodna kupola!), koji je tako i oslikan, na ravnom, da daje utisak kupolastog uzdignuća, čak i samo znanje o tome da je ovo privid, ne može da spreči utisak gledaoca, utisak koji obmanjuje. Ko li je smislio iluzionističku predstavu – verovatno sama priroda počev od fatamorgane, ili...

Mnogo godina kasnije – mirnoća i red koji su se osećali pre 21 godinu i danas su prisutni, tu se nije ništa promenilo. Zapravo, skoro da je tako! Nešto više ljudi tamne kože, biciklisti na sve strane, vijaju svojim utvrđenim stazama po celom gradu, kao da imaju povlašćeni status. Više je starijih ali ima i onih mlađih. Čist grad. Utisci su isti kao gore i jako, jako povoljni, s mislima, čak i željom da bi se tu moglo živeti. Ovo, samo još u Italiji i Švajcarskoj. Videću za Nemačku. Možda. Ljudi mi se još uvek čine poznatim, ima tu velike sličnosti! Da li je i genetika upletena tu? Ko to zna!

* * *

Inspiracija – Jim Holt, ZAŠTO NEŠTO A NE NIŠTA

"Kako možemo da znamo zašto nešto jeste (ili treba da bude) na određeni način ako ne znamo čak zašto nešto uopšte jeste?". Prema tome, kosmos je samo međudogađanje između dva ništa. Shodno tome ne može da sadrži razlog svoje egzistencije, osnov svog sopstvenog bića. "Kako uopšte možemo znati zašto nešto uopšte jeste (ili treba da bude) na određeni način ako ne znamo zašto uopšte bilo šta postoji?"

p.s. Nikakav logički most ne može se izgraditi između apstraktne i konkretne egzistencije (*međutim, sve zavisi šta hoće ovim da se dokaže: ni iz čega, ništa – može da podržava i jedno i drugo tvrđenje: da ništa samo od sebe ne može da nastane već uz pomoć Boga: ali, i da sam Bog ne može ni iz čega stvoriti nešto, pa ostajemo na istom...???*).

p.s. što se tiče pitanja o tome zašto nešto a ne ništa, ovejani cinici sa Ostrva kao, na primer, A. J. Ayer, prave se nevešti oko ovog pitanja, pa ga u svom 'logicističkom' maniru odbacuju kao nesporazum tvrdnjom da se radi o magli interpretacije 'ništa' kao reči koja se ponaša kao imenica, pa navodno, the rest of the world, gramatičkom greškom posmatra ovu 'imenicu' kao sadržajnu, kao nešto – primer: glasnika kojeg 'je Niko' pretekao, pa je tako 'niko' stigao pre glasnika, što itekako podseća na mit o Jednookom kiklopu i Niku. Svašta! Kada nešto ne možeš da rešiš, izvrni celu stvar posprdavanju!

I, tek tako, setih se, potražih i nađoh:

Svakako, izraelsko ime za boga – Yahveh – Ja(h) b(v)eh??? **ps**, jeste forma hebrejskog glagola 'biti' – 'Indeed, the Israelite name for God, Yahweh (Jehova – Ja, beh??? **p.s.** is a form of the Hebrew verb "to be."

* * *

Anto Knežević, THE SLAVIC TERM 'SVET', Ideje

The Slavs have several terms for the Latin mundus: mir, vasseljena, svijet, itd. MIR along with 'mundus' also has meant 'pax' from the earliest written documents to the present. VASELJENA is actually 'terra habitata'. SVIJET also means 'lumen'. The origin of Svijet from svet – 'light' enables an analogy between Being and light. The concept of the world transcends the concept of illuminated (reconized) things, since it encompasses all things (as well as the opposition of light i.e. dark)...

* * *

Jonci, Heraklit, Parmenid...

Pri analizi grčke misli (od jonaca do Parmenida?) treba poći od toga da su oni pre svega bili DOSLEDNI U SVOM RAZVOJU MISLI. Tako, kad **Parmenid** kaže da ono jedno postoji i da je nemoguće da je ono postalo jer bi onda postalo niizčega – to je NIT LOGIKE kod Parmenida. Logička nit kod **Heraklita** je da postoji i Jedno i Drugo koji se smenjuju – to je onda i vodilja kroz analizu njegove filosofije.

Parmenid dalje, dosledno prvom stavu, zaustavlja vreme: u uslovima samo Jednog postojećeg, tu su sadašnjost i budućnost i prošlost, neodvojivi, neizdvojivi, jer bi se prekidali, razdvajali i predstavljali mnoštvo, a samo postoji Jedno...

Za **Heraklita** je ono (vreme) večno i uvek nanovo postajuće (znači i isprekidano).

Prostor je za **Parmenida** beskonačan, jedan i pun... i razni filosofski sistemi koji slede jedan za drugim imaju NIT SLEDA, kao povezujući faktor jedne celine!

* * *

Jezik kao odraz psihološkog stanja čoveka

Jezik je, s obzirom na značaj, suštinu, prirodenu sugestivnost, direktni izvor suštine i još mnogo, mnogo toga; on je alat ali i predmet najveće moguće manipulacije i predmet namernog održavanja u stanju neizvesnosti, držanja u mraku... šta misliti o ljudima koji skoro ništa ne govore, koji se ne izjašnjavaju, šta o ljudima koji 'previše' govore, šta o ljudima koji 'dobro' pišu ali se prosečno izražavaju, šta o ljudima koji 'namerno' uče par fraza kojima manipulišu u diskusijama, šta o ljudima koji pričaju samo o 'svojim' temama itd. Zapravo, ništa naročito osim da su to 'samo ljudi'... ispada da jezik i ne odražava ništa drugo do najdublja **psihološka** stanja čovekova kojih nismo svesni...

* * *

Carus H. Gordon, FORGOTTEN SCRIPTS

Sumersko-akadijski mit: ETAN leti na krilima orla; u Grčkoj: Dedal i sin Ikar; **Rozetu** našli Napoleonovi vojnici; **Egipatski** zapisi nisu simbolički već FONETIČKI!! Znači, varka – iako je hijeroglif simbol on je fonetski zapis.

Šampolion; **Prvo** kunsko ili klinasto pismo razvilo se kod SUMERA, kasnije staro persijanski (u jednom tekstu DARAUGA u značenju za druga...???) prevod: falshood = laž...); **Luković p.s.** Srebro kao belo, srbi kao beli???; **Sumersko**: IN = srpski ON; **'Hititski** jezik je najstariji zapisani indo-evropski jezik sanskritom (srpskim), latinskim i engleskim

jezikom...'; **Kritsko-mikensko** pismo je čisto fonetsko pismo, gde jedan znak predstavlja slog samoglasnika i suglasnika ('slogovno pismo').

* * *

K. Noris, DEKONSTRUKCIJA

(prethodno: P. Handke: 'Volim prazninu...' – **p.s.** jer, to je oblast stvaralaštva, podsticaj potrebe za stvaralaštvom – izgubljenost, time i mogućnost ponovnog nalaženja...), pad u beznade, pokušaj nalaženja...

.....

Dekonstrukcija razbija strukturalističku osnovu u kategorijalnom statusu strukture kritike (kritika = strukturalizam) jer je strukturalizam nepromenljiva struktura formalne opštosti, ustoličene u prirodi čovekove inteligencije!

Kritika (Kant...) = strukturalizam (Sosir); '**Kant** ukida prirodnu vezu uma i stvari' (ali je u potrazi za njom???**p.s.**), istotako i Sosir: *reči i stvari*. Znanje o stvarima se po Sosiru neprekidno strukturiše, neprekidno i iznova preobražava – metamorfoza – u sistem kodova i konvencija i to organizacijom koju uvode pojedini jezici, pa u osnovi mišljenja leži **RELATIVNOST**; '**transcendentalni subjekt**' = sedište inteligencije u Kantovoj filosofiji!; **DEKONSTRUKCIJA** pokušava da pobije kompetentnost i objektivnost – autoritet 'strukture'; **Rolan Bar** – izbegava da imenuje strukturalizam metodom, jer bi to prejudiciralo njenu 'neprikosnovenost, nesumnjivost', pa kaže: strukturalizam je uvek **DELATNOST**, **otvoreni proces čitanja**; Kritika kao odnos teorije i prakse i u strukturalizmu nalazi svoja kruta pravila – zapravo **UKLAPANJA NEČEGA U...**, **POKLAPANJA SA...**, a to je sila razuma i samo jedan pobednik, unapred već poznat. Bar i Hartman osećaju nelagodnost, spontanost maštovitog lutanja = interpretacije, tu ima **SUKOBA** čije je poprište sam tekst i njegovi promenljivi vidovi – onaj saznajni (ortodoksni), ali i onaj koji počiva na uobrazilji punoj zadovoljstva. Ovo je samo jedan vid dekonstrukcije.

.....

Derida kasnije oduzima filosofiji neprikosnovenost pravo na to da bude vrhovni arbitar po pitanjima razuma, jer smatra on, filosofi su uvek zanemarivali razgrađujući uticaj jezika... Filosofija pokušava da poništi svoj tekstualni karakter (nemogućnost izraza **p.s.???**) borba se međutim vodi i može se otkloniti samo na polju metafora i neke druge retoričke strategije – pa tako, i filozofsko delo podleže retoričkoj analizi!!!?

De Man – forma se prvo nametne da bi kasnije to što je ušlo u formu moglo da podleže kritici(!!!): ali **DEKONSTRUKCIJA** više ne čita tekst verno, primereno književnom tekstu i strategiji, jer se **SVI** oblici pisanja protive nedoumicama smisla i namere – **De Man**, kao i Derida smatra da **PISMO** sa sopstvenom dijalektikom slepila (Sosir **p.s.**) i uvidom prethodi svim kategorijama koje konvencionalna pravila razuma nastoje da mu nametnu, znači: **čitanje više nije u potrazi za interpretativnim uvidima već više za znakovima SLEPILA koji ukazuju na njihova pojmovna ograničenja (izraza, traženje greške, silovanje teksta p.s.)**

Govor (individua) se nalazi u jeziku, teorijsko-pisanoj masi i uzajamno deluju jedan na drugu p.s. Ali, Derida smatra da svi Bartovi i Sosirovi stavovi ipak u praksi daju **PREDNOST** govoru... dalje, u **GOVORU** čovek može (navodno) da oseti blisku vezu između zvuka i smisla, jasno razumevanje **STVARI p.s. (p.s. Dekart)**. Pismo ruši ovaj ideal samoprisustva, ono je strano i depersonalizujuće!

.....

p.s. Sadašnjost je odvojivo-neodvojiva od svoje prošlosti, a slučajno intencionalna u odnosu na budućnost.

p.s. Znači jezik već ne može opisati svoje poreklo iako tome stremi!

Robert Pirsing (1974): '...oreola oko Platonove i Sokratove glave sada nema. On vidi (glavni junak **p.s.** Fedar) da oni neprestano čine ono zbog čega optužuju sofiste – koriste emotivno ubedljivi jezik s potajnim ciljem da se slabiji argument, dijalektički učini snažnijim. *Kod drugih, mislio je, uvek najopštije osuđujemo ono čega se u sebi najviše plašimo*'. **Fedar je inače ključni tekst za čitanje Grčke filosofije.** Tu Platon najčešće napada pismo tj. retoriku kroz termine 'odsustvo' = mrtvo slovo, pismo je opasan DODATAK (= retorika sofista) sve ovo nasuprot PRISUSTVU, živom govoru, odmah tu na izvoru istine.

p.s. samo govor, živo, nam omogućava da stvaramo nenposredno bez alata, posredstva...

.....

* * *

Ferdinand de Sosir, OPŠTA LINGVISTIKA

STRUKTURALIZAM = samo jedna tačka MORA biti meta pri proučavanju, horizontala sukcesivnih događanja (i jezika) u vremenu, preseca se vertikalom – u jednoj tački i zanemaruje 'istoriju' tog događaja – uzima se samo 'goli' vanvremenski događaj (Huserl...)??

.....

p.s. Kako to odgovara mojoj projekciji filozofskog ispitivanja tj. ispitivanje filozofema: u filozofiji postoje filozofemi koje možemo predstaviti kao 'vrhove' mnogougule figure, koja se pri ispitivanju uvek naslanja na samo jedan vrh', ili: pri proučavanju filozofa ili neke filozofije može se početi od proučavanja JEDNOG filozofa, ali ne bilo kojega, već isključivo filozofa MODERNE (??) tj. Kant-Fichte-Šeling-Hegel, jer tu je vrhunac i 'kraj' filozofije – ono što dolazi nakon ovoga nisu sistemi, celine, zaokružena stanja, već trenuci, tačke – sistemi su se raspršili u svoje elemente u beskonačnom lutanju, udaljavajući se jedni od drugih zauvek???!

.....

Razlikovanje **stanja**(*) i **sukcesivnosti** (*****) – odnos **sinhroničkog** i **dijahroničkog** (p.s.vremenskog i vanvremenskog) je isti kao odnos projekcije i tela koje se projektuje, odnosno, STANJA i istorijske stvarnosti; trenutnog stanja i toka..., dalje, kao presek drveta POPREČNO i presek UZDUŽNO; takođe, svako stanje u ŠAHU jednako je stanju (trenutnom) u jeziku (promene kroz poteze)...

Sinhronička lingvistika obrađuje EPOHU – **tačku**; statička lingvistika – STANJE; Jezik kao POSREDNIK između misli i zvuka (foničnog izraza misli); **Sinhronička** lingvistika = odnosi između koegzistentnih termina jednog STANJA jezika; **dijahronička** lingvistika = odnosi između sukcesivnih termina koji jedni druge zamenjuju u vremenu; **Sinhronička** lingvistika ima samo jednu perspektivu, **dijahronička** lingvistika prati tok u vremenu, pa ima perspektivnu perspektivu!

* * *

Projekat – jezik – slovenski jezici

Ispitati sva imena sa zadnjim slogom (sufiksom) –an i povezati ovo sa ANKH!!! (Dušan, Dejan, Bojan, Milovan, Mikan, Milan, Dragan, Zoran, Vidan, Živan, Vukan...)

Ispitati reč UM iz svih perspektiva u odnosu na nemački i engleski: razum, um, uman, umobolan, zatim glagol biti, na isti način – jestastvo, bitak, biće, bivstvovanje, bivstvujuće, jestvo itd.; jah-veh = ja **be(ja)h?!?!;** UMAN prema HUMAN prema HOMO. Ako je um ono što je glavna karakteristika čovekova, onda je UM ili UMAN osnova HOMO, human, ako ne proizlazi iz UM-AN onda samo još može biti da proizlazi iz HUMUS (onako kako to neki lingvisti nagađaju), a pre će biti prva varijanta...

Slovenski jezik je neobično srodan s jezicima iz grupe C – slično je i s germanskim iz grupe K-C

Analizom reči UM ulazi se direktno u Vede: HOMO dolazi od humus (zemlja) ilirskog (srpskog) UM ili UMAN kao i BOG od BUH od glagola BITI...

Najstariji izrazi u VEDAMA: veda = vid; agniju = oganj, vatra; šoma = šomi (piće, loš alkohol); jami = jama (bog smrti); **p.s.** Nešto što guta 'jami', jama; srbinda = mitsko biće itd.

Siprien Rober, francuz (XIX vek) – '*...mnoštvo grčkih mitova objašnjava se samo pomoću srpskih običaja...*';

* * *

Reich i Reich

Termini: carstvo, država, imperija

Reiche se u našoj literaturi prevodi sa carstvo (na primer, prilikom prevoda Kanta, gde se uporno prevodi sa **carstvo** ovoga, **carstvo** onoga, a i kod mnogih drugih filozofa s nemačkog govornog područja.

Treba sa **poredak**, ili *ustrojstvo*. Treći rajh – u značenju Treće carstvo (rimsko, bizmarkovo i hitlerovo carstvo), može da poprimi ovaj termin tj. carstvo! Inače, u mnogim slučajevima može i oblast itd.

U engleskim tekstovima takode se prevodi s **realm**, što je najbliže srpskom carstvo. Međutim, iz suštine Kantovog teksta, proizlazi da Kant razmišlja o **redu i poretku stvari** a ne o nekakvom carstvu stvari, s tim što bi i **oblast** bilo adekvatnije reći nego carstvo. Zatim, tu je i država i svet. Tako da samo u konkretnom primeru: Dritte Reich tj. Treći rajh kao treće carstvo ili imperija ima konkretno i samo to značenje, naravno i u slučaju Römische Reich – Rimsko carstvo, i slično.

(prdeti – engl. fart; nem. – furzen; sanskrt – pardate; grčki – perdesthai; ME ferten, farten (prrrrrrr...))

* * *

Paul Davies, OTHER WORLDS

Kretanje atoma i čestica nudi bezbroj mogućnosti organizacije atoma tako da će se ovaj broj mogućnosti i stvarno naći 'negde' u kosmosu (beskonačnom) **str. 140**; zašto se nalazimo baš u ovakvom svetu i postojimo, koliko je to 'malo' (**p.s.** ili 'mnogo' slučajnosti) bilo potrebno da postojimo **str. 141**; jako važan momenat čovekovog upliva (uticaja) na budućnost još u kvantnom stanju materije **str. 191** (**p.s.** ovo je interesantno!!!); Upoređuje red s prošlošću, a haos (neizvesnost) s budućnošću **str. 196**;

p.s. najvažnije je shvatiti da je priroda u svojoj biti beskončana, kako na mikro tako i na makro planu, da mi tu beskonačnost 'sustižemo' brzinom misli i njenom realizacijom konzekventno prelazimo, a to je ipak sporije od brzine svetlosti – uprkos tome postoji puno kombinacija, univerzalno mnogo, koje čovek (kao i priroda) može da stvori; Međutim, po prirodi stvari 'nikada' nećemo biti u stanju do kraja spoznati prirodu, jer kraj bi značio kraj uopšte, a upravo ta beskonačnost mogućnosti je i uslov čovekovog postojanja, napretka i

života uopšte. Beskonačnost je uslov života jer je očigledno da je 'mrtva' (beživotna) priroda, osnov svega, ali uz beskonačnost postoje i kombinacije molekula, a takođe i slučajnost; Jer, slučajnost i beskonačnost idu zajedno – suštinski su povezani i prema tome nerazdvojni. Beskonačnost je takođe osnova i nužnost koja je isto što i slučajnost, u beskonačnom nizu. Jer, ako se i jedno i drugo DEŠAVAJU i POSTOJE i realizuju se... Ta slučajnost kao osnova svega u kosmosu je druga osobina BIĆA, a biće (razvoj bića) je i determinisan u isto vreme beskonačnim brojem mogućnosti, zato i mislimo i tome nikada kraja nema...

Međutim, da li je to baš tako? ipak se postavlja pitanje koji bi drugi uslovi omogućili... rađanje materije? A, ako i prihvatimo da je tako, da li se onda ona odnose i na druge planete u svemiru sličnim našoj, ono što se zove čovek može biti i nekako mnogo drugačiji nego što je ovaj čovek na našoj planeti?

Odnos: elektromagnetna privlačnost u atomu prema gravitacionoj sili = 10^{40} !

Odnos: najkraći momenat uošte je prolazak svetlosti kroz atomsko jezgro prema najdužem, a to je trajanje kosmosa ($1,5^{10}$) razlika je 10^{40} !

Odnos: veličine atomskog jezgra i kosmosa (one veličine kosmosa koje vidimo – ($1,5^{10}$ svetlosnih godina) je 10^{40} !

Odnos: tj. izračunat broj atoma u kosmosu je 10^{80} (tj. 2×10^{40})!!!

p.s. ako ovaj zadnji podatak čini $10^{40} \times 10^{40} = 10^{80}$ to je formula za površinu tela, a ne i zapreminu, da li možemo uopšte izračunati zapreminu kosmosa sa nekom drugom veličinom, jer pomnožili smo trajanje kosmosa s njegovom veličinom (dužinom u svim pravcima), a šta ćemo sa zapreminskim odnosom u izračunavanju broja atoma u kosmosu? Živimo li 'ipak' u dvodimenzionalnom svetu? itd. itd.

* * *

Potvrda nagoveštaja

.....

(iz diplomskog iz gimnazije) 'Impresionizam...' - '...umesto da nam da figuru u celini, ovaj, malo je reći pravac u slikarstvu nam samo nagoveštava krajnji oblik tj. daje nam samo obrise, elemente, fundamentalne delove tog slikaočevog objekta. Posledica je ta, da se često zanemaruje sama suština predmeta koji slikar obrađuje, u korist čulnog uživanja', te je po ovome impresionizam pored drugih društvenih kretanja značio i uvod u nešto sasvim novo, što svet do tada nije video...

.....

* * *

Analiza STREPNJE (BiV : 'Bitak i vreme')

Pre svega, analiza STREPNJE, pored sekcija o biću-ka-smrti je jedan od najpoznatijih delova ove knjige. Drugo, takođe u vezi s analizom bića-ka-smrti, fenomenološki opis STREPNJE je fundamentalni za argumentaciju celokupnog dela 'Biće i vreme'. Ne smemo da zaboravimo da je za Hajdegera jedini način da se pristupi opštem pitanju o biću, koji se ne završava u opštim nedoumicama, putem bića onog bića čije je biće u pitanju, naime NAS (Hajdeger ovde koristi reč DASEIN). Većim delom, ipak, kao što se vidi u analizi svakodnevnice, naše sopstveno biće nije za nas u pitanju, ne pitamo se o njemu, već se jednostavno utapamo u svakodnevne aktivnosti. *Takođe, treba zapamtiti da ovo za Hajdegera ne predstavlja moralnu kritiku.* Ovo svakodnevno bavljenje stvarima i licima, jednostavno opisuje način na koji jesmo. *Hajdeger ovaj način postojanja naziva neautentičnim, ali ga ne opisuje moralnim*

atributima. Pa tako, ukoliko bi jednostavno živeli neautentično, pitanje našeg bića nikada se za nas ne bi ni pojavljivalo.

.....

p.s. sa ovom konstatacijom, ako se ovako nešto može decidno reći za 'Hajdegerov opis svakodnevnog života', Hajdeger je promašio ono bitno u čitavoj (svojoj) filosofiji, a to je bitna povezanost našeg bića s bitkom!!! gde je čovek već uvek upitan, uvek pita, uvek daje odgovor i u stalnoj je borbi za odgovorom na pitanje o bitku. Možda na različitim nivoima, ali u stalnoj borbi... Prema tome, malo je verovatno da su ovakvi zaključci mnogih filozofa prilikom detaljnih analiza, bolje reći, kasapljenja Hajdegerovih tekstova tačni. I više od toga: ne samo da nisu tačni, oni ne mogu ni biti tačni ili netačni, što oni uporno traže u svojim projektima, već samim svojim ciljem nisu niti na pravom putu... Prema tome jedini projekat obnove ontologije leži u mogućnosti autentičnog bića i laganog prelaska iz povezanih: neautentičnosti u autentičnost. Mora postojati način kojim se naše svakodnevno biće preobraća iz svoje normalne uzročnosti i da se baci nazad sebi, tako da sebi postavi pitanje koje je. Ovo je mesto za analizu STREPNJE:

Strepnja, anksioznost kod Hajdegera je *raspoloženje* a razna raspoloženja kod Hajdegera zauzimaju važno mesto u delu *Bitak i vreme*. Akcenat na raspoloženja je deo opšteg udaljavanja od prioritetne uloge našeg kognitivnog odnosa prema svetu, što Hajdeger tvrdi da je deo Zapadne tradicije (prioritet kognitivnog...).

.....

* * *

Sjeren Kjerkegard, ILI-ILI

Osoba A

Rascepkanost, skučenost, pritisnutost, strahopoštovanje prema tradiciji, ponor života i iznad svega batrganje, dvoznačne slike (dva različita zla), emotivni razlozi, živeti osećanjima ili: isuviše mnogo razloga, naše vreme nema strasti (Niče...) = nema života – slučajnost istorijskih zbivanja i meni omogućava da 'zamislim' da sam 'JA mogao biti sve' (**p.s.** da sam mogao biti bog, lično)!; ISTINA ne daje i SREĆU (anti-Fihte)...; Bez razloga živeti – živeti osećanjima;

Najapstraktnija ideja je ČULNA GENIJALNOST koju možemo izraziti SAMO kroz MUZIKU (Mocart); 'Ako mi Mocart postane ikada razumljiv tek tada će mi postati potpuno nerazumljiv'; Kao princip, SILA ČULNOST je uvedena tek od strane hrišćanstva – prohibicijom (**zakonom postajemo svesni p.s.**); **Muzika** kao 'slušna' umetnost zbiva se u vremenu, ne u prostoru kao ostale umetnosti; muzika je viša, DUHOVNIJA UMETNOST od drugih jer postoji samo kad se izvodi. Proza je najudaljenija od muzike, ali s njom počinju zvuci – to je najniži stupanj muzike; muzika je odnos ka neposrednom, jezik odražava opšte (misao) pa je muzika nesavršenija...; **Representacija** = odlika srednjeg veka = celina se odlikuje u pojedinačnom, individui (**p.s.** geniji, individualci, pojedinci srednjeg veka) –opšte je iskazivano u pojedinačnom, jednom (Bog-Hrist)!

Don Žuan čija je čulnost duhu neprijatelj na život i smrt...!; **Don Žuan** voli sve žene; njegova ljubav je opšta i ČULNA, ne duhovna i pojedinačna, ali se ne može izraziti duhovnim sredstvima refleksije – jezikom, već samo MUZIKOM, kao najapstraktnijim izrazom. On ne zavodi SVESNO, već samo ŽELI i zavodi željom (**p.s.** nagonom), pa tako njegovo zavođenje ne potpada pod ETIČKE vrednosti (=osoba A); **Don Žuan** je dinamičan, uvek spreman da reaguje, bez plana, nije u sukcesiji (u sistemu!) VREMENA – sila ŽELJE

(**p.s.** nagona), a ne duha je u njemu i ne rečima već samo muzikom se može izraziti: on ne zavodi rečima, već demonskom/unutrašnjom snagom čulnosti! On nema vlastitu egzistenciju, već se u momentu gubi – kao muzika – (**p.s.** ne traje) i već nije više, a ponovo se pojavljuje!

Za razliku od sukcesivnog povezanog, sistemskog, koje može biti SAVRŠENO, a prevazilazi se u budućnosti, donžuanovsko dinamično, trenutno, vanvremensko, važi za sva vremena (Faust je savršen – ali već sledeća generacija imaće novog Fausta, nasuprot večnosti Don Žuana koji će na osnovu apstraktnog obeležja, ideje, živeti večno i u svim vremenima – **p.s.** ali i činjenice da kao takav ne postoji; naime, postoji samo kao ideja..., apstraktno, ali može da zatreperi i talasima se prenese svugde).

p.s. Individualno, pojedinačno, neuzrokovano je večno jer se u svojoj jedinstvenosti i nesukcesivnosti ne može ponoviti...

Ta sila želje Don Žuana (zrači) je prisutna u drugim (ljudima), ličnostima opere i to je tajna ove opere. Njegova strast pokreće strast drugih ljudi, njegova strast odjekuje svuda (p.s. opšte kroz pojedinačno, genijalnost izraza...).

Pojedinačno tragično je tragično za sva vremena? Svako tragično je naučno tragično (univerzalno tragično??); **TRAGIČNO** ima u sebi beskrajnu blagost; **ETIČKO** je ozbiljno i strogo; **TUGA** je BESKRAJNO duboka, jer seže u najšire polje korena prošlosti i obuhvata celokupno biće na koje se odnosi. **BOL** se odnosi na KONKRETNE relacije i u tom smislu jeste trenutna; **Spoljašnjost** nije predmet interesovanja, već predmet našeg posmatranja; ona je znak da se nešto u unutrašnjosti dešava; tu lice kao znak postaje dvosmisleno, a ovo likovne umetnosti ne mogu prikazati; znak lica je sadašnjost (lice kao ono vidljivo); **Faust** traži MIR za svoj skepticizam, za svoj duhovni nemir u ČULNOSTI; Don Žuan je vedar, Faust nema vedrine; Faust želi Gretinu neposrednost sadašnjosti koju on nema, ništa više; Faust u čulnosti traži odmor, ali tek pošto je izgubio prethodni svet (**p.s.** kao kompenzaciju...??); U **umetnosti** prizivanje muze je obostrano, na jednoj strani, a na drugoj stoji povod;

(**p.s.** Tačno uočeno: najveća dela nastaju beznačajnim povodom – od svakidašnjeg, običnog napraviti večnost, zapravo svakidanje i po definiciji nosi u sebi stalnost pa i večnost – jedna strana nečega se ističe do krajnosti; stvaralaštvo nužno (uvek) ima i POVOD (slučajnost) koliko i obavezni poziv MUZE);

Za **osobu A** je karakteristično da postaje ništa u savezu s večnim, a vuče ga ljubavna strast; (**p.s.** izvrsna metafora...ljubav, predanost)...

* * *

Herbert Markuze, ČOVJEK JEDNE DIMENZIJE

Str. 8 – Manipulacija politike, medija, kroz lažni standard svi živimo kao Alisa u zemlji čuda, još i više od toga! Besmisleno i smisljeno je besmisleno (**p.s.** otuđenje, ono kako treba, kako se živi, kako svi žive – 'treba' kao vrhunsko otuđenje, upravljanje, usmeravanje). Besmisao je realnost. Sve nam to omogućavaju tehnička dostignuća koja nam se ujedno prikazuju kao dominantna, nedokučiva, fetišizam od mase stremi do boga, mnogopoštovana i autoritarna. Postajemo mašine i neprimetno bivamo sve više potlačeni i iskorišćavani, a nismo toga niti svesni – **p.s.** dominirajuća nauka koja manipuliše, koja se prikazuje nedokučivom u službi vladavine manjine nad većinom, ali napokon i nad nas samima nesvesno stoji nauka – i to dobrovoljno, nesvesno se nalazeći u svakoj pori života.

Katastrofični elementi življenja u tehnički doteranom društvu, a uz pomoć istih da se ovi realizuju i kasnije prikažu ili SAMO prikažu, prikazuju, nisu ovi u toj meri ili nikako

katastrofalni i ne mogu ovu nagonско-iskonsku moć izazivanja straha, već nas periferno dodiruju preko emocija, a prividno nas se dojmе u našem ratiu, jer daju pitanja, ali daju i odgovore, te naš ratio ostaje suštinski nedirnut. Ostajemo prazni. I dok mašina barem ima neku SVRHU mi se sve više udaljavamo od svrha, sve smo ih manje svesni, pa se u nama bukvalno gasi onaj osnovni nagon samoodržanja, pokretač sveg života – svest o svrsi života, pa s obzirom da ne ispunjavamo niti ovaj minimum spekulativnog bića da svojim postojanjem koristimo, odnosno, da smo karike u nizu – time se ništimo približavajući se granici egzistencije!

Naime, instrumenti za proizvodnju blagostanja i čovekove emancipacije oblepljeni u totalitarne sisteme zamenjuju upravo ovaj suštinski humani cilj čovekovog oslobađanja podređujući čoveka interesima samo prividnog prosperiteta čitavog društva (**p.s.** '98. – koji se prikazuje samo u potenciji, ali kao realan, i za svakoga – kao što je i bog za svakog, ali samo ukoliko se zasluži; zasluge za prvo su: rad, poslušnost i naravno božija svesnost, za drugo, pak, poslušnost i naravno, opet, smernost, i sve to na ovom tlu postojećeg sveta, radi nečег za šta nemamo dokaze itd. Blagostanje u potenciji, u stvarnosti samo za neke koji se kasnije reklamiraju naširoko kao American Dream, je zamenilo SADA za BUDUĆNOST, a šta je to nego ideologija za mase – Niče – Ovce!).

.....

* * *

F W J Schelling, SISTEM TRANSCENDENTALNOG IDEALIZMA

OBIČNO znanje se odnosi samo na predstavu, samo na cilj, rezultat, na golo znanje. TRANSCENDENTALNO znanje se odnosi na put ka znanju, ono je znanje znanja, ono je svest o znanju i stalno je u duplicitetu DELOVANJA i MIŠLJENJA! Ono je samoposmatranje; **Transcendentalna** filosofija razjašnjava kako je znanje uopšte moguće, pri tome postavljajući ono subjektivno kao vladajuće prvo. Problem TEORIJSKE i PRAKTIČKE filosofije je najviši zadatak transcendentalne filosofije i može se rešiti samo u jednoj višoj koja je spojni, **srednji član** obaju filosofija.

VAŽNO: postoji unapred određena harmonija – ova dva sveta (predstave i objektivni svet); **Svest** je tu, ali se traži svest o svesti (i besvesti) tj. **samosvest**. Time je Schelling odredio FILOSOFIJU UMETNOSTI kao završni kamen filozofskog uvoda tj. opšti ORGANON filosofije. Ovde Schelling uvodi ESTETSKO 'čulo', estetski organ (za filosofiju ili poeziju, na primer) koji nas otcepljuje od objektivnosti. **VAŽNO**: Ja je čisti AKT, jer kao OBJEKAT nije ništa drugo do svest o sebi samome, PA JA NASTAJE SAMO TIME ŠTO ZNA ZA SEBE, dakle, *samo ja znajući za sebe proizvodi sebe*.

Intelektualni opažaj je ORGAN svakog TRANSCENDENTALNOG MIŠLJENJA (svakog čoveka) koji pokušava da sebe pomoću slobode napravi objektom.

.....

Inače, ono što je najvažnije iz stava JA=JA (identičnosti) nastaje i stav A=A (sintetički stav stvari), jer u stavu JA=JA se nužno izražava princip svakog znanja, a to je tačka SAMOSVESTI!!

Str. 76 – filosofija ima za objekat prvobitno nastajanje svesti, ona je samim tim VRAĆANJE na prvobitno; **Filosofija** je povest samosvesti njenih različitih epoha; Delatnost samosvesti u dva suprotna pravca tj. težnja subjekta da sebi postane objektom (DA SE UDVOSTRUČI) rešava se u **trećem**, zajedničkoj konstrukciji obaju i subjekta i objekta. **Znači**: Ja ne može sebe već u OSETU da posmatra kao subjekt-objekt (**p.s.** nego tek na višem stupnju, iznad

predstave pojam) nego samo kao JEDNOSTRANU ograničenost – jednostrano – objekta tj. oset je samopostanje u ograničenosti. **Bi(va)ti posmatran i bi(va)ti ograničavan od JA jedno je te isto!** *Ja* se (objektivno) ograničava time što sebe (subjektivno) posmatra.

Samosvest je akt samoodređivanja, ograničavanja, objektivacije. Sâmo Ja je ono koje uvek probija to ograničeno u svojoj iskonskoj težnji za samorealizacijom, te stalno potačinje samosvest na aktivnost!!! Naime, ISKONSKA ograničenost, zajednička svim umnim bićima, jeste u tome što smo UOPŠTE KONAČNI. Ali, svaka ograničenost jeste nužno ODREĐENA ograničenost... Akt SAMOSVESTI jeste apsolutna SINTEZA, pomoću čijeg akta SVI uslovi svesti i nastaju ISTOVREMENO, pa i određena ograničenost...

U proizvodu VREME i PROSTOR se međusobno ograničavaju. Zapravo UNUTRAŠNJI OSET jeste natrag u sebe poterana delatnost jastva, a ukoliko je neometnuta ona je koncentrisana na jednu jedinu tačku, ono je INTENZITET tj. VREME. Obrnuto, SPOLJNI oset jeste ekstenzivan, negacija je svakog intenziteta, PROSTOR. Obe su beskonačne, ali u suprotnom pravcu i obe se ograničavaju jedna drugom, a to zapravo znači da se jedna drugom ODREĐUJU i MERE! Znači, ovi su nerazdvojni. I tako: OBJEKAT je prosto SADAŠNJE VREME fiksirano pomoću PROSTORA koji je ispunjen i to ispunjenje prostora određeno je pomoću veličine VREMENA koje samo nije u prostoru nego extension prior (tačka?).

.....

U sukcesiji PREDSTAVA inteligenciji se prikazuje samo svet kroz opažaje, a granica je zapravo SVETLO (**str. 171**) (ali, granica svetla ne može biti i granica univerzuma... odlično **p.s.**). Inteligencija se sebi prikazuje kao ORGANSKA organizacija i još kao ona koja stoji na vrhuncu organizacije. Ostale (niže **p.s.**) organizacije ona posmatra kao srednje članove kroz koje se ona (inteligencija) POSTEPENO oslobađa materije. Znači, TREĆA ograničenost jeste ta da se inteligencija sebi javlja kao ORGANSKA INDIVIDUA! A karakteristika ovakve organizacije je ta da je otrgnuta iz mehanizma (nužnosti prirode) tj. ne opstaje samo kao uzrok i posledica, već je OBOJE ISTOVREMENO. Znači: uz pomoć **same sebe!!!**

.....

Pogovor – D. Pejović

Filosofija, doduše postiže ono najviše, ali samo JEDNU mogućnost čoveka: UMETNOST dovodi onamo celog čoveka kakav on jeste do spoznaje onog najvišeg i tu je ona večna razlika i čudo umetnosti; Niče takođe:...'...umetnost je vrednija od filosofije'; Schelling je LIRSKA, Hegel EPSKA priroda. Schelling prodire duboko u POJEDINAČNO i večno se vraća na osnovu, Hegel gradi veličanstveni sistem; Schellingov sistem ostaje, naime, NEZAVRŠEN pa je sistematski ne-sistem; između Schellingove lirike i Hegelove epike tj. romantike i klasike stoji tragički pesnik HELDERLIN, koji ostvaruje težnje ovih tj. 'da spoznajući ono najdublje vole ono najživlje'.

* * *

Šešić, ISTINA I VEROVATNOĆA

Problem praktične primene sistema polivalentnih logika u posebnim naukama npr. u kvantnoj fizici, još uvek je otvoren. Ali, i kada bi se sva saznanja kvantne fizike mogla adekvatno izvesti u običnoj tj. dvovalentnoj logici, kao što smatra Nils Bor, to još ne bi značilo da se ova, kao i neka druga saznanja, ne bi mogla tačnije dati u sistemu jedne šire i dublje logike. Naprotiv, mi smo... dijalektička logika je jedina logika adekvatnog saznanja, predmeta kompleksne i razvojnje određenosti.

.....

Iako su, tako, bar delimično, tačna mišljenja, zastupana od J. Lukašijevića do H. Rajhenbaha, da stavovi o *budućim* događajima ne mogu biti predmet mišljenja po modelu dvovalentne logike, jer nam ta logika ne omogućava nikakvo adekvatno saznanje budućih događaja nego nas, kao što tvrdi Rajhenbah, osuđuje na pasivno držanje shodno maksimi: 'čekaj i vidi šta će biti', jer se shodno dvovalentnoj logici mogu saznati samo gotove i proste činjenice. Činjenica je, međutim, da naše stvarno ponašanje ne sledi navedenu maksimu i da nam upravo stavovi o verovatnoći omogućavaju akciju pre nego što su događaji nastupili i predviđanje koje ima veoma široku primenu u prirodnim i u društvenim naukama. Ovo je, svakako, značajni argument u prilog novih trovalentnih i polivalentnih logika, a posebno u prilog logike VEROVATNOĆE.

.....

Slično J. Diogenu i Engelsu, H. Rajhenbah smatra da se u običnom životu bavimo pojavama koje možemo tačno saznati klasičnom dvovalentnom logikom. Verovatnoća saznanja takvih pojava se približava idealnom slučaju potpune izvesnosti tj. slučaju kada je verovatnoća stava: $p=1$, a nevertatnoća tog stava: $p=0$. Međutim, za pojave manjih stepena verovatnoće, ističe Rajhenbah, 'takva idealizacija je neadekvatna i mora se zameći konstrukcijom logike kontinuirane skale istine'.

U logici verovatnoće dvoargumentna funkcija zamenjena je troargumentnom funkcijom tako da se 'dvovalentna logika javlja kao degenerisani slučaj u kome treći argument postaje funkcija druga dva argumenta'.

Dvehiljadugodišnja zabluda zastupnika klasične dvovalentne logike, shodno gornjem, svodi se na to da je 'za degenerisani slučaj pogrešno smatrano da on određuje formu svake istinosne funkcionalne logike'.

.....

Pošto je naveo razne metode prelaska od logike verovatnoće u dvovalentnu logiku (metod podele, metod redukcije, metod prelaska 'na metajezik'), Rajhenbah zaključuje da su tautologije dovalentne logike izomorfne jednoj potklasi logike verovatnoće. Jedino ako se rang verovatnoće ove potklase ograniči na vrednosti 0 i 1, aksiome ove potklase logike verovatnoće imaće značenje odgovarajućih akisoma dvovalentne logike. Drugim rečima, 'dvovalentna logika je specijalni slučaj logike verovatnoće koja se javlja kao rezultat ograničenja njenih semantičkih pravila'.

Međutim, iako su navedene teze značajne, mnoga osnovna pitanja savremene logike još nisu ni približno rešena. Tako s logičko-istorijskog gledišta bitnu važnost imaju pitanja o odnosu istine i verovatnoće, kao i problem modaliteta istine i problem odnosa između verovatnoće i modaliteta istine. Ovi problemi su značajni po tome što tek njihovo rešenje može da baci svetlost na pitanje o valencijama istine a otud i na pitanje spora između dvovalentne i viševalentnih logika kao i na problem odnosa između logike istine i logike verovatnoće; KLASIČNA logika zna samo za dve saznajne vrednosti stavova: 'istina' i 'pogreška' pa je klasična logika dvovalentna logika proste istine i proste pogreške ili zablude izražena u elementarno logičkim zakonima mišljenja tj. u principima prostog identiteta, proste protivrečnosti i isključenja trećeg, dalje, proste i čiste apsolutne istine i proste i čiste apsolutne zablude tj. pogreške.

.....

* * *

Jovan Arandelović, ISTINA I VEROVATNOĆA

Moderna filozofska i naučna misao odlikuje se jasno izraženim skeptičkim stavom prema sistemu znanja. Snažni razvoj nauka pokazao je neodrživost dogmatske vere u mogućnost apsolutno pouzdanih saznanja o svetu. Ova vera bila je izložena i udarima filozofske kritike koja je ukazivala na granice samih postupaka koji se primenjuju u naukama.

Situacija se može pogodno opisati ako se kaže da je moderna misao, naročito od Hjuma pa nadalje, dovela u pitanje samu mogućnost primene pojma istine na empirijska znanja. *Postalo je uobičajeno da se umesto o istinitosti znanja zasnovanih na iskustvu govori o njihovoj verovatnoći.* Drugim rečima, fundamentalni pojam modernih logičkih i metodoloških razmatranja empirijskih znanja nije istina već verovatnoća (**p.s.** i eto ga odmah prekrupni zaključak...??). U ovom kontekstu, implicitno je izraženo verovanje da su istina i verovatnoća pojmovi iste vrste koji se razlikuju jedino po stepenu pouzdanosti samih znanja na koje se primenjuju a ne i po tipu samih entiteta koji se njima označavaju. Ponekad se tvrdi da je istina granični slučaj verovatnoće, naime, *da je maksimalna moguća verovatnoća isto što i istina.* Ovde treba obratiti pažnju na samu formulaciju teze koja je izražena prethodnom rečenicom. Naime, ako mi znamo, odnosno, ako tvrdimo da je jedan stav istinit onda je nesporno da nema informativnu vrednost tvrđenje da je taj stav i verovatan. Međutim, odatle ne sledi da se ne može pretpostaviti istinitost jednog stava iako mi možemo pokazati da on stoji u relaciji verovatnože prema drugim znanjima (**p.s.** logicističko vrćenje u krug...).

.....

* * *

SPINOZA (1632-1677), zapažanja i činjenice

.....

Ali, ljudi su na samostvaranje prirode uvek gledali kroz svoju delatnost tj. delatnost ka cilju i za cilj = svesno stvaranje. Tako je pripisivan uzrok i cilj van prirode – bogu. To je dolazilo iz neznanja o prirodi stvari. Ljudi vide posledice, a ne i njihove uzroke. Međutim, u prirodi, kaže Spinoza, nema ničeg slučajnog, nego je sve određeno iz nužnosti božije (prirode) da postoji i dela (suprotno Dekartu – sloboda volje – ovo je najstroži determinizam, pa i u pitanjima etike). Pojmovi nužnosti i slučajnosti kod njega nisu razni vidovi jedne iste stvari već jedna druga isključuju; nešto je slučajno dok ne upoznamo onjegovu prirodu, uzrok, i čim ga spoznamo slučajno postaje nužno – znači, slučajno ne postoji', ono je subjektivne prirode. Determinizam koji poriče objektivnost slučajnosti je FATALIZAM. Sloboda je spoznaja nužnost – nužnost je čak pretpostavljena. Čovek spoznajući red (= nužnost), prirodu, spoznaje svoje postupke, svoje STRASTI i pomoću spoznaje te nužnosti..... strasti, on njima vlada potčinjava rukovodstvu razuma (= nije rob svojih postupaka, strasti već je slobodan). On slobodi ne suprotstavlja nužnost već prinuđenost. Stvar koja spolja nije prinuđena na postojanje i delanje je slobodna. Ona je ujedno i nužna jer dela prema nužnosti svoje sopstvene prirode. Ali, duh je bog, uvek slobodan, čovek je slobodan onda kada nije prinuđen na svoje postupke (**p.s.** da li samo iz ili iz vana), već kad nauči da svoje postupke kontroliše (to je kod Spinoze samo kontemplativna sloboda, jer – sloboda = svest o nužnosti, a ona je u stvari samo PUT za postizanje slobode).

p.s. primer za doslednost jednog misaonog procesa...

.....

* * *

Mihajlo Marković, DIJALEKTIČKA TEORIJA SAZNANJA

p.s. Moram da napomenem da sam ovo delo vrlo pažljivo pročitao početkom sedamdesetih godina prošlog veka (oko 1974.g.) i uz veliko nezadovoljstvo napisao nakon toga bukvalno brdo kritika na račun onoga što je u ovom tekstu bilo dato. Namerno kažem onoga što je dato a ne stavova pisca, jer, prema mom tekstu kojeg danas čitam imam čak zabeleženo da je izbegao da se odredi prema ovoj temi. Priznajem da je u to vreme ova tema, u širem smislu, spadala u teme visokog rizika. Sve u svemu ne bih da ovde iznosim moja zapažanja, ponegde su i grublja, a održao bih obećanje da izmene u tekstovima svedem na najveću moguću meru...

* * *

Bela Hamlaš, HIPERIONSKI ESEJI, potaknuće za naredni tekst

p.s. umetnost je preterivanje

Flamanci pokušavaju da izuzetno naglase ono što slikaju s namerom (slikarstvo postaje magija...); **Žanr slike** – bavljenje opštim, narodnim, svakodnevnim stvarima – DETALJIMA – s kojima je obično čovek preokupiran; ovim se, 'vrlo važnim' stvarima i događanjima čak i biblijskim, suprotstavljaju scene iz svakodnevnice; žanr slike – slika trenutka!; **Brojgel** hoće što i drugi slikari (Flamanci) da potvrdi, osvesti ili opomene, on hoće da MUČI (kao i Dostojevski) da ogadi (kao i Bodler), da traje (kao i Vagner), unoseći time svestrano, duboko i čovečno u slikarstvo... jeziva čulna strast razaranja života kao kod Vagnera, Bodlera, Dostojevskog i Hajdegera!!!

.....

* * *

MODERNA je 'big bang' filosofije

Moderna je Big bang filosofije. Počev od Kartezija do koncentracija uma Kant-Fichte-Šeling-Hegel zapravo je bila priprema za nikad-više-sistem tj. rasprskavanje ogromne koncentracije umske aktivnosti početkom XIX veka. Čini se da je ovaj kvartet moderne vrhunac i kraj filosofije sistema – ono što sledi nakon toga nisu sistemi, celine, zaokružena stanja, već trenuci ili tren-svet (tzv. Jiffy svet) tačaka i interpretacija, sistemi su se raspršili na svoje elemente udaljavajući se jedan od drugog zauvek u beskonačnom lutanju prostorom i vremenom!

Zaključak da previše (prebogatog) znanja zavodi i ne daje prave odgovore je tvrdnja za opravdavanje neinventivnih i sterilnih 'znastvenika', onih koji ne znaju šta da rade s 'tolikim' znanjem i pameću.; Sloboda se izjednačava sa svetlošću – ova metafora jeste po sebi bogomdana, pruža mogućnost već 2000 godina ljudima da na ovu temu stvaraju!

Šta reći o Hladnoj i jezivoj, zapravo, hadovskoj konstataciji Hesiodovoj da 'elejzni sada živi svoj; nit će po danu s napornom patnjom prestati, niti po noći se razdirati... pa ipak njima će dobro sa lošim smješno biti' itd. gde se postavljaju večna pitanja o lošim generacijama koje dolaze i mogućnost da ljudi ubuduće ostanu bez duše. Svakako ne treba ići dalje od ovoga te pretpostaviti nešto više nego što se može pridati stavovima od pre dva i više milenijuma. Ovde se zapravo pokreće još jedno večno pitanje o mogućnosti primene vrednosti kao teorije života na svakodnevne životne aktivnosti, odnosno, nerazumevanje i opšte odbojnosti na koju nailaze 'teoretičari' zbog potrebe da se njihovi stavovi u potpunosti prihvate a ne parcijalno, sa željom da se njihovi zaključci pretvore u vrednosne – za sve...

Protejska priroda sistema!

Vreme koje je jednostavno TU, koje postoji van nas i protiče noseći i otimajući nam događanja kao što ih otima od prirode; postoji samo otvaranje i otkrivanje nečega u šta smo mi uneli vreme... a da li vreme ipak ne postoji mimo i nezavisno od čoveka...

* * *

O. Žunec, IDEJA I NIŠTA

'Prvi nihilistički akt jeste dakle "ulaganje vrijednosti u svijet" (p.s. 'verovanje' da je naše mišljenje i da su naši zaključci o svetu istiniti). „Ove vrednosti su, iskonski, pojmovi i kategorije, kojima djeluje um i mišljenje i bez kojih oni ne mogu djelovati“. Metoda postavlja nihilizam uzimajući još i platonovske ideje već kao takve: one su (prema Platonu) proizvod Haosa, one su Haos, definišu se svim i svačim, pa su svoja suprotnost – ne daju se definisati; osetilni svet je ono prolazno (Platon – od Heraklita), pa ni paradigme 'stvarnosti' itd. itd. Znači: nešto je lepo samo po sebi = sve je samo po sebi...; Lepim, sva tela postoju lepa, velikim velika itd...'

.....

Tako se morao iz Haosa misli roditi i pojam bitka i bića, jer je bilo očigledno da su ova dva sveta podvojena, da postoje dve strane jedne te iste stvari. Nihilizam zato što ne uviđa da objekti (nauka) nema oslonca niučemu osim u mislima, umu???

.....

* * *

Čitajući Herodota, povod – ratovi na dalekim i bližim prostorima

p.s. Jadikovni i žalosni su prostori balkanski. Vekovima su bili pustošeni, još od neopisanih vremena. Tužna je i setna zemlja natopljena krvlju naših predaka, koji kao da nikada mira nisu imali ni u grobovima svojim, a tako niti dan danas. Oduvek su ovo bila strateška raskršća svakojakih razračunavanja, nama poznatih i nepoznatih, ljudi dobrih i zlih, vera različith! Šta se sve izlilo na ovom prostoru u svom najgorem obliku...

Na ovom tlu su vremena uvek bila tegobna i teška, bremenita turobnim, iscrpljujućim i opakim događanjima. Jaram avarski, krst svetog Đorđa sa Severa i polumesec s Juga, pa raznorazni kraći i duži krstovi, sejali su smrt, pohlepno ispijajući krv iz feniksovski uvek osveženog tela Balkana. Pohlepa za svetlim draguljima, sjajnim i blještavim metalima, prostornim osvajanjima, dobila je u ljudima prilikom prelaska preko balkanskih valovitih nizina, planina, kotlina i mladalačkih rečnih dolina, želju, još nižu i strastveniju – da osvoje nevinost!

Čovek bejaše bio ništa!

* * *

Vremenost svesti, odjedanput misli naviru...

Vreme u sebi sadrži prostor, ali i razliku?

Da li je **SADA** samo deo vremena – samo za sebe nije odlika vremena. Sada predstavlja samo **prostorni** vid vremena. To isto važi i za preostale dve vremenske odredbe; **SADA** je, na primer, tačka, a prošlost prostorna udaljenost od nas, budućnost ide k nama ili i mi idemo ka budućnosti. Bilo koje biće u ovom slučaju je determinisano tj. ukoliko ga vežemo za samo jednu tačku, nepomični je objekat, koji predstavlja (ako i toliko) u lancu događanja – bezličnost. Možda i nepostojeće! Videćemo već; Tu vrstu nužnosti i determinisanosti – heterogenosti – možemo opažati kao objekat mrtve prirode, biljaka, životinja. Ali, i kod ljudi...

Vreme u uobičajenom smislu postoji 'kao što postoji i prostor: kao skup odvojenih karakteristika, pre-sada-posle (prostor – tri dimenzije). Ali, niko ne kaže za prostor da ima četvrtu već n-tu dimenziju. Vreme se naime, po inerciji, naziva četvrtom dimenzijom, a to je znači, u nastavku, dimenzija prostora. Ovo je greška!; Ovakvom karakterizacijom vremena brka se prostorna struktura (sa tri dimenzije) s vremenskom strukturom (s tri odvojene vremenske odredbe) opet po inerciji $3 = 3$, pa još dodatak ovome, četvrta dimenzija i tu se zastaje s vremenom – naime, odgovora nema, započinje zbrka a ono što je najvažnije nema **simetrije** za koju smatram da je bitna odlika prirodnih pojava; Zapravo, nijedan od ovih prostornih i vremenskih delova ne nalazimo odvojeno, pa je to uvek prostor i uvek vreme; Ipak, moramo se malo detaljnije pozabaviti ovim problemom, a sama od sebe naviru sledeća pitanja: da li je prostor sa svoje tri dimenzije isto što i prostornost koja se misli? Može li se prostornost izraziti? Ista su pitanja u odnosu na vremenost: postoji li kao misao i može li se izraziti kao takva?

Problem se sada pojavljuje kao sasvim nov: nije više u tome kako izraziti vreme **ne prostornim** terminima, već kako izraziti samu prostornost? Ili vremenost?

* * *

Kratko – O pojmu BITAK

.....

...znači, bitak jeste ništa, ali čovekov proizvod, suma svega, proizvod čovekove moći da sabira, sužava i njegove nemoći da to i sprovede tj. da shvati sve što postoji. Stoga je bitak ipak samo Ništa.

Ali, to ništa nije ništa u svakodnevnom smislu. Bitak je NIŠTA tj. on je ništa jer stoji u svemu, **pa je sve i ništa**, ali onog momenta kada ga odredimo, *bitak* postaje nešto određeno, pojedinačno (kao veza ostaje već isti). Ali onda više nije bitak. I tako, stalna razmena bitak-biće, večno treperenje.

S obzirom da se to ništa tj. bitak, pojavljuje kao sve tj. sve u svemu i sve u njemu, onda ostaje da se odredi kao tamno, nespoznatljivo, ne može se obuhvatiti, ogromno, veliko, duboko, bezdan, a čovek svojim saznajnim moćima i ispitivanjem PROPADA U NJEGA.

.....

* * *

Hajdegerov naziv: vremenitost 'ekstaze'

Hajdeger naziva vremenitost ekstaze – prošlost-bilost, a pri nabranjanju nije sadašnjost osnovna dimenzija vremena, već se nabrajaju ekstaze budućnost, bilost i sadašnjost, gde budućnosti u ekstatičkom jedinstvu izvorne i autentične vremenitosti pripada prvenstvo. Pa tako kasnije sasvim prirodno se na to nadovezuje, između ostalog, **odlučnost!** Autentičnost i neautentičnost se odnosi i na vremenitost (a ne samo na bivstvovanje) i njene ekstaze pa je smisao (autentičnog) bivstvovanje **AUTENTIČNA VREMENITOST!**

Budućnost je 'die Zukunft, in der das Dasein in seinem eigensten Seinkönnen auf sich zukommt' – ono dolazeće (zvon) u kojem TuBitak u svojoj najvlastitijoj (vlastitoj) mogućnosti (moći-biti) sebi dolazi!

Znači: budućnost je kao dolaženje, prispevanje samom sebi; u najvlastitijoj mogućnosti koje čoveku pripadaju...

p.s. šta znači da je budućnost vezana za autentičnost i obrnuto – ka ostvarenju svoje ličnosti? Verovatno je najvažniji pojam ovde: odlučnost tj. malo blaže: odlučivanje... Razraditi...

* * *

Kantovi stavovi o apriorijama, pitanje čiji značaj nije dovoljno istaknut

Nije dovoljno istaknut značaj Kantovih ideja o načinu primene a priori. Uzmimo one prve kokje nam stoje na putu: prostor i vreme. 'Znamo' da ove za sebe, kao puke objektivacije nemaju značenje, svoju primenu tj. odvojeno od iskustva takoreći ne postoje tj. nemaju smisla. Drugo, nemaju ni pandana u našim mislima. **Znači**, ove apriorije postoje samo u momentu spajanja pojma kao praktičke delatnosti i onog prividno izvan nas. Ovaj Kantov izum je vredan blaga. Postavlja se pitanje, koje tek danas možemo s puno opravdanja izneti: da li tek s čovekom tj. njegovom delatnošću nastaju i prostor i vreme? Ovo je važno pitanje, jer ova trijada se proteže čitavim nizom filosofije (Hajdeger: prostor-briga-vremenitost, na primer). Kod Kanta, dalje, ostaje čitav jedan svet – svet po sebi – u mogućnosti, dakako – neotriven! Samo u praksi spoznat (praktički um...). **Moć sudjenja** je deo Kantove filosofije koji ga vraća na ostrvo znanja, skrivajući pak najsvetliju prirodu čovekovog stvaralaštva tj. njegove individualnosti kao otiske prsta...

Dalje, takav neotkriveni ili JOŠ neotkriveni svet nema ni prostor, ni vreme, on je po sebi – čeka da bude 'otkriven' ili će se sam otkriti, to je irelevantno. Važno je to da mu i prostor i vreme, kao otkrivajućem daje čoveku kao bitno delatno biće. Ili, kako bi Hajdeger rekao, kao osobeno načinom bivstvovanja – egzistencijom.

Naslućujemo, dalje, da kod Hajdegera, na primer, pojam bitka ili bića nije taj, statični, tekoreći koji bi nas upućivao na nešto čvrsto, zatvoreno u sebe, kao neka stvar! Ovaj pojam može se reći, je dinamičan i to je dinamika koja pripada prirodi, ali dobija svoju dimenziju prostora i vremena samo čovekovom delatnošću, bivstvovanje je glavna čovekova odlika. Bivstvovanje je njegova delatnost. Bivstvovanje bitak tubivstvovanja. Spoj. A... **potraga za smislom** nas odvlači još dalje...

* * *

Hajdeger, SEIN UND ZEIT/BITAK I VREME

Predgovor

Prosečna svakodnevnica – indiferentno – neautentično; **Osnovno** ustrojstvo tubivstvovanja – tubivstvovanje u svetu; **Bivstvovanje** tubivstvovanja – briga; **Smisao** bivstvovanja tubivstvovanja – vremenitost – autentično bivstvovanje tubivstvovanja; **Neautentično** bivstvovanje = samootuđenje (marksistička terminologija); **Hajdeger** nije stigao do odgovora na pitanje o smislu bivstvovanja uopšte, ali je detaljno objasnio treće najvažnije sporedno pitanje o smislu bivstvovanja tubivstvovanja!?!; **Huserlov** naziv uopšte, fenomenolški termin 'fundamentalna struktura', Hajdeger daje drugi: 'temeljno ustrojstvo tubivstvovanja'...

* * *

Pesma o nebu i vremenu i duši

Zakloniše nam nebo.
I nebo su nam zaklonili!
Dokle pogled doseže vidimo
Samo njihova dela kao naša.
Nebo je zaklonjeno!

Zaustaviše nam vreme.
I vreme su nam zaustavili!
Mislimo prošlost i sadašnjost,
A nude nam njihovu budućnost.

Vreme je zaustavljeno!

Oduzeše nam dušu.
I dušu su nam oduzeli!
Želimo jedno drugo,
A daju nam samo sebe!
Dušu su nam zatomili!

Snovi nam ostadoše samo.
Ostaviše nam samo snove!
To su samo njihovi snovi.
Strele njihove nedodiruju ih,
Jer prolaze kroz Ništa –
Oni ne vide, jer ne znaju nizašta!
Ipak, ne mogu nam ništa!

* * *

Vreme, nastavak

I sada opet dolazimo na sam početak nalaženja smisla vremena. Tu smo sada zajedno na prvim stranicama Hajdegerovog dela 'Biće i vreme' s nadom da možemo odmaći makar i korak napred u objašnjenju smisla vremena!; **Hajdeger** stalno ističe potrebu da se bude na putu (objašnjenjenja) kao smislu. Time je on zapravo zacrtao više stvari: **Ići ka...** – znači u hodu menjati objekat – cilj, **Biti na putu** – znači tek ići ka..., a nikako već biti kod, **U hodu menjati objekat** (vreme u ovom slučaju predstavlja čovekovu misaonu aktivnost njegovo sopstveno mnjenje), ali nikako ne daje mogućnost izlaska u smislu exodusa...

Čovek već samim zamišljanjem vremena kači sebe za jednu temu koja ponajpre, a s obzirom na predontološke poglede na vreme, dovodi čovekovo mišljenje do takve punoće u zaokruženosti svega, da dah namah nestaje. Čovek se nalazi odjednom prometejski okovan nad provalijom beznađa. Govori se o prividu najmanje dvaju suprotnosti. Vreme nas odovodi u čorsokak kada pokušavamo da ga promislimo a Hajdeger smatra da je ovo dobar put tj. da smo u ovom slučaju na dobrom putu. Onaj drugi nije nikakav put, jer predstavlja nešto metodološki neodređeno (nije u ovkiru fundamentalne ontologije). Znači, Hajdegerovo **na putu** znači samo jedno: **uvek na PRAVOM putu**. Međutim, taj put ka... niukom slučaju nije određen već prvim korakom bez obzira što je onaj pravi. Ali, postoje pravi putevi drugde! I upravo je tu razlika – u prvom koraku. Kod Hajdegera svaki korak je prvi, u naukama, na primer, samo prvi je prvi i taj prvi određuje nepogrešivost svih ostalih koraka ili puteva (a s obzirom da se radi o pravom putu uvek!!)

Pravi put nije određen već prvim korakom i to je samo upravo zato čovekov put. To je put čovekovog neprestanog stvaralaštva, put koji samo on gradi i na kojem on sebe izgrađuje. Bez obzira na gore rečeno u vezi puta, Hajdeger ipak uspostavlja gradaciju i ne odvaja u najošptijem vidu pravi od nepravog. U krajnjoj liniji ono što može da bude u potpunosti novo kod Hajdegera nije ništa od svega spomenutog.

Ono što nas uvodi u novu dimenziju mišljenja dato je u nagoveštajima, na primer, napušten je metodološki tretman, ali nije primenjen filozofski, čak je i zanemaren. Dalje, nagoveštena je ogromna razlika pravog i nepravog, ali ipak pravo dolazi iza nepravog, nužno. Takođe, nagovešten je smisao vremena, ali nije data niti skica ovoga, a kamoli da imamo celu sliku ili

njen veći deo. Na kraju, nagoveštena je odredivost neodredivog i neodređenost odredivog. Ovo je ključna tačka bezizlazja, kretanja u čistim pojmovima. Tek je ovde sustignut Kant...

Sinteza nakon Kanta nije dovela do suštinskog pomeranja u oblasti filosofije. Naime, sve što je nakon Kanta došlo, a merilo se u odnosu na Hegelov 'revolucionarni' pomak u filosofiji, bilo je samo pokušaj probijanja zatvorenog kruga. Krug je još uvek zatvoren, možda malo proširen u obimu. Opet ostajemo bez pravog odgovora. Za Hegela možemo reći takođe da je kanapom, grubo vezao čovekovu delatnost za osnovna pitanja filosofije! A što se tiče daljeg toka filosofske misli krug nije ni do danas probijen. Marks nam ne daje punu sliku ove veze, doduše do detalja nas navodi/uvodi u vezu čovekovih proizvodnih odnosa sa egzistencijom, ali ne i onih univerzalnih aktivnosti koje je sam inaugurisao!...

* * *

Ž. Bodrijar, DRUGO OD ISTOGA

Bombardovanje intrigama – opčinjenost, vrtoglavica, uzan prostor, prostor je ispunjen, sav prostor je zauzet pa ga i nema, sve je puno i prepuno, kao nekakva igra, ali ne igra na sceni, u ogledalu, izazova ili drugosti, već ekstatička, usamljениčka, narcistička (**p.s.** igra u sebi, za sebe, prema sebi – organska, smrtna igra)

Totalna bliskost, ulaženje, transparentnost – nema tu inih, nema onog Drugog – Ja = Drugo, pa subjekt postaje dvodimenzionalni – totalna izloženost svetu – više ne može da proizvede sebe u ogledalu, postaje sam ekran, prazno, širokih očiju od brzine i blizine kretanja onoga što mu se prikazuje **p.s.**

Jednostavnost prostora = transparentnost, ne prikazuje se zapravo ništa **p.s.**

Opscenost je u tome da se nema šta videti,

Sve je podjednako vidljivo (**p.s.** i važno, bez valera, neizdiferencirano), bez dubine, transparentno – prazno, dvodimenzionalno,

Ovo 'detaljisanje' dovodi do transparentnosti, do našeg utapanja u objekat opscenosti, opčinjenosti, ali i potpune praznine, jer predmet postaje dvodimenzionalan, ne-dubok tj. ne razmišljamo o njemu, nema mesta za razmišljanje 'sebe' jer je to već dato u detalje, do detalja (**p.s.** dirigovano)

Pogubno je to što stvari sve više padaju u ponor smisla (gube se **p.s.**) a sve manje ostaju one koje čuvaju stvar privida.

Istina nema ničeg zavodljivog, ima samo TAJNA koja kruži, ne kao sakriveni smisao nego kao pravilo igre, kao oblik inicijacije, kao simbolički ugovor, a da nikakva šifra ili ključ ne može da je razreši; Tajna pripada istini, pa se ni istina nikada ne saznanje; **Zavodenje** = skretanje, zastranjivanje, smrt, pre nego što je proizveden on je zavodi???

Pogovor 1. Budimo drugačiji od istog – uvek drugačiji (isto = biće), 2. Povratak Drugog u pokušaju da se približi istom: Lakanova teorijska psihoanaliza, Deridina ili de Manova dekonstrukcija, Delezove shizo-analize, Fukoove diskontinuirane epistemologije, Liotarovo postmodernost, Virilijeva brzina, pod znakom su Drugog, nesvodivog, nemejljivog, RAZLIKE koja se vraća i uvek je to, i igri nema kraja niti čak horizonta...

.....

* * *

M. Hajdeger, SEIN UND ZEIT/BITAK I VREME

Zabeleške, tek tako, pade mi napamet da prelistam

(Par. 43, 44) – razjašnjenje BiV (??)

Bivstvovanje – bitak; Bivstvujeće – biće; Tubivstvujeće – čovek; Priručno – stvar, kao alat; Postojeće – priroda; Su-tubitak – ljudi, drugi ljudi; Fenomenološki pogled – pogled na celinu; Povesno – stvaralačko; Izgubiti zavičajnost – izroditi se od izvornosti; Sinkretizam – $1+1 = 3$; Briga – egzistencijalni smisao tubitka; Unutarsvetsko – sve što nije Tubitak; Ontološki – egzistencijalno; Brigovanje – aktivnost; Noein – saznanje sveta; Bitak u svetu – tubitak; Priborski – namenski; Pribor – za nešto...; služiti za nešto; Kategorije – stvari (ŠTA); EGZISTENCIJALI – ČOVEK (KO); NAČIN BITKA PRIRUČNOG – SVRHOVITOST NJEGOVA; Brigovanje – odnos Tubitka prema stvarima; Briga – odnos tubitka prema drugome; Unutarsvetski postojeće – stvari; Fenomenološka metoda po Hajdegeru – postaviti strukturu pitanja ontološki tj. u fenomenu, u **sveukupnosti**, zatim se iz tog fundusa vratiti na 'pojedinačno' proučavanje

(str. 149) – fenomenologija – traženje izvornih tema – traženje bitka); Bačenost – fakat prepuštanja; Egzistencijalno-ontološki suprotno ontološki-kategorijalno; **Transparentnost** – vidik koji se odnosi na celinu shvatanja, na celinu egzistencije; (str. 167) – samospoznaja; (str. 179) – važno – razlika logičkog i smotrenog izlaganja – odlično za objašnjenje metodologije Hajdegerove...; **Ćutanje** i govorenje (str. 187) – odlično; **Prema** sa-bitku > prema drugima; Prema u bitku > prema samom sebi; (str. 224-342) – objašnjenje uobičajenom terminologijom!; (str. 229) – Hajdeger poništava pitanja i filosofski problem 'postojanja sveta' jer (ukratko) to bi pretpostavljalo postojanje bezsvetskog subjekta pre svega, a tubiće je već i pre svega u svetu! Pri čemu je bitak-u-svetu već jedan modus, kroz ponašanje samog sebe!; **Zdravorazumsko** SE se strogo drži činjenica; *U navodnicima je ono što ne treba shvatiti u tradiconalno smislu – nova značenja Hajdegerovog smeru*; (str. 335) dokle god se ontološko poimanje ne da odvojiti od ontičkog iskustva...'; **Tubitak** – vrsta bića bitka; **Aletheia** – (tradicionalno) istina; Unutarsvetsko bivstvujeće – živa bića, (str. 260) – i prvi put pitanje: zašto istina i tubitak moraju biti!

(str. 270) – s obzirom na obuhvatanje celine tubitka, tubitak može da shvati smrt preko smrti drugih (kao jednu od mogućnosti), a s obzirom na to da je tubitak su-bitak s drugima (??)...; **Čuvsrtvovanje** – raspoloženje; (str. 289) – svakidašnje (prosečno) obuhvatanje smrti je neodređeno – umire SE, ali mene još to nešto nije stiglo, jer to SE jeste NIKO... KO – subjekt; (str. 299) – istrčavanje kao otetost od SE (str. 305) – **SAVEST** kao **zov** za mogućnost postanka ličnosti unapred i prevazilaženje sebe u i iz SE; (str. 314) – faktičnost Tubitka se bitno razlikuje od činjeničnosti postojećeg (prirode) – dalje: važna objašnjenja; (Str. 326) – ništavnost kao osnova bačenosti – prazan opšti pojam, SVE = NIŠTA, SVAKO= NIKO – objašnjenje: bačenost u SE (ništa) – krivica (savenst) – dužnost vađenja = razumeti sebe; **Pronalaženje** – uspeh; **Zakazivanje** – neuspeh; **Vremenost** (u vezi s Tubitkom) a vreme (u vezi s bitkom)???: Neautentično – samoootuđeno; Ontičko – naučno; (str. 463) – o vremenu – izuzetno jednostrano; (str. 384) – vremenost – aktivnost; Prema L. **Goldmanu** – tubitak možemo slobdno prevoditi sa Čovek i pored svega...

p.s. ako se postavi pitanje jednog osnova svega, na primer, bitka, postavlja se problem jedinstva mnoštvenosti, koji je beskonačno manji od problema odnosa (relacije) bitka i čovekove egzistencije i ovde je potrebna druga osnova, osnova koju je čovek sam sebi postavio!

p.s. šta je to novo što nam Hajdeger ostavio, ako nije ono nedokazivo, individualno, subjektivno – neiskazivo... tj. značaj pitanja o položaju čoveka u svetu!!!

Izbaciti iz svoga mesta u filosofiji – razglobiti; **Svako** čovekovo odnošenje jeste faktičko, istinito i bitno; **Sve** je u prelazima, ništa nije suprotno jer bitak je u svemu; **Tubitak** kao predručan – sam Tubitak, SE kao bivstovanje-u-svetu
p.s. može li čovek uopšte stići do neautentične brige? Važno: čovek ne živi apstraktno...

* * *

Danilo Kiš, HOMO POETICUS

>'Pisac je najusamljeniji čovek na svetu ukoliko nije vernik'

>**Francuski** inetelektualci su kada je ruski narod bio u najgorem položaju podržali Moskvu; Mao, kad se sve raspalo, Albaniju - 'nazdravlje im'.

>**Pisanje** je čin očajanja, 'beznađa' jer 'omča konačnosti se naginje nad vrtoglavim

* * *

Goethe, POEZIJA I ZBILJA

Predgovor – Gete je sve odgovore nalazio u PRIRODI, priroda i 'božanstvo', pa je ovo time i ulazak u umetnost, u svet bezbožja. Za Getea time ne postoji problem subjekta i objekta, jer je čovek samo tvorevina prirode koja je svesna!

(Prema tome, **Kant** ga nije mogao zaintrigirati svojim problemima subjekt-objekt!???)

Nasuprot Kantovom 'agnosticizmu', kod Getea je sve, pa i njegova etika, zasnovano na spoznaji prirode, jer razum i nauka (svet) su najuzvišenije čovekove snage i nisu antagonističke prirodi, nisu njeno poricanje nego njen deo, njena divna/božanska tvorevina (divina).

* * *

Umberto Eko, IME RUŽE

'Stigavši na konac svojeg grešničkog života, dok sediš sam i star koliko i svet, u iščekivanju da se izgubim u bezdanom ponoru, božanske šizme i pustivši...'

* * *

Max Frisch, NUN SINGEN SIE WIEDER...

Str. 105-106 – über die Verantwortung der Soldaten im Krieg

G Oberland – utisak je da Frisch pokušava društvene probleme kroz utopističko-pojedinačno-beznadežnim da reši neobuhvajući osnovni problem i kretanja uopšte. Čak i kada tome daje nagoveštaj (kao ubica 'Mördere' objašnjava u osmoj slici **str. 60**... on nije do kraja dosledan niti to i može biti. Otuda proizlazi i sve ostalo, sve se svodi na beznadežna ljudska osećanja – **od 71. strane** jasno šta Frisch misli o vlasti uopšte. Nije slučajno što je za ubicu uzeo bankarskog činovnika (Švajcarska). Državnog tužioca kao vođu revolucije, koji verovatno i nesvestan svoje aktivnosti pokušava da iskoči sa trake... Na **71. strani** daje opis umetnika i prostitutki (njihov položaj u takvim i drugim promenjenim društvima). Ipak, na kraju je sve to uzaludno; dolazi naime nova vlada, a po buđenju Državnog tužioca reklo bi se da je on bio pobuđen na revoluciju 'samo' zbog ljubavnice. Marksizam nije shvaćen i daleko je od toga, ali je hrabrost Frischa ipak velika. Wir können was wir wollen und es trägt sich nur noch, was wir wollen (Tagesbudh 1945-1945). Rusi su Frischa skoro celog preveli!

>'Die Chinesische Männer'

Str. 7 – Die Chinaesisches Männer... ist eine der immerwiederholten Versuche, die Zeit aufzuhalten und hat sich, wie wir heute wissen nich bewärt'.

Str. 25 – Spanien ist zwar keine Demokratie geworden, jedoch ein stützpunk von Amerika

Str. 897 – o masi i sili

>'Biederman un die Brandstifter' r Biedermna – voljeni čovek, poštenjačina

Str. 89 – nepoverenje u ljude uopšte

Str. 116 – Eizenrin pfeift Lili Marlen – to nam simbolično ukazuje na to da su Brandstifers fašisti. Biederman – vlasnik kapitala koji se boji za svoje vlasništvo u stanju je da uradi sve da ga sačuva. H o r – možda i sam narod!!! Koji na kraju ne interveniše u vidu svesti i opominje Biedermana – možda i javnost uopšte, svi znaju šta treba uraditi i spremni su, ali kaže vođa hora. Leider HERSCH Foehn (kakva glupost **p.s.**) – I TU Frisch pada na ispitu. Ostaje naime neobjašnjena uloga i povodljivost naroda u situacijama kada nastaje nešto novo u društvu, pa makar to bio i sam fašizam koji dolazi. DOKTOR - verovatno NEMAC, NJEN SIMBOL, NAIME, UPLAŠEN ZBUNJEN, toliko preokupiran sobom da ne može da shvati nešto. Dalje, tvrdi da se kuće pale iz čistog zadovoljstva što tako po svemu ispada (opet propust Frischa). (dodato mnogo kasnije: Lepa sela lepo gore...)

p.s. u svakom slučaju Frisch kada nešto ne može da objasni prebacuje sve na pojedinca (doduše i barem na kapitalistu), koji je obično sam uzrok niza drugih stvari u redosledu, ako iz toga ne gradi pravilo određenog vremena. Dalje, u svim delima vodi delo dobro, ali samo do određene tačke tj. do onog odlučujućeg i možda najvažnijeg mesta, gde on sam treba da se opredeli: 1. Da krene težim ali pravilnijim putem gde bi i sebe kao pisac uzdigao na još veći nivo u istoriji književnosti, ali bi verovatno politički sebi iskopao rupu ili 2. Lakšim i pomalo utopističkim putem bez rešenja gde naizgled pada sebi u usta ili stoji sam sebi na putu.

>**Die grosse Wunt des PFILLIP Holz'** – zaista jedna lakrdija!

'**Andorra'** – još jedna osuda fašizma i uopšte ljudi (ovo i sva ostala dela imaju svoj deo gde se prelamaju – neumesno – kada je Andorina majka s kamenom ubijena. Ako čoveka izdvoje u društvu kao jedinku, onda on ne može drugo biti nego to za šta ga drugi drže – pogotovo ako sam ne pokuša da dokaže nešto drugo... Delo me potaklo na pitanje: da li nešto treba samo sa distance gledati (Brecht) ili je bolje zauzeti se do kraja, ili pak oba puta vode istom cilju? Ustvari delo treba čitatiti – ponajbolje, dva puta jednom na način opšteg vertikalnog udubljanja, a drugi put horizontalno analitički. Međutim, za to se nema vremena. Problem: rat, jevreji, ljudi u strahu, ljubav uopšte (Und wieder ohne Loesung). Opet se sve svodi na ličnost, pa ipak manje nego u ostalim delima. A ono što celinu ljudi (ostali likovi) odlikuje to je potpuno negativno. Delo bi bilo sasvim jasno i jednostavno prozreti da je Frisch (i sam jevrejin – a da li ?)...

.....

>'**Andorra'** – čemu ubistvo majke? Frisch se možda bojao da bi Andri bio oslobođen. Time ga je ustvari potpuno osudio na propast (da se majka opet nije pojavila u delu bilo isuviše lako ubiti a kao jevreja baš plitko). Da je majka ostala živa, a da je Andri ipak morao umreti bilo bi delo jako teško dovršiti tj. trebalo bi mnogo umešnosti Frischove. Na primer, odnos dveju majki, pa odnos prema Barblin, odnos prema Andriu, odnos prema svim ostalim stanovnicima. Dalje, ne bi ispalo jevrejsko pitanja (koje Frisch izgleda podupire) tako očevidno već bi sve svelo da su mnogi ljudi istim sudbinama.

>'**Autobiografie Ein Spiel...**'

>'**Mein Name Sie Gautenbein'** – Frisch

202,203 – o ženi uopšte

263-277 – o prevari u braku

268 – o ljubomori

271 – malo i o ljubavnim aferama 'vodećih slojeva', na kraju je Camelia i ubijena...

...sve napred samo podsećanja radi!

.....

* * *

Kant o dosegu uma...

'Ponižavajuće je za ljudski um što u svojoj umskoj upotrebi ništa ne postiže, ali je olakšavajuća okolnost što iznad sebe nema drugu cenzuru za voje uzlete osim sebe samog'.

* * *

Još jedna misao...

Paradoks koji nameće metoda SUPROTNOSTI, toliko eksploatisana malo pre Hegela sve do danas, zamenjuje se paradoksalnošću beskonačnih mogućnosti. Time se, zapravo, ono što je za MODERNU značio vrhunac, pojavljuje samo kao početak za noviju filosofiju. Upravo igra sa susprotnostima navela je na igru sa bezbroj mogućnosti, te ovu prethodnu odavno ostavila u svom posebnom svetu. Ovakav pristup je sada sublimisan u jednom (u antičkoj Grčkoj imamo začetke bezbroj mogućih pravaca na najširem planu, da ne spominjem i šire – indijsku filosofiju i slično). Ali, ne radi se samo o pravcima u filosofiji, radi se o dubokim kvalitativnim promenama u subjektu!

* * *

Hajdeger, MIŠLJENJE I PEVANJE, direktno

Znači poslednje napuštenosti bića jesu proglašavanje 'ideja' i 'vrednosti', slepo lutanje proklamacije o 'činu' i o neophodnosti 'duha'... Sam ovaj proces određen je prazninom (**p.s.** ništavilom) napuštenosti bića, prazninom unutar koje traženje bivstvujućeg za činjenje svojstveno TEHNICI kojoj pripada i kultura jeste jedini put kojim čovek, lakom na samog sebe, još može da spere svoju subjektivnost – reč je o natčovečanstvu' (≈Hajdeger u najširem smislu o Ničeju).

* * *

Hajdeger, načelo identiteta

Po-stav nam iskazuje suštnu SAVREMENOG sveta tehnike, gde uočavamo SAPRIPADANJE čoveka i bića (Metafizika nam predstavlja identitet kao osnovnu karakteristku bića što je jednostranost). Biće i mišljenje pripadaju identitetu koji proizlazi iz sapripadanja u DOGAĐAJU, a događaj je 'oblast, u sebi titrava, kojom čovek i biće dosežu u svojoj suštini jedno drugo...'; **Po-stav** = uzajamno izazivanje čoveka i bića da uđu u izračunavanje izračunljivog (pred.-događaj **p.s.**)!; **Vreme** mišljenja koje se razlikuje od vremena računanja, 'računarska mašina, za jedan sekund izračuna hiljade odnosa; uprkos svojoj tehničkoj koristi, oni su NEBITNI'...

* * *

Hajdeger, Onto-teo-loško ustrojstvo Metafizike

.....

Zapadna metafizika od svojih početaka kod Grka, biva ujedno i ontologija i teologija..., a Hajdeger u svom delu *Šta je Mf-ka* (1929.) obrađuje metafiziku kao pitanje o BIVSTVUJUĆEM KAO TAKVOM i kao CELINU (znači: pokušaj da se kroz bivstvujuće označi celina tj. biće, a to po Hajdegeru znači pokušaj ili zaborav bića; jer, o biću govori samo mišljenje o biću!). Znači, metafizika je ONTO-TEO-LOGIJA.

(p.s. možda su sledeće karakteristike ontologije potakle Hajdegera da na ovaj način misli i govori o metafizici, gde razgovor o ontologiji uvek predstavlja hod po ivici religije. Obrnuto ne stoji...

Bog kao proizvođače osnove

Bog kao konačnost beskonačnog

Bog kao završeni ciklus/proces

Bog kao potreba početka

Bog kao prekid deljenja u sistematizaciji

Bog kao suštinska potreba...

* * *

Lon Elster, KISELO GROŽĐE

Traganje za smislom podrazumeva traganje za nečim što stoji u osnovi – za KODOM – osnovom, za sveopštom osnovom... Kada ova ne može da se nađe racionalno (bilo kao nešto objektivno – zakoni itd. ili subjektivno – psihološki – preko Frojda i SE, onda uvek ostaje ZAVERA.

p.s. i zbog toga ono: ne treba preterano pokušavati razumeti ili nekog ubeđivati...

Kiselu grožđu – samosputavanja (opravdavanje nemogućnosti postizanja nečega što zapravo i da hoćemo ne ožemo a svesni smo toga...)

.....

* * *

Žan Bodrijar, AMERIKA

.....

Amerika kao jedino primitivno društvo današnjice – društvo bez prošlosti kroz koju bi se odrazilo i koje je otud suštinski primitivno (p.s. prošlost je velika muka, a još veća kada je nemaš, jer ta bestemeljnost mora se prevazilaziti u svakodnevnom beznađu – ratovima kokje amerikanci prave po celom svetu, zapravo, uništavaju 'nepoštujući je' tuđu prošlost, kako bi nametnuli svoju sadašnjost...),

Tomorrow is the first day of the rest of your life.

New York – najtužnija scena od svih scena usamljenosti je scena pripreme jela i jedenja pred svima – usamljenog, samog čoveka!

Amerika je ostvarenje utopije. Centar sveta: prava, slobode, pravde, obilja. Sva pionirska (nova) društva su na neki način idealna!

Evropa nestaje, mitovi su se preselili – svi noviji su u Americi. U Los Angelesu. Evrope nema. **Oni imaju sve, ne treba im ništa (odlično!).**

Princip ostvarivanja utopije:... (uslovljava) beskorisnost i odsustvo metafizike i imaginarnog u američkom životu, pa Amerikanci imaju percepciju realnosti drugačiju od naše... nikakav je poraz ne može dovesti u pitanje (p.s. ovo nije tačno, upravo je ostvarenje svega nerealnost i imaginarno, dalje, apsolutno metafizičan i na kraju, i najmanji SHVAĆENI poraz deluje katastrofalno, pa time apsolutni totalitarizam i 'savršenstvo' i 'trpeljivost' i 'demokratija' i 'blagostanje'...)

USA: svugde zastava uspešnog preduzeća 'USA' (p.s. može i: USA International Company).

Društvo koje se neumorno hvali tj. neprekidno sebi (i drugima) dokazuje da uopšte postoji,

Demokratija pretpostavlja jednakost u STARTU, egalitarizam u FINIŠU.

.....

* * *

Ričard Rorti, utisci...

.....

p.s. stara kontradikcija, ali suština je: Rorti – liberal, kaže: demokratija se ne može opravdati – jer, svako opravdanje jeste teror ratia ostaje sama za sebe – idealizam, elitizam; Rorti cilja na individualizaciju u filosofiji.

Preko pojma SOLIDARNOST pokušava da uniformiše, izjednači, sve ljudske aktivnosti kao jednake po vrednosti – važno-nevažno tj. brisanje tradicionalnih razlika kao nevažnih!!!; **Samoinicijativna** povezivanja; Ove 1984. godine = antisolidarnost;

W. Blake: 'Moramo stvoriti svoj sopstveni sistem, ili biti porobljeni tuđim!'; (Blake + Baudelaire) + (Nietzsche + Hajdeger) = potreba za sopstvom – autonomijom (autentičnošću) u smislu da ga čovek sam uzme, znači, prihvati?! Da bi se izumelo svoje lično sopstvo mora se misliti, imati misli koje niko nema – raskid s kolokvijalnim rečnikom (ali, ne i nužno raskid s kolokvijalnim društvenim jezikom);

Pojam demokratije je u istoj ravni sa slobodom i uopšte svim fundamentalnim pojmovima filosofije, a filosofem u svakom slučaju ne možemo definisati – Rorti.

* * *

T. Smrečnik, ONTOLOŠKO PITANJE

Huserlova fenomenologija

.....

Lebenswelt – ljudi pogrešno misle da NAUKA predstavlja objektivno znanje objektivnog sveta, a objektivni svet je zapravo samo idealizovana priroda. Međutim, ukoliko je priroda (objektivno znanje) 'idealizovana priroda' onda celokupno znanje počiva na nečem pre ove idealizacije tj. na 'prednaučnom iskustvu SVETA ŽIVOTA' (Lebenswelt) i da od njega potiče, što znači, postoji intuitivno dat doživljeni svet koji prethodi 'objektivnom' svetu (Lebenswelt).

E p o h é, suspenzija, transcendentna redukcija. Lebenswelt treba objasniti, ali kako stići do njega. Pre svega treba obaviti SUSPENZIJU (epohé) 'objektivne' nauke! Tu nam se otkriva Lebenswelt. Ali to je samo prvi korak. Drugi je da se oslobodimo naivnosti tj. nekritičkog prihvatanja prethodne datosti Lebenswelta, pa treba da izvršimo 'refleksivnu' analizu Lebenswelta. Tako treba uvesti univezalnu suspenziju svakog prirodnog stanovišta i izbaciti kategorije POSTOJANJA iz filosofije, tako što ćemo negirati (ovaj svet prilikom istraživanja), čime postizemo transcencenciju za gledanje (**p.s.**) i potpunu slobodu!(= Dekart, sumnja **p.s.**)

LEBENSWELT = ontološki karakter

Ali, s obzirom da EGO transcendirira Lebenswelt univerzalno (apsolutno) onda on sam ima poreklo u samoj SVESTI, a to Huserl objašnjava intencionalnim karakterom svesti! Transcendentalni ego je prema tome osnov svega...! **p.s.** Huserlova filosofija je ≈ klasični subjektivni idealizam...

* * *

Otpori...

'Svaki čisti opozicioni pokret ostaje nužno kao svako 'anti' prikovan onome čemu je suprotstavljen' (Hajdeger – Holzwege) (**p.s.** usko usmeren i u nemogućnosti da se otrgne svog porekla, jer ono anti i ono na šta je taj anti usmeren i s čime je vezan ostaje zauvek jedno; i Lao Ce...)

* * *

Hartman, ESTETIKA

Sušтина **lepog**, u svojoj jedinstvenosti kao posebnog estetičkog vrednosnog sadržaja ne leži u tim opštim zakonima, već u posebnoj zakonitosti jedinstvenog predmeta'. Ali, ova POSEBNA zakonitost estetskog izmiče filozofskoj analizi i ne može se shvatiti saznavnim sredstvima – ne shvata se PREDMETNO, već se OSEĆA samo kao postojeće i obavezujuće. Ni umetnik ne shvata ove zakonitosti, a kamoli posmatrač! Pa tako: *'Ništa nije tamnije i tajanstvenije od rada umetnika – stvaraoca'*.

* * *

N. Kuzanski, O BERILU

Ratio-razum; Inteligentia-inteligencija; Intellectus-um; Species-lik; Ens-bivstvjujuće; Esse-biće, bivstvovanje; Essentia-suština; Substantia-suštastvo...

* * *

Psihijatrija – ideološki pogled i ostalo

Konflikt s društvom, ali na čiju štetu? Otudjenje od društva, ali na čiju štetu?

Čovek je u konfliktu i otudjenju od društva! Ali, čovek se postavlja u tom slučaju kao izrod, rak rana društva. Nelogičnost, jer: ne priznaje se društveno biće, ali ni individualnost svakog čoveka – isključuje se i jedno i drugo, pa se svodi sve na relaciju čovek društvo kao da u NAJMANJU RUKU čovek nije jedinka i graditelj društva, a društvo nije zajednica i tvorac čovečnosti. Sama relacija postaje suština koja to ne može biti; čoveka nema, društva nema kao delova tih suština – relacija visi u vazduhu ali postaje predmetna utoliko što se postavlja kao suštinska a prazna... i koja želi da uklopi u sebe...

Ovo donosi i sve ono negativno – represivno u društvu, prema čoveku, a s druge strane čovek kao jedinka nikada ne može da ostvari takvu represiju u odnosu na zajednicu. Da li to znači da je čovek etički uvek ispravan... da li ga ovakav odnos opravdava...

SIORAN – jedini istinski slobodan čin jeste SAMOUBISTVO, život je besmislica, pa mogućnost samoubistva predstavlja motivaciju za život.

Hauard Gardner, Okviri uma

Pokušaj svrgavanja logike i jezika s prestola i demokratizacije raspona ljudskih moći! Zacrtnane norme za čovekovu inteligenciju su relevantne, a treba izbaciti matematsko određivanje vrednosti – stara boljka.

Jezik tehnike, mi računamo, mi više ne mislimo (Hajdeger)

* * *

ISTORIJA FILOSOFIJE III

Kant i ostalo

Dedukcija kod Kanta: opravdanost – objektivnost saznanja data je u apriornosti razumskih formi; Slično matematički utvrđenom znanju, tako i logičke forme (tablica) uzima kao utvrđene (iako induktivno dobijene), ali postavlja pitanje šta nam razum (logika) pruža, kako i koliko nam znanja pružaju tablice!; **UOBRAZILJA** – Einbildugskraft (nije reč o mašti) – obrazovanje nečega, ona obrazuje od opažanja i pojma – stvara: da se predstavi jedan predmet i bez njegovog neposrednog prisustva: **reprodukcija**: čuvanje radi reprodukcije: reprodukciona uobrazilja – produktivna uobrazilja: pripada čulnosti??? = kao reproduktivna: kao produktivna ona pripada spontanitetu; **Medutim**, zbivanja – suštine je VREME – ključni pojam preko kojeg se može objasniti sinteza – uz pojam uobrazije; **Asocijacija** – Lock (pošto

uobražavanje u empiriji osnova je zajedničkog pojavljivanja bilo koje dve ideje – neposrednost!; **Tek u našem** vremenskom zahvatu (subjektivnosti) stvara se raznovrsnost (pre toga građa nema nikakvim osobina...); **Rekognicija** – čulna transpozicija pojma – pojmovni zaokret; **Razum** je način njegovog delovanja; **Apercepcija** i *spontanitet su dve strane razuma – veze i sinteze (produktivnosti)*; **Medijum** u kojem se uobrazilja zbiva; **Hajdegerovo**: Kant i uobrazilja... uobrazilja proizvodi shemate – produkte uobrazilje...; tri forme vremenitosti...;ponorom mogućnosti?’

>’**Knjige** i nisu ništa drugo do piščeva lična i porodična arhiva’

.....

* * *

KRAJ FILOSOFIJE

Francis Fukujama, ’filosof’, službenik Stejt Departenta i tvrdi da je istorija okončala, prestala. S padom komunizma, ideologije su postigle jednoobraznost. Liberalizam koji vekovima izgrađuje sebe odneo je pobedu, pa će sve po tom uzoru nestajati (ekstremi: fašizam, komunizam itd.), pa tako i ISTORIJA. Prema Hegelu istorija treba da kulminiše u trenutku u kojem bi se afirmisao racionalni i konačni oblik društva i države. Taj trenutak je došao s trijumfom Zapada. Veliki ratovi i sukobi su nestali za nama zauvek.

Jedan drugi ’filosof’ **SEVERO VARINE** kaže da je Fukujama žrtva komunističke ideologije koja teži ENTROPIJI, neutralizaciji ideologije. A zapravo neutralizacija je postojala u postojanju upravo divergentnih, potpuno različitih društava Istoka i Zapada. Nikada više nije bilo ratova nego u vreme postojanja italijanskih jednoobraznih gradića XVIII veka ili u Heladi među raznoraznim polisima. **Jalta** je poslednjih 50 godina suspendovala istoriju, prigušujući sve potencijalne globalne konflikte...

p.s. Ovakva tvrđenja bi zasmejavala učene ljude čak i u XIX veku! Ishitreno i prepuno nedijalektičkih zaključaka... neverovatno neshvatanje suštine kretanja uopšte, posebno društvenih kretanja i nužnih promena – želje su jedno, stvarnost je drugo, a ono treće se i ne razmatra a to je: ko to želi i kakva je ta stvarnost u kojoj se nešto želi tj. predskazuje... svaka želja jeste i predskazanje, a onome ko predskazuje tj. proroku možemo samo verovati... a šta tek reći o onima koji smatraju da iza sebe kao potporu imaju nauku i da su objektivno, nužno u pravu, to su proroci nad prorocima... U ovoj hijerarhiji ima još i jačih proroka a to su proroci-političari, kao Fukujama, uglavnom iz *birokratskih* struktura čije je tvrđenje uzeto za vrlo ozbiljno! u njenom usponu, u propagantno-početnoj fazi barem, ali se čini da se kao i svaki naduvani proces polako hladi ...

* * *

Edmund Huserl, IDEJA FENOMENOLOGIJE

Fenomenologija počinje svoj rad pre svih ostalih nauka i to u svetu života iz koga se razvija svaka nauka gde čak spadaju i filofske teorije; zbog toga, fenomenologija nije filofska teorija već jedan (**p.s.** prethodni) stav ’potpunog ličnog preobražaja’; **Fenomenološko redukovanje** – isključivanje svih naučnih/ transcendentnih postavljanja i znanja o prirodi... i samom čoveku, JA itd, ’odbacivanje tj. isključivanje tradicionalnih shvatanja!; **Traži** se apsolutna datost čistog gledanja procesa saznanja (doživaljaja) – ne samo saznanja već i emocija, želja itd.; **Korelat** – tekući doživljaji, jedan za drugim – vremenski; **Doživljaj** je, međutim, za konstituisanje stvari koje se u njemu realno nikako ne mogu naći (izbegnut za dlaku surovi subjektivizam); Ono što **Dekart** nalazi u **cogito**, **Huserl** nalazi u refleksiji:

ČISTOM sagledavanju DOŽIVLJAJA što postaje apsolutna datost; Prilikom kritike saznanja **transcendentno** se ne sme uzimati kao unapred dato.

REDUKCIJA: svu transcendenciju isključiti ili joj dati podjednaku vrednost – nula – sve u cilju dobijanja APSOLUTNOG FENOMENA, ČISTOG, apsolutne datosti, pa takva OPAŽAJUĆA REFLEKSIJA na dato u apercpciji daje fenomen ove apercpcije; kad fenomenologija redukuje. Svakom psihološku doživljaju odgovara neki ČISTI fenomen (ono o čemu je Životić govorio – šta drugo nego čiste ideje i kod Huserla...); **Intencionalno** – u odnošenju; **Evidencija** – očiglednost – viđenje tj. direktno intuitivno; **Intuitivno saznanje je um koji sebi stavlja za cilj da razum upravo uzdigne do uma (Huserl upoređuje s misticizmom gde se kaže da intelektualno opažanje nije razum...)**; **Doživljaj** postaje predmetan u neposrednoj refleksiji, ali predmetno nije REALNI fenomen...

.....

* * *

Ričard Rorti, konkretni utisak

Slučajnost – romanopisci i pesnici govore mnogo važnije stvari od filozofa – filozofija nam ne daje rešenja LIČNIH problema, ona se odnosi samo na naš društveni život... filozofi ne poseduju znanje POSEBNO primenljivo na važna pitanja i dileme ljudskog života – za razliku od romanopisaca i pesnika!?

Tako govori Rorti, a na osnovu...: istinite tvrdnje su one koje su korisne, koje funkcionišu i to stalno, koje se u praktičkom smislu ISPLATE. Po ovome, nauka nema monopol nad istinom – ona je samo jedno od brojnih praktičkih ispitivanja... treba prestati da se UOPŠTENOM brinemo o istini. **SLUČAJNOST** je pokretač univerzuma na čemu Rorti gradi svoju filozofiju LIČNE KREACIJE kao i Niče i Sartr...; **Niče** je, objavljujući smrt boga, objavio i smrt svemu što se nalazi van toka **slučajnosti**, većitom, treascendentnom...; I, dalje, **Rorti**: traganje za estetskim savršenstvom treba ograničiti na PRIVATNI ŽIVOT, a pre toga filozofe treba isključiti iz javnog života, a javni život koji se bazira na slobodi, brisanju nejednakosti i patnje, ostvarenju solidarnosti, one su STEČENE vrednosti, ali ne razumom ili političkom filozofijom, već SLUČAJNOŠĆU (???) i nepredvidive su koliko i bilo šta drugo!; **Korišćenje** razuma – propaganda; Naša **privatna** i **javna** priča se ne mogu TEORIJSKI izmiriti – one teže da budu nesvesne jedna druge!; Međutim, ljudi vole mistifikaciju reči = teško pristupačna proza privlači mase (Hajdeger-Derida)...

p.s. pokušaj relativizacije onoga što svima pripada, a što je dobro uočeno!

* * *

M. Kangrga, ETIKA, predgovor kao inspiracija za tekst

Osnovno je to da se čovek razlikuje od životinja i prirode i to u DELOVANJU. Čovekovo delovanje nije unapred određeno, ono tek treba da bude. Ono nije određeno prirodom, već njegovim SPONTANIM intelektualnim delanjem. To je SLOBODA. Nije bitak tj. ono što JESTE ono što određuje čoveka, već sam čovek, njegov spontanitet, sloboda, ono NIŠTA, je određujuće za njega. Čovek, kada bi delovao, na primer, UVEK prema moralnom zakonu, a ne prema MAKSIMI – kao individua, onda bi bio unapred predodređen za određeno delanje, što bi na kraju krajeva, kada bi SVAKO i UVEK delovao prema tom moralnom zakonu, onda značilo da se ovaj ne bi ni razlikovao od prirodne predodređenosti!

.....

Međutim, delujući prema MAKSIMI ili praktički, čovek uvek deluje prema nekom PRINCIPU, s ciljem, svrhom, zadatkom, prema ideji, idealu ŠTO ZNAČI, I TO JE

NAJVAŽNIJE, promišljeno, NE INSTINKTOM, što je prema Kangrgi UVEK teorijski momenat, te zaključuje: ČOVEK JE praktičko biće TIME I ZATO ŠTO JE teorijsko biće, a ta teoretičnost proizlazi iz UMSKOG postavljanja SVRHE...

Tu i dolazimo do određenja ISTORIJE i POVESTI – istorije kao ostvarenja ambijenta determinističkih tokova prirodnih USLOVA za život uopšte (Hajdeger – tubitak-u-svetu?) i POVESTI kao ostvarenja slobodne delatnosti čovekove, 'nezavisno' od prirodnih tokova – to je čovekov ambijent – čovekov svet.

.....

Kod Kanta RAZUM se i konačno proširuje u svom letu na UM kao praktičkom umu, ali još ne i sa konstitutivno-praktičkim usmerenjem, već samo jednostrano usmeren kao REGULATIVNI PRINCIP. Ono A PRIORI je zapravo SLOBODA, ona određuje nužno, ali nužno drugi svet, jer meri čoveka, onako kako to TREBA.

.....

* * *

Immanuel Kant, OPĆA POVIJEST PRIRODE I TEORIJA NEBA

p.s. ISTORIJA – čovekovo odvajanje od prirode u smislu njenog pokoravanja – što znači maksimalno korišćenje razuma – niži oblik slobode. POVEST – umsko oslobađanje – sloboda kao vid i oblik odvajanja od prirodnog i istorijskog – znači zarobljenici smo svoje istorije u naučnom smislu. Dalje, istorija nije započela da bi se kretala u ovom pravcu! već možda u nekom drugom pravcu... Možda niti u jednom pravcu onako kako mi shvatamo pravac. To treba ispitati!

p.s. čovekov let u oblasti stvari-po-sebi tj. u oblast religije, umetnosti i pre svega SLOBODE, jeste zapravo njegovo bitisanje u VEČNOSTI – tako čovek u svojoj borbi za slobodu zrači kada ide ka slobodi, ne samo kao sloboda od..., kao negativna sloboda, već, podvlačim: kao aktivnost ka... ideji slobode. Pa tako, ukoliko je istorija SAMO sloboda od prirode, a kasnije i od preterane industrijalizacije tj. beg od prirode ostaje HOD KA... IDEJI slobode. Da to ne bi zvučalo samo kao gola želja, mora služiti – u Kantovom delu – kao fiksacija budućnosti, a to znači: celokupna aktivnost na ovom planu treba da se odnosi na ovo polje. To je zapravo 'stvaralačka sloboda' – Hegel ovu slobodu zove NEGATIVNOM AKCIJOM!

.....

Da li je Kant hrišćanski filosof:

Prema onome što ja ZNAM ili što mogu da znam, ukoliko delam prema MORALNOM ZAKONU, mogu se nadati da ću dostići SREĆU, ali, ne i blaženstvo u OVOM životu, **nada** se odnosi na produženi život posle smrti (KOŽEV ovo tumači kao čisto religiozni stav Kantov). Nada je suštinski VERA...

p.s. delaj tako da tvoja maksima u isto vreme može biti... = ne čini drugome što sebi ne želiš da ti drugi čine!

Po **Koževu** Kant razlikuje u potpunosti metafiziku prirode od matematike – prvo potiče od POJMOVA, drugo od KONSTRUKCIJE POJMOVA, prvo je DISKURZIVNO, drugo KONSTITUTIVNO.

Dve kritike (teorijska i praktička) ostaju kod Kanta nepomirljivo odvojene u onoj meri u kojoj su to i sloboda i priroda. Neuspeo je pokušaj spajanja ovih dvaju kritika kritikom moći suđenja, jer je pokušaj napravljen samo sa KAO DA... izvršena je analiza razuma (čisti um), um (praktički um), pa je ostalo da se izvrši analiza OSEĆANJA u Kritici moći suđenja.

U Kritici moći suđenja sve biva **KAO DA**, ili lepo – sve živo!

* * *

Žan Bodrijar, SIMULAKRUM I SIMULACIJA

p.s. nakon čitanja: postoji i tolerancija nerazumevanja, pravo drugog da ne bude razumljen, čime se upravo i iskazuje nemetafizički duh, duh koji nas tera izvan okvira pukog saznanja, golog shvatanja i želje za OSVAJANJEM intelektualnog prostora, jer težnja za apsolutnim osvajanjem (teksta ili neke ideje) jeste zapravo potreba za predajom toj ideji, te u krajnjoj liniji nas izvodi iz autentičnosti!!!

p.s. knjiga koja započinje, obeležava trend u filozofiji – predstavljanje umetničkih dela (film, knjiga), kao propratni dokaz za filozofske pretpostavke!! kritičkim osvrtom na svakodnevna zbivanja u društvu sa stanovišta jednog (neobaveznog?) filozofskog pogleda na svet in concreto ali i razmatranjaj u okviru sveukupnih, širih...

.....

Beskonačno reprodukovanje SEĆANJA iz detinjstva plus jedna doza melanholije; **Živimo** u skandalu; **Moć kapitala** i nerevolucionarne MISLI koja pokušava da kapitalu nadene svoja pravila! (moralna itd.); **Važno** je da se događaji odvijaju u okviru racionalnog, kad izteknu, tonu u beskonačno ponavljanje – onda ne podležu principima ratia i kontroli svesti; **Negacija** oživljava *negirano, daje mu snagu – i ono što se negira samo to i čeka: nadahnuće da živi putem svog negiranja spolja...*; **Nije** više reč o 'pravim' događanjima, već o SIMULACIJI i SCENARIJU; **Kod** Bodrijara, čak i terminološki je očigledna metoda FIZIKE: ideja o crnim rupama, imploziji, sabijanju u relativnosti prostor-vremena...; **Beskonačno** umnožavanje radi nečeg drugog – radi pretnje; **Kič** melanholije, retroscenario, retroočaranost – sve ima podjednaku mogućnost – sve se može; **Gubitak** referencijala nas goni ka REMAKE-u – na primer kod filma KAO DA... se to može stvarno učiniti; **Generacija** retrofilmova (remake i sl.) koji su prema onom stvarnom što 'kopiraju' zapravo kao android prema čoveku – genijalni simulakrumi – filmovi kojima nedostaje imaginacija (znači: to nije umetnost – nisu ljudski proizvodi); **'Zaborav istrebljenja deo je istrebljenja, jer je to istrebljenje pamćenja'** (**p.s.** zločin zaborava).

p.s. i u filmu Bosonoga kontesa: Hemfri Bogart: 'Scenario (filma) ima smisla, život nema smisla'

p.s. kasnije u delu Bodrijarove usiljene analogije s fizikom ili analogije po svaku cenu sa efektima crne rupe...; **Simuliranje** – inscenacija, kvazi; **Stvarnije** od stvarnog – ukidanje stvarnog – nadstvarno = simulacija; **Inscenacija** (simuliranje) komunikacije (TV); **Svaka** univerzalizacija (preko medija) je zapravo entropija (neutralizacija), sve izgleda podjednako važno; **Implozija** medijuma = ustanova cirkularnosti, entropije, brisanja razlika POLARNOSTI, medijum je poruka (medium is message), nema razlika između poruke i istine, brisanje ralika, apsorpcija smisla, nestajanje medijuma u informaciji; **Bezoblična** masa = informisana masa

p.s. uniformisana masa = neutralisan smisao = **p.s.** uniformisana masa;

.....

MAŠTA:

Simulakrum kao: 1. Umetničko delo – utopija (želja za begom), 2. Roba – fantastika – nauka, 3. Informatika; **Ovozemaljski** sistem je ispunjen i popunjen – počinje povlačenje, reverzija (implozija **p.s.**), ali u ponoći slike nestaju principi stvarnosti; **Simulacija** – *nije reč o stvarnom ili nestvarnom svetu već o neostvarenom svetu!*; **Melanholija** (ravnodušnost)

sistema; **Opčinjenost** prazninom tj. samom tehnikom sistema; **Opčinjenost** je strast nestajanja

* * *

KANT, razmatranja

Zasnivanje metafizike morala – sve; **Određenje** morala – vremenost morala; **Deontologija** – pojam slobode – izbegava se greška gde se mera pretvara u mereno i obrnuto- sve se vrti u krug i to sve brže, razmenjujući mesta neverovatnom brziom; **Transcendentalna** sloboda – kreiranje samostalnih kauzalnih akcija – tek sa ovom pretpostavkom imamo autonomiju i odgovornost; **Dobra volja** – isto što i čista praktička moć; forma ozbiljnog htenja; **Kantova etika** je etika DOSTOJNOSTI OSTVARIVANJA motiva (dostojnosti sreće), a ne etika motiva (sreće i sl.); **Čovek** nije savršen – on je u stalnom savladavanju, prevladavanju svojih poriva.

* * *

Herman Hesse, DEMIAN, DAMJAN

.....

Str. 138 – Normalno je da čovek u sebi nosi 'ceo svet' (jer nosi u sebi svoje poreklo, što ne treba da ga sputava). Hesse, međutim, predstavlja svar tako da čovek ostaje tj. postaje svestan samo jednog dela, stupnja svog razvitka, a da su retki oni koji su u potpunosti svesni da sadrže ceo svet u sebi i time ustvari pravi ljudi); **Hod** je prasluka i slika čoveka i najviše govori o njegovom stanju. Čovekov hod je ono što ga uzdiže iznad svega, kao homo erectusa i ono što je božansko u njemu, u nemoći da hoda kao posledice bolesti ili nekog uticaja spolja, čovek ne ostvaruje svoju osnovnu karakteristiku svoje veličine...

* * *

Kjerkegor, BOLEST NA SMRT

Muka očajanja je ta da od nje ne možemo umreti, pa očajanje tj. bolest na smrt znači BITI SMRTNO BOLESTAN ALI NE-MOĆI-UMRETI = to povlači za sobom beznade u moći umreti u smrt. Znači: očajanje je toliko da se ne može umreti (a možda ŽELIMO...). Čovek, ukoliko ne postane nešto, vraćajući se iznova sebi, on počinje da očajava, jer tu je sada vlastito ja nepodnošljivo tj. nepodnošljivo mu je što ne može da se oslobodi sebe (to je onaj estetski deo **p.s.**). Ali, očajava i zato što ne može niti svoje **ja** da nađe.

.....

Očajanje nije neobično, ono je pravilo. Nije svaki očajnik i SVESTAN svog očajanja... **GREH** je očajnički hteti biti samim sobom ili očajnički ne hteti biti samim sobom, znači, greh je tako ili potencirani PRKOS ili potencirana SLABOST – znači, uopšte, potencirano OČAJANJE!...

Očajanje je potencirano svešću o vlastitom ja, a vlastito ja se beskonačno potencira ako je merilo bog. Znači, što više ima predstave o bogu utoliko ima više vlastitog ja. Samo savest da se nalazimo pred bogom čini od našeg pojedinačnog određenog vlastitog ja beskončno vlastito ja – i tada moje beskonačno vlastito je GREH PRED BOGOM (suviše sebi pridaje, ono je bog?? **p.s.**) (*paganin i prirodni čovek imaju za merilo samo ljudsko vlastito ja*). *Greh se odigrava samo pred bogom* – znači samo svestan čovek i može da počinu GREH! – greh kao neposlušnost, prkos zapovedi... *samovolja*. Znači, greh nije poriv krvi i mesa, greh je PRISTANAK DUHA NA RASPUŠTENOST – SVESNA KRIVICA). Hrišćanstvu suprotnost grehu nije vrlina, već VERA (Sokrat – greh je neznanje tj. vrlina je znanje tj.

vrlina znanje, pa je vrlina suprotno grehu, jer Grcima je bilo neshvatljivo da neko ko 'zna' može da napravi nekakvo **neetičko** delo (svesno **p.s.**). Po Kjerkegoru postoji neznanje (faktičko) i neznaje (suštinsko – to je ironija Sokratova – kada se nešto zna i u ispravnosti, ali se neispravno tj. 'neznalački' radi, sprovodi). Aktivnost = (filosofski) neprekidna delatnost. Razlikuju se: ne može razumeti i ne želeći razumeti! Za hrišćanina greh je u volji, a ne u znanju, a kao takav greh proizlazi/prevazilazi?? iz pojedinca – dolazi do boga! Većina ljudi je u očajanju, ali na nižem stupnju očajanja. Ostajanje u grehu je gore nego izolovano grešiti!!!...

* * *

Fernando de Sosir, OPŠTA LINGVISTIKA

JEZIK nije neposredno podvrgnut duhu govorećih subjekata – on je društveni proizvod, društvena ustanova, proizvod kolektivnog duha, deo govora, celina sama za sebe, stečena i konvencionalna stvar, norma svih drugih manifestacija govora, artikulisani govor, govor prema redu, uređeni govor, simfonija čija stvarnost ne zavisi od načina kako se izvodi, duhovni (??) deo reči (materijalni su fonemi), zbir utisaka u svakom mozgu,... = i (zajednički model), a ne **s, s1, s2, s3...** (ne može se iznaći zajednički imenilac – model), deponovan u mozgu svakog pojedinca... (**p.s.** upravo ovo i dokazuje da jezik nije samo društveni proizvod već najosobniji izraz svakog pojedinca sa svojim najosobnijim mislima, stilom izlaganja, upotrebom određenih reči, najosobnijim – najspecifičnijim – vokabularom svakog pojedinca itd. itd.).

Ova **DEFINICIJA** jezika podrazumeva da se isključuje sve što je strano njegovom organizmu – sistemu vlastitom – **INTERNOM** rasporedu. Spoljnje nije interno i smatra se sve ono što nema suštinskog uticaja na jezik, **INTERNO** pak, sve ono što može da izmeni sistem u bilo kom intenzitetu tj. do bilo kog stepena.

.....:

Lingvistički znak ne spaja stvar sa imenom (objekt-reč) (**p.s.** kraći domet) pojavu (predstava **p.s.**) sa akustičkom slikom (opet predstavom **p.s.**) tj. pojam – označeno sa akustičkom slikom – oznakom **ZNAK**; **Lingvistički znak** je proizvoljan (slučajni, nema pravila, neintencionalan, nemotivisan, jer u odnosu na označeno nema nikakve prirodne veze u stvarnosti; **SINHRONIČKA** lingvistika – ono što se odnosi na statični vid ove nauke (gramatike) i **DIJAHRONIČKO** – ono što se tiče evolucije. Ali, i sinhronija i dijahronija označavaju jedno stanje jezika tj. jednu fazu evolucije. Lingvista koji želi da razume **STANJE** mora da izriče ono šta je to stanje proizvelo – dijahroniju, *da izbriše prošlost. Treba razlikovati stanja i sukcesivnosti.*

.....:

Zapravo, ispada da dijahroničko iskazani elementi jezika, iako čine sistem jezika, nemaju nikakve veze s tim istim sistemom kao sinhroničnom celinom?! Pogled dijahronije skakuće od jednog elementa do drugog u **SUKCESIJI**, pogled sinhronije obuhvata sistem – celinu; **PROMENE** se ne vrše na celini sistema, već na jednom od njegovih elemenata i te promene se mogu ispitivati samo van sistema (**p.s.** svakako ako se pođe od toga da se promene ne odnose na celokupni sistem...).

STANJE jezika tj. ono što je predmet lingvistike je kao partija šaha: a/ postoji jedna opšta međuzavisnost svakog dela s celokupnom situacijom na tabli – u partiji (**p.s.** kako sada u pogledu celine sistema????), b/ sistem je uvek samo trenutani – menja se s položajem figura, a prema uvek istim načelima semiologije, c/ prelaz iz jedne sinhronije u drugu (iz jedne

ravnoteže u drugu) dovoljno je pomeriti samo jednu figuru – OPŠTEG KRETANJA NEMA (postoji samo stanje sistema). Promene u jeziku tiču se samo pojedinačnih elemenata, ali potez utiče na čitav sistem – na čitavu partiju... d/ *onaj koji je pratio partiju od početka nema nikavu prednost nad radoznalcem koji ispituje stanje u kritičnom trenutku – prethodni opisi ništa ne znače???* (p.s. svakako ukoliko prtiju ne bi igrali ljudi već 'niko'!!!) e/ poređenje sa šahom je tačno do kraja osim što se šahovske figure pokreću intencionalno – jezik se kreće spontano, nesvesno, nenamerno.

DIJAHRONIJA ne vidi jezik već samo niz događanja koji menjaju jezik.

STANJE tj. sinhronični zakon koji KONSTATUJE stanje stvari – poredak koji on definiše NESTALAN je i NEZAVISAN.

SINHRONIČKE činjenice pokazuju izvesnu pravilnost, ali nemaju IMPERATIVNI karakter; **DIJAHRONIČKE** činjenice nameću se jeziku, ali nemaju ničeg OPŠTEG; **Sinhronička** lingvistika bavi se logičkim i psihološkim odnosima koji povezuju termine koji čine SISTEM sagledan od KOLEKTIVNE svesti; **Dijahronička** lingvistika (suprotno gornjem) izučavaće odnose koji povezuju SUKCESIVNE termine nesagledano od kolektivne svesti koji zamenjuju jedni druge ne čineći međusobno sistem; *Jezik je oblik (forma), a ne supstancija – čista razlika*; Lingvistički entitet postoji samo u spoju OZNAKE i OZNAČENOG – ukoliko uzmemo samo jedno entitet nestaje – konkretni predmet se gubi u apstrakciji (**str. 125**). Lingvistički entitet je određen samo kada je ograničen, odvojen od svega što ga okružuje na foničnom lancu; Ne analizira kroz indukciju, već dedukciju opšteg na čistom nivou!!!

* * *

G W F Hegel, uvek kao inspiracija za koju reč (Jenski spisi-Fichte)

Hegel u Uvodu spominje, pre svega, Kantove KATEGORIJE, koje Fichte uzima kao apsolutne entitete vraćajući i vezujući UM za njih u vrzinom kolu, a zatvarajući sebe 'UM' proizvodi sa razumom, posmatrajući ovaj, u odnosu subjekt-objekt tj. JA=JA u identitet subjekta i objekta...

Jedini interes UMA jeste da UKINE suprotnosti (posebnosti) koje RAZUM postavlja, ali ne kao da bi bio protiv razdvajanja i ograničavanja koje je NUŽNO OD STRANE RAZUMA I NE KAO apsolutno FIKSIRANJE! Ovim fiksiranjem suprotnosti razum ih OBEŽIVOTVORUJE, um im vraća ŽIVOT. Time um, razdvojenost (apsolutnu razdvojenost) dovodi u REALACIJU, koja je uslovljena iskonskim identitetom (p.s. Šeling)!

UM čini razum bezgraničnim, ali ga ujedno time i uništava; ono poedinčano i posebno sagoreva u apsolutu (beskoknačnom) – neodređeno je tj. bezgranično je za razum NOĆ-NIŠTA, a ono što je proizvod razuma je konačno!

Filosofiranjem iščezava ono (razumom) postavljeno i protivstavljeno, pa ga filosofija ne dovodi samo u vezu s drugim ograničavanjima već i sa APSOLUTOM te ga uništava (utapa u totalitet).

p.s. ono što je iz Kantove filosofije izvučeno (Fichte, i dalje), jeste JA, jedno, SVEST KOJA KOD Kanta još nije SAMOSVEST, ona još uvek nije u UMU, već je na nivou RAZUMA. Takva svest još nema svoj objekat u potpunosti, ali gurajući se u um ona samo daje pojedinačnosti u njihovoj RAZDVOJENOSTI, gde se raspršava tako da priklonimo li se jednom rešenju ono uništava drugu – svoju suprotnost. Apsolut ovde nema svoj objekat jer taj objekat ne može da nađe u opažaju, pa je ovo čisto subjektivistička filosofija koja ne može da

proizvode svoj objekat, doduše, može identitete: JA=JA, ali ne i JA=NE-ja te ostaje samo u formi TREBA ili KAO DA tj. samo u formi pukog mišljenja.

p.s. dalje, postavlja se veoma važno pitanje suštine filosofije da objedinjava, da okuplja i **miri** (čija se utopistička usmerenja itekako vide kod Lajbnica in concreto); filosofija ne podnosi 'beskonačno odvajajuće' zaključivanje, ali zato je zasnovana na stalnoj emanaciji različitih pojmova, na emanaciji koja znači celokupnu i suštinsku promenu odražavajući time dijalektičnost kao stalno kretanje iz svoje osnove... ona je životna...

Prema **Hegelu**, kod **Fichtea**, ukoliko JA postavlja samo stvari izvana (ne-JA) ili sama sebe (JA=JA), samo jedno od toga ili pak dvoje istovremeno, ali ODVOJENO, onda JA samo sebi u sistemu ne postaje subjekt-objekt (nema prave sinteza ka samosvesti **p.s.**). Ovde još nema delatnosti uma, jer JA kao TEORIJSKA MOĆ ne može sebe postaviti potpuno objektivno, ne može izaći iz protivstavljenosti, pa produktivna uborazilja samo lebdi između dva protivstavljena faktora!

.....

TEORIJSKA MOĆ razuma ostaje začaurena u svom krugu ukoliko pokušava iz sama sebe – NESVESNO ZNAČI – da ostvari princip JA=JA, jer se uvek vraća na neka ograničenja koja uništavaju APSOLUTNOST proizvođenja, upućena je na PRAKTIČKU MOĆ (Fichte). Ali, praktička moć ostaje uvek samo jedno prosto **trebanje**, jer se apsolutno protivstavlja i ne čini pravu sintezu, jer je apstraktna – apsolutna u odnosu na teorijsku moć (kod Fichtea), pa JA=JA, ne daje pravi odskok (udar) ka sintezi.

.....

JA=JA i proizvođenje ne-JA, zapravo ostaju apsolutno podvojeni pa antinomija ostaje antinomija i izražava se u težnji koja je TREBANJE kao DELATNOST. Ali, ova delatnost zapravo uništava samu sebe jer je apsolutno protivstavljena OPAŽAJU pa i nije prava delatnost, jer delatnost treba da **proizvodi**. To je zahtev za sjedinjavanjem koje ne treba da se dogodi, jer ovo sjedinjavanje se izražava u beskonačnom progresu, a time se apsolutna protivstavljenost obescenjuje u formu nižeg nivoa, jer uključuje u sebe beskonačnost i ideje i opažaja, ali u takvim formama da onemogućava njihovo sjedinjavanje. Beskonačnost IDEJE isključuje raznolikost.

.....

Međutim, kod Fichtea, i pored pokušaja sinteze subjektivnog (slobode) i objektivnog (nužnosti) preko praktičkog uma tj. DELATNOSTI, nastaje samo odnos podređenosti nužnog slobodi, a nikave sinteze pa ispada da zapravo JA i nije JA, kao što je bio osnovni stav ove filosofije. JA, naime, svoju potrebu za slobodom postavlja i van sebe, isključujući izbor neke druge osobe, a to je PRISVAJANJE, čime ona tu sferu svoje slobode protivstavlja sebi. Kant i Fichte postavljaju PRIRODU kao nešto apsolutno ODREĐENO (već postavljeno, modifikovano) – za Kanta je ona određena POSREDNO te važi samo kao maksima reflektujući moć suđenja, za Fichtea ona je PROIZVOD delatnosti i to direktno inteligencije.

.....

Međutim, u društvu čovek je umno biće, on je sintetizovan sa svojom protivstavljenošću – konačnim. Um i sloboda su sada POJEDINAC i tu (u zajednici) sloboda kao neodređen, idealni faktor i um kao protivstavljene prirodi bude ovakve odlike (sloboda ukida sebe u društvu i ostvaruje se u drugim delatnostima). Neodređeno je zapovedajući POJAM, ali u životu pojedinac se odrekao POJMA slobode, koji postaje sada ono MOGUĆE, ne i stvarno!“

Kod Fichtea identitet subjekt-objekt se ne sabira u fokus totaliteta u svrhu apsolutnog samoopažanja, već se raspršava u konzekventne kauzalno RAZUMNO mnoštvo konačnosti,

te stoga u nešto subjektivno, ne uspevši da sebe postavi objektivno (da izađe iz sebe). Sistem tj. filozofija se ne može formirati.

Kod ŠELINGA princip IDENTITETA jeste apsolutni princip celokupnog Šelingovog sistema – filozofija i sistem se podudaraju! Kod Fichtea jedna strana odlazi u beskonačnost, ali se time identitet rastura pa različitosti ostaju zauvek. Kod Šelinga u APSOLUTNOM identitetu subjekta i objekta ovi su u međusobnom odnosu i time uništeni pa za refleksiju i znanje ne ostaje ništa – apsolutna indiferentnost = apsolutni identitet. Tu se sve konačno utapa u beskonačno.

.....

Odlično: još JAKOBI – sistemi su organizovano neznanje tj. spoznavanje pojedinosti koje postaju znanje time što se organizuje...

* * *

Kant, ZASNIVANJE METAFIZIKE MORALA, verzija

Kao što se Kant odmah (još u Uvodu) u *Kritici čistog uma* odredio rekavši da ne postoji VREMENSKI ništa pre iskustva, ali da ne potiče sve iz samog iskustva, tako je već dosta toga jasno nakon pročitane dela da je Kant sličnu bravuru napravio i u ovom delu iskazavši da *van same DOBRE VOLJE ne postoji ništa što bi se moglo nazvati dobrim* (aksiomatika...). Tu je jasno da je volja kao takva: po sebi (noumenalna) nešto van empirije po svojoj suštini (apsolutna) prema svom početku – безусловna i ne-uslovljena (autonomna) te da proizlazi samo iz uma, um joj daje princip, dužnost – kroz kategorički imperativ...

Takva volja ne sme da predstavlja JEDINO i CELOKUPNO DOBRO, ali mora da bude VRHOVNO DOBRO i USLOV SVAKE žudnje za srećom kao PRVA i BEZUSLOVNA SVRHA. A ovo se pre svega odnosilo na samostvaralački um u smislu propisivačkog uma koji sam iz sebe i od sebe daje, propisuje principe ponašanja i društvenih odnosa, pa mora po sebi biti dobar (dobronameran) kad već iskazuje svoju volju tj. svojevolsnost... ova karakteristika uma je time zaokružena i opravdana, ali je svakako zanemaren njen značaj u analizama filozofa, verovatno i stoga što se samo oskudno spominje u prvom delu ovog spisa a dalje nije obrađena detaljnije...

Iz prvog dela METAFIZIKE a u vezi populističkog morala može se zaključiti sledeće: svaki i 'OBIČNI' UM dela prema maksimi morala, prema subjektivnoj odredbi moralnog ponašanja koje je SAMO odraz maksime, ali NE i SVESNOG POTČINJAVANJA kategoričkom imperativu – to je zapravo zdrav razum (samo).

U drugom odseku Kant prelazi od zdravorazumske maksime koja nije svesna sama sebe, UMNOM MORALNOM ZAKONOM, ka metafizičkom morala tj. filozofiji morala – nije svesna svog uslova tj. principa po kojem je to što jeste.

U ovom drugom slučaju nije važno da li se dešava ovo ili ono, već da to što se dešava ima svoj princip u zakonu uma tj. uslov u umu, u SVESTI, da je proizvod SAMOSVESTI. Tu se uvodi DUŽNOST KAO KATEGORIČKI IMPERATIV, jer sada maksime postaju čista forma uplivom zakona koji tako nalaže.

.....

Međutim, sasvim je izvesno da čovek nije u stanju da apsolutno povinuje sve svoje radnje kategoričkom imperativu, ali može da *teži* da se što više približi nekoj predstavi moralnog zakona i to tako što teži savršenstvu delanja. Ova **PRINUĐENA VOLJA** ne može se odnositi na volju pod čistim moralnim zakonom, jer sada ne bi bila prinuđena već savršena, apsolutna, božja itd. To je onaj relaks i humani deo moralnog zakona kod Kanta: svest o

nesavršenosti, ali navodi i novi princip za maksime o tome da se kao vrhunski zahtev postavlja to da se sve može (ipak) koristiti kao sredstvo u moralnom delanju, ali nikada ne sme sam ČOVEK biti korišćen kao sredstvo za određeni cilj. On mora uvek biti samo SVRHA.

.....

Upravo naše sputavanje nagona, naklonosti, principa koristi itd. mogućnost povinovanja moralnom zakonu **uma** stvara u nama jedan OSEĆAJ (što spada po Kantu u patologiju) i to osećaj uzvišenosti i unutrašnjeg dostojanstva, pa to doduše ne umanjuje PRINUDU zakona, ali istovremeno izaziva naše, ipak *dobrovoljno* povinovanje, što je zapravo izraz AUTONOMIJE našeg osobenog uma.

Maksime pak, nisu već po svojoj prirodi nužno saglasne s objektivnim principima ljudskog uma, ova nužnost radnje prema ovim principima znači PRAKTIČKU PRINUDU tj. NUŽNOST.

.....

(Carstvo svrha (Reiche = red) **p.s.** filosofija je zapravo jedan ogromni TAUTOLOŠKI mastodont – filosofija = tautologija)

.....

O inteligibilnom svetu ja imam IDEJU, ali nikada ni najmanje ZNANJA. To je svet koji mi preostaje kada od svih RAZLOGA volje odstranim sve što pripada čulnom svetu i to kako bih odvojio to drugo od čulnog sveta. Ali, to drugo ja ne znam, ne poznajem. To drugo je IDEAL, koji čisti um samo ZAMIŠLJA nakon apstrahovanja od svake materije tj. svakog saznanja objekta, tako preostaje samo FORMA tj. kao mogući delotvorni UZROK tj. kao uzrok koji određuje VOLJU. Ovde, bilo kakva POBUDA mora da bude isključena inače bi sama ideja onda bila pobuda, a ovde je GRANICA MORALNOG ISTRAŽIVANJA.

Zapravo ideja čistog sveta razuma kao ideja CELINE SVIH INTELIGENCIJA još uvek je važeća za upotrebu radi neke umne veze iako se na njenim granicama završava samo saznanje.

* * *

Kant, PROLEGOMENA, A Modern Library Book

Za buduće profesore, ne studente: da li je metafizika kao nauka uopšte moguća? Ukoliko nije nauka kako to da ona pospešuje ljudsku svest uvek iznova u vodi u kojoj se ne gazi, ali i ne ispunjava? (**p.s.** takoreći stoji u mestu – ista pitanja, nerešena???)

.....

METAFIZIKA svoj IZVOR ne može imati u iskustvu, jer nije fizičko već metafizičko saznanje *iza iskustva*, pa niti fizika niti psihologija mogu biti njen osnov. Metafizika je prema tome a priori saznanje tj. saznanje poteklo iz čistog razuma i čistog uma!, a u odnosu na čistu matematiku, mora se nazvati čisto filozofsko saznanje (vidi razliku između metafizike i filosofije).

.....

Ono osnovno što razlikuje čisto matematičko saznanje od drugih a priori saznanja je to da ona ne proizlazi iz SAMIH POJMOVA već uvek iz konstrukcije pojmova (KČU 435 str.)'... jer bi u tom slučaju morao da potčini – subordinira aksiome čiste matematike iskustvu...' (Kant o Humeu u vezi opažanja)

(**p.s.** opažaj i njegove forme, je ono što omogućava sintetičko saznanje)

Sudovi metafizike su u potpunosti sintetički

Kant uzima prirodu u značenju SUMA SVIH OBJEKATA/STVARI ISKUSTVA, jer bi stvari koje ne mogu biti objekti iskustva ako bi bile spoznate po svojoj prirodi, nas primorale da formiramo pojmove, čije značenje nikada ne bi bilo dato in concreto (=u iskustvu), pa ne bi prelazila fizičko, a ovde se radi o SAZNANJU prirode čija realnost (saznanje) može biti potvrđeno iskustvom i pored toga što je a priori i pre svakog iskustva. **Sudovi**, ako se uzmu samo kao uslovi za SREĐIVANJE, predstave su pravila, a pravila koja se ne mogu podvesti pod opštije su principi...

* * *

Eugen Fink, UVOD U FILOSOFIJU

U vezi Huserla: čovek je pre filosofije postavljen u svet, objektivno tj. samo u odnosu na OBJEKT i nije svestan svog položaj; ovo je prirodni stav koji je OGRANIČEN i predstavlja OBUHVAĆENOST. Povratak subjektu! ostvaruje se PROBLEMATIZOVANJEM stvari (onog naizgled očiglednog, samorazumljivog)! Put ka subjektu u metodi INTENCIONALNE ANALIZE Huserl naziva FENOMENOLOŠKOM REDUKCIJOM koja je zapravo svodenje na subjektivni temelj svih stvari. Okretanje SUBJEKTA (nauke, razuma) ka subjektu – filosofiji, umu, refleksijom, samoposmatranje. Opet je to, fenomenološka redukcija, zapravo još jedan večni pokušaj SAMOSVESTI (SAMOSPOZNAJE) KA SAMOSPOZNAJI!

Prema Hajdegeru, pak, u NAIVNOM stanju čovek zna samo za svoj ontički odnos, samo je bivstvujuće i ne razlikuje NAČINE BIVSTVOVANJA, pa time ne vidi niti ontološku razliku bivstvujućeg, već je u stanju ONTOLOŠKE INDIFERENTNOSTI – bivstvovanje ne postoji, ono je otišlo u zaborav. Čovek samo poznaje da stvari jesu, da postoje, ali ne i njihov **način** postojanja... ali, ovakvo shvatanje stvari kao postojećih se prenosi i na POSTOJANJE čoveka kao stvari, a on je kao način bivstvovanja EXISTENTIA! Eksistentia! Tu bi se moglo govoriti o nekakvoj 'ontološkoj' strani naivnog mišljenja time što sabira sve bivstvujuće u POSTOJEĆE! Ovo PRIRODNO GLEDANJE u svojoj indiferentnosti proklamuje bespotrebnost ispitivanja pa je u tom smislu suprotstavljeno filosofiji! Naivnost, zapravo, jeste odbijanje 'zdravog ljudskog razuma' da filosofira o svetu i započne KRETANJE DUHA!!! Da misli!

.....

Ako je Finkova konstatacija tačna da je Hajdegerova filosofija kao pitanje o bivstvu izvora u suprotnosti spram indiferentnosti, spram ravnodušnosti razumevanja bivstvovanja u predfilosofskom položaju čoveka, što se zapravo svodi na ostajanje pri ontičkom i slepilu za ontološko, onda je ovo frapantna sličnost sa ŠELINGOVIM prvobitnim, pre... identitetom suprotnosti, te kasnijim njihovim izdvajanjem! Kod Hajdegera je transcendentalnost buketa tj. njegov skok u filosofiju PRIMERENA, znači: na predfilosofskom nivou čovek je u TEORIJSKOJ ISTINI. U filosofiji se onda vrši jedan PRELAZ sa ontičke na ontološku istinu Kod Huserla obrnuto: vrši se povratak – REDUKCIJA – putem radikalne refleksije preokreće se život koji je objektivno usmeren ka spolja U SUBJEKTIVNU DUBINU ŽIVOTA.

Kod Huserla i Hajdegera ČOVEK je subjekt filosofije, kod HEGELA pravi subjekt filosofije jeste apsolutni duh koji do sebe dolazi samo u ljudskom filosofiranju i svoju samosvest stiće u apsolutnom znanju! Kod Hegela čovek je samo jedna konačna forma apsolutnog duha, jedan oblik.

.....

Hegel određuje NAIVNOST prirodnog gledišta kao NEPOSREDNOST! Neposrednost se odnosi pre svega na čulno saznanje kao neposredno znanje KONKRETNOG, koje upravo

nije to, već je uvek izraz OPŠTEG! Tako da kod Hegela u odnosu na naivnost izbija posredovanje kao ključni pojam njegove metode uopšte. Naime, u jednom konkretnom odgovoru tj. propitivanju se zaustavilo. Zaledilo. Filosofija ovo pitanje opet pokreće, kretanje je opet uvedeno u propitivanje! Propitivanje šta je ono pravo – bivstvujuće opet oživljava!

.....

Čovek naslućuje ono NAJBIVSTVUJUĆIJE BIVSTVUJUĆEG, uzdignut preko svega datog i neposrednog, a ipak odande okrenut prema datom, a priroda bivstvujućeg mu se prikazuje kao polje stupnjevanja između NIŠTA i najbivstvujućijeg. *Čovek teži da od pojma dođe do biti, od ničeg do najvećeg, to je njegova ČEŽNJA i u ovoj MELANHOLJI duha se korene sve njegove stvaralačke snage.* Da od konačnog bića postane BOG. Čovek je između NIŠTA i BOGA i tu je potreba i nužnost POSREDOVANJA tj. RAZUMEVANJA bivstvujućeg, posredovanog onim drugim tj. pomoću onog istinitog zbiljskog (samo interpretacija: E. Fink). Dakle, naivnost jeste NEPOSREDNOST POJMA bivstvujućeg, stagnacija s obzirom na naslućenost bivstvovanja onog THEION. Dok naivnost veruje da na POJEDINAČNOM ima neposrednog, ona stalno i nužno previđa ono naprosto NOSEĆE NEPOSREDNOG: BIVSTVO.

Bivstvo, kao ono najapstraktnije, bez suštine, ono neodređeno neposredno = NIŠTA, TOTALNA APSTRAKCIJA, jeste zapravo okret ka skrivenoj neposrednosti svega neposrednog!

U **filosofiju** se ulazi SKOKOM u nju; fundamentalna pitanje metafizike: o svetu (Huserl), istini (Hajdeger) i najbivstvujućijem bivstvujućem (Hegel) koje postoji zauvek, filosofija nije sistem kao nauka, **ona ne govori o povezanosti stvari**, ali je bitno njihova povezanost u prvobitnom, pravom PROJEKTU, u njenim fundamentalnim pojavama bivstvujućeg – unum, verum, bonum (jedno, istinost i dobro).

En = ens = bivstvo = s, Sein (bitak)

Hen = unum = jednost = e, Einheit (svet)

Agathon = verum = istina = e, Wahrheit (logika)

Elethea = bonum = dobro

Filosofija ukoliko je filosofija, nikad nije niti ono subjektivno niti objektivno ona je uvek propitivanje o CELINI! Osnovna pitanja uvek ostaju ista: o svetu, o istini i bogu. **S obzirom na unutrašnju bit filosofije, ne postoje niti preteče niti sledbenici!**

* * *

RILKE, ogledanje u prevodu (prevod, doterati kasnije...)

Schlaflied (Uspavanka)

Kad bih te izgubio/ da li bi mogla zaspati/ bez mene/

Bez mene, u vidu drhtaja krošnje lipe bdim nad tvojim usnućem

Bez mog života i živih reči čiji smisao je kao pogled upravljen

Na tvoje grudi, na tvoje telo, i usta tvoja.

Bez mene da te zatočim sa sobom samim/ kao nedužni vrt kroz čije žile

Protiču mirisni sokovi zrelih plodova.

Kraj leta

Ko ni sada u sutonu leta kada cvetanje divljih ruža i slabih uzdaha (zvezdanih), bogatiji nije/večno će sebe čekati.

Ko ni sada u preobilju slike sklopivši oči jednostavno čeka mračno

Nepokretno rađanje noći – proživeo je kao starac svoje mladosti (prožive kao starac).
Taj ne poznaje novi dan, ništa – sve što mu se dešava laž je,
Pa i ti Bože. Ti koji ga kao težak kamen vučeš u dubinu...

Eingang/Ulazište

Ma ko da si kreći iz svoje uske učmalosti u predvečerje u kuću
(ispred beskonačnosti).

Svojim očima zamračenim, osećanju i dubinom duše gospodara digni

Crni štap pred nebo (štap – stup)

Time bi sve svoje sagradio a on je velik kao reč jedna koja u večnoj

Tišini zuri. A kada spozna smisao njenu, nežno okreni i pusti oči...

.....

XII sonet drugog dela (Wer sich ein quelle ergiest/der ernennt die Ernennung; in diese fuerht ihn enzuent durch das heiter Geschaffene, das mit Anfang oft schliesst und mit Ende beginnt'!!!

* * *

Kant, zapisi

(poznati citat...) Ponižavajuće je za ljudski um što u svojoj čistoj upotrebi ništa ne postiže, ali je olakšavajuća okolnost što iznad sebe nema drugu cenzuru za svoje uzlete osim sebe samog, **p.s.** kojoj se bez spoljne prinude sama podređuje...

Ispada da filosofija ima samo korektivnu moć uma. Ali, to se ne slaže sa prirodom uma i njegovom stalnom težnjom da se uzdigne iznad granica iskustva. Mora da postoji neka oblast gde bi čisti um mogao da nađe sebi mir i čvrsto tle... pa Kant zaključuje da je to sigurno u domenu njegove praktičke primene... Priroda uma je u težnji za prevazilaženjem iskustva, ali i postizanju jedne sistematske celine i jedinstva (**p.s.** sveobuhvaćenje...); Um je usmeren ka tri krajnja cilja u svojoj spekulaciji u transcendentnoj upotrebi: slobodi volje, besmrtnosti duše i postojanju boga (ovo se najbolje odslikava u tezama i antitezama (formalno stanje)...). Ali, i pored neuspeha povezivanja sa stvarnošću ovih pitanja, spekulativni um nam i dalje nameće ova pitanja, pa Kant kaže da se ova pitanja onda odnose *verovatno* (nesigurno od strane Kanta???) na praktičku oblast uma, na životno, a u tu oblast spada sve ono što je moguće posredstvom slobode....

.....

Kod praktičke primene čistog uma i njegovog praktičkog interesa mora biti moguć kanon njegove primene u odnosu na dva pitanja: postoji li bog i postoji li budući, zagrobni život?

.....

Čovek praktičkim ostvarenjem uma sve više dovodi čulni svet u sklad sa svojom idejom, pa se u tom smislu ovaj svet zamišlja kao inteligibilan. Dalje, konstituiše opštu moralnu svest čiji smo i deo u praksi pa tako: ČINI ONO ČIME ČEŠ SE UDOSTOJITI DA BUDEŠ BLAŽEN! Pitanje je sada kako se to na NUŽNI način uklapa s drugim pitanjem praktičkog uma, odnosno, NADOM! Ovde se tautološki kaže: ukoliko delam ispravno mogu i da se **nadam**. Nadati se možemo ukoliko ispravno delamo.

Ovakva moralna teologija (za razliku od spekulativne teologije) vodi nas do pojma o jednom jedinstvenom, najsvaršenijem i umnom pravcu, jer u krajnjoj liniji mora psotojati jedna sila koja bi zaokruživala toliko različitih volja u sistemsko jedinstvo ciljeva.

.....

Naime, tek nam je um preko svojih moralnih principa omogućio da uvidimo potpuni sklad spekulativnog uma s moralnim principima, a to dalje omogućilo saznanje pojma o božanstvu. Međutim, nećemo se pokoravati principima praktikog uma zato što su oni zapovesti boga, te da na taj način pojedinačne volje samo slučajno deluju kao prema nekoj heterogenoj sili, već ćemo ih *smatrati* obaveznim tj. zapovestima boga, što smo po svojoj unutrašnjosti obavezni da učinimo. Savršenstvo ipak ne možemo spoznati niti u praksi, ali našu praksu možemo da smatramo njenim delom ukoliko delamo prema zakonu koji propisuje um, a to je i stupanj slobode, da mi unapređujemo na nama i drugima ono što je za svet najbolje...

* * *

Odgovor na jedno pitanje prijatelja

Problem je u pristupu problemu. Svi mi imamo nešto da kažemo, kako ovom svetu tako i nama samima. Ali, stvar je u tome da pokušamo da razjasnimo ono što se IZGLEDA ne može razjasniti... Samo po sebi, velika je stvar već poći tim putem i biti svestan da tu, u našem životu, postoji veliki broj stvari koje treba pokušati razjasniti. Strašno je, po meni, kada čovek prođe kroz život a nije svestan koliko malo misli o sebi i svom položaju u svetu u kojem živi, zapravo kada misli, najprostije rečeno, da mu je sve jasno i da je on samo U svetu te da je U tom svetu sve onako kako se njemu prikazuje. Kada kaže da je U svetu onda se automatski distancira od tog istog sveta, zapravo svog sveta, pa se stvara klasični odnos subjekt – objekt. A zapravo, svet U kojem čovek živi postoji tu ZAJEDNO s njim, znači nije njegov objekat koji on treba da SAZNA već koji već unapred ima, na primer, kao svoje kulturno nasleđe, koje mu se od samog početka nudi da ga sazna. Tu smo na samoj ivici jako sumnjivih zaključaka, koji mogu da nas rasprše u raznim pravcima. Po meni, i nekima još, nije stvar u tome da se svet sazna već da se **oseti** svoj položaj u svetu. Jer, saznati možemo objekte i predmete, a stvar je da čoveka ne možemo saznati samo kao objekat a kamoli predmet u svetu, već tu ima nešto mnogo više od toga, čega većina ljudi nije svesna – pa samo iznosi činjenice i utiske, a radi se o tome da se iznesu **stanja**. Svi iskuse ono što je X naveo i iskazao rečima i racionalno postavio na sasvim dobar i udoban način, s tim što je, koliko ja vidim on od svega toga distanciran, jer posmatra stvari 'objektivno' tj. da kažemo, naučnom ili polunaučnom metodom. On je sve to doživeo, to je sigurno tačno, ali nemam utisak da je proživeo i još nešto i NISAM MALICIOZAN!!! – to bi moglo biti i prepisano kao pamflet. Hajde de čitavu stvar uprostim do kraja: svaki zakon je pisan s dobrom namerom, pišu ga najveći stručnjaci itd. itd. On je opšti i neka bude da se uglavnom svi slažu oko njega i da je odličan, na primer. Međutim, ono što je manjak svakog zakona jeste da je on opšti (a kao da bi mogao biti nešto drugo) i kroz tu opštost on se odnosi na sve ali i ninašta! Tako je i kada pričamo, govorimo, pišemo pokušavamo, zapravo, da sve što kažemo bude opšte i da 'važi', ali time to što pokušavamo da nešto 'važi' ono se pretvara u jednu bezličnu izjavu, gde se JA gubi(m), pa se sve to pretvara u jedan konformizam. Hajde da skratim – ono što X piše je dobro za njega, ali samo kao početak za jednu dublju raspravu. Mislim da je već na prvom koraku zastao jer traži tuđu pomoć, upravo tamo gde treba prvo sebe i svoje osobenosti da nađe. Opet, NISAM MALICIOZAN, NAPROTIV, VRLO SAM DOBRONAMERAN kada kažem da je ovo jedna **izjava o svojim jadima**; svi ih imamo, ali treba doći do sebe. On ovde, ne daje prostora sebi za 'samokonverzaciju' jer stalno nešto treće ledbi nad njim i njegovim prigušenim stavovima što mu neće dati da ide dalje... a ono dalje zavisi samo od njega, pa je to onda ono pravo...

* * *

Sjeren Kirkegard, BOLEST NA SMRT, još jedan osvrt

ETIČKI akt je akt biranja, gde odlukom, izborom, potvrđujemo da je mogućnost nemoćna u odnosu na stvarnost (Aristotelovo razmišljanje o mogućnostima je filozofski, istorijsko razmišljanje je nižeg ranga?!). Kjerkegorov estetičar živi u iluziji, etički angažovani čovek u istoriji (estetičar slično zavodniku naslađuje se mogućnostima). Birajući sebe ostajem ipak pri sebi, kao prema ličnosti i postajem slobodan jer sam tu kod samog sebe (sa svojim prividom **p.s.**) – krug se probija, sloboda je tu, ali... tu počinje **OČAJANJE** jer se krug ponovo zatvara u zgusnutu egzistenciju samosvesti koja se razapinje između beskonačne slobode i konačnog života u vremenu. **ZNAČI:** čovek egzistira = on je u istini svog vlastitog razuma, jer se neprestano nadilazi i transcendiraju prema onome što nije, a što bi mogao biti!
Hteo to Kjerkegor ili ne ovo ipak, liči, itekako, na Hegela!

* * *

Andre Gliksmann, GOVOR RATA

Šteta što je veliko uzeto za primer, a ne malo. Tačno je doduše da je kroz istoriju veliko davalo 'primer' i na neki način vodilo svet napred tj. na svoju stranu; ali, danas, i to je jedan vid demokratije, možda i najbitniji deo, kada se orijentišemo ka individui, ka pojedincu, isto tako treba gledati ono najbolje u ili i u onom malom **p.s.** (na primer, za primer je uzeo Kinu i tu i tamo Rusiju – a to je isto kao kada bi se uzela za primer prilikom razmatranja Srednevekovnih društveno-političkih prilika, pa i ekonomskih prilika, samo Španija, što bi ipak bila samo jedna strana i to ona krajnost koja bi srednji vek na svim rečenim poljima ocrtavala u najgorem svetlu – znači nepotpuno, neistinito, a u krajnoj liniji i proizvoljno s obzirom da bi je za osnovu uzimao samo jedan ekstrem... Tako isto i Rusija i Kina – ekstremi koji se daleko negde i susreću, iako su ipak samo paralelni. Gde je tu Jugoslavija – mala zemlja – koja je uprkos svemu pokušala da sprovede nešto što niko nije... Da li je uspelo? Nije, ali to je veliki primer za budućnost, kako treba ili ne treba – nauk. Može se zaključiti da je jedino pakost 'velikih' levičara i njihov osećaj straha, ili nelagodnosti francuskih 'filosofa i sociologa' mogao da nas izbaci iz 'statistike' i bilo kakvih razmatranja. Jer, muk koji nas okružuje već 50 godina što se tiče društvenih kretanja nije prirodan – nameran je!!!).

Hegel – iz suprotnosti (= borbe, neprijateljstva, rata) se stvara nešto novo, više (= mir, razumevanja), svet nalazi svoj princip gledajući smrti u oči.??? Vladavina terora preokreće se u mir. Uvek stalna, ponavljajuća i nužna revolucija (Trocki)

p.s. Početak Fenomenologije nije istorijski, svaka civilizacija i svaki čovek oseća, zapravo, čuje, govori i bori se na život i smrt: ... zato svaka misao ima skeptičko i drugo, stoičko lice, a uvek postoji opasnost od pojave bezizlazja oličenih u gospodarstvu i robu – tako je u početku utvrđena grupa elemenata koja egzistira u svakom životu, iako ih svako doba ne koristi na isti način. Knjiga se deli u tri dela, početni deo opisuje sinhronijsku celinu, srednji deo je razvija u tri dijahronije, zatim apsolutno znanje pravi zaključak, primenjujući prvi na drugi deo (tako se dokazuje da NIJEDNA DRUGA istorija ne može biti sazdana polazeći od elemenata datih u početku. Istorija tri puta rešava problem početne hipoteze i uvek dolazi do iste tačke – trima putevima! – tri klase, tri viđaneja...?? – seljaci, buržujci, aristokrate...

Fenomenologija duha 'označava, ali ne imenuje Napoleona!', kaže Gliksmann (Koliko prepotencije i nesagledivog rasističko-netolerantnog gledišta od strane francuskih intelektualaca – Gliksmann, na primer, kako kaže Kiš: svaka vam čast!)

* * *

G W F Hegel, FENOMENOLOGIJA DUHA

(**p.s. samosvest** – neverovatno je u kojoj je meri Hegel kontradiktoran kada su u pitanju zaključci i u 'izbegavanju' pravih konkluzija koje treba da slede po svojoj prethodno izloženoj logici koju navodi ili izvodi. Time su pune stranice njegovih dela, a i sama filozofija apsolutne ideje izvedene na kraju, mada ono osnovno za nas ostaje: kretanje, dijalektika, otuđenje, borba suprotnosti i negacija negacije. Posmatrajući sebe u drugom biću i obrnuto, čovek se pored organske svodi i na neorgansku prirodu onoga oko nas što ne može biti, jer u komunikaciji s drugim ljudima čovek je ono drugo tj. on sam se prikazuje kao nešto drugo – nematerijalna reč, oblik, lobanja, pokret ruku itd. Shvatajući to u praksi čovek shvata i svoju opštost tj. svu jačinu svoje opštosti duha, misli, u odnosu na spoljašnje konkretno, pri čemu dolazi do pomirenja – koje **p.s.** to nije – i vraćanje misli mislima, na jednom većem stupnju saznanja – pojma...)

.....

IV SAMOSVEST bi se mogla shvatiti kao ono latentno prisutno u znanju, negacija negacije, koja se prvo otuđuje da bi se vratila u samu sebe kao SVESNA SĀMA SEBE tj. znanje o nečemu van sebe što je isto što i Ja.

.....

Čitava poenta je na znanju tj. nauci, koja neminovno i mirno ide napred ka saznavanju apsoluta koji je nesaznatljiv, tako bih u najkraćem i veoma smelo objasnio čitav ovaj složeni proces. Ipak, kretanje znanja Hegel izvrsno shvata kao proces progresa (iako kao svetskog duha) koji ide napred. Nigde on odlučno i apsolutno ne tvrdi da je znanje konačno (sem ukoliko znanje samih pojmova se shvati kao krajnje, pa i tu ima kretanja dalje...).

.....

Karakteristična je tvrdnja u zadnjem paosu koja nametljivo stoji, odskače i štrči, kao nabačena (ali vrlo lukavo uklopljena), dodatni deo. Tu se odražava Hegelova nemogućnost pronalaženja pravog izlaza iz procesa kretanja.

Str. 0-207 p.s. izgleda da su mnogi pogrešno čitali Hegelal udubljujući se samo u KONKRETNE, jasno izražene forme njegovog izlaganja, samim tim ga i vrlo površno shvatali, a zapravo Hegela treba čitati pre svega preko potpuno neutralnih stavova. Verovatno je samo mali broj ljudi podrobnije i pročitao i shvatio Hegelovo delo u celini koje je u svakom pogledu NAPREDNO, NOVO i GENIJALNO. Međutim, koliko god genijalnosti i izvrsne kontemplativnosti, toliko je, za pažljivog čitaoca Hegelovo delo i neverovatno nedosledno pa i prilično, barem za marskističko svatanje, nelogično. Upravo ta zapanjujuća prevrtljivost nedoslednosti i nelogičnosti, mnogima koji nisu ni dovoljno koncentrisani na samo delo, predstavlja nepremostivu teškoću, što kasnije dovodi do subjektivne osude, kao: nerazumljiv, težak, komplikovan i koješta drugo. I najteže: potrebno je sveobuhvatiti čitavo delo po horizontali, tek kasnije ići po vertikali...

Važno je shvatiti šta je to bitno novo i genijalno u njegovom delu, te pratiti te osnovne i kasnije od Marksa i ostalih hegelijanaca produžene postavke, kao što su: kretanje, i u njemu izvrsno uočena negacija negacije, jedinstvo suprotnosti, opšte, posebno i pojedinačno, mada sve to prikriveno strahovitom ljušturom idealizma i svih onih već poznatih postavki idealizma: a važno je ono što je za nas ostalo, za budućnost, što je i najvažnije tj. sve inicirane postavke koje je dao Hegel shvatio u pozitivnom, trajnom i negativno idealističkom smislu, te ih preokrenuo, upotpunio i još mnogo šta tinjajuće doveo na videlo dana u punoj vatri...

.....

Već i samo posmatranje (u početku viđenje) je nešto opšte u odnosu na stvarnost koja leti strahovitom brzinom i nije niukojem slučaju ono što se vidi... Čovek je toga delimično svestan. Kako bi potvrdio svoj stav čovek praksom pokušava da se izjednači s bićem. Međutim, u nemogućnosti da se poistoveti s prirodom koja mu se uvek prikazuje kao OTUĐENA (a ne on sam sebi) on se obogaćen vraća u svoje misli koje sada SAME postaju predmet mišljenja. Dalje, se...)

* * *

G W F Hegel, UVOD U ISTORIJU FILOSOFIJE, razmatranja

.....

POJAM ISTORIJE FILOSOFIJE – svrha filosofije je istina. Svaka nauka ima istoriju svoga širenja – nastanka, postojanja, procvata, propadanja i ponovnog oživljavanja. Kako izgleda filosofija, za razliku od nauka – menja u svojoj istoriji celinu tj. kod nje se shvatanja ne nadovezuju kao kod matematike, fizike i nekih drugih egzaktnih nauka itd.

(**p.s.** po Hegelu pojam istine o kojoj je bilo reči u 3.) nije prost već izvanredno složen. Ovako izdvojena istina, bilo koja, znači, treba po Hegelu da bude ili polazna tačka ka otkrivanju daljnih, viših istina ili da služi kao krajnji cilj dokazivanja ostalih tj. dokazati da ta jedna 'izolovana' istina predstavlja celinu za sve. Kako bi se shvatio pojam RAZVITKA moraju dve stvari da se znaju, a to su: **a.** Potentio = dar, moć, biće-po-sebi, **b.** stvarnost tj. samostalno biće (biće-za-sebe), NAIME, čovek je uvek i pri rođenju, ali ovaj um mora, tek vremenom, da se opredmeti, da postane svesno i tako postane za čoveka.

Pojam KONKRETNOG – ali, šta je cilj ovog stvaranja, koja je sadržina? Filosofija se nalazi u mislima koje su apstraktne i opšte, ali sama ideja je u biti konkretna, skup različitih odredaba. Mada cvet ima različite osobine: miris, veličinu, boju itd. on je ipak samo jedan cvet. Tako svaki list, deo ovog cveta sadrži iste osobine kao i cvet. Što se čula tiče mi kažemo da ove osobine postoje zajedno, a čula da su one različite.

Filosofija kao saznanje razvoja konkretnog – istinito, određeno tako u samom sebi, ima nagon da se razvije. Ideja je konkretna u svom razvoju, puna raznih stupnjeva i nivoa, a filosofija predstavlja SAZNANJE ovoga razvitka, uvid u njega; Filosofija je u isto vreme i istorija filosofije (**p.s.** i obrnuto). Upoznavanje s istorijom bilo kojeg predmeta upoznajemo i samu nauku (filosofiju, fiziku itd.). Ali kao što procenjujemo šta je dobro a šta ne (već utvrđenim pojmovima ovoga) tako da bi proučavali empiričnost filosofije, moramo poneti s nama ideju, inače se čini zbrka od svih različitih znanja bez ideje...

Istorija filosofije predstavlja jedan u sebi nužni razvitak, dosledan razvoj u sebi racionalan i determinisan idejom. I, sve filosofije, kao istorija su bile afirmativne u sklopu jednog celovitog razvoja misli (kako izgleda Marks je samo izbacio boga iz Hegelovih misli – stavova...). S umetnošću i religijom filosofija ima zajedničko: beskonačni predmet, opštost, a rezlika je u samoj FORMI, samog mišljenja.

82-86 str. – podela istorije filosofije - Hegel je deli na Grčku i Germansku.

PELOPONESKI RAT – Atina-Sparta i propast grčkog društva... Osnovna Hegelova greška je da je smatrao misao kao sveopšti i elementarni pokretač. Ne može se prvo reći kako je geografska struktura bila ono što je u osnovi a posle toga da je misao ta koja je pokretala društvena kretanja... Tako kaže da je grčkom društvu pretila opasnost od: 1. religije pretila – misao, ono unutrašnje opšte, 2. Državnim uređenjem i zakonima – individua i samovolja, 3. A celokupnom opstanku subjektivitet, koji sebe u svemu shvata = što sve znači da se mišljenje pojavljuje kao princip popadanja pa time i kretanja...

(**misleći možda i na Kanta** – Hegel za Sokrata kaže kako je učio da moralni čovek nije samo onaj koji tako misli i radi, niti nedužan, već onaj koji je svestan svog delovanja)!!!

.....

* * *

Ginter Anders, ZASTARELOST ČOVEKA

Čovek je istoričan dok sâm upravlja svojom sudbinom, dok je sam pokretač svoje budućnosti, kada ovo izgubi nije istoričan (kada tehnika preovlada). Kao što ne gleda napred, čovečanstvo ne gleda ni unazad, već samo fiksira postojeći moment. To je 'istorija' koja nije svesna sebe!

* * *

Lisjen Goldman, LUKAČ I HAJDEGER

Za Lukača stvarni subjekt istorijske delatnosti jeste KOLEKTIVNI SUBJEKT.

.....

Hajdeger i Lukač tradicionalnoj ontologiji suprotstavljaju dva fundamentalna pojma: zuhandenheit i praxis!

Hajdeger – smislu bivstvovanja pristupa se ne u neposrednom doživljaju, koji je neautentičan, nego prema autentičnoj vremenitosti i istorijski. Istorija je istorija pojedinca koji postupa autentično u izolovanosti i kroz odlučnost, pre nego što ponovo padne u neautentičnost. Istorija se ostvaruje polazeći od odlučnosti sa odabranim, mahom iz prošlosti k budućnosti. Ovo sa-bivstvovanje u zajednici jednog naroda naziva SUDBINOM, a radi se o ponavljanju ranijih heroja (velikih heroja, ljudi jednog naroda – uzora). **Lukač** je mišljenja da su subjekat istorije grupe, KOLEKTIVNI SUBJEKTI, koji su istovremeno OBJEKTI!

...strukturalizam ukida istoriju time što negira subjekt i delatnost, pa time ostaje za ispitivanje transistorijske strukture prema modelu JEZIKA – Levi-Stros ili, na primer, kako Fuko tvrdi, smisao se nalazi u nesvesnom i ludilu, što znači van subjekta!!!

Verdinglichung – reifikacija – posvarenje – 1922. godine uvodi Lukač (kod Marksa: fetišizam robe)...

p.s. znači: čovek je u stalnom procesu samostvaranja, jedna odlučna odluka jedan potez, jedna akcija ga ne odlepljava od njegove neautentičnosti zauvek, već samo za taj momenat; čovek je u stalnom treperenju između ponora i čvrstog tla, a to ostvaruje samo svojim odlučnim akcijama u praksi; s tim što time oduzima sebi vreme, ograničeno vreme koje mu je na raspolaganju i koje nije večno, već se samo čini večnim – vreme koje ističe! **Znači, vreme ne prolazi već ističe...**

.....

Iz PREDGOVORA: Hajdeger: smrt je mogućnost nemogućnosti apsolutnog bivstvovanja; egzistencija (Dasein) je 'biće-ka-kraju', 'ka-smrti-', samosvojnost (jednostavnost) Dasein-a se obelodanjuje kada se prevlada stanovište ontičkog – kada nestane pojam o vlastitoj suštini kao prethodni pojam o egzistencij; čovekova osnova se sastoji u tome da je on egzistencija...

p.s. postojeće – puko postojeće iz reda ontičkog čoveka nije postojeće već uvek u nastajanju i to slobodnom, u mogućnosti da bude... da je bio... i da jeste! To podrazumeva misao kao samosvest koja prevazilazi puku svest, saznavnu formu!!! Pokretačka snaga, ŠELINGOVSKI shvaćena ISTORIJA, nalazi se u pojmu KONAČNOG, APSOLUTNE EGZISTENCIJE u IRACIONALNOM, 'materijalnom momentu', dok je u HEGELOVSKOJ ISTORIJI faktor RAZVOJA (svagda prividnog) u RAZUMU. U ČISTOM POJMU.

* * *

Sjeren Kjerkegor, ILI-ILI

.....

Za Kjerkegora je ponor ono iza njega, s čim nema oslonca; kod Platona ono gore, izlaz iz pećine je budućnost...

...da se ne može i ne sme sve u potpunosti racionalizovati – **NEDOREČENOST JE SVA UMETNOST p.s. umetnost je u nedorečenosti – ostaviti na volju i mašti gledaoca/drugog znači ne 'silovati' ga p.s.**

Grčka tragedija rezultuje svoju fabulu iz sudbine, stradanija, moderna tragedija rezultuje iz situacije, postupnim' – **p.s.** čudo je zapravo rezultat – neadekvatna reč...

p.s. tragičnost individue je čisto subjektivna stvar, ona (individua) se izopačuje, ekskomunikuje iz važećeg, postojećeg; ona ne poboljšava sebe već pada, isključeno je ono objektivno, onaj dodir s moralom, državom – maksimalno otuđenje

Str. 579 – o izboru (ili-ili) koji oplemenjuje, uzdiže do novog kvaliteta, prožima; – etički izbor i estetičkom površnom (čulnom **p.s.**) izboru! Makar i pogrešan, važan je IZBOR – razlika je: izbor srca i ZNATI izabrati, naime, ili ćemo živeti estetički ili etički...

Ili-ili tj. izbor se ne odnosi na izabrati dobro ili zlo već uopšte IZABRATI tj. etičko, a ne biti ravnoduša tj. estetičan. Da li je dobro ili zlo, tek će se kasnije pokazati. Biramo 'htenje'. Time se VOLJA uključuje u etiku i ne treba odugovlačiti sa odlukom, jer volja se utapa u jedno i drugo (est. i et.) **p.s.** pa je sve teže isčupati i mističar bira sebe apstraktno, kako bi izašao iz sveta...

.....

I stoik i mističar biraju sebe u izolaciji, apstraktno bez veze sa svetom pa to nije etički izbor. Ispravno primenjena etika stvara od čoveka beskonačno sigurnu idividuu (**p.s.** nedodirljivi kvalitet u izdvanju)

Etička individua je sama sebi transparentna i ne živi nasumice: ona živi u povezanim i istorijski shvaćenim mogućnostima (kajanje-prvobitni greh), dok estetički živi s nepovezanim mogućnostima; rezlika: samosvest-svest; U dužnost u okviru etike spada: imati prijatelje tj. otkriti se drugima! Estetičar se nikada ne otkriva – ostaje skriven, jer ne priznaje stvarnost (**p.s.** jer i ne stiže da se otkrije i jer nije, zapravo, ništa određeno!!!)

.....

* * *

Alen Finkelkraut, PORAZ MIŠLJENJA

Pre nacionalnih kultura postoji ljudska kultura!

... i Gete: bliskost 'drugih' kultura preko književnosti – pa je književnost ta koja treba da otkriva opšte dodirne tačke (Gete pred kraj 1830. godine = umetnik mora da iskorači iz Volksgeiste. Poglavlje o kolonijalizmu bi još i moglo da se prihvati kada ne bi značilo da je 'izraz demokratije, ljudskih prava i slično' bilo ono što je nepostojeće bilo gde – sve te zemlje Zapada imaju kao korektiv Državu (nerazvijenu kod tek oslobođenih kolonija).

p.s. rečima pravimo premošćavanje iz jedne oblasti u drugu – zbrka je u terminologiji – sve je igra

p.s. naš objekat (mržnje, borbe, ljubavi i sl.) – nešto kao opsesija, nakon njegove 'asimilacije' postaje deo nas ili mi zapravo deo njega, zavisi i u svakom slučaju sada se okrećemo drugom objektu ali sada već s iskustvom i delom prvo – šta se dešava ukoliko je ovaj objekat bio, na primer, 'totalitarizam jednog režima'!

'Živimo u doba FEELINGS: više nema ni istine, ni laži... ni lepote, ni ružnoće, već samo beskrajna paleta međusobno različitih i podjednako vrednih zadovoljstava. Demokratija koja je podrazumevala da svako ko ima pristup kulturi od sada se definiše pravom sociologa na kulturu po svom izboru (ili pak pravo da kulturu naziva svoju trenutnu sklonost **p.s.**).

'U mišljenju postmoderne taj prgavi nihilizam krči put podjednakom divljanju'... svega i svačega (**p.s.**)

Znači: 'sve su kulture podjednako legitimne i sve je kulturno'.

'**Veliki sukobi** ne zbivaju se među rasama, već među podjednakim verovanjima i kulturama' (M. Panjatovski)

.....

* * *

F V J Scheling, FILOSOFIJA UMETNOSTI

Šeling preobraća ono 'čisto praktičko' kod Fichtea, ono prosto praktičkog uma u stvaralačko, ono DELATNO U STVARALAŠTVU iz Fichteovog 'handeldnes ich' u 'bildendes ich'. Kod Fichtea plan prirode ne igra neku bitnu ulogu, priroda nema neku samostalnu ulogu, već je puka akcidencija ljudskog Ja. Šeling unosi ŽIVOT u prirodu. Tu nema kao kod Hegela OTUĐENJA u prirodi, već je potraga za IDENTITETOM subjekta i objekta, a to je REAL-IDEALIZAM – treće rešenje koje nadilazi dogmatizam i kriticizam (primat objekta ili subjekta), te čuva čoveka i prirodu, subjekt i objekt, realno i idealno, duh i materiju i, najvažnije: TEORIJSKU i PRAKTIČKU filosofiju i upravo zbog očuvanja jedinstva filosofije gde je potreban TREĆI PUT – ESTETIKA tj. konstrukcija umetnosti tj. očuvanje celine. Umetnost je jedinstvo svesnog i nesvesnog delovanja (kasnije idealnog i realnog).

.....

U umetničkom delu nema nikakve POJEDINAČNE lepote; LEPO je samo celina (harmonija **p.s.**). Baš iz tih razloga potrebna je nauka, filosofija, koja nas uči o odnosima delova međusobno, delova prema celini i obrnuto (Šelingovo vraćanje – Hegel uspostavlja dominaciju celine nad delom), a u cilju pravilnog shvatanja UMETNOSTI. S druge strane samo uz pomoć filosofije možemo dostići istinsku nauku o umetnosti. Pre svega treba strogo odvojiti empirizam od filosofije za pravu naučnost uopšte, a za nauku o umetnosti posebno. Učenje o umetnosti, a u samoj filosofiji. Formira se jedan uži krug, ono što je VEČNO posmatra se neposredno i takoreći u vidljivom obliku... te je ovde u najsavršenijem skladu s filosofijom!

Pojedinačno ili posebno je predmet filosofije samo ukoliko u sebe prima sav apsolutni (totalitet) filosofije tj. ukoliko je odraz celine, pa tako postaje filosofija prirode povest, umetnosti... (jer je u njihovoj posebnost ugrađen apsolut).

.....

Sama umetnost je FILOSOFIJA UMETNOSTI (a ne nauka ili teorija o umetnosti), ako se univerzum može prikazati u FORMI UMETNOSTI (filosofija prikazuje u praslici – Urbild, umetnost u praslici – Gegenbild). Umetnost je najsavršeniji OBJEKTIVNI refleks filosofije. (**p.s.** možda dobro objašnjenje...) ...**tako** je MUZIKA praslika ritma prirode, PLASTIKA organskog života, homerski ep sam idealitet kako u apsolutu leži sama povest, zapravo, svaka SLIKA otkriva intelektualni svet!!!

Kao i filosofija u umetnosti moramo poći od principa BESKONAČNOSTI kao bezuslovnog principa, kao što je za filosofiju APSOLUT praslika ISTINE, tako da je umetnost praslika

LEPOTE. Isti... ali, kako ono što je apsolutno (lepo) prelazi u pojedinačno lepo! Posebne forme apsolutno lepog – ideje!

* * *

Kant, KRITIKA MOĆI SUĐENJA

.....

Kritika praktičkog uma treba da utvrdi da li um ide predaleko sa praktičkom moći kao s preteranim zahtevom; ako je PU kao čisti um zaista praktički, onda svoju realnost i realnost svojih pojmova dokazuje DELOM.

Svi stavovi (**sudovi**) prakse koji nisu vezani za ideju SLOBODE tj. proizvod volje, su stavovi TEHNIKE gde se prosuđivanje predmeta prirode vrši tako **kao da** se njihova mogućnost zasnsiva na UMEĆU (Kunst) pa ovi sudovi nisu ni teoretski ni praktički (ne odlučuju o kakvoći objekta – teorija, niti o načinu njihovog proizvođenja – praktički), *već se po njima prosuđuje priroda, ali samo u odnosu na umetnost!*

Moć suđenja ne daje, kao razum i um, pojmove, niti pravila, ona je samo **veza** tih pojmova i pravila tj. omogućava supsumpciju pod opšte pojmove i predstavlja jedno uputstvo koje moć suđenja može dati a to je pojam o stvarima prirode ukoliko se priroda upravlja prema našoj moći suđenja tj. ukoliko je ona u nizu supsumira tj. takav pojam da se uređenje prirode upravlja prema našoj sposobnosti da posebne zakone supsumiramo pod opštije zakone, a to bi mogao biti neki pojam o SVRSISHODNOSTI PRIRODE, jer ogromnu raznovrsnost i heterogenost zakona u prirodi razum ipak ne može da shvati... mogućnost jedne takve celine, a još manje njene nužnosti!

Kritika moći suđenja je zapravo proširenje istraživanja formi SUĐENJA koje u Kritici čistog uma zapravo čine spoj opažaja i razuma, a to je onda ŠEMA...

.....

* * *

Povod za pisanje – Martin Buber...

Autentičnost – beg od SE; zov savesti; Dasein-autentičnost-bivstvovanje-autentičnost bivstvovanja; usamljenost (samoća) stvara kod čoveka potrebu za razgovorom sa samim sobom – Hajdeger (**p.s.** Rezultat: da je usamljenost i potreba razgovora sa sobom ono što potiče čoveka na razmišljanje o svojoj suštini; odlučnost-autentično sopstvo; oslobođeno sopstvo ne okreće svetu leđa;

p.s. suštinsko za egzistencijalizam – Hajdeger kaže: postoji *ontološki* fundamentalno koje je osnov svemu; ali, jedinka ostvaruje upravo to bivstvovanje tako što je sa samim sobom pojavno odvojena (govorom) od drugih – samo govor sa sobom dolazi do sebe; druge suštine osim sopstvene čovek nema (=autentičnost); sada Hajdeger izbacuje bivstvovanje pretvarajući ga u NIŠTA pa kaže: pošto čovek ne može samim sobom da stoji, on u svojoj smanjenoj BRIZI i u svom STRAHU stoji pod NIŠTA (nichts).

p.s. ali, ODLUČNOST se odnosi na nebiće s drugim ali ne i suštinski (bivstvujući) odnos prema onom drugom, jer se onda vraćamo na determinizam spinozističkog tipa; SE je polazno – mora se prevazići da bi se dostiglo sopstvo! (**p.s.** SE kao svakodnevica, prosečnost, neautentičnost)

(Niče)

p.s. egzistencijalizam: iza sile (nagona) ne postoji nikakav supstrat, činjenje i obrnuto! Sila se ispoljava, a ispoljavanje je sila! –čovek kao racionalno, računsko biće, je skočio u sebe i uvideo neslaganje sa sobom... ovo nije bilo niti postepeno niti dobro; - Bog = ništavilo;

(Kjerkegor)

Postojati je pristajanje na bolnu oštrinu razlika i na svodljivost te razlike na zajednički imenilac; - važan je izvor ili ćemo živjeti etički ili estetički (ne može Fukoovo klatno **p.s.**); - time se odabira tek VOLJA koju čupamo iz etičkog i estetičkog itovremeno i upadamo u etičko, ali ne kao DOBRO, to će se tek pokazati;

(Huserl)

Staviti sve u zagrade – epoché – znači vratiti se na DOXA – na mnjenje, a mnjenje je čisti Lebenswelt ljudi pre nego što nastade ERPISTEME!

(Posavec)

p.s. tendencija je nauka da usled 'progresa' zaborave suštinu, svoj početak; ali usled prevelikih želja ne vidi se niti cilj – ni na nebu ni na zemlji! – istina nauka koje same postavljaju, sada formalne sisteme postoje tehnička struktura tj. postoje efekti koji nauka proizvodi.

(Ž. P. Sartr)

Svest sama po sebi ne postoji, ona je uvek SVEST O NEČEMU, a to je ono biti-u-svetu i upravo ova potreba svesti da postoji kao svest o nečem drugom Huserl naziva 'intencionalnost'

p.s. epistemologija – saznanje je samo jedan vid i mogući oblik predstave moje svesti o nekom predmetu, jer mogu takođe da ga volim, mrzim, da ga se bojim itd., pa neka predstava nije samo to već čitav **doživljaj**.

(Kant, Opća povijest prirode)

p.s. ako je ISTORIJA čovekovo oslobađanje od prirode onda je POVEST ona druga polovina puta ka ideji, ka slobodi!

(Šeling, Sistem...)

Šelingov 'sistem' ostaje nezavršen pa je sistematski ne-sistem (Hegel-sistem); - Šeling je ipak 'samo' za individuu;

(Kant, KČU ili KMS)

UMETNOST SAMO KAO IGRA, ZANAT kao rad (u tom smislu: umetnost mora biti slobodna!!!)

(G V F Hegel – Istorija filosofije)

Filosofija za razliku od (ostalih – Hegel) nauka menja u svojoj istoriji celinu tj. ne nadovezuju se shvatanja (kao kod nauka...); Za **čula** osobine predmeta postoje zajedno, za (raz)um – odvojeno!

(F. Nietzsche, Genealogija morala)

NAGONI koji su obično okrenuti ka spolja pre svega agresivnošću – okreću se k sebi, ka svom samouništenju, izmišljajući nekakvu svoju krivicu (ljudi) i izmišljajući krivicu pred Bogom. Čovekova VOLJA je usmerena k tome da sebe smatra krivom i to je BOLEST! (kod Grka bogovi preuzimaju krivicu za događaje, čak imaju iznad sebe **MOIRU** – sudbinu!); **VOLJA ZA NIŠTAVILOM!** (i Kant, KMS); U **HAOSU** (agregata – specifikacija) pojedinačnih zakona itd. u prirodi moć suđenja jednim pojmom kojeg sama proizvodi SVRSISHODNOST, unosi red SUPSUMPCIJOM (klasifikacijom – podređivanjem jednog pojma drugom); u odnosu na MEHANIČKO u prirodi (haotično) refleksija MS je tehnička, MS je zakonodavna samo za sebe (**p.s.** i svakako kreativna u smislu isključivo pripada pojedincu, kao i umetnost, kao otisak palca...) **p.s.; VREME** - Vreme kao osnov: - bitak je jasan samo kao budućnost, ali ne kao prostono-vremenska kategorija, već kao povratak

budućnosti; - Kjerkegor: ispravno primenjena etika (u Kjerkegorovom smislu) stvara od čoveka beskonačno sigurnu individuu).

(Aristotel, O duši)

Um je besmrtni deo duše, ostali delovi propadaju; um je preegzistencija i ulazi u telo izvana; takav um je NUS i po sebi je delatan – nous poetikos; - to ti en einai – to bejaše biti! – istovremeno sagledavnije šta je nešto sada, pre i ubuduće – večna istina; (Kant, Opća povjest prirode i teorija neba)

p.s. čovekov let u oblasti stvari-po-sebi tj. u oblasi religije, umetnosti i pre svega SLOBODE, jeste njegovo bitisanje u VEČNOSTI;

(Šeling, Sistem...)

Samosvest uspostavlja OGRANIČENJE, a time se uspostavlja VREME (samo u vremenu se nalazi ograničeno), pa (bog) VRHOVNI AKT nije u vremenu; time se o umskom biću-po-sebi ne može reći da je počelo biti niti da je oduvek postojalo – drugi AKT (samosvesti) je u vremenu; filosofija je povest samosvesti njenih različitih epoha); **U proizvodu** vreme i prostor se međusobno ograničavaju; zapravo, unutrašnji svet jeste natrag u sebe prostorna delatnost jasan, a ukoliko je neometana ona je koncentrisana na jednu jedinu tačku, ono je intenzivitet tj. VREME! Spoljni oset obrnuto, je ekstenzivno i negacija svakog intenziteta – Prostor. Obe su beskonačne, jedna drugu određuju i mere – nerazdvojne su; - pa tako OBJEKT je prosto SADAŠNJE VREME fiksirano uz pomoć prostora koji je ispunjen, a to ispunjenje prostora određeno je pomoću VREMENA koje samo nije u prostoru...; **POVEST** nema apsolutnu zakonitost (kao priroda) niti apsolutnu slobodu (bog) već samo ono biće koje je određeno svojim idealima i pripada rodu! Individua ne može ostavriti IDEALE, ali može ROD – povest-ROD!

(F. Nietzsche, O koristi i šteti istorije za život)

ISTORIČNOST sa svojim celovitim pogledom i uklapšanjem čoveka u LANAC (**p.s.**) sistem i proces ubija volju za stvaralčkim u čoveku!

.....

* * *

Martin Hajdeger, SEIN UND ZEIT, *nemački* uporedo sa BITAK I VRIJEME na srpskom

Pripremni karakter fundamentalne ontologije (smisla bitka uopšte) ZA ispitivanje smisla bitka tubitka, pa je tako prvi odeljak (od 40 do 46 strane) i pod naslovom 'Priprema fundamentalne analize tubitka', a drugi od **str. 262** zapravo – izvorna egzistencijalna interpretacija tubitka (iako se ne zove tako). A Hajdeger upozorava da radi raspravljanja o bitku tubitka ne moramo posedovati kritički uzemljen pojam bitka, nego se možemo osloniti na naše predontološko razumevanje 'bitka'.

Bitak u svetu kao temeljno ustrojstvo tubitka – bitak u svetu preko tubitka i POČETAK analitike tubitka jeste u izlaganju tog ustrojstva (BITI kao infinitiv od 'ja sam' kao egzistencijal znači prebivati kod..., biti prislan sa...). U-bitak je egzistencijalni izraz bitka tubitka koji ima bitno ustrojstvo bitak-u-svetu.

Pojmom bitka u svetu u osnovi zaseca metafizičko mnjenje da je čovek pre svega duhovna stvar naknadno premeštena u neki prostor (odnos subjekt – objekt). Bitak u svetu je bitna struktura tubitka. Bitak u svetu tubitka uvek je neki (nužno način U bitka, a vrsta načina u bitka koji valja, po Hajdegeru još detaljno karakterisati jeste **BRIGOVANJE**; u načine brigovanja spadaju i modusi (deficijenti) propuštanja, zanemarivanja, odricanja itd.

Opazanje NIJE vraćanje shvatajućeg izlaženjem van sa zadobijenim planom natrag u kućište svesti – tubitak se opire spoznaji, opažaju, čuvanju, pamćenju OSTAJE KAO TUBITAK VANI (**p.s.** niti je izlaženje iz kućišta...).

Nakon U-bitka H. određuje SVET nikako kao nešto što nije tubitak, kao nešto – ono, već kao bitno tubitak. Izraz SVET (bez navodnika) označava svet u jednom ontičkom smislu onog 'u čemu živi' neki faktički tubitak kao takav. Svet, znači, kao predontološko egzistencijalno značenje. Uglavnom, odnos tubitak prema... Izraz 'svet' takođe je ontički pojam, ali kao sveukupnost bića koja mogu postojati unutar sveta (sve osim tubitka). SVETOVNO, terminološki znači jednu vrstu bitka tubitka i nikada vrstu bitka bića-u-svetu – svetovnost uopšte! Najbliži svet svakidašnjeg tubitka jeste OKOLNI SVET i istraživanje počinje od tog egzistencijalnog karaktera prosečnog biti-u-svetu kao ideji svetovnosti uopšte, što postizemo interpretacijom unutar-okolnim svestskih bića!!!

Najprisnija vrsta OPHODENJA nije spoznavanje koje samo OPAŽA, nego brigovanje koje BARATA, **koristi**; dalje, Hajdeger kaže: ovakvo biće je pred-tematsko jer pada u vidokrug spoznaje koja gleda bitak, pa prema tome ovakva spoznaja su-tematizuje biće, a kao primarno gleda bitak kao fenomenološki primarno. Tako se biće posmatra ne kao određivanje bivstvujućih svojstava, već kao određivanje strukture njihovog bitka – **p.s.** aktivnošću se fundira u suštinu! **Tako**, pogled što samo teorijski posmatra (opaža **p.s.**) priručno, ne postize razumevanje priručnog – to je *samo teorijsko gledanje*. Delo upućuje na neko ČEMU svoje upotrebe i OD ČEGA svog nastanka, pa i na uputstvo za svog korisnika ili nosioca – u proseku. Tako se priroda za Hajdegera iskazuje kao PRIRUČNA kao 'nešto za drugo' **p.s.** da li je to njen smisao – svrhovitost za čoveka! **p.s.** sloboda se izjednačava sa svetlošću – ova metafora jeste po sebi bogomdana, inspirativna, stvaralačka – pruža mogućnost već 2000 godina ljudima da na ovu temu stvaraju!

Tubitak jeste sama mogućnost susreta bitka svrhovitosti – Priručnost koje se kroz Tubitak može OBJAVITI u svom-po-sebi. Znači, s bitkom tubitka je otkriven već neki kompleks (sistem) Priručnog tubitka koji je sebe uvek već uputio na neki svetujući 'svet' (svet bića).

VRLO VAŽNO: prilikom imenovanja koja se kod Hajdegera završavaju na –OST Hajdeger misli na one pojmove/imenice koje pripadaju tubitku, kao prostornost, vremenost, svetovnost – za razliku od prostora, vremena, sveta, koji se pominju u uobičajenom saopštavanju (namerno ne smislu jer tu po H. još nema smisla ???!!! **p.s.**).

Prostornost nije bitna karakteristika tubitka, a takođe niti sveta, ona je u-svetu; tubitku pripada veza sa svetom; u tom smislu prostornost jeste deo tubitka (čovek u svetu). Mesto (prostornost u sklopu svrhovitost – ne mesto u tradicionalnom smislu), u odnosu pri ruci baratanju tzv. bliskost/blizina priručnog. Onoliko je blizu koliko smo na njemu aktivni! Istotako, čovek brigovanjem određuje položaj priručnog za neko drugo priručno u sistemu svrhovitosti. Čovek svojom aktivnošću, upletenošću pri susretu s Priručnim daje prostoru prostornost, vremenu vremenost, u sve unosi bitak, suštinu – sve osmišljava, svemu daje smisao tj. bitak – samo kroz čovekovu aktinost biće ima bitak tj. svoj smisao! Ali, šta je smisao smisla, suština smisla, suština bitka, to je pitanje! Znači, treba ići još dalje **p.s.**

Komunikacija ljudi kroz PRIBOR!

Mesto kao egzistencija = brigovanje tubitka kod... (priručni svet) tubitka jeste ZAJEDNIČKI svet – drugi i nisu oni ostali, nego tamo gde boravi tubitak.

Tubitak nalazi sebe najčešće dalje od sebe-brigujući, u onome čime se bavi, što potrebuje, očekuje – u okolosveti priručnom, gde najčešće briguje!!! (brigovati = samo s drugima, u društvu s drugima, u aktivnostima s drugima **p.s.**)

BRIGA tvori određenje bitka tubitka uopšte – biće prema kojem se tubitak odnosi kao su-bitak BRIGOVANJA nema za predmet to biće već unutarstvetski svetujućih. Ali, odnos tubitka u su-bitku je NAJČEŠĆE deficijentne prirode i indiferentan (u svakodnenom odnošenju).

U **skupa-bitku** (društvu) i to onom svakidašnjem, su-bitak nije BITNO povezan, nije u bitnoj bliskosti, tako da pri tom odnosu su-bitak sâm, nije! Pri tom ni ti drugi nisu ODREĐENI Drugi, već se svi tapaju u bezličnu i indiferentnu masu 'SE', gde zajednica nije zajednica, već je zajednica raspadnuti skup jedinki. KO nije ni ovaj niti onaj, nije neko ili neki, niti zbir svijui. 'KO' je neutralni 'SE' – on je NIKO – SVI!

Svakidašnji tubitak jeste SE ličnost za razliku od PRAVE tj. POSEBNE VRSTE LIČNOSTI, a s obzirom da je svaki tubitak RAZASUT U SE on sebe TEK MORA NAĆI, jer najpre sam SE, najpre 'ja', 'nisam' kao svoja ličnost, nego Drugi, ali na način SE i na žalost NAJČEŠĆE OSTAJEM TAKVIM.

Prvi oblik postojanja tubitka jeste SE. Biće kao NIKO ili SVE (subjekt u starom smislu – razasut u SE)!!!

Str. 148 – Egzistencijalna analitika je pokušala da objasni i sagleda tubitak u svom temeljnom ustrojstvu bitka-u-svetu u CELINI, znači, i bez razbijanja i mrvljenja jedinstva fenomena! Sada se posmatra U-bitak kao takav, ide se na izvorni bitak tubitka – na **BRIGU** (Sorge).

SMISAO je egzistencijal tubitka. Smisao je sam tubitak u svom bitku ili bitak u tubitku i smisao bitka nikada ne može biti doveden u suprotnost prema biću ili bitku kao usečen u temelju bića! ISKAZ je saopštavajuće određujuće pokazivanje. Ali, iskazom se zatumljava priručnost bića tj. njegova (suština) izvornost! GOVOR je jednako izvoran kao i čuvstvovanje i razumevanje i on je artikulacija razumevanja! Izrečenost govora je JEZIK. GOVORU pripada i slušanje kao OSLUŠKIVANJE i to osluškivanje je pre svega kod priručnosti – okolnog sveta, jer tubitak je kao bitno razumevajući najpre kod Razumljenoga (onoga što razume...), o čemu briguje...

Već/još i stari Grci: isto se istim saznaje, naime, govorenje i slušanje se temelji u razumevanju, a ono (razumevanje) ne nastaje niti prilikom govora ni slušanjem na prazno – *samo ko već razumeva može nešto i slušati!* (kao i govoriti??? p.s....). **ĆUTANJE** je mogućnost govorenja: samo onaj koji ima šta da kaže može za-pravo ćutati i time učestvovati u govoru! (p.s. zapravo, stvari treba ostaviti nedorečenim! Umetnost je nedorečenost preterivanja!); **NAKLAPANJE** – neistinski govor. Van veze s izvornim – Mogućnost da se sve razume, bez prethodnog PRISVAJANJA STVARI! Odrešenost tubitka od primarnih i izvorno – istinskih odnosa.; **ZNATIŽELJA** – želja da se vidi, samo da se vidi, ali ne i razume! Traži novo da bi odskočila k novom, da bi išla napred. Iz ovoga dolazi: rastresenost, bezboravišnost, bezosnovanost – stalno čupa sebe iz korena! Znatiželji ništa nije zatvoreno!;

DVOSMISLENOST (sve-je-razumljivo) – govoriti o onome što treba da se desi, što dolazi. **Propadajući** bitak-u-svetu, iskušavajući samog sebe istovremeno je UMIRUJUĆI. Naime, sva su vrata otvorena sve je dostupno, sve se zna, lični temelji, sve je LAKO!

Ovo, međutim, kao izazov tera tubitak dalje u srljanje propadanja, u stalni privid novom i novom osloncu drugom, zaboravljajući svoje moći-bitu koje se sve više skriva – otuđuje. Tubitak, ipak, ostaje pri sebi, ali kao nepravu – upleten i zapleten u samog sebe... Ovo je sunovraćanje iz sebe u sebe - implozija tj. bolje: propadanje, gde tubitak postaje nepravu, bestemeljan i ništavan u svakidašnjici. Ali,, usled SE (javna izloženost) ovo ostaje skrivane pa se pokazuje kao 'ispravni' i 'konkretni život'.

Pred-čim-teskobe jeste svet kao takav, a on je potpuno NEODREĐEN i kao takav nigde i ništa – ugrožavajuće nije NIGDE. Ali, to nigde ne znači i ništa, već samo da se ne može locirati, niti joj se može odrediti smer – ona je 'među', već tu... Ako je pred-čim-teskobe postavljeno kao NIŠTA (znači ne 'svet' nego svet), to jest SVET kao takav = ono pred čim teskoba **zebe**, jest kao sveti 'Svet' i su-bitak i ne mogu pomoći razumevanju TESKOBE pa se vraća, propada u ..., tone ka... svom pravom Moći-bitu-u-svetu. Takođe, izoluje tubitak u njegovom najvlastitijem bitku-u-svetu pa otkriva slobodnost za slobodu biranja-sama-sebe i laćanja sama-sebe pod pravost njegovog bitka kao mogućnosti! Tubitak je izolovan, ali kao bitak-u svetu i tu je vidljivo da propadanje kao beg beži KA unutarsvetskom biću (ne pred njega), gde brigovanje izgubljeno u SE može boraviti u smirejnju postojanju. Znači: tubitak ne beži od stvari već od ljudi ka stvarima u... nalazeći u stvarima mir. Ne-kod-kuće (unzuhause sein) pri stvarima, pri priručnom, u 'svetu'.

Upravo fenomen TESKOBE pokazuje tubitak kao FAKTIČKO egzistirajući bitak-u-svetu. Tubitak je uvek već nekakav kakav jest tj. spojen s NEKOM mogućnošću samog sebe, pa je tubitak uvek već ISPRED sama sebe (znači, prvo je bačen u svet i prvo postaje tubitak određene mogućnosti pa tek onda shvata to...). Ispred-sebe-u-već-bitku-u... = egzistiranje je uvek faktičko!

Briga je ISKON bitka (a bitak se cepa onda na bitak stvari i bitak tubića pa ne stoji pitanje Gaja Petrovića – da li Hajdeger cepa bitak na dva... **p.s.**).

Pitanje REALNOSTI spoljnjeg sveta se pogrešno postavlja pre prethodnog razumevaja sveta pa se ovaj problem uvek svodi na unutarsvetka bića (stvari i objekata – **p.s.** verovatno da je Hajdeger kod ovog problema uvideo značaj čoveka i njegovo bivstvovanja te da jedino njegova delatnost(?) može da dâ pravi dokaz postojanja spoljnjeg sveta tj. bića**p.s.**). *Tako, pretpostavka o sapostojanju Fizičkog i Psihičkog (objekta i subjekta) uvek dolazi KASNO jer tubitak uvek VEĆ nekako postoji u-svetu tako da je PITANJE o postojanju realnosti zapravo samo sumnja u već-postojanje tubitka u-svetu.*

Svaka je ISTINA relativna s obzirom na bitak tubitka, jer svaki tubitak OTKRIVA na svoj način, a istina je OTKRIVANJE. Mi ne PRETPOSTAVLJAMO istinu (nismo mi njeni prethodnici) nego je ona ta koja čini ontološki mogućim da mi možemo biti takvi da nešto 'pretpostavljamo' – tek istina omogućava nešto poput pu...

BRIGA određuje CELI tubitak, ali je zatim rečeno da je briga celost ukupne strukture ustrojstva tubitka, a to su sve one mogućnosti između rođenja i smrti, pa uvek OSTAJE još po neka mogućnost tj. ono što nije.

Ipak, da bi interpretacija bitka tubitka postala izvornom mora se izneti na videlo bitak tubitka u mogućoj PRAVOSTI i CELOSTI (a ne kao do sada – prosečnosti i nepotpunosti).

TUBITAK se ne da iskusiti kao CELINA jer se tada ne može iskusiti kao biće – nestaje empirijski, barem! Da li je to tako? Na određeni način tubitak, dokle god jeste, uvek je već svoj još-ne-u smrti tubitak, nije dovršen, niti je nestao, niti je postao dovršenim ili kao Priručno celokupan raspoloživim. Smrt je način biti tubitka čime ovaj jeste (konačno postaje celovit i više nema mogućnosti **p.s.**) ...tubitak zapravo skriva od sebe faktičnost stalnog umiranja, dok egzistira najpre i najčešće kroz propadanje. Tubitak zapravo umire faktički dokle god egzistira, ali najpre i najčešće na način propadanja tj. u tom modusu (**p.s.** verovatno da bi objasnio strah koji ne proizlazi iz osećanja smrti već kao prelaz ka osećanju smrti **p.s.**)

SMRT u svakidašnjici tubitka se oglašava u SE tj. umire-se, ali za sada tubitak nije pogođen, pa je smrt razumljena kao neodređena, kao niko je 'SE-NIKO'. Kroz SE se pribavlja ona

neprestana SMIRENOST u pogledu smrti, a naklapanje je ovde najizrazitije u svojoj dvosmislenosti. SE ne da misao o smrti. Ali, smrt je stalno ISKUŠENJE, Moći-bitu, ono se UMIRUJE preko SE i kroz ravnodušnost OTUĐENJA tubitka, a ona je vrsta bitka PROPADANJA. I: može li tubitak RAZUMETI svoju najvlastitiju, neodnošajnu i ne... šivu, izvesnu i kao takvu neodređenu mogućnost tj. boraviti u pravom bitku pri smrti – jer samo na taj način iskušava pravu egzistenciju!!! (šta li ovo znači, u krajnjoj liniji???? **p.s.**)

Izvesnost smrti se ne može izračunati statistikom – nabranjem. Smrt ne boravi u ISTINI POSTOJEĆEG i uopšte u poretku stupnjevanja evidencija o Postojećem. (ovde, znači, nauka nam ne pomaže, niti bilo kakvo znanje **p.s.**)

U toj usamljenosti postaje izvesnom CELINA njegovog Moći-bitu, pa tako toj SAMOSVESTI (seberazumljenju) pripada TESKOBA! BITAK PRI SMRTI = TESKOBA (sabijanje vremena i njegove prolaznosti u odnosu na sada ili bilo kojeg momenta DO smrti! **p.s.**).

ZNAČI: beg u SE tj. niko, ništa i nigde – u ništavilo, ima isti efekat propadanja kao i beg od smrti, jer nas ovo drugo gura u mirnoću SE, pa zatim u samootuđenje kroz vlasitost propadanja. Međutim, ova apsolutna usamljenost nas dovodi do svesti (samosvesti) o faktičkoj otuđenosti tubitka u SE. Hajdeger sugerije da je najkraći put do samosvesti – kroz svest o smrti

str. 304 - Tubitak kako bi se vratio natrag iz SE mora IZABRATI, a kako bi izabrao mora se ODLUČITI za neko moći-bitu koje mora sebi POKAZATI I POSVEDOČITI. A ovo je svakidašnje tubitka poznato kao **glas SAVESTI!** Jer, posvedočenje treba da privede razumevanju jednog pravog Moći-bitu –ličnosti, a izrazom 'ličnost' odgovaramo na pitanje KO tubitka (pravost...). **SAVEST** je samo u egzistenciji tubitka i uvek ispred psihološkog, biološkog i teološkog objašnjenja, koje iskušava njenu ontološku bazu – faktičnost. Savest daje 'nešto' razumeti, ona dokučava unazad u dokučenost tubitka i unutar ove dokučenosti i on je **ZOV**, zov tubitka, k njegovoj najvlastitijoj – moći-bitu-ličnost. ZOVU savesti odgovara neko ČUVENJE, koje kad je svesno (razumljeno iči ka... jeste HTETI imati savest – a sam ODABIR jednog Moći-bitu jest ODLUČNOST...).

Ali, tubitak teži da prečuje svoj ZOV, pa se okreće čuvenju (slušanju) Drugih, SE – OSLUŠKUJE to SE! Hajdeger isključuje društvo, institucije, SE, opšte, kao odlučujuće momente u formiranju LIČNOSTI kao PRAVE ličnosti! **VAŽNO:** u tendenciji ZOVA da dokuči (privede), leži momenat UDARCA, drmanja iz sna. ZOV zove iz daljine u daljinu. Takođe (samo) onoga ko hoće da bude vraćen natrag! **Ličnost u zazivu** (u odvratanju od...) lišena prebivališta i zaklona SE, biva putem poziva dovedena samoj sebi. ZOV upućen ličnosti tubitka apsolutno prelazi preko tubitka kakvim ga u svetu Drugi razumeju (u SE), pa i on sam sebe! Zov nema ništa konkretno u sebi – on zove u NIŠTA, samo nudi najvlastitije Moći-bitu – zov ne objašnjava – savest govori jedino ćutanjem što znači sa se zov – savest, ne da saopštiti, preneti – on je ćutanje! (???); **Tubitak** zove, ali je ograničen/bitna razlika zovućeg i Pozvanog (tubitka u SE), pa zov dolazi iz mene, ali ipak POVRH MENE! Naime, KO ZOVE? Tubitak sam sebe zove u savesti: ali, ontološki tubitak koji zove je ipak drugačije TU od Pozvanog tubitka... Ipak, zov nikada ne PLANIRAMO pa zov dolazi iz mene, a ipak povrh mene. Pozivač je SE-ličnosti nepoznat – poput tuđeg 'glasa'. Tubitak zove iz temelja VRSTE bitka-u-svetu – NEUGODNOST. Takođe, dalje, omogućava tubitku projekt samog sebe u najvlastitijem Moći-bitu. Savest je dakle TEMELJNA VRSTA BITKA-U-SVETU pa se otkriva kao ZOV BRIGE, a zov savesti je ontološki moguć upravo zato što je tubitak u osnovi **BRIGA**.

U strukturi bačenosti i projekta bitno leži NIŠTAVNOST – sama briga je prožeta skroz-naskroz ništavnošću. Ništavnost jeste SLOBODA tubitka za njegove egzistencijalne mogućnosti. Ali, sloboda je u izboru samo jedne mogućnosti! Biti krivim izvornije je od svakog ZNANJA o tome = tubitak je kriv u svojoj osnovi, osnovi svog bitka (*p.s. krivica neodlučnosti za izborom tj. nužnost izbora mogućnosti koje se postavljaju ali i nude pred tubičem prožima celokupni tubitak, s tim što je za Hajdegera ovo trebalo da bude apsolutno neodređeno, ništa, koje se nudi kako bi tubitak bio upravo taj koji se SAM SEBE usmerio ka autentičnosti koju je ON SAM kreirao za sebe i SAM SEBI postavio svoju ličnost... p.s.*).

Pravo razumljeni zov daje POZITIVNO tj. najvlasitiju mogućnost. PRAVO razumljenje zova je hteti-imati-savest tj. puštanje naše vlastite ličnosti da-postupa-u-sebi iz same sebe u svojoj krivosti jeste pravo Moći-bitu. Ali. Hteti-imati-savest jeste i rešenost na **TESKOBU**. Ovo postavlja pred neprestanu krivost i tako vraća ličnost natrag iz pukog zdravorazumskog NAKLAPANJA SE. GOVOR savesti nikada ne dospeva do objavljivanja, jer savest zove iz ćutanja u ćutnju, prozvani tubitak svoju sopstvenu mogućnost i oduzima reč zdravorazumskom govoru SE. To/ćutljivo, na teskobu PRIPRAVNO (spremno) projektovanje sebe prema najvlastitijoj krivosti nazivamao ODLUČNOST!

ODLUČNOST je dokučenost (samosvest) tubitaka, a dokučenost jest IZVORNA ISTINA, a izvorna istina nije ništa drugo do bitak-u-svetu – ODLUČNOST time ne odvaja tubitak od sveta, naprotiv, gura ličnost u svaki brigujući bitak kod Priručnog i gura je skrbni su-bitak s Drugima. Odlučnost je uvek odlučnost nekog pojedinog faktičkog tubitka. Svaka odluka je egzistencijalnost određena kao fakticitet, ali je 'unapred' (*p.s.*) NEODREĐENA (neodredljiva? *p.s.*). Odlučnost ide ka moći.bitu a tubitak je uvek već u neodlučnosti Moći-bitu, jer tubitak kao SE-ličnosti je življen od zdravorazumske dvoličnosti javnosti, u kojoj se nikom ne odlučuje, ali se tubitak uvek već odlučio... Neodlučnost SE ostaje na vlasti, samo ne može osporiti odlučnu egzistenciju.

Odlučnost dovodi bitak TU u egzistenciju NJEGOVE situacije, a samom SE situacija je bitno nedokučiva – *SE poznaje samo opštu situaciju...*; **SMISAO BRIGE – VREMENOST**

Biće koje smo uvek mi sami, ontološki jest ono najdalje!!! (onakvo kakvo se prikazuje uvek je najdalje od svoje osnove (izvornosti). (*p.s. proučavanje Hajdegera nipošto ne sme biti na bazi GRADACIJE, naučno, na osnovu nivelisanja. Ono je uvek samopokazivanje, samoizranjanje, ključanje. Ono mora biti, da bi se razumelo aletheia tj. izlaženje u pravom smislu te reči! pokazujuće, VEĆ TU, a onda pitanje: kakvu ulogu osim da odluči o svom: kada-izboru i šta-izboru ima pojedinac; jer, kakva je to sloboda i nedeterminizam spolja ako izabiramo jer moramo, pošto nas ono zove, izabiramo ono što nam zov nudi, moramo to da radimo zbog savesti koja leži u osnovi našeg delanja prema nama samima, jer moramo – znači sve DRUGO je moranje...).*

Tubitak u PRAVOJ egzistenciji je istraživajuća odlučnost što je modus pravosti BRIGE koji (modus) sadrži izvornu celovitost i samostalnost (individualnost). Pitanje SMISLA brige jeste: šta omogućava CELOVITOST (CELINU) rasčlanjene ukupne strukture brige u jedinstvu njene razvijene rasčlanjenosti? **BIJUĆI** – osadašnjavajuća budućnost kao jedinstven fenomen zovemo; **VREMENOST** koja se okriva kao SMISAO prave brige.

(*p.s.* na kraju krajeva, termini su proizvod ČOVEKA, a otuđeni su od istog toga čoveka. Čovek neprestano 'objektivizuje' i time odbija od sebe. Izvorno jedinstvo strukture brige leži u vremenosti. Vremenost sebe ovremenjava, ono 'nije' neko biće. Vremenost je ekstatikon uopšte j... Izvorno IZVAN-SEBE samo po sebi i za sebe (u svakom pogledu: u stvarima i ljudima – apsolutno) – budućnost, sadašnjost i prošlost su ekstaze vremenosti, a ovremenjuje

se u jedinstvu ekstaze. **VREME kao EKSTAZA** – ispoljavanje, izlaženje. Ostvarenje, izviranje, prikazivanje - ALETHEIA – ISTINA – vreme – ISTINA... **p.s.)**

'Tubitak primarno (pre svega) UPOTREBLJAVA SEBE... za sama sebe'. Najpre i najčešće BRIGA je smotreno 'brigovanje'... tubitak se (time) 'troši' a trošeći sebe tubitak treba sam sebe tj. SVOJE VREME... (i time) računa s njima smotreno – računajuće brigovanje najpre otkriva vreme i vodi oblikovanju nekog računanja vremena, a računanje s vremenom (konstitutivno je za bitak-u-svetu... pa unutarsvetsko – Priručno i Postojeće) postaje pristupačno kao 'bivstvujeće u vremenu' – unutarvremenost. Ovakvo 'vreme' pri unutarsvetskom postaje bazom za vulgarno i tradicionalno shvatanje vremena. Ali, unutarvremenost izvire iz jedne bitne vrste OVREMENJAVANJA IZVORNE VREMENOSTI: (**p.s.** aletheia) i to POREKLO ukazuje da vreme 'u kojem' nastaje i prolazi Postojeće je pravi vremenski fenomen (ne otuđivanje nekog 'kvalitativnog vremena' u prostor – **Bergson**).

Str. 379 - Ontološki, izvor nije jednostavan, prost, elementaran ili 'manji' od onog što izvire iz njega, nego nadmašuje ono izviruće, **jer je svako 'poticanje od' degeneracija**, a prodiranje prema izvoru ne daje nam ontičku jasnost i razumljivost po sebi, već obrnuto: sumnju u svaku razumljivost po sebi...

Razumljenje kao egzistiranje u MA KOJEM projektovanom Moći-bitu PRIMARNO JE BUDUĆNOST! ISTRČAVANJU (za razliku od očekivanja) odlučnosti pripada neka sadašnjost, jer ta odlučnost dokučava situaciju! Kroz odlučnost sadašnjost je vraćena iz raspršenosti (neodlučnošću) brigovanja i biva zadržana u budućnosti i bilosti. (Znači, prava sadašnjost jeste – trenutak?)

ISTRČAVANJE kao zaborav bilosti, ali i jedini (način) preduslov ništenja zaborava i dolaska k sebi (iz budućnosti) – (odbačeni vlastiti bitak izvorno dokučenog TU – zastrto čuvstvovanjem). **Sećanje** je moguće na osnovu zaborava, jer u modusu zaborava bilost primarno dospeva do horizonta (u kojem je tubitak izgubljen u spoljašnjosti onoga o čemu briguje) gde se može sećati! **STRAH** – nepravo čuvstvovanje, bez PRED vlastitim faktičkim Moći-bitu odlučnim Moći-bitu. Skakanje s jedne na drugu mogućnost, veličanje ni jednog Moći-bitu – zbunjeno osadašnjenje. **TESKOBA** – temljeno čuvstvovanje – dovodi tubitak pod njegovu najvlastitiju bačenost. NIŠTAVNOST onoga u čemu se brigovanje tj. nemogućnost projektovanja sebe po nekom Moći-bitu fundiranim u predmetu. Isključujući sve, tubitak ostaje ono što već uvek jeste sam tubitak u-svetu, TU – izolovana bačenost. Teskoba stalno baca nazad u ponavljanje – to je specifični eskstatički modus bilosti kroz teskobu... Vraćanje tubitaka iz 'sveta' u mogućnost svog pravog Moći-bitu. **TESKOBA** se uzdiže iz bitka-u-svetu kao bačenog bitka – svodenjem na ponovljivo, ali to važi samo za neki odlučni tubitak. Odlučni ne poznaje strah i bavi se pravim a ne 'ništavnim' (stvarima) – mogućnostima. **ZNATIŽELJA** – videti radi viđenja, požuda, sada-otvaranje PRISUTNOG – osadašnjenje – moći-videti – znatiželjno odskakivati i rastresenost u očekivanju (nalaženje sebe, lažne mogućnosti i lažna budućnost), tubitak pada u bezboravišnost – tubitak koji je svugde i nigde!

Kakav svet zapravo mora biti da tubitak sebe iskazuje kao bitak-u-svetu? Utoliko što tubitak sebe ovremenjuje on JE i neki svet. S obzirom na svoj bitak kao vremenost, ovremenjujući sebe tubitak JE na temelju ekstatičkog-horizontskog ustrojstva bitno 'u nekom svetu'. Svet niti postoji niti je priručan, nego ovremenjuje sebe u vremenosti, on 'JE u Izvan-sebe ekstazi tu' (kroz tubitak). Ako ne egzistira neki tubitak nije TU ni neki svet (??? Hegel ??? **p.s.**).

Str. 422 Ali, na prvobitno pitanje o BITI-CELINE iz egzistencijalne analize nije odgovoreno, jer je samo jedan 'kraj' tubitka određen, a to je 'bitak-pri-svršetku'. Ostao je drugi kraj – 'početak', 'rođenje' i ono IZMEĐU – povezanost života ' boravak tubitka. **Tubitak** (dokle god postoji) je u sva tri modusa: rođenja, smrti i onom između...; **Protežnost tubitka** je događanje tubitka koje je strukturni momenat POVEZANOSTI. Za početak treba proučiti čudnovato prvenstvo 'prošlosti' u pojmu prošlosti. 'Prošlost' kao vulgarno shvaćeno fundirana u prošlosti kao egzistencijal **Šta je prošlo?** Prošlo je SVET (primarno znači, brigajuće) tj. svet brigovanja. Sveta više nema kao takvog, ali nekada unutarvesko tog sveta još postoji. Postoji samo priroda, a čovek egzistira. SVET (ne 'svet') 'postoji' – jeste samo naš način egzistirajućeg Tubitka, koji je kao bitak-u-svetu faktičan. Povesni karakter starina se temelji u 'prošlosti' tubitak čijem su svetu pripadale.

POVESNOST (kao ustrojstvo bitka egzistencije) 'u osnovi' je VREMENOST. Do sada je POVESNOST tumačena (Hajd.) u jeziku egzistencijalno-vremenske analize, ne u SVAKIDAŠNJEM razumevanju tubitka koji poznaje povest samo kao dešavanje 'u vremenu' tj. 'unutarvesko' događanje. U naukama o povesti i prirodi pojavljuje se 'vremenski faktor', ali je elementarnije od ovoga to da tubitak pre svakog tematskog istraživanja (naučnog) 'računa o vremenu' i ravna se prema njemu!

Tubitak UZIMA vreme. On ga uzima tj. nalazi najpre kod unutarveski svetujućeg priručnog i postojećeg, pa tako: datiranje proizlazi iz svakodnevnog govora koji svodi vreme na 'sada', 'tada' (buduće) i 'onda' (prošlost). Izričući, na primer, 'sada', dokaz je da je vremenost prepoznatljiva kao ekstatički otvorena, najpre i najčešće u brigujućoj otvorenosti, ali ne znači da je izvesno vreme time i razumljivo, dokučeno.

...ukoliko tubitak kao svakidašnje brigovanje razume sebe iz brigovanja, iz 'sveta' ono ne poznaje vreme koje uzima kao SVOJE, nego koristi vreme 'kojeg ima' koje mu se daje, s kojim računa – opšte, javno vreme, i to tim više što više vodi računa o njemu. **Javno vreme** – opšte, ono sa kojim tubitak računa; SE-vreme.

.....

S obzirom da tubitak, kao bačen egzistira propadajući, on izlaže svoje vreme, kroz brigovanje računajući pa je bačenost tubitka razlog postojanja javnog vremena. (i sada SVETLO) – tubitak u svakidašnjoj smotrenosti treba za mogućnost vidika SVETLOST – DAN (noć oduzima vidik). Izlazak Sunca i kada ono izađe VREME JE ZA... Tu počinje datiranje, pod istim nebom 'za svakoga', u svako vreme i na jednak način tako se 'veštački' pokazatelji vremena upravljaju (uštímavaju, štimuju) prema 'prividnom' vremenu. **JAVNO** vreme ima iskaz: vreme za neku radnju i ima u biti karakter sveta, pa se zove svetsko vreme. Vreme tubitka u brigovanju: ono je podobno za DATIRANJE, oročeno, javno i strukturno pripada svetu!!! Uznapredovali tubitak sada više ne mora da čeka sunce kako bi merio vreme, već i noć može da pretvori u dan merenjem satom. IMANJE VREMENA = za neku aktivnost.

Merenje vremena ga čini javnim (p.s. i odmah na IZVORU imamo merenje vremena i to PROSTORNO merenje – merenje PUTANJE Sunca, pa je na izvoru merenja vremena u prostoru karakteristika odnosa prema vremenu... VULGARNO SHVAĆENO vreme se pokazuje kao sled stalno postojećih prolazećih i dolazećih sada – uzastopna reka samih SADA, 'tok vremena'. Znači, kao sada koje više nije (prošlo) i sada koje još nije (buduće) = nije sada, time ne postoji horizont vremena. Njegova egzistencijalno-ekstatička PROTEGNUTOST tj. proticanje, pa se svet (ne 'svet') ne dokazuje i (osnovne) strukture ostaju nevidljive. Time se ostvarilo NIVELISANJE i ZAKRIVANJE vremena! Zakrivanje –

beg tubitka pred svojom vlastitom egzistencijom u SE: SE koje poznaje samo javno vreme, NIVELISANO, koje pripada svakom tj. nikom.

PRAVA ekstatičko-horizontska vremenost ovremenjuje se primarno iz budućnosti! Naprotiv, vulgarno razumevanje vremena vidi temeljni fenomen vremena u SADA kao suštinu sada – 'sadašnjosti'.

.....

* * *

Hajdeger, jedno od razmatranja, prostor. vreme

U kojoj meri je Hajdegerov jezik i način izlaganja neobičan najbolje se vidi u primeru koje sam daje za **blizinu**: naime, postoje više tipova blizine, a ispostavlja se da ih ima beskonačno mnogo... 1. blizina prema dostupnosti – nešto nam je bliže ukoliko nam je fizički dostupnije (lopta zaključana u ormaru čiji ključ nemamo u odnosu na loptu tu, pored nas), 2. blizina prema bliskosti – sin koji se nalazi u nekom drugom gradu mi je bliži od svih ljudi koji se nalaze između mesta gde se ja nalazim i grada u kojem se on nalazi, 3. blizina prema usmerenoj pažnji – slika koju posmatram i kojoj posvećujem svoju pažnju mi je bliža od naočara koje su mi ispred samih očiju, 4. blizina prema posvećenosti – ono čemu sam posvećen u dubokoj koncentraciji i pažnji bliže mi je u tom trenutku od bilo čega drugog... svi ovi i drugi načini blizine u egzistencijalnom značenju su isprepletani međusobno... Dobar bi bio primer Ćota koji je sigurno znao za perspektivu, ali je slikao veličine predmeta prema svom shvatanju značaja objekata, pa je magarac u prvom planu manji a Hrist koji je 'stvarno' udaljeniji dobio u značaju uvećanjem svog tela u perspektivi...

Sa svojim postavkama o **prostoru** Hajdeger nije izašao na kraj, već je napravio čitavu konfuziju. Možda i zato što je davao previše primera pa je često prelazio demarkacionu liniju kartezijskog i egzistencijalnog, bivajući često u oničkom, a možda i zato što je u mislima upoređivao prostor s vremenom, u nadi da će mu rešenje za prostor automatski doneti i osnovu za rešenje, ako ne i samo rešenje za večni problem vremena. U tom slučaju je bio na granici Kantove filosofije koja postavlja paralelu prostora i vremena, što bi se sasvim lepo, usput, uklopilo i u savremene poglede fizičara na prostorno-vremensku problematiku, a možda iznedrilo i nešto sasvim novo... što bi međutim, istaklo četiri dimenzije koje već postoje... uglavnom, napravljena je konfuzija. Možda je trebalo da ubaci petu dimenziju ili da ide do neke... n-te dimenzije u okviru egzistencijalnog prostora. Možda.

Bilo kako bilo, mislim da je ovom konfuzijom pokazao više nego što se misli i nego što je i sam Hajdeger pomišljao. Usmerio nas je slučajno(?) na pomisao da prostor i vreme u nekom smislu ne idu zajedno, barem ne paralelno. Možda se fizičari neće zapitati o čemu se radi, jer sve govori u prilog tome da prostorno-vremenska 'stvarnost' zaista postoji, ali ova nekada univerzalna teorija danas je postala suženog dejstva jer subatomske svet je ne priznaje. Negira je! Pa i dešavanja u vasioni pokazuju da izmiču utvrđenim teorijama tako da one nude sve manje jasnih rešenja kako na mikro tako i makro planu prirodnih pojava.

Ono što ostaje 'naše' jeste ovaj svet u kojem živimo, koji se zahuktava u apokaliptičkom pravcu što, kako vidimo, nikakve teorije fizike, ekonomije, finansija itd. ne mogu da spreče, jer one su i dovele do ovakvog stanja. Nauka jeste neophodna i nužna, međutim to mora biti nauka koja će da radi za čoveka, a ne državna, korporativna, finansijska, ideološka nauka, koja radi za određene interese – usko i sebično i zahuktalo. Prostorno-vremenske teorije vezane za vasionu i subatomske prostor i vreme uvrnuti su prostor i vreme u kome sva nama poznata bića postoje i žive. Prostor i vreme ovde, čini se, kao da ne postoje! Nauka svakako

treba da ispituje ove pojave svojim metodama ali i na stvaralački i maštovit način, slično umetnosti. Možda zvuči uvrnuto i glavno pitanje filosofije – ontološko – šta je biće, kada se kaže Ništa jer se ontički ne može označiti: ne može se definisati, izmigoljava i izmiče uobičajenim saznavnim postupcima. Naučnici u svom domenu kao i filosofi u svom pokušavaju da otkriju nešto za šta znaju da će im uvek izmicati u dubinu ili u bilo kojem pravcu, s tim što postoji ogromna razlika u tome što filosofija čije bavljenje ontologijom od XIX veka naovamo znači bavljenje pre svega ljudskom egzistencijom u svetu u kojem živi, u svom životnom prostoru.

* * *

Hajdeger, BITAK I VREME (SEIN und ZEIT), još jedno čitanje

Sve ukazuje na to da se mora postaviti pitanje o smislu bivstvovanja i to pre svega definisati PITANJE kako treba...

DASEIN već poseduje *prosečno* znanje o bivstvovanju tj. to razumevanje je utoliko prosečno što se u bivstvujućem uvek već krećemo i što je ono bitno ustrojstvo samog Daseina; **tubitak** je samom sebi ontički najbliži (u kategorijalnim izrazima, kao 'stvar'), ontološki najdalji (egzistencijski, kao suština – mnogo prepreka iz ontike...), ali predontološki nije tuđ! Ovo je ANALITIKA tubitka koja nam ne može dati potpunu ontologiju tubitka. Tubitak iz VREMENA izlaže nešto poput bivstvovanja. **TEMPORALNOST** bivstvovanja umesto izraza vremenitost, daje konkretni odgovor na pitanje o smislu bivstvovanja. Međutim, tradicija guši i zakrivljava povesnost tubitka. **DESTRUKCIJA** povesti ontologije = pokazivanja porekla temeljnih ontoloških pojmova – **RAZGLOBLJAVANJE** tradicije i njene krutosti!

FENOMENOLOGIJA je metodski pojam. Ona je način tj. KAKO (a ne šta) nekog predmeta, pa ne određuje neko realno šta – sâmo uputstvo fenomenologije je: 'K SAMIM STVARIMA'.

...bivstvovanje-u-svetu, treba da postane tema analitike u horizontu PROSEČNE SVAKIDAŠNJICE kao NAJBLIŽE vrste bivstvovanja Daseina, a najbliži svet svakidašnjeg Daseina jeste OKOLNI SVET (=okolosvetovnost).

Najprisnija vrsta OPHODENJA nije opažajuće spoznavanje nego posebno spoznavanje tj. BRIGOVANJE koje BARATA! Grci: 'stvar' – pragmata (ono s čim se ima posla u brigujućem ophođenju tj. praksisu, ipak ontološki ostavljaju pragmatički karakter ovih pragmata u tami!

Bića koja susreću u brigovanju su PRIBOR. Pribor nikada nije samo JEDAN, jer bivstvovanju pribora uvek već pripada neka CELINA pribora u kojoj on može biti to što jeste – povezanost pribora. Pribor se dalje ne javlja pojedinačno već PRETHODNI i uvek kao **celina** pribora. Upotrebljivost pribora ga čini PRIRUČNIM! Samo 'teorijsko' gledanje u praksi naziva se SMOTRENOST. *Teorijsko posmatranje kao i praktička smotrenost imaju svoje VIDIKE!* Teorijsko gledanje je ne-smotreno i rukovodi se METODOM! Delo, pak, nosi celinu upostva unutar kojih susreće pribor! PRIBOROM otkrivamo PRIRODU, ali ne kao puko POSTOJEĆE, već u čvrstoj vezi s priborom! U delima brigovanja biva uvek otkrivena i sama priroda a vrsta bivstvovanja tih bića jeste PRIRUČNOST. **SMOTRENOST** je odnos čoveka prema priručnom – sveukupnosti priručnog... u kojem otkriva kompleksnost. Ta kompleksnost je PREKINUTA ukoliko priručno izostane pa smotrenost luta u prazno i tek tada vidi ZA ŠTA i ČIME to izostalo beše pri ruci. Opet se javlja okolni svet – on je sada

DOKUČEN = otvorio se, a ne dokučen putem zaključivanja... Svet se stvarno ukazao kao svet tubitka, kao moj svet egzistencije.

Gubitkom tubitak se zapravo vraća u svet priručnog, ono je TU već uvek bio, ali ga tubitak nije 'video'. Ali, sada spoznajući PRIRUČNO ne više kao POSTOJEĆE ili puku stvar (nego nešto egzistencijalno bitno p.s.). Ukupnost svrhovitosti nekog Priručnog RANIJA je nego pojedinačni pribor. Ali, lancu svrhovitosti nalazi se kraj U ČEMU (radi čega) svrhovitosti (ne-za-šta) koje je uvek vezasno za bivstvovanje tubitka. SVRHOVITOST JE BIVSTVOVANJE PRIRURČNOG.

Struktura onoga na šta sebe upućuje tubirtak jeste to što tvori SVETOVNOST SVET, a tubitak je već uvek upoznat s onim U ČEMU = svetom.

Raumevajući tubitak kao onaj koji izlaže može dokučivati, nešto poput ZNAČENJA koje sa svoje strane fundira moguće bivstvovanje reči i jezika. Odlike sveta da bude svetovno tj. svetovnost sveta je njegova mogućnost da unutarstvetsko biće bude otkriveno... a to je egzistencijsko određenje bivstvovanja-u-svetu tj. tubitku. Postoje (ono ogoljeno Priručno p.s.) kao vrsta supstancija p.s. se još može izraziti samo matematički kao finalizovani pojmovi supstancije! Dekart vidi temljeno ontološko određenje sveta u EXTENSIO!

Temelji ontološkog svhatanja 'sveta'. Proglašava se supstanca, ali razumevano iz nekog bivstvjućeg svojstva supstance. Ontološkom se podmeće ontičko!!!; - vrsta bivstvovanja tubitka = čovek

S obzirom da je Dekart kao bivstvovanje tubitka postavio supstancu tj. ono što fundira ontološki res extensio; on znači ne poznaje SVET (svet tubitka) već samo 'svet' unutarstvetskisretajućih bića, time nam daje samo NAJPRE REDRUČNO (znači PRIRODNA stvar – nedostaje prevođenje u upotrebnu stvar, čovek kao delatno biće p.s.)

p.s. i opet jako važno: predeo kao prostor priručno se spoznaje samo u SMOTRENOM otkrivanju Priručnog i to u DEFICIJENTNOM modusu brigovanja tj. u nenailaženju na nešto na njegovom mestu često je taj PREDEO prvi put pristupačan kao takav (p.s. razraditi!!!)

Orijentacija u prostoru znači pre svega orijentaciju u odnosu na Priručno – smotrenost. Uobičajeni mterijalni pojmovi za tubitak nisu bitni (levo, desno, gore, dole i slično). Takođe, prostornost tubitak se ne meri, već izvršava BLIZINOM tj. raz-daljenjem, znači daljina se razdeljuje tj. NIŠTI – približava.

('plitko ali rasvetljavajuće') – 'Kao što ontička ('svet' razumljivost bitka-po-sebi unutarsvetkih-bića) zavodi u uverenju da je smisao tog bitka ontološki (p.s. supstanca) razumljiv po sebi i uzrokuje da se previdi fenomen sveta, tako i ontička razumljivost-po-sebi, da je tubitak uvek najpre mogućnost da pripadajuće ontološka (p.s. bivstvovanje) problematika bude zavedena. KO tubitka nije samo ontološki problem, nego ostaje skrivenim i ontički (p.s. u okviru sveta)'.
Bivstvovanje tubitaka nije čista vrsta bivstvovanja Postojećeg (supstancija p.s.) JA, subjekt, ne postoji sam, izolovan, on je uvek već u svetu-egzistira!!!

Svet tubitka oslobađa ne samo bića različita od tubitka kao što su pribor i stvari, već i ona koja su u skladu s vrstom bivstvovanja tubitka – Druge. Ali, oni susreću iz SVETA u kojem bitno izražavaju svoj brigujući-smotreni tubitak; znači, NAJPRE u onome ČIME se bave u okolosvetskom Priručnom.

SAMOĆA je deficijentni modus su-bivstvovanja i dokaz je su-bivstvovanje i obrnuto, pa samoća ili nesamoća nema veze s brojem bića prisutnih. Drugi nisu predmet brigovanja (Spinoza, supstancije), već SRKBI.

Brigovanje : priručno; Skrb : drugi

Najčešći svakodnevni modus SKRBI (kao i brigovanja) jeste RAVNODUŠNOST i SAMORAZUMLJIVOST, što zavodi ontološku analizu, jer se BIVSTVOVANJE posmatra kao sušto postojanje više subjekata, kao da je reč o beznačajnim varijacijama iste vrste bivstvovanja (ipak, postoji bitna razlika između 'ravnodušnosti' ZAJEDNIČKOG (skupnog) pojavljivanja sve jedno kojih stvari i neticanja-jedno-drugog skupa-bivstvujućih!)

Otkrivanje priručnog = smotrenost, tako se SKRB rukovodi OBZIROM i UVIĐAVNOŠĆU. Drugi je prvo/najpre dokučen u brigujućoj skrbi! ...skupa-bivstvovanje je uznemiren brigom o RAZMAKU u odnosu na Druge, on ima karakter RAZMAKNUTOSTI. U svom 'neutrumu' tj. neupadljivosti i neustanovljenosti SE uspostavlja svoju diktaturu! Ličnost svakidašnjeg tubitka jeste SE-LIČNOST rasuta u SE i tek treba sebe da nađe kao pravu-zasebnu ličnost (SE = niko). Ponajpre je faktički tubitak u prosečnosti – u prosečnoj otkrivenosti zajedničkom svetu. Najpre JA nisam kao ličnost, nego sam Drugi na način SE (**najčešće tubitak i ostaje SE!!!**), a PRAVI samobitak nije odvojen od SE već je jedna egzistencijalna modifikacija SE – kao egzistencijala!

RASPOLOŽENJE kao izvorna vrsta tubitka u kome je tubitak sam sebi dokučen već PRE svakog spoznavanja i htenja. Moramo postati gospodari raspoloženja (**p.s.** volja) što postižemo samo raspoloženjem i to uvek i za protiv raspoloženja, pa kao PRVU ontološku karakteristiku biti ČUVSTVOVANJA dobijamo: čuvstvovanje dokučuje tubitak u njegovoj bačenosti, a najpre i najčešće na način izbegavajućeg odvracanja. Raspoloženje je dalje u toj meri izvorno da je uvek VEĆ PRE dokučenosti celine bitka u svetu, iste temeljne vrste kao i dokučenost sveta su-bitka i egzistencije (predmeta, ljudi i sebe sama! **p.s.**). Znači, dokučivanje bačenosti i dokučivanje celine bitka-u-svetu, i treće dokučenost spoljnog sveta kao UGROŽAVAJUĆE (čisto čulno, promatranjem ne može nikada sagledati svet u ovom SVETLU!)

ISKAZ kao izvedeni modus izlaganja (iskaz = 'sud'). Iskaz je saopštavajuće (Drugima) određujuće (subjekt-predikat) pokazivanje (izvorno značenje logosa – dati da se nešto vidi). Iskaz ima nužno (kao i izlaganje uopšte) egzistencijalne temelje (prisustnost u bitku-u-svetu) u predomovini, predvidiku i preumjenju (??? Nisam siguran da sam dobro prepisao iz rukopisa-proveriti beleške!!! **p.s.**).

Teskoba IZOLUJE tubitak, dovodi ga pred samog sebe **Moći-bititi**, ogoljuje mogućnost i ukazuje mu na njegovu SLOBODU biranja = samog sebe (bekstvo od slobode).

Ali, ovo Unzuheime-Sein (bezboravaišnost, ne biti kod kuće, sebe...) nije vidljivo svakom tubitku; svakodnevni način razumevanja NEUGODNOSTI TESKOBE jest PROPADAJUĆE ODVRACANJE koje zamračuje ono Unzuheime-Sein. *Teskoba određuje bitak-u-svetu i izvornije je od STRAHA i samo zato što teskoba predstavlja izvorni modus bivstvovanja tubitka čovek se kod 'sveta' i može plašiti.* STRAH je u svet propala, ne prava i kao takva sebe skrivajuća – teskoba. Tubitak sebe u OSNOVI SVOG BIVSTVOVANJA. **BRIGA** kao temeljna struktura omogućava BRIGOVANJE kod Priručnog i SKRB sa su-bitkom Drugih!!!

Realnost je povratno upućena na fenomen BRIGE, a to što se realnost ontološki temelji u bivstvovanju tubitka ne znači da bi Realno moglo bivstvovati kao ono ŠTO JEST PO SEBI, samo ako i dok egzistira tubitak. Naravno, samo dotle dok JESTE tubitak tj. ontička mogućnost razumevanja bivstvovanja, 'ima' bivstvovanja. Ako tubitak ne egzistira... 'nezavisnost' 'nije' i... 'Po-sebi', 'nije' – indiferentnost, neutralnost postojanja.

ALETHEIA – otkrivanje jeste jedan način bitka-u-svetu. **Brigovanje** otkriva unutarstvetsko biće: otkrivenost unutarstvetskog bića TEMELJI se u dokučenosti sveta. Temelj tubitka je takođe dokučenost pa je tubitak bitno istinit, on je 'u-istini'. Putem dokučenosti tubitak je već

bitno U ISTINI. *Dakle, dokle tubitak jeste dotle ima istine* (**p.s.** ovom zaključku je Kant sa svojim POJAVOM kao isključivo čovekovom tvorevinom bio veoma blizu).

Od dobijenog rezultata da bivstvovanje tubitka jeste BRIGA, treba ići dalje prema pitanju o IZVORNOM JEDINSTVU TE STRUKTURNE CELINE!

.....

EGZISTENCIJA je nešto što je okrenuto prema budućnosti (Hajdeger) – okrenuta je prema budućnosti i egzistencija se može rešiti kroz budućnost Merilo ISTINE?; *offentlichkeit* – otvorenost, koliko je tubitak otvoren. **Smisao se ne otkriva, smisao se stvara!** (kod Hajdegera, intersubjektivnost ostaje nerešeni problem) shvatiti smisao jeste STVARANJE u tom pogledu da se stvara nešto u našoj konačnosti što će da transcendira moju konačnost, što će ostati za 'ljudsko vreme' (beskonačnost) – umetnost je u delo postavljena ni iz čega, znači, ne PLANSKI... ONOGA ŠTO ĆEMO STVORITI; Hajdeger zapravo nastavlja Kantovo otkrivanje vremena kao osnove našeg saznanja... (da li je baš tako jednostavno, suviše je formalno **p.s.**).

...ovde se otkriva uslov i mogućnost da se bitak iskaže (dosadašnja kartezijanska filosofija je tražila METOD kao hermeneutiku koja treba da nam POKAŽE – kod Hajdegera se postavlja pitanje KAKO, a ne ŠTA, jer ŠTA je metafizičko pitanje!!! Metafizika je pokušaj da se uz pomoć Logos Apofantikos – logike pokrije čitava sfera realnosti i drugog. Ona gospodari metodom pa sve ono što je van metoda, van cogita – to je cognitivna strategija dominacije, hijerarhijom gospodarenja. Ona nameće neophodnost da se metodom sve racionalizuje. MODERNA – Knowledge is power (Bakon); Pokušaj da se ciljno racionalno objašnjava sve, uvek dovodi do dualizma: problem činjenica i važenje; NATURALISTIČKA GREŠKA – iz iskaza o činjeničnom da se izvede jedan VREDNOSNI iskaz (zapravo, može samo obrnuto), **metafizika je uvek jedna naturalistička greška!!!**

JEZIK lebdi – on više nije onako vezan za predmet, nema referencu prema objektu, nema SEMANTIKU, on ne ukazuje na predmetni svet, kao u doba RADA putem opredmećenja. Pa tako JEZIK sve više gubi DENOTACIJU, sve manje ima potrebu da bude vezan za predmet. Tako jezik sve više ima KONOTACIJU – izraz (**p.s.** predstavlja interpretaciju). Ukoliko jezik sve manje ima vezu s radom, utoliko više ima za ekspresiju (umetnost) (**p.s.** posredni izraz, metafore, interpretaciju itd.).

NIČE – volja za moć – u moderni sve postaje normativizovano, sve ima cilj, normiranje saznanja; savremena filosofija želi da razbije ovaj metodski i normativni način življenja, pa Ničeova VOLJA ZA MOĆ upravo govori o vladavini normativizma u moderni; otkriva doba, epohu, matematika, prednacrt, plana, merenja, proračunavanja i dr. Ako ovo mora tako da bude, ako proračunavamo ono što se u društvu mora desiti ili se dešava onda se ponašamo STRATEŠKI – proračunavamo, onda dobijamo socijalne INŽENJERE... Ali, ako nam je samo ovo cilj, šta smo sa sobom uradili? To je filozofsko pitanje ili šta se dobija ako se ovaj MATHESIS UNIVERZALIS proglasi za... dobija se 'slika sveta'; S Hegelom se završava naučna filosofija!

KANT je detaljna razrada kritike kartezijanske teze *COGITAO ERGO SUM. RAZUM je u temelju našeg saznanja, znanja. UM vlada – iskustvo nema istinu, već je razum daje. Epoha moderne* veruje u progres Prvi su ovaj progresizam napali Niče i Šopenhauer; mišljenjem se uspostavlja nasilje; KRITIKA moderne počinje s kritikom i pobijanjem svih oblika objedinjavanja; traga se za ISKONOM – kao našem zaboravljanju!

U **FENOMENOLOGIJI DUHA** Hegel opisuje razvoj od čulne izvesnosti do razuma. Čulnost je stupanj u razvoju razuma – razum je rad pojma. Radna teorija vrednosti je u

filosofiji razum koji proizvodi, on je delatan. Filosofija treba da opisuje rad, delatnost sveta. To je predmet Fenomenologije duha Hegela. **Hegel je poslednji filosof prosvetiteljstva** – svest nalazi sebe u svetu... ; MODERNA teži tehnici. Apsolutni duh je sistem znanja; racionalno urešena priroda i društvo.

JA = predmetni svet; Huserl, Hajdeger i Wittgenstein pokušavaju da pobiju Hegela tražeći odnos egzistencije i sveta i da odrede smisao svega.

*Teorija se u filosofiji zove **ONTOTELEOLOGIJA** – da se svet zahvati kao celina i da se razume kao celina; Praviti METAFORU je igra imaginacije, to je sposobnost koja nije naučljiva, umetnost. Tek... imaginativni jezik je onaj jezik koji nam omogućava da razgovaramo iz sebe samih. Traganje za novim početkom NIČE izražava u delu 'VESELA NAUKA'. Niče – večno vraćanje istoga, to nije vraćanje istorije na isto, već večno vraćanje novog, svest o bestemeljnosti sveta, mora se početi od novog – uvek, večno stvaraje novoga – nihilizam sproveden do kraja – Istina i dobro su zbratimljeni u lepoti (p.s. grčki ideal združivanja ova tri se vraća). Da li je moguće vrednosno nenaučno saznanje i da li je moguće naučno saznanje o vrednostima. Problem odnosa vrednosti i činjenica nije mogao da bude rešen. Nauka i vrednovanje – sve ono što treba da bude u osnovi utemeljenja nije niti vrednost niti činjenica.*

(otprilike: Životić) Iskazi univerzalne pragmatike nisu niti vrednosni niti činjenički. UMETNOST ima posebno mesto u pobuni protiv oblika racionalizacije i institucionalizacije građanskog društva i utiče na pojavu težnje da se negira mogućnost znanja i imenovanja jezika – nema reda u realnosti, pa treba napustiti denotativno značenje jezika... i težnja ka tome da se govor poveže sa bilo kojom transcendentnom realnošću. Zahtev je za igrom – Derida, Bart – post moderne, post strukturalizam. Ne postoji nikakav red već samo civilizacija EDIPALNE kulture (kulture autoriteta). Osnovni zadatak je rekonstrukcija primarnih ŽELJA – kao odnos među ljudima – **samo ČOVEK može da se ŽELI, predmet se hoće, traži itd. Želje kontra potreba. Čovek se želi za predmetom osećamo potrebu. ŽELJA = odnos prema drugome.**

Izobilje informacija dovodi do gubitka pamćenja, smisla vremena. Savremena društva su ANOMALIJSKA društva pa su TERORISTIČKA društva (ne revolucionarnih, zakonskih). TEROR je SIMULAKRUM, simulacija revolucije (revolucija uvek hoće da prevaziđe neko prethodno društvo). Pa tako i TAOCI – oni gube svoj cilj. REVOLUCIJA nema jer više i nema KRIZA, već anomalija HIPERTROFIJA = HIPERTELIJA = SUVIŠAK, PREOBILJE...

.....

* * *

Zvonko Posavec, NIHILIZAM MODERNE ZNANOSTI, inspiracija

...nauke i ne stižu da ispituju svoje uzroke, temelje, već se kao temelj i uzrok pojavljuje u vidu progressa matematička uzročno-posledična veza u nizu – sabiranja rezultata – efikasnosti. Bit se ne istražuje pa je i NEMA. Takođe, cilj je nesaglediv te ni njega nema = nihilizam.

KANT – bitno: odvajanje prirodnih i ostalih nauka od filosofije (u svom utemeljenju u matematici); nauke od sada postavljaju svoje formalne sisteme same od sebe i kao takve pokazuju u potpunosti TEHNIČKU STRUKTURU.

S obzirom da se transcendentno utemeljenje nauke oslanja na kvantifikacione procese matematizacije – merenje i brojanje – transcendentnom zasnivanju nauke u Kanta je

započet proces oslobađanja nauke od filosofije (ili: **p.s.** postavljanjem filosofije na svojim, osobenim temeljima, filosofija postaje suštinska delatnost čovekova!!!).

.....

Najvažnije: nauke se izdvajaju postavljajući sebe na formalnim sistemima koje same od sebe postavljaju, a kao takve nauke pokazuju u potpunosti TEHNIČKU STRUKTURU. Naime, AKSIOMI koje postavlja matematika, ne ispituju se prema svojoj biti (filosofija), već kako se prosleđuju u svojim rezultatima, pa njihova čistina počiva samo na efektima koje proizvode. Aksiomi tako, prema svojoj strukturi traže tehničku primenu, pa NAUKE na taj način poprimaju TEHNIČKU STRUKTURU.

(**p.s.** instrumentalno-antropološko tj. metafizičko gledanje na postav tj. na bit tehnike upućuje na TEHNIČKO kao nešto konfrontirajuće čoveku i apsolutno u njegovoj vlasti što dovodi i do obrnutih konstatacija kod vladavine tehničkog nad čovekom, pogotovo kao pojedinca, čak i društva. Ono što kod Hajdegera zapravo jeste USUD tehnike ali ne fatalistički već prihvatanje posebnoga bitnog, ZNAČENJE izvora, nastanka i razotkrivanja istine tj. njene biti. Nagovor je dobrovoljan, a to je sloboda = biti u bitku, dobrovoljno, nekonfrontirati se onome što je naš bitak!!!).

(**p.s.** pošto je utvrdio koje opasnosti nosi postav (bit tehnike) u sebi utvrđuje da ono SPASONOSNO, takođe postoji u nerazotkrivenosti. To se ČEKA u pripravnosti, ne traži se i Tu je i dalje dosledan Hajdeger: nema unapred isplaniranog, nema silovanja nas svojim bitkom. Bitak se sam otvara, sam iskazuje, nadolazi, čovek je u pripravnosti da angažuje sebe kao čuvara... Svi usudi, putevi i načini razotkrivanja izvršavaju se nenadano i neobjašnjivi su za mišljenje. Bez čoveka nema razotkrivanja. Čovek je bitni i NESVODIVI momenat u velikoj igri sveta! Znači, čovek je ovde nužnost samo onoliko u kojoj meri služi razotkrivanju nečeg, pa je, sveden na tu ulogu, njemu dato a sve ostalo kod Hajdegera????! **p.s.**)

DOSTOJANSTVO svoje biti čoveka drži u tome da on čuva neskrivenost istine; već pre prikrivenost sve biti na zemlji pa tako: što više ispostavlja biće u prisutnost raspoloživih stanja i što se jače odvaja tehničkim preobražajem sveta i sam postaje zamenljiv materijal, tim više se pokazuje neraskidiva VEZA sa skrivenošću – pripadnost slaganja bitka! (**p.s.** kao i otpor mehanicističkom koje je bilo 'u modu' stotinama godina pre toga...).

.....

* * *

Kant, KRITIKA ČISTOG UMA, opet

ne potiče sve saznanje (sadržajno) iz iskustva!

p.s. time što se do Kanta smatralo da je saznanje samo pasivni odraz spoljnog sveta automatski se izvlačila i istinitost saznanja; Kant sada ide obrnuto – spoljašnji svet je u iskustvu, kao pojava uređeni svet prema apriorijama (vreme, prostor, pojmovi), pa se sada moraju DOKAZATI apriorije kako bi saznanje bilo verodostojno.

VREME se n e može posmatrati kao nešto spoljašnje, a niti prostor kao unutrašnje; osim opažanja prostora nema niti jedne druge subjektivne predstave koja bi se odnosila na nešto spoljašnje, a da bi bila a priori objektivna; opažaj PROSTORA je onaj mali prorez kroz koji se prima sve spoljašnje i što **nam je prozor u svet;**

.....

* * *

Immanuel Kant, KRITIKA PRAKTIČKOG UMA, opet

Nije *kritika Čistog* praktičkog uma, jer ukoliko uspe kao Kritika praktičkog uma gde se ova dokazuje DELOM, onda nije potrebno dalje ići na kritiku čistog praktičkog uma. I još, ostale dve ideje o besmrtnosti i bogu, ostale bi bez oslonca tj. u stalnoj antinomiji, koje u SLOBODI, praktički um izlazi iz antinomije, nalazi svoj oslonac, znači, kroz slobodu koja je stvarna, a ideje besmrtnosti i boga nam kod ideje slobode, u njenoj realizaciji, pomažu svojim usmerenjem volje ka najvišem u dosezanju 'ideala' slobode tj. najvišeg dobra!

.....

Za razliku od Kritike čistog uma u Kritici praktičkog uma se noumenu daje REALNOST doduše samo u praksi, ali ipak realnost; u Kritici čistog uma UM nije izašao van iskustva tj. pojava, a sada sa kategorijom KAUZALITETA, odnosno, izraženoj u ideji slobode, počeci niz drugih pojmova kroz ideje besmrtnosti i boga... Znači, um se posmatra u sasvim jednoj drugoj upotrebi pojmova nego ranije. U ispitivanju praktičkog uma ne idemo od predmeta ka načelu kao u Kritici čistog uma već obrnuto od načela ka predmetu, jer za osnov sada nemamo predmet nego VOLJU praktičkog uma tj. načela empirijski neuslovljenog kauzaliteta.

Praktičko pravilo je PROIZVOD UMA ali to PRAVILO je kod bića (čoveka) kod kojeg um nije i jedini određujući razlog volje (kao u boga) IMPERATIV koji izražava TREBANJE i objektivno primoravanje na radnje tj. kada bi um bio JEDINI RAZLOG VOLJI radnja bi u celini odgovarala pravilu (znači, imperativ je cilj kojeg se teži).

UM nameće čoveku (i neobrazovanom) SVEST o moralnom zakonu, odnosno, da ima MOGUĆNOST (da nije), da može nešto zato što je SVESTAN da TREBA pa u sebi saznaje SLOBODU (bez moralnog zakona bi umu SLOBODA ostala nepoznata)!!! (p.s. ovo je osnova i za sveobuhvatno preispitivanje čovekovog morala pa kasnije krivica, savest itd.).

.....

Ukoliko se neka radnja ne događa RADI ZAKONA, već prema moralnom zakonu, ali posredstvom osećanja, onda radnja ima legalitet, ali ne i MORALITET! **Ipak** postoji jedno OSEĆANJE koje može biti inteligibilno i a priori a to je osećanje POŠTOVANJA prema moralnom zakonu! Moralni zakon je uzrok dominacije svih čulnih osećanja a time izaziva IPAK jedno intelektualno osećanje prema sebi, koje još više podupire izvođenje radnje u skladu sa zakonom!!! tj. pomaže uticaju zakona na VOLJU. Ono je MORALNO OSEĆNJE **proizvedeno samo pomoću UMA!!**

Poštujući zakon mi se SLOBODNO podvrgavamo sopstvenom umu, ali time neizbežno i nužno, a RADNJA koja se odvija prema tom zakonu (uz isključenje SVIH sklonosti) jeste DUŽNOST koja u sebi sadrži PRINUDU za radnju ma koliko se on nevoljno ostvaruje! Pojam dužnosti nosi u sebi saglasnost SA ZAKONOM i SUBJEKTIVNOG – radnje! Znači: moralni stepen čoveka je POŠTOVANJE moralnog zakona, njegova nastrojenost jeste da se pridržava zakona iz DUŽNOSTI (ne ad hoc...). **Moralni zakon je SVET-NEPOVREDIV. Čoveku mora ČOVEČNOST u njegovoj osobi biti SVETA. Ono što je OPAŽAJ kod teorijskog uma to je osećanje kod praktičkog uma, s tim što praktički um postavlja izvesne ciljeve koje spekulativni um ne može nikada da razume. Međutim, u krajnjoj liniji INTERES SPEKULATIVNOG UMA JESTE PRAKTIČKI i potpun je jedino u praktičkoj upotrebi.**

.....

* * *

Kant, KRITIKA MOĆI SUĐENJA, opet

I pored provalije između teorijskog i praktičkog uma **POTREBNO** je da svet slobode ostvaruje svoju **SVRHU**, a time i uticaj, u svetu prirode, postavljen na osnovu njegovih zakon, pa je neophodno da se priroda **ZAMISLI** – da se zakonitost njene forme podudara s mogućnošću svrha koju, prema slobodi, treba ostvariti. **Između moći saznanja i moći htenja nalazi se osećanje zadovoljstva (kao što se između razuma i uma nalazi moć suđenja)**. Zatim, ono što je suštinsko za moć suđenja – zadovoljstvo – takođe pripada i razumu (u čulnom uživanju) i umu (kao ono što prethodi principu htenja ili što je proizvod principa htenja). Takođe je, prema analogiji, moguće da moć suđenja ima svoje principe, iako samo za svoju upotrebu tj. čisto subjektivno. Pretpostavka je, dalje, da će se (kao što moć suđenja ostvaruje u svojoj logičkoj primeni od razuma ka umu), ostvariti prelaz pomoću moći suđenja od čiste moći saznanja iz oblasti pojmova prirode u oblast pojma slobode.

Kako je moguće da jedan sud (estetski) samo na osnovu **SVOG, POJEDINAČNOG, SUBJEKTIVNOG** osećaja zadovoljstva u jednom predmetu (nezavisno od njegovog pojma) prosudi **A PRIORI** zadovoljstvo kao istovetno za neki predmet u **SVAKOM DRUGOM SUBJEKTU** – nemorajući da čeka tuđu saglasnost?

Samo **PRIRODA** izaziva u nama **NEPOSREDNI OSEĆAJ LEPOG – UMETNOST NE!** Jer umetnost je ili podražavanje (prirode) do obmane ili je namerno usmerena na naše dopadanje pa bi nas interesovalo samo svojom svrhom (**p.s.** bila nužna za kontinuitet nagore ili nadole u klasifikaciji svrha...), a ne po sebi. Svaka tvorevina lepe umetnosti po svojoj formi mora biti tako **SLOBODNA** od namernih pravila (da izgleda) kao da je ta tvorevina neki proizvod same prirode! Priroda je ipak lepa kada izgleda kao umetnost i obrnuto, s tim što moramo biti svesni da umetnost nije priroda. Mada je svrhovitost u umetnosti namerna (namerno se proizvodi – priroda se proizvodi sama od sebe), ipak treba da se **POSMATRA KAO PRIRODA**. Dalje, lepa umetnost ne sme da iskazuje pravilo (iako se radi po njemu), niti muku u stvaranju, okove pravila – znači: puna sloboda kao i priroda = **GENIJE**.

.....

PRIRODNA lepota jeste neka LEPA STVAR, Umetnička LEPOTA JE lepa predstava o jednoj stvari (p.s. posredovanje predstavom...).

Iskustvo navodi moć suđenja na pojam neke objektivne i materijalne svrhovitosti tj. na pojam nekakve **NAMERE** prirode!!!, podmećući ideju posledice kauzaliteta njenog uzroka kao uslov mogućnosti posledice!

.....

Svaka stvar koja u prirodi treba da se sazna kao prirodna svrha mora prema sebi da se ponaša naizmenično kao **UZROK** i kao **POSLEDICA**. Kauzalna povezanost prema nekom **POJMU UMA** (pojam o svrhama) ide naviše i naniže – nizom **REALNIH** uzroka, a naniže nizom **IDEALNIH** uzroka!!

POSLEDNJA svrha prirode jeste **ČOVEK** za refleksivnu moć suđenja u odnosu na koju su sve ostale prirodne stvari sistem svrha. Prva svrha prirode u odnosu na čoveka (kao svrhu) bilo bi čovekova **SREĆA**, a druga je svrha **KULTURA** čoveka (**Rat kao sredstvo za opšte ujedinjenje kulture – da se do najvišeg stepena razviju talenti koji služe kulturi**).

Nauke i lepe umetnosti ne čine čoveka moralno boljim, ali **GA ČINE CIVILIZOVANIJIM** – one ga čine više umnim, prekoračujući čulne prohteve, pripremaju ga za vladavinu **UMA!!!** **KRAJNJA** svrha je ona svrha kojoj nije potrebna druga svrha kao uslov njene mogućnosti – **bog!!!**

.....

* * *

Jean Piaget, PSYCHOLOGY AND EPISTEMOLOGY

Pomalo se oseća i antropološka metoda u ocenjivanju vrednosti znanja, koja uvek vodi jednostavnim i nepotpunim objašnjenjima društvenih pojava tj. odnosa društvo-pojedinac i kao najveće opšte i posebno (1984 – antropološka metoda ide kao pupkom vezanoa za dominantnošću psihologije...). Pokušaj dokazivanja ovoga poslednjeg je na **str. 33** – gde on na prvo mesto – first of all – stavlja biološki momenata kao najuticajniiji u razvoju dečijeg mišljenja – genetičko-psihološki momenat!

Dalje, zastupa ideju **BIHEJVORIZMA** u pogledu mogućnosti iznalaženja ISTINE koja nije u SENSE-data ni u našim pojmovima, već u nekakvoj metafizički sprovedenoj vezi između postalog i prakse, gde je ponašanje primarno (**str. 50**) (1) i to je upravo mesto gde on pada u neku vrstu već poznatog prakticističkog idealizma, govoreći da logičko-matematičke nauke ne rade s objektom, već s PRAKSOM tj. čovek prima ono što objekat sam po sebi nema, te se uzdiže na viši nivo!!! (**str. 51**). Nevolja je što PIAGET uzima **APSTRAKCIJU** kao jedini vid i metodu saznanja te je već u osnovi metafizičar, a i na pogešnom putu – kada bi znao pravu ulogu znanja (kretanja, procesa) opšte-posebno možda bi i našao rešenje – mislim na istorijat pojmova). I, sasvim konkretno na **str. 52** iznosi ideju da se putem proučavanja čovekovih praiistorijskih intelektualnih (prvobitnih **p.s.**) mogućnosti treba krenuti od dece (**deca su praiistorija društva**). Dalje, od **str. 69** nadalje, daje svoje mišljenje o odnosu filosofije i nauke: /1) polazi od toga kako je on samo psiholog koji, po prirodi svog proučavanja teži da omalovaži filosofiju (??), a sam nije upoznat s naukama (a psihologija je valjda nauka **p.s.**), što mu daje izuzetnu mogućnost da objektivno posmatra dve strane čovekog umovanja, (2) pošto je utvrdio da se nauke bave posebnim, a filosofija opštim zakonima, prelazi na pitanje da li postoji nešto opšte što bi moglo da objedine sve?, (3) tu polazi od posebnog govoreći da nema te teorije koja bi ujedinila sve misliocel!!! (usput se okomljava na potivizam Komptea do Bečkog kruga), (4) zatim je za to da svaka nauka uvede svoju epistemologiju razvoja, što bi im omogućilo posebnu samodelatnost, a PSIHOLOGIJI omogućilo da u ovome ima izuzetan značaj, (5) Zatim, (**str. 74**) iznosi – developmental data (razvojne činjenice) – tj. ulogu koju bi psihologija imala i ima u razvoju, epistemologiji nauka!!!, (6) Naravno i društvene pojave su posmatrane isključivo s psihološkog aspekta. Zatim, je za 'krug' nauka: matematika > fizika > biologija > psihologija tj psihosociologija (**str. 83**), u čijoj umnoj (tj. nikakvoj **p.s.**) vezi on konačno pokazuje statičnost i metafizičnost svoje teorije o naukama gde kretanje (sveobuhvatno kretanje) on rastapa na četiri posebna i izolovana kretanja nauka povezujući ih samo rečima, (7) i, konačno, na **str. 84** daje svoj idealistički stav (ipak, se ograđujući) u pogledu čovekovog mišljenja i znanja, (8) poslednje stranice je ispunio detaljnim opisima svake grane nauke (discipline)!

* * *

S. Freud, PSIHOANALIZA LIČNOSTI

p.s. kako ga čitati?! Da li uz svu simboliku ili prateću mitologiju, što nam ne donosi, čini mi se, prave rezultate za ići dalje, već nas na svakom koraku naše znanje koči i upućuje i grana na sve strane ili ga čitati spontano s prepuno osećanja i shvatanja konkretnih ali i razumom neizrecivih i nepotvrđljivih ipak ga shvatajući intuicijom. Jedan i drugi način je skoro nemoguće sprovesti u celosti, pa nećemo dobiti jednu suvislu misaonu celinu... Pošto se radi o treptajima između 'svesnog i nesvesnog' treba odabrati jedan od načina i čitanja!!!

Frojd – od psihičkih procesa koji se odvijaju u čoveku samo neznatni broj svestan – proizvod svesti, dok ogroman deo pripada oblasti nesvesnog pa se zato suština ljudske prirode ne može

nikada sagledati u svesnom već samo u nesvesnom stanju, stanju nesvesnih doživljaja. Svu psihičku energiju koju čovek ima on crpi iz INSTIKATA, koje Freud deli na: 1. INSTINKTE života: glad, žeđ, seks i 2. INSTINKTE svesti.

SEKSUALNIM instinktima **Freud** objašnjava najveći deo svojih teorema. EGO je samo izvršilac onoga čemu ID teži – nagon! Ego je razumni sluga neracionalnog, silovitog gospodara. Postoji i treći deo ličnosti SUPER EGO tj. SVEST i moralno obeležje čovekovo. Ova tri dela čovekove ličnosti nisu odvojena već složena. ID predstavlja biološku čovekovu stranu tj. osnovne fiziološke nagone i potrebe. Psihološku stranu ličnosti tj. shvatanje, pamćenje, mišljenje, predstavlja EGO, a socijalna komponenta ličnosti tj ponašanje stečeno pod društvenim uticajem jeste SUPER EGO – principi ponašanja.

.....

Za formiranje čovekove ličnosti odlučujući period predstavlja vaspitanje do pete godine. Dete prolazi kroz tri stadijuma koji imaju uticaja na njegovo formiranje, već kako je uspešno savladalo prethodni stadijum, a po Freudu oni su seksualne prirode: a. Oralni stadijum, b. Analni stadijum (kasnije odnos prema autoritetu, jer je to prva zabrana itd.), c. falični stadijum kojem Freud pridaje najveću važnost za formiranje čoveka i njegove ličnosti. U FALIČNOM stadijumu dete prema roditeljima oseća jednu vrstu ljubavi i LJUBOMORE ili SUPARNIŠTVA i uvek je bliži drugom polu od 3-5 godine. Upravo ovde, kako dete reaguje na Edipov kompleks zavisi njegovo formiranje ličnosti za budućnost... (griža savesti zbog greha u pogledu ljubavi prema ocu ili majci, sestri, suparništva između oca, majke i deteta itd. itd.) (p.s. ispada na kraju da ti instinkti i nisu toliko jaki koliko su faktički i duboki! Međutim da li ima nešto iza svesti u samom čoveku, i to je pitanje; pokušaji da zađemo iza lične svesti ostaju bez odgovora, rezultata – na kraju, ipada da su dela važna, a ono što mislimo o nama samima i mislimo da jesmo, dobri ili loši, ovakvi ili onakvi ostaje prazna priča?!?!? i to ne zato što je ona zaista prazna već nemamo kome da je ispričamo a da ona ne ispadne prazna 'objektivno' p.s.). O Freudu, dalje, nemam šta da kažem, zar je moguće? Možda negde u budućnosti... što se mitologije i simbolike tiče već je toga toliko rečeno... njena primena je izostala...

.....

* * *

Hesiod, TEOGONIJA, komentar

Teogonija kao delo, fabula, ako se tako može nazvati, prikazuje redosled, hijerarhiju i 'nastanak' ili 'postanje', pre svega kroz priču o nastanku bogova. Međutim, dublje, ono je pokušaj da se prodre u najtananije tajne bića tj. svega oko nas. Od svog najranijeg detinjstva čovečanstvo oseća da postoji nešto iza, direktno povezano ili ne, tu je nešto DRUGO. Naravno, neuspeo pokušaj, ali ipak već sam po sebi velik i osnivački, inicijatorski. Sadržavajući u sebi mnogo staroga kao, na primer, personifikaciju prirode (ipak ublažene u odnosu na egipatski mit krave, ptice, vola, zmije i sl), veličanje bogova, pojavljuju se ipak mnogi novi elementi koji se bitno razlikuju od mita u Egiptu i Mesopotamiji.

Prvo je bio Haos, ali odmah iza njega nastaje ZEMLJA, TARTAR I LJUBAV koji sve ..., prema delu... odmah na početku TAMNI IZVOR (možda ono što se ne može videti očima) i ZEVS – bog koji stvara (**23 str.**); MUZE okružuju Olimp – one su izvan njega, ima ih deset i predstavljaju vanbožiji život, život ljudi u stvaralaštvu(?) – pesma je ono što ih uvek prati kao nekakav iskon i HARMONIJA kojom pevaju (**24. str.**). Sve je nastalo iz HAOSA – Zemlja, Tartar i Ljubav (zemlja za bogove, voda i ljubav kao princip stvaranja bogova). Zemlja rađa –

razvratno(?), međutim, nigde nije jasno izražena neka suprotnost osim što Noć stvara svoju suprotnost – Dan (**str. 27**); Inače Nebo, Zemlja i sl. imaju 'likovni karakter', međutim, nisu posebno opisani...; SUPROTNOSTI ima utoliko što Hesiod pominje Zlo i Dobro, zlo ustaje iz dobrog, a mnoštvo ovoga opet iz Haosa; čini se, dalje da nije moglo, po samoj prirodi stvari, da bude drugačije nego da smo nastali od bogova tj. da je čovek istorijski, procesom rađanja nastao iz Haosa tj. bogova; Zemlja lebdi u vasioni između neba i Tartara ispod nje, gde je kuća noći, pre nego iziđe (**str. 46, 47**) I dan isto tako ima istu kuću, pa uvek jedno iziđe na zemlji ili Noć ili Dan (**str. 46, 47**); San je brat Smrti (**str. 47**). Čak se i besmrtni bogovi bore(?) protiv Smrti tj. 'smrt im je neprijatelj' (**str. 48**); **BESMRTNO**, kako bi istakao mudrost i rod kao čovekove najveće vrline, Hesiod dopušta da se rode bez akta, iz glave njegove žene Here – Hefest (**str. 63**).

Protumačiti kao odvojene sile i objekti od samoga HAOSA, kao principi nastajanja. Jer, odmah iza toga (**str. 27**) Hesiod kaže: 'Iz Haosa nastadoše Crna Noć i Erebo, a noć zauzvrat porodi Dan i Prostor koje dobi iz ljubavi s Erebo'. Znači, ljubav kao princip stvaranja i neophodnost Prostora – svest o njemu već je napredak...

.....

* * *

Hesiod, DANI I RADOVI

.....

...radi se o savetima za život, uvode se prvo opšti principi, pa i pojmovi življenja svakodnevnog koji bi TREBALO da važe za sve. Iskustvo je opšta kategorija i može se primeniti na pojedinačne oblike jer je i samo nastalo iz pojedinačnosti. Inače, Hesiod je odraz mišljenja i verovanja nižeg sloja ljudi u tadašnjoj Grčkoj: seljana, oslonjenih na prirodu i ponešto iskustva, koje ne mora uvek da bude princip delanja, kako i sam Hesiod kaže, ukoliko bogovi drugačije odluče (znači: puno toga zavisi od iskustva i znanja pojedinca, ali na kraju je priroda ta koja donosi ili ne donosi rod...). On uzdiže realno do idealnih bogova, koji su, ipak, grešni koliko i ljudi, samo besmrtni, a što je izgleda najvažnije, ne moraju mukotrпно da RADE... Znači, ljudi su grešni (Prometej) i zbog toga su osuđeni na rad. Hesiod je u većini slučajeva na samoj zemlji i u budućnosti, doduše, pomalo nosi i pesimističkih crta, međutim, već sami saveti kako i kada pa i zašto, ponekad ipak daju puno optimizma za budućnost. Znači, predstavnik budućih (društvenih) odnosa.

Bogovi vole da skrivaju suštinu prirode od nas (**str. 60**); - Heraklit(?) kao KAZNU zbog Prometeja – ukrao vatru.

* * *

Gajo Petrović, LOGIKA

Treba držati kao priručnik za logiku i dalje studije – metodologiju; knjiga pisana lakim stilom, sa vrlo mnogo konkretnih primera; knjiga obrađuje istoriju logike, formalnu logiku itd.

* * *

Koen i Najgel, UVOD U LOGIKU

U Uvodu **S. Knjazeva** i **A. Kron** daju 'kratak' pregled filosofije Koena koji je – NATURALISTA (razraditi jer ne znam šta to znači u ovoj oblasti **p.s.**). Evolucionizam i spoj svega u prirodi su glavne odlike naturalizma. Prihvatanje darvinizma. Čovek je još uvek – priroda. To povlači za sobom njegovu nemoć pred njom, pa stoga determinizam, i njegova

pasivnost (a kao što to sam Koen saopštava na **50. strani**: teorijsko ili viša nauka – u doslovnom smislu – mora se potvrditi u PRAKSI tj. svojim osnovnim objektima – prirodi **p.s.**). Ipak, istovremeno favorizuje deduktivnu metodu i teorijsko u naukama i opet: '...stvarno dosezanje istine zavisi, naravno, od individualnog poznavanja i navika...' dok nam logički principi u tome pomažu...

p.s. Posle analize STAVA, definicije njegove tj. šta stav nije, jedino ostaje: sta je činjenčni iskaz koji može biti istinit ili neistinit.

'STAVOVI koji izriču nešto o CELINI jedne klase označeni su kao UNIVERZALNI dok su oni koji izriču nešto o NEODREĐENOM DELU jedne klase PARTIKULARNI – po KVANTITETU!

(**p.s.** ovde na **62-63 strani** Koen interesantno razvija – Hegelovo – suprotnu odliku stavova prema OBIMU gde nema jasne granice – osim prema definiciji – između univerzalnog i singularnog stava gde ovi FLUKTURIRAJU)

p.s. Dalje, vrlo provokativna diskusija o EGZISTENCIJALNOM ZNAČENJU kategoričkih stavova, gde opet podseća na metodologiju građenja diskuije kao što to čini Hegel. UNIVERZALNI STAV ne tvrdi i postojanje pa sve vrednosti ili slučajeve x, ako x..., a PARTIKULARNI STAV to upravo tvrdi. Postoji jedno x, tako da je x.... Opet poznata razlika opšte i pojedinačno. Daje odlične primere iz njutnove fizike. Meni sve to izgleda dosta FORMALISTIČKI. A sve to kako bi na **70. strani** vezao aksiomatsko za pojavno).

VEROVATNI zaključci (**p.s.** kombinacija empirijski opaženih i opšte priznatih činjenica) – **VEROVATNOĆA** se statistički ostvaruje u DUGOM NIZU, a **ZADNJI PRIKAZ** ne utiče na sledeći, ni jedan događaj **NIJE SUŠTINSKI VEROVATAN**, već samo na osnovu svog pripadništva izvesnim klasama ili nizovima događaja...

.....

* * *

Alfred Tarski, INTRODUCTION TO LOGIC

Uvod u matematičku logiku

I Glava – vrlo zbrkana, isuviše koncizna i čini se, nepotrebna, formalna

II Glava – **str. 17** – prema Tarskom '...logika – osnova svih ostalih nauka... čiji je zadatak da utvrdi tačno značenje takvih termina i najopštije zakone kojima se ti termini potčinjavaju'; Potencira razliku običnog govora i logičkog govora; Zatim, daje 4 najznačajnija logička termina: ne, i, ili, ako...onda. Potencira EKVIVALENCIJU; Podvlači OBIM logičkog rasuđivanja, gde se naše svakodneno razmišljanje u istim terminima i odnosima pokazuje kao uže od logičkog.; Objasnjava IMPLIKATIVNE sudove (na jednostran način) kako se oni mogu preobratiti (drugačije izreći) pomoću: konverzije, inerzije, kontrapozicije itd. itd.

Zakon kontrapunkcije tj. TRANSPOZICIJE – naime, vidi se da iz istinosne vrednosti IMPLIKATIVNOG iskaza ne možemo ništa zaključiti o istinosti konverzije ili inverzije nekog isaka, **ALI UVEK** kad je implikacija istinita odgovarajuća kontrapozicija je istinita!!!

S tim u vezi postoje pravila (koja ne treba mešati s pravilima logike) koja se odnose na 'uputstva o načinu kako se iskazi za koje već znamo da su istiniti mogu transformisati tako da se dobiju novi istinski iskazi' (??!) a. Pravila definisanja – jezik u kome se izraz transformiše u EKVIVALENTNI izraz koji objašnjava definiendum, b. Pravilo substitucije – zamena iskaza univerzalnog karaktera (istinitog) tj. njegovih promenljivih, tako što će isti izrazi doći na mesto istih promenljivih (**p.s.** matematika), ovde je dbijeni iskaz takođe istinit...

Zatim prelazi na tumačenje reči tj. dvojakog značenja reči... Od teorije identičnosti do **55. strane** obrađuje čisto matematički i lingvistički momenat simbolike; dalje, prelazi na primenu logičke jednakosti i matematičke jednakosti....

Str. 62 – TEORIJA KLASA – (MNOŠTVA, SKUPOVI) ...

.....

* * *

Dirk Strojck, ISTORIJA MATEMATIKE

p.s. vrlo jednostavno, ali se ipak treba setiti – dekadni sistem je nastao zbog deset prstiju – međutim, šta onda reći za sistem u Vavilonu – 60?!?!)

p.s. preuveličavanje brojeva kod primitivnih naroda nije dobro okarakterisano kao samo MATERIJLNA ŽELJA IMATI VIŠE NEGO ŠTO SE IMA (**str. 26**) već treba napomenuti i momenat dečije težnje da PREUVELIČAVA...

p.s. kao što se čudimo nastanku raznih građevina i običaja i raznoraznim dostignućima drevnih vremena, isto tako se možemo čuditi i nastanku matematike, običaja (ne samo religijskog karaktera);

p.s. čuđenja koja se često iskazuju za razne ideje i ostvarenja dela starih naroda, a koja često iniciraju pomisao na misao o nekoj višoj sili, natprirodnost, zanemaruju kvantitativnu stranu, posrednu neposrednu angažovanost čitavog naroda... i , zapravo, enormnu silovitost i potenciju usmerenih težnji većih grupa ljudi, kako uopšte tako, pogotovo, u određenim posebnim okolnostima... zato ponekad, recimo, čak vapaj za ratom pojedinih mislilaca kroz istoriju...

.....

* * *

W. Quine, ELEMENTARY LOGIC

Savršeni primer kako se ispunjava želja za komplikovanim objašnjenjima. Ipak **str. 73** izvrsno postepeno objašnjeno o KVALIFIKATORIMA. Za razliku od ostalih logičara, Kvajn ostaje na zemlji, daje svakodnevne primere i stalno pokušava da uklopi apstraktno i pojedinačno. Ovo mu prilično polazi za rukom uz par žrtava: dosta nejasnoće, nezgrapnosti pojedinih primera, razvučenost prilikom graduelnog objašnjavanja i slično...

.....

* * *

Andrija Stojković, FORMALNA LOGIKA

Lenjin o formalnoj logici

Ona je deduktivna, formalna i statična (Stojković). Ona odvaja formu od mišljenja i bavi se čistim formama, uzetim za sebe i po sebi – poimanjem, suđenjem, zaključivanjem, dokazivanjem itd. kao takvim koji se obavljaju po zakonima mišljenja bez obzira na stvarnosni sadržaj! Njene glavne odlike su: apstraktnost, formalizam, statičnost – shvatanje istine kao gotove 'večne istine'. S druge strane materijalistička logika je konkretna, sadržinska, zasnovana na naučnoj i društvenoj praksi uopšte i s njihovim razvojem (A. Stojković).

Međutim, čistih pojmova u svetu nema (Lenjin) pa su tako i dijalektička logika i sofistička (oportunistička, pojedinačna logika...), kao polarne suprotnosti graničnih pojmova između kojih ima bezbroj prelaza (An. St.). Dijalektička logika zahteva da idemo dalje od formalne tj. da ispitujemo. Da bi se predmet stvarno doznao treba ga obuhvatiti sa svih strana i ispitati

sve veze i posredovanja; iako u potpunosti to nikada nećemo moći, dostići ovo će nas suočiti s uvidom (sprečiti) u greške i umrtvljavanjem; Na razvoju – u samokretanju pojma.

Uključivanju prakse na upotpunjavanju istine i kao kriterijum istine treba uključiti sa povezanošću predmeta sa onim što je potrebno čoveku. Korektnost i sadržajnost, jer apstraktne istine nema, ona je uvek korektna.

Prema LENJINU logika je partijska tj. društveno i klasno određena – odraz, izraz i oružje klasne borbe (ovo kad otpočnemo s dijalektikom)...

.....

* * *

Vranicki, HISTORIJA MARKSIZMA

Fenomenologija duha – koncepcija čoveka kao svog vlastitog proizvoda već je u ovom delu data, iako na apstraktni i spekulativni način, a upravo ovo će Marks istaći, dijalektiku negativiteta kao princip koji pokreće i proizvodi je to što Hegel shvata kao proces, znači, suština rada, koji čoveka stvara – čovek je proizvod svog vlastitog rada. Hegel tu shvata ulogu rada samo u pozitivnom smislu, ne vidi i njegovu negativnu sgrtanu! pošto shvata čovekov samorazvoj kao samorazvoj SVESTI (pošto uviđa i podvajanje, otuđenje) preovladavanje otuđenja se vrši u SVESTI, a ne i konkretno, znači – apstraktno tj. proces samorazvoja završava se apsolutnim znanjem filosofijom!!! tj. apstrakcijom koja proizvodi...

.....

* * *

T. Hobs, posredstvom Adorna...

.....

Hobs je pre svega, ekstremni NOMINALISTA – što znači da pojedinačne stvari (akcidencije) ne učestvuju niučemu opštem, već su entiteti po sebi! Sve drugo što mi danas smatramo za nove kvalitete koji su proizvod ljudskog udruživanja: religija, država, pa čak i dobro delanje, etika, sve to Hobs smatra za puki PRIVID. Postoje, znači, samo PRIRODA kao takva, pa i ČOVEK KAO PRIRODNO BIĆE KAO TAKAV! Ovim opovrgava bilo kakav PROCES, razvitak, čovekovo pozitivno stvaralaštvo. (Negira i materiju, kao supstanciju svega jer bi ona onda i pojmovno predstavljala, kao opšti pojam, opasnost po njegov ekstremni nominalizam. Međutim, za Hobsa, materija postoji u vidu pojedinačnih entiteta pa je on materijalista...)

.....

Konsekventno svom određenju čoveka kao prirode, pa znači čak i kao životinje, te podložnom zakonima prirode (a ne društva), on tvrdi da ljudi nemaju nikakav okupljajući motiv, nagon, naklonost, osim, nagon za samoodržanje, KORIST, koji ih dovodi do toga da se ipak okupljaju i zajednički ostvaruju svoju slobodu (koja ničemu po Hobsu ne služi), apstraktno, SUVERENU, koji je ovaj okupljajući izvršni organ!!!).

Čovekova suština je da je on drugom čoveku vuk, i ništa opšte kao: društvenost, etika ili bilo šta drugo osim njegove prirode koja je u stalnom konfliktu s drugim ljudima. Prema ovome: etika ne postoji. Jedan od faktora Hobsovog nominalizma je njegova izuzetna naklonost ka matematici (sudaranje atoma – doduše ne veruje ni u atome, ali veruje u sitne čestice, telašca...). Hobs je vaspitan u doba PURITANIZMA – on je puritanac, pa kod njega ne nalazimo kao kod drugih materijalista, hedonističke stavove: sreću, uživanje. On je ove isključivao kao besmislene!!! On je, dalje, i 'građanin', on je pripadnik vlasti, njega interesuje jedino KORSIT: potčiniti prirodu za svrhu, čoveka potčiniti putem jačanja države

(potčiniti povekovu prirodu). U krajnjoj liniji ljudi su vukovi, 'životinje', pa kao takvi nisu niti dostojni sreće!!!

.....

* * *

Dž. Berkli, RASPRAVA O PRINCIPIMA LJUDSKOG UMA

.....

Berkli u svom delu negira pre svega materiju, zatim, sve postojeće VAN NAŠE SVESTI. **'Postoji, znači, opaženo je, a može i obrnuto!** Stvar postoji samo ukoliko je opažena. Čulno opažanje se vrši nad idejama tj. stvarima u nama (neka vrsta introperpcije, a svest obrađuje podatke opet samo tih i takvih ideja koje gleda u sebi – razum). Ali, razum u svojim razmišljanjima zamagljuje čulne utiske koji su REALNI tj. razgovetniji. Čovek je, znači slep, nesposoban da predvidi budućnost, živi od momenta tj. sad, a posle – ne znamo. Čak ne znamo niti za prošlost, za ono iza nas... BOG je taj koji nam je dao ideje, a mi ga ne možemo spoznati...

.....

* * *

Platon – ideje-dijalektika

p.s. time što ćemo uviđanjem LEPOG dospeti do ideja znači shvatiti koliko je svakodnevna stvarnost ništavna i nesavršena; DIJALEKTIKA će nam omogućiti takođe da uvidimo koliko nam je u ovom raznovrsnom svetu potrebna jedna sigurnost – ideja. U svakom slučaju i lepo i dijalektika imaju za cilj kao i kod Sokrata da nas ubede (možda 'da znamo da' – u slučaju da se oslonimo na stvarnost - 'ništa ne znamo'), da je jedno opšte, sigurno, utvrđeno, postojano NEOPHODNO.

Platonovo sećanje duše slični Sokratovom demonu/DEJMONU (savst) što je on u tom slučaju samo literarnije, romantičnije i u uvijenijoj formi dao, pa se čini mnogo dublje...

* * *

Deziderius Erazmo (1469-1536), PRAISE OF FOLLY

.....

p.s. izvnrredno sadržajna i živa knjiga. Utisak je da je pisana u jednom potezu, dahu. Kao da je pisana za scenu. Prilično jaka kritika zaparložene skolastičke sofistike, čak i neočekivano... Delo se potpuno razlikuje od Kampanelinog i Morovog pogleda u budućnost punog idealizma kao i Makijvelijevog uputstva opet punog idealizma. Delo je, naime, puno i prepuno kritike, kritičkog pogleda na sve. Metodološki je sproveo – paradoks negacije zdravorazumskog pogleda gde se čitalac stalno nalazi u stanju ispitivanja i preispitivanja svog zdravog razuma. I pored izuzetno oštre kritike sofističke gluposti sholastičkih praznih meditacija i protipolačivanja(???) od strane religije nad ljudima, on se pokorava tj. u zadnjim glavama ovog dela, pokušava da se prikaže kao revnosni hrišćanin i istim metodološkim postupkom sada apeluje na pokoravanje osnovnim religijama, ali u svemu tome ne glupostima i praznom pokoravanju već – **AKTIVNO!** Što god to značilo!

.....

* * *

Leibnitz, MONADOLOGIJA (preveo s nemačkog 1974.)

Prema učenjacima stoji da postoje tri originala Monadologije! Prvi spis je napisan na francuskom s obiljem ispravki, drugi spis je prevod na nemački jezik, izdanje za koje se

pobrinuo Kristijan Volf i treće je prevod na latinski jezik, oba izdata 1920. U navodima o Monadologiji, ističe se da prevodioci na nemački i latinski nisu imali na uvid francuski tekst, koji se nalazio u Holandiji do 1840. godine kada je i štampan... dosta je komplikovano putešestvije nekoliko navodnih verzija ovog lajbnicovog dela...

1. Monade, s kojima ću se baviti u ovom spisu, nisu ništa drugo do proste supstancije, koje su u složenom. Prosto, ovde znači ono što je bez delova.

2. Proste supstancije moraju postojati jer postoji složeno; jer složeno nije ništa drugo do nagomilavanje ili nekakav agregat prostog.

3. A tu gde nema delova ne može biti ni prostiranja, ni oblika, ni deljenja. Monade o kojima govorim su, dakle, pravi atomi prirode, jednom rečju, elementi stvari.

4. Ni njihovog isčezavanja se ne treba plašiti, a i nezamislivo je da bi mogle na bilo koji prirodni način da propadnu.

5. Iz navedenog razloga je nezamislivo da neka prosta supstancija nestane na bilo koji prirodni način jer se ne može ni graditi kroz slaganje (jer nije sastavljeno iz delova).

6. Dakle, može se reći da bi monade samo odjednom mogle postatiti ili nestati. One mogu nastati samo kroz stvaranje, a nestati samo kroz uništavanje, dok ono što je složeno iz delova nastaje i u delove prelazi.

7. Ne postoji sredstvo kojim bi se objasnilo kako bi jedna Monada nekog tela, od drugog bila uznemirena ili promenjena, prosto se ne može ništa u njoj promeniti niti shvatiti šta od njenog unutrašnjeg kretanja, i kako bi se njima mogla upravljati, pokretati, povećavati ili smenjivati – kakav je slučaj kod složenih stvari, gde je promena među delovima moguća. Monade nemaju prozor kroz koji bi nešto moglo ući ili izaći. Akcidencije se ne mogu osloboditi svoje supstancije ili tumarati okolo, kao ondašnji species sensibiles sholastičara. Znači, ne može ni supstancija niti akcidencija ući u neku Monadu spolja.

8. Utoliko Monade moraju imati određene kvalitete; u drugom slučaju ne bi bile nikakva bića, što one jesu; kad se ove supstancije ne bi razlikovale prema svojim kvalitetima ne bi bilo nikakvog načina da se primete promene na stvarima, jer ono što se u složenom odigrava je pokrenuto samo od svojih sastavnih delova. Kad bi te Monade bile bez kvaliteta onda se one ne bi jedna od druge mogle razlikovati; jer, kvantitativne razlike ne postoje među njima. Sledstveno tome bi – pod pretpostavkom da je sve puno – svako mesto pri kretanju bilo namenjeno onim što je već imalo i jedno stanje stvari ne bi se razlikovalo od drugog.

9. Čak je neophodno da se svaka Monada razlikuje od drugih. Jer, u prirodi nema dva bića koja su apsolutno ista i kod kojih ne bi bilo moguće naći jednu unutrašnju razliku ili neku razliku koja bi se odnosila na neku unutrašnju odredbu.

10. Držim dalje, da je svako stvoreno biće, pa prema tome i stvorena Monada, podložna promenama koje se stalno u svakoj od njih odigravaju.

11. Iz rečenog sledi da se prirodne promene Monada pokreću od nekog unutrašnjeg principa, pošto neki spoljašnji uzrok na njih ne može imati uticaja.

12. Pored principa promene mora postojati još i osobenost promenjenog, koja u određenoj meri čini različite i mnogobrojne vrste Monada.

13. Ova osobenost nužno sadrži raznolikost u složenom ili prostom. Jer, pošto se svaka prirodna promena stupnjevito odvija uvek se po nešto menja, dok drugo ostaje, sledstveno tome u Monadi mora postojati veći broj odnosa i impulsa (kretanja), iako se one niukom slučaju ne sastoje od delova.

14. Prolazno stanje koje predstavlja i obuhvata u sebi mnogostrukost u jedinstvu tj. u prosto supstanciji, nije ništa drugo do ono što se naziva percepcijom. Ova percepcija mora biti, kako

će se dalje i pokazati, razlikovana od apercipije ili svesne predstave. Tu su naime, kartezijanci jako podbacili jer su držali za ništa onu predstavu koje čovek nije svestan. Ova greška ih je potakla da veruju kako je duh samo Monada i kako ne postoji ni životinjski duh niti ikakva entelehija. Tako su sve izmešali pa su i malo dužu nesvesticu smatrali za smrt. Zbog ove greške su na kraju pali u sholastičarka predskazanje o potpuno bestelesnim dušama i u svojoj ludosti još više učvrstili, okrenuvši glavu od smrtnosti druše.

15. Delatnost unutrašnjeg principa koji deluje na promenu ili prelaz jedne percipije u drugu može se označavati kao čežnja. Čežnja ne uspeva uvek potpuno da dođe do cele predstave, kojoj ona teži, ali pak, neprekidno nešto od toga dostigne i dolazi do novih predstava.

16. Sebe možemo kroz iskustvo da uverimo u mnoštvo prostih supstancija i to kada nam postane jasno da i najmanja misao koje smo svesni sadrži u sebi raznovrsne predmete. Tako moraju svi oni koji priznaju da je duša prosta supstancija priznati i ovo mnoštvo u Monadama – i gospodinu Bayleruot-u ne bi trebalo da pričinjavaju toliko muke koliko mu je pričinilo u njegovom rečniku Artikl Rorarius.

17. Nužno se mora priznati da je percipija i ono što od nje zavisi, nerazjašnjava na mehanički način tj. uz pomoć fiura i kretanja. Pretpostavimo da imamo jednu mašinu koja je napravljena tako da proizvodi misli, osećaje i percipije i da je toliko velika da bi se moglo u nju ući. Pod ovom pretpostavkom, čovek pri unutrašnjem pregledu ne bi ništa više našao sem samostalne delove koji jedan drugog udaraju – i nikada nešto iz čega bi se moglo zaključiti o percipiji. Dakle, percipija se mora tražiti u prostim supstancijama, a ne u složenom ili mašineriji. U prosto supstanciji se može još i ovo naći: percipija i njihova promena. U tome mora da se sastoji sva unutrašnja delatnost Monade.

18. Svim prostim supstancijama ili stvorenim Monadama bi se moglo dati ime 'entelehija' jer, one u sebi sadrže određeno savršenstvo. U njima postoji samozadovoljstvo koje ih čini izvorima svoje unutrašnje delatnosti i, tako da kažem, čini ih bestelesnim automatima.

19. Ako hoćemo da sve ono što u opštem smislu percipira ili sudi, označimo kao dušu, onda bi se i stvorene Monade ili proste supstancije mogle nazvati dušama. Pošto je svesno osećanje ipak nešto više od proste percipije, moglo bi za proste supstancije, koje imaju samo proste percipije, odgovarati opšte ime 'Monada' ili 'entelehija'. Nusprot tome, oznaka 'duša' može se zadržati za one Monada čije su percipije jasnije i praćene od strane pamćenja.

20. Jer, mi upoznajemo neki premet kroz iskustvo i onda kada se ninašta ne podsećamo i nemamo ni jednu jedinu percipiju, kao, na primer, kada padnemo u nesvest ili kada smo svladani snom bez snova. U takvom stanju duša se vidno ne razlikuje od Monade. Ali, pošto ovo stanje ne potraje i duša mu se opet otrgne, onda je duša ipak nešto više.

21. Pa ipak iz toga nikako ne proizlazi da su proste supstancije u tom stanju bez percipije. To iz gore navedenih razloga nikako nije moguće; jer one ne mogu nestati ali ne mogu ni opstati, bez ikakvog pokreta, a taj pokret nije ništa do njihove percipije. Kada se pak jedna veća količina malih percipija sastane, gde se ništa jasno ne razlikuje, čovek je omamljen. Ukoliko se čovek okreće k sebi u istom procesu nastupiće ljuljanje koje nas može onesvestiti i ne dati nam da bilo šta više razlikujemo. Na isti način i u istom stanju smrt zamenjuje živo biće jedno vreme.

22. Svako trenutno stanje jedne proste supstancije je, prirodnim načinom, posledica njenog prethodnog stanja isto kao što je sadašnje stanje oplodeno budućim.

23. Iz toga proizlazi sledeće: Pošto se čovek iz omame probudi i postane svestan svoje percipije, tako isto mora biti svestan i one neposredno pre toga, iako je nije bio svestan. Jer,

jedna percepcija može samo da nastane iz druge, kao što neko kretanje može da nastane samo iz drugog kretanja.

24. Iz toga se vidi da bi mi uvek bil i u stanju omame kada mi u našim percepcijama ne bi imali nešto jasno i u određenoj meri proizvedeno, iz čega bi proizašao jedan jači nadražaj. To je zapravo stanje jedne sasvim proste Monade.

25. Da je priroda dala i životinjama takve posebne percepcije, vidimo u njenoj svestranoj brizi koju ona poklanja proivođenju organa, koji mogu da skupe (saberu) više svetlosnih zraka ili vazdušnih talasa, kako bi njihovim jedinjenjima mogli postići jače dejstvo. Nešto slično se odigrava u njuhu, ukusu, pipanju i možda još u mnogim drugim čulima koja nam nisu poznata. Uskoro ću takođe objasniti kako ono što se u duši događa, predstavlja ono što se dešava u organima.

26. Pamćenje daje dušama jednu vrstu lančanosti koju razum podražava ali od koje se mora razlikovati. Tako vidimo da, kada životinje percipiraju bilo šta što ostavlja živ utisak na njih i o čemu su ranije imale već slične percepcije, prema predstavi u njihovom pamćenju očekuju ono što je s ranijim percepcijama bilo vezano, naginjući pri tome, sličnim osećanjima kao onda. Ako bi se psu pokazao štap on će se setiti bola koji mu je on prouzorkovao, cikao bi i pobegao od njega.

27. Jačina uobrazilje koja ga je pri tome spopala i dovela u pokret, dolazi ili od jačine ili količine ranijih percepcija. Jer, često jedan jači utisak deluje isto kao neka duža navika ili više ponovljenih percepcija srednje jačine.

28. Ukoliko se ljudi pri stvaranju svojih percepcija, oslanjaju samo na svoju memoriju, onda i oni postupaju kao nerazumne životinje. Slično nešto se susreće kod lekara empiričara koji samo imaju praksu bez teorijskog: kod tri četvrtine naših radnji mi smo takvi empiričari. Ako neko, na primer, očekuje da će sutra opet biti dan, onda taj postupka emirijski: uvek se do sada tako dešavalo. Samo astronom sudi na osnovu raznih razloga.

29. Znanje o nužnim i večnim istinama je ono što nas razlikuje od životinje i što nam daje razum i nauku, tako što nas uzdiže do spoznje nas samih i boga. Upravo je to ono što se u nama označava kao razumna duša ili duh.

30. Kroz spoznaju nužnih istina i njihovu apstrakciju uzdižemo se do refleksivne aktivnosti, koja nam omogućava da shvatimo misli Ja i da posmatranjem utvrdimo da je ovo ili ono u nama. Tako što ćemo naše misli usmeriti na nas same, mi ih ujedno usmeravamo na 'biće', na 'supstanciju', na 'prosto i složeno', na 'nematerijalno' i čak na boga, ukoliko mi ono što je kod nas ograničeno shvatimo kao u njemu neograničeno. Takođe nam refleksivne aktivnosti daju najvažnije predmete na upotrebu našeg uma.

31. Ova upotreba razuma se temelji na dva velika principa. Prvo na principu protivrečnosti, snazi, na osnovu koje mi za pogrešno smatramo šta jedna protivrečnost u sebi zaključuje, a za istinito ono što pogrešnom stoji nasuprot ili protivreči.

32. I drugo, na principu dovoljnog razloga, svega pomoću čega odlučujem da ni jedna činjenica nije istinita ili postojeća, da nijedan iskaz ne može da se nađe kao istinski, ako nema dovoljno osnova zašto je to tako a ne drugačije – i pored toga što nam ovaj razlog u većini slučajeva može biti potpuno nepoznat.

33. Postoje i dve vrste istina: razumske i činjenične istine. Razumske su nužne i njihova je suprotnost nemoguća; činjenične istine su slučajne i njihova suprotnost je moguća. Ako je jedna istina nužna onda se njen uzrok može naći analizom tako što će je čovek razložiti u prostije ideje i istine, dok ne dođe do elementarnih uzročnosti istina.

- 34.** Na ovaj način se u matematici iznalaze teorijske postavke i praktična pravila analizom definicija, aksioma i postulata.
- 35.** Na kraju su proste ideje koje se ne mogu definisati. Dalje, postoje aksiomi i postulati ili, jednom rečju, elementarni principi, koji se ne mogu dokazati, a kojima dokaz i nije potreban. To su identični iskazi čija suprotnost sadrži izrazitu kontradiktornost.
- 36.** Ali dovoljan razlog se mora nalaziti i kod činjeničnih ili slučajnih itina tj. u posledici i vezi stvorenog sveta predmeta. Ovde može podela na pojedinačne uzroke, zbog neizmerne raznovrsnosti prirodnih stvari i zbog bekonačnog raspadanja tela, svakako da ode u beskonačno bez granica. Ima beskonačno mnogo figura i kretanja, sadašnjih i prošlih, koji sačinjavaju uzrok mog sadašnjeg pisanja; a postoji i beskonačno mnogo malih naklonosti i raspoloženja moje duše, sadašnjih i prošlih, koje čine finalni uzrok.
- 37.** Pošto ova raznolikost puna slučajnosti, koje još dalje stoje ili su još suptilnije vrste, a od kojih svaka za svoje utvrđivanje zahteva novo, slično rastavljanje čoveka analizom, ne postiže ništa, mora, dakle, postojati dovoljan i zadnji uzrok, van posledica ili posledičnog reda, slučajnosti, koji će ležati u osnovi ovih, onoliko koliko to jedna beskonačna već može.
- 38.** Uz to, mora zadnji uzrok stvari da bude u jednoj nužnoj supstanciji u kojoj je raznovrsnost promena samo sadržana kao 'imanentno', isto kao u nekom izvoru. Ovu supstanciju zovemo bogom.
- 39.** Pošto je ova supstancija dovoljan razlog ove raznovrsnosti i sa ovim stoji u vezi povezanosti, onda postoji samo jedan bog i ovaj bog je dovoljan.
- 40.** Dalje: potšo ova najviša susptancija, koja je jedan, opšta i nužna, nema ničega sem sebe od čega bi zavisila i pošto je ona prosta posledica samog bića, onda možemo iz toga izvući, da ona nema ograničenja i da mora imati onoliko realiteta koliko je moguće u sebi.
- 41.** Iz toga sledi da je bog apsolutno savršen. Savršenstvo nije ništa drugo do veličina pozitivnih realiteta u stvarnom smislu i to tako što čovek kod konačnih stvari ostavi po strani granice i ograničenja. Gde nema ograničenja tj. u bogu, tamo je savršenstvo apsolutno beksonačno.
- 42.** Dalje, iz toga proizlazi da stvoreno duguje svoje savršenstvo uticaju boga, a da nesavršenstvo stvoreno ima zbog svoje sopstvene prirode, koja ne može biti bez ograničenja. Time se i razlikuje od boga (ova prvobitna savršenstva stvorena i čini u lenjosti tela vidljivim).
- 43.** Istina je takođe, da u bogu nije samo izvor egzistencije, već i esencija, ukoliko je realan tj. onoga što je realno u mogućem. Jer, božiji razum je oblast večne istine ili ideja od kojih oni zavise; bez njega ne bi bilo ništa realno u mogućem: ni sama egzistencija pa ni nešto moguće.
- 44.** Kada bi, naime, postojao jedan realitet u esencijama ili mogućnostima, ili takođe u večnim istinama, onda bi taj realitet morao biti uzrokovan nečim postojećim i stvarnim, prema u egzistenciji nužnog bića kod kojeg esencija obuhvata postojeće; ili kome je dovoljno da je moguće da bi bilo stvarno.
- 45.** Tako bog (ili nužno biće) ima sam ovu prednost da nužno egzistira kad je mogućan. Pošto ništa ne može sprečiti njegovu mogućnost, jer nikakvo ograničenje, negaciju a prema tome i suprotnost u sebi on ne nosi, ovo je već dovoljno da se a priori shvati postojanje boga. Mi smo to već pokazali kroz realnost večnih istina. Ali, smo dalje i a posteriori dokazali da slučajna bića postoje, koja svoj zadnji i dovoljni uzrok mogu imati samo u nužnom biću koje njihovo postojanje ima sam u sebi.
- 46.** Ali, čovek ne sme sebi da umišlja, kao neki filosofi da su večne istine upravo zato što zavise od boga, potčinjene njegovoj volji, kako su to izgleda pretpostavljali Dekart i Poiret.

To važi samo za slučajne istine čiji je princip usklađenost ili izbor najboljeg, dok nužne istine zavise samo i isključivo od božijeg razuma i čine njegov unutrašnji predmet.

47. Tako je sam bog prajedinstvo ili pramonada. Sve stvorene i proistekle Monade su njegov proizvod i nastaju, da tako kažem, iskricama iz momenta u momenat, ograničene mogućnostima primanja stvorenog, kome je bitno da bude ograničeno.

48. U bogu je moć koja je izvor svemu; isto tako i spoznaja koja u sebi sadrži raznolikost ideja; na kraju i volja koja prema promenama i stvaranju stavlja princip najboljeg u pokret. U stvorenim Monadama odgovaraju svi atributi individualnom jezgru ili fundamentu mogućnosti percepcije i mogućnosti čežnje, Ali, u bogu su ovi atributi apsolutno beskonačni ili savršeni, dok su oni u stvorenim Monadama ili entelehijama (ili u perfekcijama kako to prevodi Hemolaus Barbarus) samo manje ili više uspele imitacije onih, već prema stepenu svoje savršenosti.

49. Kaže se o nečemu stvorenom da deluje k vani ukoliko poseduje savršenstvo i trpi od nekog drugog ukoliko je nesavršeno. Isto tako se Monadama pripisuje delatnost, ukoliko ona jasno percipira i trpljenje ukoliko su njene percepcije pometene.

50. Isto tako je stvoreno savršenije od drugog, ukoliko u njemu možemo da nađemo neki uzrok a priori onome što se u drugom odigrava. U ovom odnosu se bas i kaže da ono na drugo deluje.

51. Ali, kod prostih supstancija se odigrava jedan idealniji pliv, jedne Monade na drugu, koji može imati uspeha samo kroz božije međuplitanje, jer, zapravo svaka Monada u božjim idejama s razlogom zahteva da bog od samog početka stvari i kod uređivanja drugih Monada, na nju obrati pažnju. S obzirom da stvorena Monada ne može imati nikakav fizički uticaj na unutrašnjost druge može samo ovim sredstvom jedna od druge zavisiti.

52. Radi toga je među stvorenim činjenje i pasivnost uzajamna. Jer, time što bog dve proste supstancije upoređuje, nalazi on u jednoj ove uzroke koji ih pokreću i koji im odgovaraju – i tako je izvesno aktivno, gledano iz drugog ugla, pasivno. Aktivno je ono ukoliko se jasno u njemu prepoznaje ono što kod drugog služi kao podloga za radnju. Pasivno je ukoliko se u njemu nađe kao osnov radnje ono što se u drugom jasno prepoznaje.

53. Pošto božije ideje sadrže beskonačno mnogo mogućih svetova, a samo jedan jedini od njih može da postoji, mora postojati jedan dovoljan razlog za božiji izbor, koji ga upućuje jednom svetu više nego drugom.

54. Ovaj razlog može se naći samo u prikaldnosti ili stepenu savršenstva, koje ovaj svet sadrži, pošto svaka mogućnost ima pravo, prema količina svoje savršenosti koju sadrži, da zahteva postojanje.

55. To je razlog postojanja najboljeg, koga bog svojom mudršču uviđa, koga njegova dobrota izabere i koga svojom moći proizvede.

56. Ovo povezivanje ili ovo prilagođavanje svih stvorenih stvari, deluje na sve, da svaka prosta supstancija ima odnose kroz koje sve ostale postaju jasne i da one kao posledica ovoga predstavljaju jedno permanentno ogledalo sveta.

57. I kao što nam se jedan te isti grad čini uvek drugačijim i kako mu se perspektiva menja kada ga posmatramo s različitih strana, isto se dešava da istovremeno postoji toliko mnogo svetova zbog beskonačno mnogo prostih supstancija, koje nisu ništa drugo do različite perpektive jedne površine (die perpektivischen Ansichten) jedinstvenog univerzuma, već prema tački gledanja svake pojedinačne Monade.

58. Na ovaj način postiže se najveća moguća raznovrsnost, ali sa najvećim mogućim redom; to znači, da se time dostiže onoliko savršenstvo koliko je moguće.

59. Ovom hipotezom (koju se ustručavam da imenujem dokazom), postaje jasnije božija veličina, koja mu i priliči. To je takođe priznao i gospodin Bejl, iznevši u svom rečniku (Artikel Borarius) protiv toga primedbe, pri čemu je trebao da pokuša da veruje kako ja isuviše pripisujem bogu, više nego što je moguće. On ipak nije mogao da navede ni jedan uzrok za nemogućnost svetske harmonije, ni snagu koju svakako supstancije kroz odnose u kojima ona posvuda stoji i koje izražava sve ostale supstancije.

60. Pored toga vidi se iz upravo izloženih a priori postavki zašto stvari ne mogu da imaju drugi tok. Jer, bog pri uređenju celine pazi na svaki deo, a naročito na svaku Monadu koja je od prirode predstavljeno biće, tako da ubuduće nije ništa u stanju da jednu Monadu sputa, kako bi ona samo jedan deo stvari predstavila. U svakom slučaju ova njena predstava ne predstavlja jasnu celinu raznovrsnosti svega, već ostaje do zadnjeg dela stvari pometena. Ona je samo u onim stvarima jasna koje su u odnosu sve Monade, ili najbliže ili najveće: u drugom slučaju bi svaka Monada bila jedno božanstvo. Dakle, nije predmet, već bleđenje spoznaje premeta, u čemu su Monade ograničene – sputane. Sve one prolaze na pometeni način ka beskonačnom, celini. Ali, one su ograničene i jedna od druge različite, prema stepenu jasnoće njihove percepcije.

61. Složeno, pri tome, stoji u vezi s prostim preko čulne slike. Pošto je sve puno a time i celokupna materija, umotano u sebe i pošto u ispunjenom, svaki pokret deluje nekako na neko udaljeno telo, u odnosu prema rastojanju – tako da svako telo nije pokrenuto samo od onih koji dodiruju na određeni način, od svega to se u njemu dešava, čak oseća, pomoću istog oseća uticaj onih koji udaraju one koji su neposredno pored njega – iz toga proizlazi, da se ova komunikativnost odbija na bilo kojoj udaljenosti. Tako svako telo oseća sve što se u svetu dešava, tako da bi neko koji sve vidi u jednom jedinom mogao sve pročitati što se posvuda dešava, a čak i to se dešava i što će se dešavati, tako što će primetiti u sadašnjem ono što je po vremenu i mestu udaljeno simphonia panta – sympnoia panta Σύμπτωις παντα rekao je Hipokrat. Ali jedna duša može u sebi samoj pročitati samo ono jasno predstavljeno; ona ne može jednim potezom da razluči šta se u njoj istovremeno odigrava; jer ovo razlaganje ide u beskonačnost.

62. Iako svaka stvoren Monada predstavlja celi svet ona predstavlja sa posebnom jasnoćom i telo koje je njoj posebno okrenuto i čiju ona entelehiju čini. I pošto ovo telo izražava ceo svet, s obzirom na vezu celokupne materije u ispunjenom, tako i duša predstavlja ceo svet, time što predstavlja ovo telo koje njoj pripada na svojstven način.

63. Telo koje pripada Monadi koja je njegova duša ili entelehija, gradi sa entelehijom ono što se naziva živim bićem, a sa duhom ono što se naziva životinjom. Ovo je telo nečeg živog ili neke životinje i uvek je organsko. Pošto je svaka Monada ogledalo sveta prema svojoj vrsti i ima po svetu savršeni red, tako isto mora postojati neki red u predstavljenom tj. u percepcijama duše i prema tome u telima, već prema tome kojem telu se svet u duši predstavlja.

64. Otuda je svako živo organsko telo jedna vrsta božanske mašine ili prirodnog automata koji sve veštačke automate beskonačno premašuje. Naime, mašina proizvedena od čoveka nije svakom svojoj delom mašina. Tako, na primer, zubac jednog mesinganog točka ima delove ili zpece, koji za nas nisu ništa više od veštačkog i koji ništa više nemaju u odnosu na ono za šta se taj točak upotrebljava. Ali mašina prirode jt. živa tela, su mašina u svojim najmanjim delovima do beskonačnosti. To je razlika između prirode i tehnike tj. između božanski umetničkog oblikovanja i ovoga.

- 65.** Pokretač prirode je mogao da izvrši ovo božansko i beskonačno zadivljujuće umetničko oblikovanje zato što svaki deo materije nije (kako su to stari misli) samo u beskonačnost deljiv, već je svaki deo zapravo, bez kraja deljiv na delove od kojih svaki ima svoje spostveno kretanje. Inače bi, da je drugačije bilo nemoguće da svaki deo materije može da odrazi svet.
- 66.** Iz toga se vidi da se u najmanjem delu materije nalazi svet stvorenog, živog, životinje, entelehija, duša.
- 67.** Svaki deo prirode može da se shvati kao bašta puna biljaka i kao bara puna riba. Ali svaka grana biljke, svaki deo životinje, svaka kap njihovog soka je opet jedna takva bašta ili takva bara.
- 68.** I pored toga što zemlja i vazduh, koji se nalaze između rastinja u bašti i voda koja se nalazi između riba u bari, nema ni biljaka ni riba, oni ih ipak sadrže, ali uglavnom zbog nekog nama nerazumljivog suptiliteta.
- 69.** Otuda nema nikakvih otpadaka, ničeg neplanskog, ničeg mrtvog na svetu; nikakav kaos, nikakva pometenost; otprilike kao kada bi to prividno bilo i u bari i kada bi čovek sa ovog odstojanja posmatrao pometeno kretanje i da tako kažem zbrku od riba a da pri tome ne bi mogao da ih razlikuje.
- 70.** Iz ovoga se vidi da svako živo telo ima jednu vladajuću entelehiju koja je u životinji duša. Ali delovi ovog živog tela su puni drugih života biljaka, životinja, od kojih svaka, opet, ima svoju entelehiju i svoju vladajuću dušu.
- 71.** Međutim, ne sme se umišljati kao što su neki koji su loše razumeli moje učenje, da svaka duša ima jednu količinu i jedan deo materije koji njoj auvek pripada i koji joj je uvek upućen i da, sledstveno tome, poseduje druga niža živa bića koja se uvek njima služe. Sva telesa nalaze se u jednom večnom usponu i padu kao u strujama, mali delovi permanentno ulaze i izlaze.
- 72.** Otuda duša zamenjuje telo postepeno, tako da ona nikada odjenom nije osvojena od svih svojih organa. Metamorfoze često postoje kod životinaja, ali nikada jedna metamorfoza ili lutanje duše. Takođe, uopšte nema duša samih za sebe ili genija bez tela. Samo bog je od tela potpuno slobodan.
- 73.** Zbog ovoga ne postoji, uzeto kao krajnost, potpuno savršenstvo ili potpuno novoproduковано u rastavljanju duše od tela, u kome je nastupila smrt. Što mi zovemo pravljjenjem, svaranjem, je u istini, razvoj i rast. Tako je i ono što mi nazivamo smrću, uvlačenje i smanjivanje.
- 74.** Filozofi su bili u stupici u vezi porekla formi, entelija ili duša. Pošto je čovek danas preko eksperimenata na biljkama, insektima i drugim živim bićima, primetio da nikada iz haosa ili truleži ne nastaju organska živa tela, već uvek iz semena, u kojima je bez sumnje postojalo bilo kakvo pregrupisavanje, čovek je došao do zaključka, da su ne samo organska tela, pre prijema u seme tu bila, već takođe i jedna duša u ovom telu, jednom rečju, samo živo biće. Uz pomoć primanja osnažuje se ovo živo biće samo za jedno veliko preoblikovanje. Kroz to postaje jedno stvoreno telo druge vrste. Nešto slično se primenjuje čak bez oplodavanja, kad, na primer, od larve nastaje muva, a od gusenice leptirov.
- 75.** Živa bića od kojih će neka biti posredstvom primanja podignuta na jednu veću stepenicu, veće životinje, mogu se nazvati spermatskim. Oni među njima, koji u svojoj vrsti zaostaju – a takvih je višak – bivaju rađani, povećavaju se i dospevaju da budu velike životinje. Samo jedan mali broj odabranih ide ka jednoj većoj pozornici.

76. Ovo bi ipak bilo tek polovina istine; polazim od toga, da kad životinja nikada ne bi nastajala prirodnim putem, ne bi prirodnim putem ni okončala i ne samo da ne bi postojalo puno novostvaranje, već ni potpuna propast, niti svet u krajnjoj liniji. A posteriori načinjeni i iz iskustva izvučeni zaključci slažu se potpuno savršeno i ovde, s mojim a priori izvučenim principima, sve do jednog.

77. Može se dakle reći da nije samo duša (ovo ogledalo neuništivog sveta) neuništiva, već i sama životinja, iako njena mašina u delovima propada i prima ili odbacuje organske oblike.

78. Ovi principi su mi dali sredstvo u ruke kojim se može na prirodni način objasniti veza ili sklad između duše i organskog tela. Duša sledi svoje sopstvene zakone, a isto tako, i telo svoje; oni susreću zajedno snagu harmonije koja je među svim supstancijama predstabilirana, pošto su one sve predstave jednog istog sveta.

79. Duša deluje po zakonima finanlnog uzroka preko čežnje, razloga i sredstva. Telo deluje prema zakonima utičućih uzroka ili kretanja. I obe ove oblasti, ona utičućeg uzroka i ona finalnog uzroka, uspostavljaju jedna s drugom harmoniju.

80. Dekart je shvatio da duša ne može dati telu nikakvu snagu, jer je veličina snage u materiji uvek ista. Pri tom je mislio da duša može da izmeni pravac tela. To je, međutim, bila posledica toga što se u njegovo vreme nije poznavao prirodni zakon, po kome se u materiji održava ukupni pravac. Da je to Dekart znao, on bi se orijentisao na moj sistem predstabilirane harmonije.

81. Po ovom sistemu, tela deluju tako kao da (neverovatno prepostaviti) nema duša, a duše deluju tako kao da nema tela; obe zajedno deluju tako kao da jedno na drugo imaju uticaja.

82. Što se tiče duha ili razumnih duša nalazim da se u osnovi sadrže u svemu živom i svim životinjama, isto tako, kao što je bilo izloženo (da životinja i duša, naime, mogu nastati samo sa svetom i da ne mogu okončati pre sveta). Pa ipak, kod razumnog živog bića postoji to naročito, da njihove semene životinjice, sve dok nisu ništa drugo nego to, imaju samo obične ili senzitivne duše; ali čim takvi, koji su, da tako kažem putem prvog prijema izabrani dospeju do čovekove prirode, njihove se senzitivne duše uspinju do stepena razuma i prvenstva duha.

83. Pored ostalih razlika između običnih duša i duhova, nalazi se i ta da su duše uopšte živo ogledalo ili odraz kreiranog sveta, a duhovi su nasuprot tome, odrazi samo božanstva ili uzročnika prirode. Oni su u stanju da spoznaju sistem svetske građevine i nešto od toga podražavaju kroz arhitektonske probne delove, pošto je svaki duh u svom području jedno malo božanstvo.

84. Ovo ima za posledicu da su duhovi sposobni da stupe u izvesnu zajednicu sa bogom i da se bog prema njima ne odnosi kao pronalazač prema mašini (kao što je to slučaj kod ostalih tela) već je to odnos jednog kneza prema svojim potčinjenima i čak oca prema svojoj deci.

85. Iz svega ovoga se lako zaključuje da skup svih duhova mora činiti carstvo božije tj. najsavršeniju državu koja je moguća, kod najsavršenijeg od svih monarha.

86. Ovo božije carstvo, ova isinski univerzalna monarhija je jedan moralni svet u prirodnom svetu, najuzvišeniji i najjasniji među delima božijim. U njemu se nalazi istinska čast božija, koju on ne bi imao, kad njegova veličina i njegova dobrota ne bi bile spoznate, kada ne bi bio predmet divljenja od duhova. On vrši svoje dobro u odnosu na ovu bođiju državu, dok se njegova mudrost i moć svuda pokazuju.

87. Kao što smo gore uspostavili savršenu harmoniju mešđ dve prirodne oblasti – onom utičućeg uzroka i finalnog uzroka – tako moramo još da ukažemo i na drugu harmoniju:

između fizičke oblasti prirode i moralne oblasti milosti tj. između boga, majstora-graditelja svetske mašine i boga, monarha, božanskog duha-države.

88. Ova harmonijaj čini da stvari same idu putem prirode ka milosti, i da se, na primer, ova zemaljska kugla, prirodnim putem u momentu raspadne i opet uspostavi, gde to vlada duhova zahteva; za kaznu jednih i za oprostaj drugih.

89. Moglo bi se još reći, da bog kao graditelj, bog kao zakonodavac sve zadovoljava i da su, dakle, gresi po ustrojstvu prirode i snazi mehaničkog sleda stvari i moraju sa sobom voditi u svoje kazne – i da lepa dela u odnosu na tela dobijaju mehaničkim putem svoje nagrade, iako to ne može uvek u trenutku da bude, a niti sme da bude.

90. Na kraju neće biti ni jedno dobro delo nepriznato, a ni jedno loše nekažnjeno, pod ovim savršenim vladanjem sve mora u korist dobrih da ispadne tj. onih koji ne pripadaju nezadovoljnima u ovoj državi, koji imaju poverenja u providenje, pošto su ispunili svoju dužnost, koji onoga, koji prouzrokuje sve dobro prema zasluži, vole i podražavaju, tako što se raduju posmatrajući njegovo savršenstvo. U prirodi prave i čiste ljubavi je da nas pušta da nađemo blaženstvo voljenog zadovoljstva. To deluje tako da mudri i vrlj rade na svemu onome što se čini da odgovara božanskoj volji – i u isto vreme su time zadovoljni, a onim što je bog svojom tajnom, odlučno, čvrstom voljom dopustio da bude. Oni, naime, priznaju kada bi bili u stanju dovoljno da shvatimo svetski poredak, da bi našli kako je ono prinošenje, svet, želja najmudrijih, i da je nemoguće napraviti ga boljim nego što jeste. I to ne samo za celim uopšte, već naročito za nas, kada bi svom podstrekaču prema dužnosti bili predati. Isto tako i graditelju i utičućem uzroku našeg bića kao našem gospodu i zadnjem cilju koji je sav cilj naše volje mora da sačinjava i samo on može da utiče na našu sreću.

* * *

G W Leibniz, MONADOLGY, Philosophical Writings

Str. 4 – sve što postoji ima svoj uzrok i svoju definiciju; **Str. 20** – kosmos je umnožen onoliko puta koliko postoji supstancij (**p.s.** u svakom za nijansu drugačije); **Str. 37** – oni izrazi koji su u nama (dušama), a i oni koje ne znamo su IDEJE, oni izrazi koje mi formiramo i razumemo su POJMOVI; bilo kako bilo, pogrešno je reći da svi pojmovi dolaze od spoljašnjih stvari; **Str. 75** – A PRIORI = da ima svoj uzrok = postoji razlog svakoj istini; NUŽNE istine su konačne u zaključku i mogu se svesti na svoj uzrok, PROMENLJIVE istine se ne mogu svesti na uzrok koji samo bog zna, jer može da sagleda beskonačno; **Str. 82** – **p.s.** materija kod Lajbnica je životna, na ovom mestu ona ključa; **Str. 87** – PRIMARNE istine one koje daju sud o sebi ili opovrgavaju i suprotno od suprotnog i sve ostale istine se svode, redukuju na primarne istine pomoću definicije, analizom tvrdnji, pojmova i sve predstavlja A PRIORI dokaz koji se bazira na iskustvu;

Str. 88 – nema ničega bez uzroka = postoji razlog čak i za večne stvari; ne postoje u prirodi dve pojedinačne stvari koje bi bile iste, već samo u našim **pojmovima** (**p.s.** ideje da) gde nije uzeto sve u obzir; ne postoje čiste spoljne odredbe koje nemaju osnovu u toj stvari; svaka pojedinačna supstancija sadrži u sebi celi kosmos – prošlost, sadašnjost i budućnost; sve stvorene individualne supstancije su RAZLIČITI prikazi komsosa; svaka individualna supstancija je aktivna i pasivna (prostor pun i mehaničko kretanje); nijedna pojedinačna supstancija ne utiče metafizički na drugu, niti ima (upliva) uticaja na ovu; NE POSTOJI VAKUUM; ne posotji atom; **Str. 91** – (pri dnu) – sam čovek u svojoj svesti deli kontinuum (krug, linija, trougao...); **Str. 93** – čoveku su za razmišljanje potrebne ČVRSTE ISTINE, Svaki sud je ili istinit ili lažan (zakon kontradikcije), istinit je onaj sud onoliko koliko se

upotrebljava; istinit je onaj čiji se predikat sadrži u subjektu tj. čija je konsekvenca sadržana u svom antecedentu;

Str. 97 – 1. Nužna istina sa krajem (metazizičke, geometrijske), 2. One koje nisu nužne su slučajne, 3. One koje implikuju kontradikciju su nemoguće i 4. Ostale se zovu moguće; **Str. 106** – prvo je tvrdio da je sve nužno, ali, šta sa stvarima mogućih stvari koje ne postoje, znači: nije uvek nužno da postojeće stvari postoje... i tako je došao do slučajnosti stvari postojećih; **Str. 109** – na dva načina spoznajemo slučajne stvari: ISKUSTVOM jasne putem čula i RAZUMOM tj. da se ima svoj uzrok; **Str. 120** – razlika prirodnih 'mašina' i ljudskom rukom stvorenih nije samo razlika velikog i malog, već i u vrsti; prirodna mašin ostaje do najsitnijih delova s vrstom, razvoja! 'percepcijom' i slično, i još: nepropadljiva je;

Str. 124 – umesto da kažemo da smo slobodni samo u pojmovnom i u načinu adekvatni za praksu, moramo reći da smo determinisani samo u pojavi; **Str. 145** – postoji razlika za sve što postoji => nužno biće stvara postojanje => tako stvara u postojećem i (borbu) težnju (urge) za egzistiranjem => sve što postoji zahteva egzistenciju => postoji nešto što je najsavršenije, čije je savršenstvo kvantitet realnosti (beskonačno; savršenstvo = količina realnosti i => savršenstvo posotji u materiji (vremenu i prostoru), ali i u formama tj. raznolikom => zadovoljstvo inteligentnog bića je u percepciji LEPOTE, REDA i PERFEKCIJI.

Str. 180 – MONADOLOGIJA – **12.** – i red i vrsta, definicija, **14.** Polazno stanje koje predstavlja pluralitet u okviru složenog tj. monada je PERCEPCIJA (p.s. složena tela); **15.** Aktivnost unutrašnjeg principa koje proizvodi promenu ili prelaz (opet promenu) od jedne percepcije do druge je APETIT; **23.** Živo iz živog; **24.** Živo vidi živo; **28.** Memorija – refleks; **29.** Razum – nužno; večne istine – racionaln duša => **30.** I najzad o nama samima i onome šta je u nama – refleksija; **53.** Božija sloboda, volja pri stvaranju...

* * *

G W Leibniz, MONADOLOGIJA

Umovanje se bazira na dva principa: a/ protivrečnosti, b/ dovoljnog razloga/zašto je nešto baš ovakvo, a ne drugačije;

1a/ dve vrste istina: a/ umovanje – nužno i nemaju protivstava, b/ činjenice – kontigentne (p.s. promenljive);

ODNOS:

Str. 55/47 – '...jedini bog je prvobitno jedinstvo i izvorna prosta supstancija, a stvorena i proizašla monada su njeni proizvodi i rađaju se takoreći neprekidno munjama božanstva neprekidno iz trena u ren...'

Str. 56/49 – telo koje deluje spolja je aktivno, savršeno, a koje je pasivno, pored ostalih stvari nesavršeno;

Str. 57/56 – monada je 'živo ogledalo vasione'

* * *

Ruđer Bošković, TEORIJA PRIRODNE FILOSOFIJE

Str. 47 – uzeto od Lajbnica – prvi elementi prosti i potpuno protežni, od Njutna – uzajamne sile različite na različitim daljinama + nije odbijanje i privlačenje; **Str. 49** – hemijska analiza razbijanja na sve prostije pokazuje da se može doći do prostog i homogenosti, a konačnim razlaganjem do prostote i homogenosti najvišeg stepena; **Str. 40** – razlike u odnosu na Lajbnica; **Str. 51** – razlike u odnosu na Njutna; **Str. 5...** – prvi elementi su nedeljivi, neprotežni i bez dodira; **Str. 59** – sila inercije; **Str. 61** – zakon svih sila je jedan, prost i jednostavan i može se predstaviti pomoću x i y ose – koordinantnog sistema

.....

* * *

Richard Peters, HOBBS

Sličnosti s Francisom Baconom: odbojnost prema aristotelizmu; zahtev za jasnim i shvatljivim pojmovima u izražavanju; verovanje u metod prilikom proučavanja; znanje je moć; **UZROK** svega postojećeg pa i osećanja i čulnosti je raznolikost kretanja (pod uticajem novih Galilejevih otkrića na polju kretanja); takođe, opsednut **GEOMETRIJSKOM metodom** (Dekart 1596-1650) iz koje pokušava da dedukuje principe..; Život je pokretanje udova, **SRCE** je izvor, nervi žice, zglobovi točkovi koji daju pokret čitavom telu. Kada bi **KRETANJE** bilo jednoliko (jednako) u svim telima onda se nigde ništa ne bi razlikovalo;

Društvo, vlast, država su nastali **DRUŠTVENIM UGOVOROM**; da bi društvo funkcionisalo, svaki pojedinac se odriče svog prirodnog prava (sa kojim se rađa) u korist (tj. predaje ga) **vladaoca**. Pojedinac to radi iz straha od **SMRTI** koji svako ima. Subjekt mora da poštuje vlast dotle dok ona ispunjava svoju obavezu – da vlada (oduzeo vlastodršcu urođeno pravo da vlada!!!); **CRKVA** – negirao je svaku drugu društvenu instituciju (osim suverenost koja bi mogla da vlada nad ljudima = tako i crkva treba da bude potčinjena vladaru koji će lično ispunjavati svet dužnosti i družavi. Osnovni čovekov **CILJ** je težnja za mirom i sigurnošću. Kraj (= na kraju) znanja stoji moć, **SILA**, (= power), da se mir i sigurnost opravdaju – ako treba i mačem.

Uopšte, to je bilo doba odbacivanja tradicionalnog pristupa naukama i znanju. Nisu stare utvrđene norme filozofa i crkve svete, čovek i sam može da prođe u tajne prirode, čovek i društvo (Bacon, Dekart, Spinoza, Makijaveli), samo što je za to bila potrebna **METODA**. U **LEVIJATANU** Hobbes primenjuje svoju metodu na društvo, čoveka i prirodu – a to je geometrijska metoda (ona je uostalom tolikim filozofima pružala sigurnost prikazivanja njihovog umovanja).

MIŠLJENJE (= razmišljanje – reasoning) nije kao memorija ili čulo nastalo s našim rođenjem ili kao mudrost iskustva stečena stvar, već je stvar koju učimo kao neku stvar – matematički – **SINTETIČKO ZNANJE** (=metoda – prvo utvrđujemo definicije (=cca aksiome) pomoću kojih njihovim spajanjem dolazimo do zaključaka, **ANALITIČKO ZNANJE** (=metoda) – idemo od pojava k 'primarnim iskazima' (definicijie). Znači, saznanje bilo sintetičko ili analitičko; zaključuje definicije koje otklanjaju dvosmislenosti, nejasnoće i slično (naučno znanje je proizvod: razuma, hipotetičkog znanja). **SAZNANJE**, spoznaja – istinitost je formalne prirode kod Hobbesa i nužna je samo kao **ANALITIČKA METODA**, kad je predikat neodredivo vezan za subjekat. **DOKAZ** istinitosti ('njen život') je znanje o iskazima... Čovek, naučnik, sa previše znanja mora i da **ZNA** istinu, a ne samo da je govori.

Koncepti koje čovek stvara (pojmovi) proizlaze iz čulnog iskustva. Znači, tu je uspostavljena veza subjekt-objekt, posmatranje-znanje o istini. **Istinsko znanje, ne možemo imati bez pojmova (=cocepts), a ovi se grade na osnovu čulnog saznanja.** Zatim se ovim konceptima daju imena, a posle se sastavljaju da bi se dobili istiniti iskazi, koji se opet spajaju u silogizme naučnog istraživanja. ČULA-DEFINICIJE-DEDUKCIJA – ovo je razlika u odnosu na MUDROST. Druga vrsta saznanja je HIPOTETIČKO, gde uzimamo idealne (=geometrijske) slike i zamišljamo da oni stvarno postoje te pomoću njih formiramo hipoteze...

NAUČNO saznanje nam pruža sliku osnove svega, uzroka, a to je RAZNOLIKO KRETANJE. GEOMETRIJU možemo 'prikazati' i ona je proizvod čoveka. Takođe, iz istog razloga i društvo. Ali, **konstrukciju** prirodnih tela mi ne znamo, uzroke ovih mi možemo samo da pretpostavimo. Hobbesova intencija bila je da objasni pokušaje ljudi, društvo kao poseban slučaj kretanja tela koja imaju čula i duše. ČULA su pokrenuta od spoljnog kretanja i njima se vrši 'saznanje' (mišljenje) tj. u memoriji koju izaziva kretanje u čulima, a sve u objektima = memorije). Pa ipak naučno znanje je stvar samog razuma. FINALNI UZROK nema mesto u svetu, već postoje tela sastavljena od čestica, koja se pokreću pomoću drugih tela i drugih čestica.

Ljudsko **PONAŠANJE**, po Hobbesu, pokreću apetit i averziju, ovo su prvobitna kretanja (životinje i ljudi) ljudskog tela, pokreti čak i kada se ne vide (težina, pritisak itd.) su u svakom momentu ustvari, stini pokreti mirijada sitnih telašca. Ovo izuzima **strasti** koje su zadovoljstvo ili bol koji proizlaze od očekivanja, naših predviđanja **kraja** (p.s. psihološki odlično – 'strepnja' od neobjašnjivog... – preveo Kjerkegor!). Strasti su zadovoljstva ili nezadovoljstva koje čovek ima razmišljajući o svojoj moći (p.s. takođe preveo Kjerkegor). Čovekova životna težnja ZA MOĆI!!

SVE je ili supstancija ili telo. Tela ne moraju da budu vidljiva. Tako na primer, 'težnje' (endeavour) su kretanje nevidljivih telašca. Iz gornjeg 'ili'...'ili' = supstancija – telo. Čak i bog kao duh je telo, doduše fino, suptilno, jednostavno, nevidljivo, ali, telo. **AKCIDENCIJE** su karakteristike tela; tela mogu bez mnogih karakteristika, ali im ne možemo oduzeti **PROSTIRANJE** i **OBLIK** ('extention and figure'), sve druge akcidenciju su 'pojave' ili naše svesti ili samih tela. Prostor i vreme su fantazme naših misli, utvare!!! **SNOVI**, memorija, imaginacija i slično (=nemehanički način objašnjenja) = s obzirom da se tela kreću dok ih neka druga tela ne skrenu s putanje, ili im ne daju neku drug brzinu kretanja...

DRŽAVA (Leviatan) = nova društvena kretanja, **feudalizam** se gasi, nastaju nacije, osećaj potrebe za sigurnošću jača, jačaju i pojedinci (=bogate se) itd, jača trgovina i slično, sve ovo stvara potrebu za čvrtom vlašću. Hobbes to i proklamuje – apsolutističku vlast suverena. **DRŽAVA** je veštačka mašina s društvenim ugovorom kao bazom, kontrolisana od strane apsolutističkog monarha, bez limitirajućeg, nepokolebljivog suvereniteta.

* * *

EPIKUR

Epikur je fiziku i logiku postavljao samo kao preduslov za ETIKU (kao kod Stoičara); Logika uči kako da se izbegnu greške; Fizika uči o ispravnoj delatnosti; uči dalje, kako je svet samo s prirodnim stvarima objašnjiv i da ga nikakvi govori nisu stvorili; ne treba je se objati i treba uživati u životu (naravno, ne razuzdanim načinom života kako se to obično kaže za navodno epikurejsko...). Čovekov cilj treba da bude **BLAŽENSTVO** koje se definiše kao dobitak od

zadovoljstva i izbegavanja nezadovoljstva. Ali, pri ovome mora nadom da upravlja razum, a on nas uči da je prava sreća u miru DUŠE (**ataraksia**) čime se približava Stoičarima...

.....

p.s. U svakom slučaju čovek shvata da posle smrti nema kome da odgovara za svoja dela kroz život i da posle života nema ničega, a to znači raditi što se hoće i što više i što pre, jer je život samo jedan, i niukom slučaju nežan. Međutim, otišlo se u ekstrem, baš ono što je suprotno Epikuru, koji uvek naglašava umerenost i to razumsku umerenost. Smisao njegovog uživanja u životu je pre svega: odbacivanje straha od bogova. To znači: živeti bez večitog straha, živeti u miru, slobodno uživati blagodeti života, onog što nam život omogućava. Pri tom nam razum pomaže. On treba da nas vodi i upavlja našim životima, da nam određuje umerenost, meru.

Prihvatimo li da je epikurejstvo našlo svoj ekstrem u rimskom društvu, onda ipak ostaje pitanje zašto ni približno ono nije tako shvaćeno i prihvaćeno od strane Grka?

* * *

Marx – Disertacija (Vuko Pavičević)

XVIII str. 'Problem atoma i atomistike Marx uvek tretira i kao problem čoveka, kao problem individue'.

.....

* * *

Toma Akvinski, DVIJE FILOSOFIJSKE RASPRAVE

Utisak za nerazumevanje – knjiga je očajno prevedena. Tekst je i inače sabijen, sažet – koncizan, a dodatno tome, možda i iz nužde, prevodilac je koristio brdo svojih kovanica – izraza, puno afektirajućih i nepotrebno zamršenih pojmova, tako da je knjiga apsolutno nerazumljiva! Čak čovek iako poznaje misao Tome Akvinskog nije u stanju da savlada afektacije prevodioca, a može se samo zamisliti totalno nerazumevanje čitaoca koji se upustio, možda iz entuzijazma, u ovu avanturu. Ako filosofija služi jednom broju i sloju – onda bolje da je i nema kao takve, jer u tom slučaju ne ispunjava svoju suštinu – jer ona je usađena u čoveku, ona je njegov izraz i suština!

* * *

C. B. Boyer, HISTORY OF MATHEMATICS

Str. 369 – o Dekartu – nadao se da će kroz sistematsku sumu dostići jasne i određene ideje koje treba da mu omoguće da dedukuje bezbroj drugih validnih zaključaka. Ovo ga je dovelo do toga da sve može biti objašnjeno pojmovima MATERIJJE (ili prostiranja) i KRETANJA. Čitav KOSMOS je spravljen od materije u nebeskom kretanju i deluje kao sila; **Str. 371** – o Dekartu - ...gde mi mislimo na osnovu parametara i nepoznatima kao brojkama, Dekart misli na njih kao segmentima pravih. Takođe x^2 ili x^3 , za njega nisu površine ili tela, već takođe linije (geometrijska metoda...)

* * *

J. Lecarriere, THE GNOSTICS

Str. 16 – čovek je ogledalo makrokosmosa, neba kosmosa; nebo je dakle prvi KRUG znanja i najviše. **VASILID** i **VALENTIN**. Primećuju suprotnosti u svemu i kažu: materijalno – samo loša imitacija sveta, ona je greška u stvaranju. GNOSIS = znanje (**p.s.** ovo nije ništa novo, već prastara tvrdnja platonova o nesavršenosti pojavnih stvari – učenje o idejama...). Moramo naučno da spoznamo svet kako bi saznali boga – više sfere. Moramo naše prirodno i grešno

stanje u materijalnom svetu i sam svet da spoznamo do kraja. Za ZLO nije kriv čovek već demiurg koji je čoveku nametnuo zlo. Biološki (ne moralno) naš krug je krug tamne vatre – ZLA. Zlo je u postojanju materije; iz svake pore izvire zlo i mi živimo u njemu; **Str. 30** – čovek živi kao izgnanik na zemlji koja je zatvor za njega, u telu koje je takođe zatvor za njegovu dušu; **Str. 32** - čovek se u početku, kao glista, beživotno valjao po mulju dok mu bog nije dahom svojim dao život i od toga i nastaje ta dvojnost, dualizam čovekov; **VALENTIJANCI** – u skupnom tj. inteligibilnom centru kosmosa je dobri bog, strani bog. Ispod, trideset krugova svaki čuvan od jednog AEON-a. U q3. Krugu bila je **SOFIA** (mudrost) koja htela da vidi niže krugove te pade na zadnji – naš svet. Tu ostade trudna i rodi čudovište – čoveka – kojeg ni ona nije mogla pogledati; **Str. 37** – Ratovi su nužni, u njih nas tera žudnja za hranom....

.....

* * *

R. Dekart, REČ O METODI

I deo Ljudi se rađaju podjednakih umnih mogućnosti, razlika je u metodi prema kojoj uče; traži sigurnost, nauke su mu preuske, razgledanje sveta oko sebe i putovanja mu daju ideju o mnoštvenosti (i relativnosti), tako da se okreće izučavanju sebe (**p.s.** izučavanje sebe je bila još Sokratova metoda – nosi u sebi rizike i prednosti koji su nemerljivi za čoveka kao pojedinca, individu, njegov odnos prema stvarnosti, prema sebi, prema bogu, idealima zapravo, za celokupan čovekov stav u odnosu na svet i sebe...)

.....

p.s. sve stvari koje shvatamo razgovetno i jasno su istinite

VI deo Sam duh zavisi od temperamenta i pozicije telesnih organa, pa, ako bi ljudi u masama učinili mudrijim i iskusnijim, smatra da SREDSTVO treba da iznađe medicina...

p.s. po nauku, dalekosežni zaključci i posledice; grandiozni pokušaj Dekarta da se u misaone radnje unese red i to na bazi aksiomatike i jednog polazišta: **mislim, prema tome postojim!** Ovakav stav je suprotan filosofiji u suštinskom smislu: filosofija ne poteže aksiomatsku argumentaciju već mnoštvo, iako je suština nauka da razlaže sve i svašta pa i svoja aksiomatska polazišta – pa se čini da i nauka i filosofija imaju suprotna polazišta – a da li je cilj isti, to je **pravo** pitanje? Da li i jedno i drugo idu ka čoveku i za čoveka. Filosofija u svakom slučaju ide iz čoveka... kuda – ka čoveku i za koga? Za čoveka! Nauka se sve više udaljava od čoveka tvrdeći da ide ka čoveku, sve više postaje institucionalna pa nije niti za čoveka, a ne sme da tvrdi da nastaje iz čoveka jer onda gubi na objektivnosti....

* * *

Rene Dekart, MEDITATIONS ON FIRST PHILOSOPHY

Prva meditacija – Prva meditacija nam pokazuje zašto u sve treba sumnjati ili bolje, da u sve treba sumnjati, a najviše u prirodne nauke, manje u one koje se bave 'jednostavnim' stvarima – u matematiku i geometriju. Iznosi da će napraviti reviziju svega SUMNJOM. Čulne stvari su ga već obmanule. Kad smo i na javi nismo sigurni da li je to san. Međutim, i čulne stvari koje sanjamo (ako je sve iluzija) imaju zajedničke imenitelje, svoja opšta pravila i zakone, tako da ih možemo na bazi ovoga ispitivati. Znači, sumnja u sve, sve treba ispitati – treba naći opšti sadržaj svega. **p.s.** Ta ideja Dekartova u ovom obliku je jasna već u prvoj meditaciji, a nije nigde istaknuta. Ona je kod njega čak naširoko obrađena, na dve strane, valjda

.....

Treća meditacija – Dokazuje postojanje boga, **4.** Postavlja za princip da sve što zamislimo je istinito (ukoliko ga ne vezujemo za objekat, čime je odmah mogao reći – postoji bog). Ali, on izvlači postojanje boga iz prirodnog, da stvari upućuju na to da postoji najsavršenije i da kao što postoje posledice paralelno postoji i uzrok tj. uzroci (dopuna ontološkom dokazu boga **p.s.**). Inače, sve što mislimo – naše misli – on zove **ideje**. One mogu biti van nas, nezavisne, naše zelje, emocije i sudovi; od ovih s nekima smo se rodili, druge su nam došle spolja, a ostale smo sami izmislili. Boga nije ni morao da inauguriše, on je sam postavljen kao vrhovno biće i odvojen, očigledno samo formalno neizostavljen... Ideje je gradirao: one koje se odnose na boga, supstancu i stvari. Ustvari ovo gradiranje (slučajno... opšte – posebno... pojedinačno) je jako važno u Dekartovom učenju. Tu on isključuje apsolutnost i daje jednu novu dimenziju fleksibilnosti naučnom mišljenju. (Kategorije koje jasno vidim u idejama su: protežnost, mesto i kretanje – kasnije Spinoza) – može i supstancija, otpornost i broj). Ove zadnje tri mogu da zaključim iz svog postojanja. Božije attribute – beskonačnost, večnost, jedno, nezavisnost itd. ne mogu shvatiti, već samo kao negacije tj. moje nedostatke – negaciju onog što je konačno, trenutno, zavisno, množtvno itd.

.....

Četvrta meditacija – Pokazuje razliku između volje i znanja tj. slobode mišljenja i znanja. Grešimo samo onda kada donosimo zaključke o stvarima koje prevazilaze naše znanje tj. kada nam je volja, htenje daleko ispred mogućnosti znanja (uvod u Kanta?). Ne grešimo onda kada su volja i znanje u skladu jedno s drugim, kada **JASNO** vidimo objekat kojim se bavimo, kad moja volja ne ide u beskonačnost, već se drži u granicama znanja (ovde je definitivno trasirao vezu s Kantovom budućom filosofijom navodima o tome da saznanje-znanje treba da bude jasno a što ono u krajnjoj liniji ne može da bude kada se radi o saznanju samog objekta,...).

.....

Šesta meditacija – Ovaj deo je doneo filosofima intepretatorima najviše pogrešnih zaključaka, naime, **1.** Kad upoređuje mehanizam sata i ljudskog koje greši on to ne čini radi toga što želi da ih izjednači, već samo primera radi, kako bi slikovitije prikazao greške tj. da je čovek napravljen od boga, kao nesavršeni stari mehanizam – pa greši isto kao i ovaj..., **2.** On uopšte jasno ne odvaja mišljenje od tela (barem ne u ovom delu), već ih sve vreme prikazuje kao jedinstvo ili barem (ako ih i odvaja, a što ne čini!!!) to nije karakteristično za njegovu filosofiju (barem ne u ovom delu). Razlika između zamišljanja i mišljenja je da je ovo drugo mnogo lakše, dok prvo zahteva mnogo više napora. **3.** Dalje, insinuirá **PRIMARNOST MATERIJE NAD MIŠLJU**: čula se upotrebljavaju pre nego razum, čulno je nezavisno od moje volje, ono mi čak diktira da ga vidim!!! Čulima treba verovati, ali oprezno, a svakako ih ne treba stavljati pod generalnu sumnju. U svom telu ja (misliti) ne boravim kao mornar na svom brodu, već sam usko povezan s njim, tako da je neka vrsta jedinstva celine uspostavljena. Zapravo, kako kaže, osećanja gladi, žeđi, bola itd. su modifikacija mišljenja. Razlika između svesti i tela (duša i telo?) je da je duša jedinstvena, dok telo pokazuje svoju množtevenost i deljivost.

* * *

Rene Dakart, DISCOURSE ON METHOD

.....

Drugo razmatranje – znanje se uglavnom bazira na tradiciji, sujeverju itd. te sam ga odbacio, kaže on. Odbacio mnoštvo zakona logike ostavivši **ČETIRI. 1.** Ništa nije istinito dok nije

potpuno jasno i evidentno, **2.** Deljenje problema na što veći broj – analiza, **3.** Misli moraju biti dosledne pravilnom nizu, **4.** Veliki broj primera.

.....

* * *

Rene Dekart, PRAKTIČNA I JASNA PRAVILA RUKOVOĐENA DUHOM U ISTRAŽIVANJU ISTINE

.....

Drugo pravilo – odbacivanje svih znanja koja su samo verovatna i u koja se iole sumnja

Treće pravilo – neposredno intuitivno sagledavanje i dedukcija; čas intuicijom, čas dedukcijom, a jedino prvi princip se saznaje samo intuicijom, dok daleki zaključci samo dedukcijom;

Šesto pravilo – indukcijom (nabranjem) se služimo samo onda kada drugim metodama (intuicijom i dedukcijom) ne možemo doći do istine;

Sedmo pravilo – preispitati granice znanja (i opet trasiranje puta za Kanta)

Osmo pravilo – protiv komplikovanih filozofskih izvođenja;

Str. 128 – i tako jedna ista sila, koja, skoro sa maštom upućuje na opšte čulo zove se videti, pipati itd... ako se upravi na mestu prožetu raznim likovima – sećati se; ...ako se zahteva od nje da nove likove izmisli... stvaralačkom maštom, izmisliti ili primati;... ako, najzad, sama deluje, zove se RAZUMEVATI – tako se jedana te ista sila u skladu s raznim funkcijama zove – čisti razum... mašta... pamćenje, ili čula, ali se njoj samoj daje ime DUH.

Str. 136 – '... za čoveka nema nikakvih drugih puteva koji bi ga odveli potpuno izvesnom saznanju osim putem očigledne intuicije i nužne dedukcije; a s tim istovremeno zaključiti i šta su one proste prirode o kojima ja govorim u osmom pravilu...'

(komentar od pre... **p.s.** 1. Svakako neka vrsta mehanicizma, ali ne kao ono primarno (za nas) u njegovoj filozofiji; 2. Preteča simboličke logike; 3. Najvažnije shvatanje (i neshvatanje) odnosa opšte-pojedinačno-posebno).

* * *

Rene Dekart, RULES FOR THE DIRECTION OF THE METHOD

Tek se ovde Dekart pojavljuje kao pravi naučni mislilac iznoseći način mišljenja koji će zametnuti kvalitativno viši način naučnog mišljenja, baziran na JASNOM, 'apsolutnom', proverenom mišljenju i činjenicama. Ovde, još više nego pre, figurira kao nešto ubačeno na silu u jednu sredinu koja već sama za sebe čini jednu celinu. Dalje, ovde daje jasna pravila razmišljanja **naučne metode**. Kao prvi deo (prvih 12 pravila) ističe se način mišljenja **zaključivanje** i **građenje**, na osnovu pojedinačnih elemenata, a drugi deo je ista stvar postavljena na drugi način tj. uzima se složena stvar i analizira na pojedinačno, zadnje, na krajnje zaključke. Uglavnom, propagira **deduktivnu** metodu zaključivanja.

Pravilo 1 – usmeravati izučavanje prilaza pravilnim putem, ka pravilnom, jasnom cilju tj. ograničavati želje znanjem (vidi Meditacije); (**p.s.** ne ići preko mogućnosti razuma??)

Pravilo 3 – potreban je metod u istraživanju, inače, je bolje ne istraživati ukoliko je nemamo; tajna cele metode je (**str. 8**) među mnoštvom stvari naći ono što je *najapsolutnije*;

Pravilo 4 – sve korake jasno držati u memoriji i obnavljati ih;

(Dalje, vrlo jasno u celom prvom delu iznosi metodu razgrađivanja i sastavljanja, analize i sinteze, analize kroz shvatanje celine...)

Dekart iskazuje veliki HUMANIZAM. Već samim time je celokupno njegovo delo itekako skrenuto i upereno protiv religije i autoriteta... takođe, ako imamo u vidu i njegove sopstvene

tvrdnje o cilju nauka da poboljša čovekov život, dobrobit čovečanstva, što je ostavilo jak uticaj na kasnija pokolenja mislioca... nagoveštaj vraćanju čoveka sebi...

.....

* * *

Franjo Petrić, SUNČAN GRAD, s m Liber, 1975, Zagreb

Str. 21 – čovek... ima dva glavna dela svog bića... **dušu**... besmrtnu, neraspadljivu, nepropadljivu, dovoljnu samoj sebi, bez neke pripomoći izvana... **telo**... materijalnu stvar, sastavljenu iz nepostojećih delova, za vlastitito održavanje samom sebi nedovoljno; **Uzrok** ...'beskonačna božija dobrotu... tela iz nje silaze na ovaj nizak svet prisećajući se tog dobra'... kasnije uvek teže ovome; (neodoljivo podseća na Platonovo učenje o svetlu ideja **p.s.**)

Str. 22 – tako i čovek teži k tom beskonačnom dobru, a da bi se to dobro jednom i dostiglo, nužno ga mora ostvariti u SEDAM povezanih koraka tj. u stvarima povezanim s čovekom: u duši, zaista u njenom upravljanju telom, pa opet u duši u odnosu na **brigu** (hmmm! Interesantno **p.s.**) koju ova vodi o stvarima neophodnim telu izvana, u samom telu, zatim stvarima koje su neophodne za održavanje tela, u sredstvima neophodnim za proizvodnju spomenutih stvari i u vremenu združenosti duše i tela;

Str. 23 – *ako čovek želi da dostigne sreću... 'potrebno je da svim silama sačuva jaku vezu kojom je telo vezano s dušom'*

Str. 24 – 'Ako ovaj grad želi živeti i biti srećan mora imati jela i pića'

Str. 26 – '...ravnoteža hladnoće i toplote...' vezana za opstanak gradova...

Str. 28 – treba osigurati ljubav među građanima... 'no, ljubavi nema ako se ne spozna njen predmet'. Zato je potrebno da se sugrađani međusobno upoznaju.

Str. 33 – u dušama nam je prirodno utisnuta vera; potrebno 6 staleža: seljaci, zanatlije, trgovci, vojska, državna uprava, sveštenstvo. Od ovih će samo zadnja tri staleža biti sposobna za dug život (zbog manje iscrpljenosti) i dostići će dobro; prva tri još se ne mogu smatrati ni delom blaženog grada...

Str. 36 – dalje, za sreću je potrebno dostići blaženost, a za to treba razvijati vrline uz pomoć tri sredstva: prirodna sredstva, navike i razum...

.....

Delo je dosta spekulativno sastavljeno, iako se na prvi pogled čini praznim i hladnim. Pojedini momenti lucidnosti upućuju na nešto više... na iskakanja...

* * *

Francis Bekon, NOVI ORGANON

Delo treba čitati tako što treba imati na umu sledeće: a/ srednji vek je na izmaku, a ipak, je tu crkva koja u svojoj agoniji žari i pali po Evropi i dosta je jaka i opasna, kao ranjeni lav, čak i po život; imajući gornje u vidu, bilo je potrebno vrlo mnogo hrabrosti da bi se ovako nešto napisalo (olakšavajuća okolnost: locirano u Engleskoj); Grčki filosofi su smatrani za nepobitne i nepogrešive prve učitelje, a mada je otpor prema Aristotelu i sholastici još i ranije otpočeo, opet je bilo potrebno mnogo hrabrosti i odlučnosti da bi se celokupna nauka – metoda njena u trajanju od 2000 godina tek tako i žestoko napala...

U predgovorima daje opštu sliku tj. opšti napad na jalovost dotadašnje nauke, dok u prvom delu knjige daje odredbe onoga što ne valja – zastranjenost u naučnom istraživanju, a u drugom delu na primerima (toplo-hladno) primenu njegova INDUKTIVNE metode.

Str. 24 – uglavnom, do sada su naučnici suviše brzo apstrahovali od pojedinačnog ka opštem, tim putem na gore i treba ići (empiričari), ali mnogo obazrivije i polaganije. Treba posebno

uočiti odnose između pojedinačnih stvari. Kritikuje Aristotela koji je i stvorio, **prvo opšte pojmove (dijalektika po Bekonu) pa tek onda uklapao pojedinačno u njih**; ČULNI utisci su nedovoljno pouzdani, a, opet, sâm razum, takođe, ukoliko se prepusti samo sebi ne daje tačne zaključke. Traži se, znači, metoda koja bi dala vezu između čula i razuma, koja bi osigurala tačnost rasuđivanja i zaključivanja (zaključaka), a to je – induktivna metoda!!!

IDOLI kojima je um obuzet su stečeni (idoli plemena i pećine) i urođeni (idoli trga i pozorišta) (**p.s.** protiv slučajnosti u naukama, jer do tada stvoreno bio je plod više slučajnosti nego namere...) (**3...**) četiri vrste idola, (**41**) plemena, (**42**) pećine (**43**) trga, (**44**) pozorišta, (**129**) *čovjek je čoveku bog*. (**109**) o slučajnosti dotadašnjih pronalazaka – preterano oštro...

.....

* * *

Paskal Blez, MISLI, (XVI vek)

a/ matematički i **b/** termini duha – oštroumni

a'/ načela opipljiva zasnovana na logici, teško se uneti u načela, ali jednom kad se uđe nemoguće je da se nešto previdi;

b'/ ovde su nauke očigledne celom svetu i zasnovane na iskustvu, pronicljivosti, intuiciji, s tim što najmanji previd koji je ovde moguć dovodi do neuspeha...

Matematičar nikada ne može da se služi oštorumnim metodama i obrnuto; Čulna opažanja su uvek istinita sem kada je u pitanju iluzija; pozorište ne valja za ljude jer ljudi izlaze iz njega ubeđeni u nešto nerealno; Da bi ubedili nekoga moramo tražiti put do srca, biti prirodni i reći će postići svoj cilj; Čovek je privržen samo onome što mu donosi korist; zato da bi zadovoljili sve karakteristične slučajeva trebamo znati od svega po malo, a nikada samo jednu stvar dobro; Sve što služi samo piscu nema vrednost (treba izbaciti slavljeničke izraze); Spadalo – rđav karakter;

(**p.s. 46. str** - Paskal verovatno mislio na čistu psihologiju stvari i ni našta više pošto naredni pasusi dokazuju, na primer, na **str. 50...** 'Jedan isti smisao se menja prema rečima koje ga kazuju'. Smisao dobija od reči svoje dostojanstvo, umesto da ga njima daje;

(**2**) Optužuje **Montenja** za stoicizam; Montenj je sebičan jer iznosi sebe i svoje, a odmah zatim pada u kontradikciju u **66. Poglavlju** govoreći da čovek mora upoznati sebe da bi došao do istine; Saznanje nas vodi ka uviđanju čovekove malenkosti prema prirodi (verovatno bogu **p.s.**) – kojeg mi nikada ne možemo ni približno saznati pred svim krajnjim zaključcima (suviše tiho se..., sve ove krajnosti su nam neprijateljske i mi više neosećamo nego podnosimo; Kad nam neko zameri na fizičkim osobinama (opipljivim, jasnim i jakim) mi se ne ljutimo, ali ljutimo se kad nam neko zameri na našem UKUSU ili MIŠLJENJU jer ni sami nismo sigurni da li imamo ili nemamo pravo...); Sasvim je u prirodi čoveka da bude licemer i dvoličan, lažov, koji neće da mu se kaže istina (od koje beži), a izbegava da je kaže drugome; Uočio kretanje materije (ali kaže potpuno mirovanje je smrt); U prvom delu opisuje psihologiju čoveka s prilično pesimističkim izrazom uz dozu skepse; Teizam, besmrtnost duše – protiv ateista;

Filosof – mišljenje je bit čovekova i zato bi trebalo pravilno misliti, jer u tome leži načelo morala; Teži ka savršenstvu (sredina suprotnosti); **373. Glava** objašnjava zašto Paskal nije prikazivao svoja zapažanja određenim redom, jer bi navodno učinio suviše časti svom predmetu kada bi uneo nekakav red.

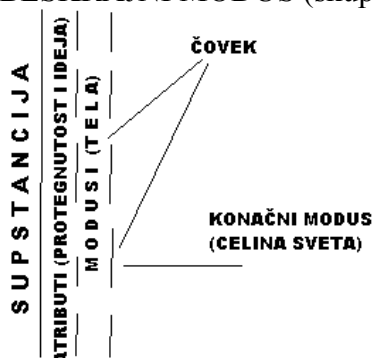
Vera – priznaje samo hrišćanstvo. Isusa niko ne može da podržava, a... može; Čovek bez vere ne može saznati istinsko dobro; Istina je prvo pravilo i poslednja svrha stvari itd....

.....

* * *

Baruh de Spinoza, ETIKA

BESKRAJNI MODUS (skup svih tela – protegnutost i skup svih ideja)

I O bogu (supstanciji) = uzrok samog sebe, beskonačan, vanremen, jedan jedini, izjednačio ga sa supstancijom. Imanentni uzrok svega, prvi uzrok; po prirodi mu pripada postojanje. **Atributi (str. 103)** beskrajno mnogo ono što RAZUM opaža na supstanciji kao da sačinjava njenu suštinu – primedbe u vezi religije (**str. 16...**); nedeljivost delova, jer nema praznog prostora (**str. 19**); samokretanje u prirodi (**str. 21**); slobodni uzrok – onaj koji postoji nužnošću svoje prirode i dela samo nužnošću svoje prirode (**str. 221**); **modusi** se nalaze u nečem drugom pomoću čega moraju da budu shvaćeni (**str. 27**); modusi su stanja tj. AFEKCIJE atributa (**str. 28**); determinizam – u prirodi sve je određeno od božije prirode da postoji i dela (**str. 30**); natura – naturans i natura naturata (**str. 31**); bog ne stvara iz slobodne volje (**str. 33**); ništa ne postoji iz čije prirode ne bi sledovala posledica (**str. 38**); ljudske predrasude (**str. 39**);

.....

p.s. samo postoji supstancija – bog – i ono što iz nje proizlazi, a to je postojanje i delanje – tela i živa bića – razum može da pronikne u uzrok preko atributa supstancije i to atributa prostiranja i mišljenja – ono što vidimo tela i živa bića, drugo ništa ni nevidimo, niti znamo – postoji stalno jedinstvo pojedinačnih stvari – modusa i supstancije; modusi proizlaze iz prirode atributa tj. preko beskonačnih modusa ka konačnim pojedinačnim modusima.

...**dobro** je ono o čemu sigurno znamo da je sredstvo da se sve više i više približavamo uzoru ljudske prirode koji smo sebi postavili (**str. 175**) duh, razum bio bi siromašniji kada bi samo samog sebe shvatao. Za čoveka ništa korisnije i bolje nije nego čovek, za održavanje svoga bića... (**str. 191**); rad održava čoveka (**str. 193**); čovek je čoveku bog (**str. 202**); (**str. 205**) oholi i malodušni najviše podložni afektima (**str. 221**) slobodan čovek najmanje misli o smrti, za njega mudrost nije razmišljanje o smrti već o životu (**str. 231**);

* * *

Ernest Bloch, VORLESUNGEN ZUR PHILOSOPHIE DES RENAISSANCE, potaknuće

.....

p.s. celokupna umetnost tj. njeno okretanje čoveku, njen humanizam, tlo na kojem ona nastaje, puno uspomena na Rim pre svega; razvoj trgovine, bankarstva, proizvodnja koja hrli ka do tada neviđenoj preciznosti, medicina koja se budi, istraživanja koja otvaraju nove

vidike, astronomija, matematičari i, naravno, umovi i u žabokrečini se daveći teolozi, svi oni, čekaju, istorijsko venčanje – spoj sebe sa filosofijom koja će im dati novi duh, podstrek. To dolazi sa ISTOKA – Konstantinapolj – a u vidu dva goluba platonizma Platona i učenog crkvenog velikodostojnika Besariona, a i drugih. (pošto pobesneli i razjareni Turci 1453. godine upadoše u ovaj blistavi grad i razaraju ga). Platonova reinkarnirana filosofija oplemenjuje uvelu stabljiku nezdravog skolasticizma, a čast njihovog prisustva u vidu filosofije imao je predivni grad kome se i danas divimo – Firenca, grad cveća, Fiorentina, Florence itd.

.....

Nikola Ficino, Telezio, Franjo Petrić, Đ. Bruno, Tomaso Kampanela, Johanes Böhme, Francis Bacon, Pico della Mirandola; G. Galilej, J. Kepler, I. Njuton (nauke); J. Aktuzije, N. Makijaveli, J. Boden, N. Brocius (politika); T. Hobbes, G. Vico..

* * *

Dordano Bruno, O UZROKU, PRINCIPU I JEDNOM

str. 88 – nijedna stvar nije sve ono što može da bude – materija menja svoje pojavljivanje

.....

Nigde Nolanac ne kaže, kao što se to uobičajeno tvrdi, da se univerzum odražava u pojedinačnim stvarima – on je tu, blizu je, ali ubedljivo deluje njegova teorija o protezanju duha kroz sve, ali ne sa svime! Kao glas koji je u sobi sav na svakom mestu a opet nigde pojedinačno izdvojen!!!

Peti dijalog: str. 111 – svemir je jedan, beskonačan, nepomičan, ne raste, ne smanjuje se – sve odlike koje kasnije nabraja su odlike božanstva; **str. 113** – nema promene koja traži novo biće već samo drugi način postojanja. To je razlika između svemira i stvari u svemiru, svemir obuhvata sve postojeće i sve načine postojanja, a svaka stvar ima celo biće, slično i sve načine postojanja; **str. 123** – dva maksimuma se često slažu u svom protivstavu, a minimumi su u poklapanju; tako, mržnja prema suprotnom jeste ljubav prema onome što odgovara; **str. 124** – duboka je magija znati izvući suprotno pošto se našla tačka jedinstva;

* * *

N. Makijaveli, THE PRINCE

.....

p.s. pisao kao priručnik za državnike. Karakteriše ga vreme propasti i previranja malih državica – principata u Italiji, potreba za organizovanom vlašću, državnom uzoru, Knjiga ruši logičke i prirodne vrednosti ljudskih odnosa; iznosi na videlo primat vlasti nad ljudima. **p.s.** tu se, ako malo generalizujemo prikazuje potreba za čvrstom rukom i jedinstvenim tržištem, što bi se danas reklo...; **str. 35** – vlast osvajača uvek zavisi od prihvatanja istih od strane življa; **str. 344** – pomaganje drugim znači svoju propast; **str. 99** – o dvojakom načinu održavanja vlasti – zakon i sila;

p.s. karakteristike: 1. Pogled na antiku, 2. Pomoć naučno-istorijskog pogleda – obilje primera, 3. Potreba za objedinjavanjem i osvajanjem novog, 4. Prilično nevažna uloga crkve...

* * *

T. Kampanela, GRAD SUNCA

.....

6 – još na samom početku se pokazuje tendencija Kampanelina da grad (idealni grad) opiše kao bastion moći i savršene odbrambene organizacije; 9 – vrhovni vladar – Hoh – Sunce – Metafizičar – posle, pada u kontradikciju – vladar je potčinjen sveštenicima, pomažu mu tri savladara, moć, mudrost i ljubav; 13 – sve je zajedničko, 17 – Sunce – može biti i nevešt u upravljanju, ali ne može biti svirep i tiranin ili zločinac 'baš zbog toga što toliko (mnogo) zna; čovek koji se bavi jednom naukom ne poznaje ni tu nauku niti ostale nauke 25 – ljubomora među ljudima (niti zlovolja) nema – jer niko od njih neoskudeva niti u neophodnim stvarima, niti stvarima za uživanje; 34 – vojno ustrojstvo; agresivnost kojom odiše delo; 36 – nerazvijen sistem robno-novčane razmene, vraćanje na razmenu roba-roba; ipak, robovi postoje!!! 28 – inicijativa, svako želi da bude prvi u radu; ko je najsposobniji u nekom poslu naziva se kralj... (nazivi kao u onim društveno-ist. uslovima); 47 – vraćanje na paganstvo, što se verskih obreda tiče; 52 – svet je ogromno živo biće i mi živimo u njegovoj utrobi kao crvi što žive u našoj; rođeni smo od božijeg providenja, živimo slučajno, ali smo stvoreni preko zemlje i zvezda, ludost je reći da van našeg sveta ne postoji ništa; postoje dva metafizička principa: biće-bog i nebiće koje je nedostatak bića i uslov bez koga ne nastaje ništa fizičko; jer, ne nastaje ono što je već postojalo i, prema tome, nije postojalo ono što nastaje; od toga bića i nebića metafizički se stvara konačno biće; 54 – srećan život onih koji imaju, nazivaju nesrećom – otuđenje?!, jer, prikazivati se onim što nisi, to je samouništenje;

* * *

T. Mor, UTOPIJA

Str. 49 – Mor slično Kampaneli locirao svoj Grad Sunca – na ostrvu; **str. 54** – psihološki odnos prema privatnoj svojini – svakom svoje je lepo; **str. 56, 68** – protiv drakonskih kazni za krađu; **str. 61** – jaka kritika naroda ali i gornje klase, eksploatacije; **str. 71** – zavisnost mišljenja od objektivnih uslova – viši krugovi imaju svoju ideologiju; **str. 74** – kritika interesa vladajuće klase, koja sve podređuje svojim interesima, pa i zakone; **str. 76** – o neimaštini i buntovništvu (revolucionarnost?) onih koji nemaju šta da izgube; **str. 77** – strahovita kritika: '...ako jedan jedini čovek živi u zadovoljstvu i raskoši dok svi drugi oko njega kukaju i plaču, onda to znači da je on čuvar, ne jedne kraljevine već jedne taminice'; **str. 79** – psihološki: da jedno neuobičajeno mišljenje ili ne treba iznositi ili ga oprezno izneti, implicite (tj. o neslobodi mišljenja, naprednog mišljenja...); **str. 81** – privatna svojina je izvor nepravdi; **str. 82** – '...ukidanje privatne svojine (je) jedino sredstvo za ravnomernu pravičnu raspodelu dobara, kao i za opšte blagostanje; sve dok ona bude postojala onaj najveći i najbolji deo društva/ljudi će patiti pod neizbežnim i tegobnim teretom brige i bede'.

p.s. u prvom delu Utopije daje snažnu kritiku vladajuće vlastele i bogataša uopšte. Kampanela je barem dao sebi odstupnicu u astrologiji i *braneći crkvu*, dok za Mora nije čudo što je pogubljen – zamerio se svima koji su makar i malo vlasti držali u rukama...

p.s. organizacijom koju opisuje, radnom hijerarhijom, bavljenjem naukama i filosofijom 'nesvesno je izrazio imperativ ekonomskih potreba kapitalističke buržoacije onoga vremena' **str. 97...**

str. 118 – glavno i osnovno pitanje filosofije jeste: u čemu se sastoji ljudska sreća da li u jednoj ili više stvari; s ovim filosofi povezuju veru, jer je ljudski um nedovoljan sam sebi i nejak da pronade pravu ljudsku sreću; besmrtnost, zagrobni život; greh, kazna; sreća nije u svakom već samo u razumnom i časnom uživanju;

* * *

Bonaventura, THE MINDS ROAD TO GOD

str. 11 – **1.** Kontemplacija – konstatuje postojanje stvari, **2.** Vera – bavi se uobičajenošću, a **3.** Mišljenje – potencijalnim savršenstvom stvari. Materija je pasivna, forma je puna snage zbog svoje aktivnosti. Čovek – mikrokozam – upija u sebe makrokozam preko pet čula (**str. 15** – opis) Pošto preko čula vrste uđu u nas mi pojmimo (apprehend) stvar posle čega nastaje ZADOVOLJSTVO (delight) koje nastaje iz PROPORCIJA (broj – Avg. – estetka **p.s.**), kroz lepotu (estetika **p.s.**), koja je, ustvari, numerička jednakost ili određena relacija delova sa odgovarajućim bojama. Posle oduševljenja poimanjem nastaje SUŠENJE, kad se pitamo zašto je nešto lepo, prijatno ili celovito. To je sve zbog JEDNAKOSTI PROPORCIJA koje prožimaju veliko i malo, ne menja se prilikom promene mesta; tako se apstrahuje iz mesta, vremena i kretanja i prema tome je nepromenljiva, bezgranična i, u svakom pogledu, duhovna. Ovo su sve (kao u **1. Glavi**), ipak, samo maleni tragovi (traces) božiji. Znači: pošto su sve stvari lepe i ugodne a lepo i ugodno ne postaje odvojeno od proporcije, a ova je pre svega BROJ sve su stvari ritmičke (numerosa). Zbog ovoga su brojevi glavni primeri u božijem umu, a ovi samo glavni tragovi koji vode ka mudrosti (**II Glava** – po uzoru na Avgustina **p.s.**).

.....

* * *

Sveti Anselm, PROLOGIUM, MONOLOGIUM

Str. 3 – čovek je stvoren da vidi boga, a to ne može ukoliko ga bog ne nauči; vernik ne teži da razume, da veruje, nego veruje da bi razumeo; **str. 8** – ništa više ne može da sazna od boga; **str. 10,52** – bog stvara sve ni iz čega; **str. 19** – on je beskonačan i neograničen, svugde i uvek, ne prestaje i ne počinje; **str. 23** – veći je nego što može da se shvati; **str. 26** – postoji pre svih stvari; transcendiraju čak i večne stvari; **str. 28** – bog je život, svetlo, mudrost... svako dobro ove vrste, a ipak je jedno vrhovno dobro... bog je ono što sve stvari trebaju za svoje postojanje i održanje tj. u isto vreme sin i duh; **str. 41** – štogod postoji, postoji kroz nešto – ili kroz jedno biće ili više njih (kroz jedno je jasno), a ako i kroz više bića onda opet postoji jedno onda se ona, pak, svode na jedno i kroz jednu moć da egzistiraju odvojeno.; **str. 53** – stvari koje su stvorene ni iz čega egzistirale su pre svog stvaranja u mislima stvaraoca; **str. 78** – bog postoji na svakom mestu i u svakom vremenu i niti u jednom jer,...; **str. 79** – ono što nema mesta i vremena ne podleže zakonima mesta i vremena; **str. 132** – misao (minds) je ogledalo i slika boga; **str. 138** – ljudska duša je besmrtna...

.....

* * *

William Ockham, PREDESTINATION, GODS FOREKNOWLEDGE AND FUTURE CONTINGENTS

.....

Pojavljuje se, naime, problem KONTINUITETA, čisto logički problem, ako je nešto A može li ono biti i B ili preći u B. Ako, može onda je to promenljivo i nije božije (sada se problem pokazuje kao formalan – problem religije), pa onda kao problem etike – otkud zlo kod čoveka, na primer, ako ga je bog stvorio – sve što bog stvori je nepromenljivo, zatim kao problem vremena – prošlosti sadašnjosti tj. opet njihove veze, a još i kao bitan problem kretanja u istom smislu, pa i problem budućnosti i predviđanja o budućnosti. Dalje, radi se i o konsekvencijama mišljenja.

p.s. U antici mišljenje dostiže nivo gde se bavi skoro svim svojim oblicima: ono poznaje apsolutno, prividno, moguće, istinu, laž, principe, konsekventno, nekonekventno, jednost, množinu, prevazilaženje, proizilaženje, logiku, umnožavanje, uzdržanost itd. **Srednji vek** rasčišćava tj. nužno pokušava da rasčisti s ekstremima mišljenja (religije radi), dokazuje *apsolutno* na razne načine, očajnički se bori samo sa sobom – pokušava da nametne mišljenje i čoveku nešto što ovo uvek nanova stvara (što mišljenje stvara). Život i praksa ga obaraju, dokazuju i raskazuju, opominju da tu nešto nije uredu, a čovek ipak želi da se uhvati za nešto apsolutno sigurno, psihološki, a naravno tu su i objektivni uslovi gde povratnim uticajem crkva koristi ta stanja... I tako posle perioda od 1000 godina čovek je (počevši s Dekartom) tek u XIX veku rešio (privremeno) ta pitanja utvrđujući relativnost svega, što takođe nije tačno... pa se ipak na kraju svelo tek sa Marksom na to da društvo ima svoje čvrste **ISTORIJSKE ZAKONITOSTI**, da je **SLOBODA STVARANJA** ono najbitnije za čoveka, kao kreacija kroz traženje i stvaranje **smisla** što postiže razvojem proizvodnih snaga a **DRUŠTVO** – priroda – u osnovi je atom kao osnovni materijal za delatnost prirode...

Međutim, isto kao što vidimo prirodu kao mikro i makrosvet – atom... i vasiona... tako su one u isto vreme i velike nepoznanice za čoveka – možemo neke stvari još uvek, a verovatno zauvek, samo **PRETPOSTAVITI** kao mogućnost, koju ćemo da otkrijemo u beskonačnost... Dolazi se do zaključka: i stvaralaštvo same prirode bazira se na **SLUČAJNOSTI**, a ovo na **SIGURNOM POJAVLJIVANJU KROZ STATISTIČKE MOGUĆNOSTI** da nešto bude baš ovakvo ili onakvo. Istorijski, kako se priroda usavršava (gradi svoje više oblike) tako stvari postaju (kad čovek posmatra od nižih oblika kretanja naviše) određenije, uzroci su sve jasniji, zakonitosti sve čvršće i sve predvidljivije???

Kad smo stigli do društvenih kretanja očigledno je da stvari nisu individualne niti na opštem – društvenom – planu nisu u onoj meri predvidljive u kojoj progres to u prirodi biva. Kako bi se započelo uopšte sa predviđanjem, društveno-ekonomski odnosi trebalo je da dostignu određeni nivo, stanje proizvodnje i shodno tome društvene svesti, kao i individualne. Međutim, sa prvim predviđanjem o budućnosti koja se ostvaruje sad, kao i filozofskim pogledom na suštinu i budućnost čovečanstva (ipak) **APSOLUTNA SLOBODA**... nužno ove kategorije postavljaju i nose sa sobom mogućnosti i to ne više dve, tri ili neizmerljivi broj, već beskonačno brojnih mogućnosti ispoljavanja čovekove suštine, njegove univerzalnosti.

U svakom slučaju srednjevekovna misaona aktivnost bila je **nužna**. Ona je u sebi bila apsolutna, orijentisana tako, isključiva i jednostrana. Društveno-ekonomski odnosi su se raspali pre toga – nužno – sila koja ih je objedinila bila je nužno **RELIGIJA** – ona je odražavala čovekove želje, postojanje jedne sigurne mogućnosti, ali jedne. Međutim, potpuno je **RAZOČARALA** – bila je nespojiva s čovekovom suštinom – nudila je jedno, jednu jedinu istinu tj. mogućnost onome što je po svojoj suštini beskonačno i univerzalno!!!...

* * *

Sv. Avgustin, O HRIŠĆANSKOJ DOGMI

I Knjiga – 4. U stvarima možemo uživati ili ih upotrebiti; ako uživamo onda je to samo sebi cilj, a stvari zapravo treba da upotrebimo da bi uživali u Svetoj trojici.

II knjiga – 1. O znacima koji su takve stvari koje stvaraju takve **IMPRESIJE/UTISKE** na osećaje tj. čula koja nam zatim utiskuju nešto drugo u mišljenje (kao kad vidimo otisak divljači i zamišljamo životinju, dim-vatra i slično – posredno, simboli itd. **p.s.**). Postoje: a/ prirodni znaci – koji nas namerno upućuju na zaključak (otisak, dim i sl.), b/ konvencionalni znaci – koje živa bića izmenjuju da bi saopštili osećanje svog mišljenja, utiske (percepciju) ili

svoje misli, c/ znakovi pomoću mimike koji se odnose se na čulo vida, govora na čulo sluha; što se ostalih čula tiče Avgustin kaže da su ona retko zaposlena. d/ upotreba pisma;... 7. Koraci ka mudrosti (bogu): a/ strah, b/ pobožnost, c/ znanje, d/ odlučnost, e/ savet, namera, f/ pročišćenje srca, g/ mudrost.; 8. Znanje (3) se dobija čitanjem i učenjem biblije, 28. Istorija nam izuzetno pomaže u dobijanju znanja, 31. Postoje i one grane znanja koje su u vezi s intelektom od kojih su najvažnije one u vezi sa SHVATANJEM (reasoning) – zaključivanjem i brojanjem (ali se treba čuvati sofistike), 32. Zaključivanje, međutim, nije postavio čovek, već ga on samo posmatra (ni jedan čovek ne može da se digne iz mrtvih – a hrist?) i sl; 34. jedna je stvar znati logičke zakone, a druga istinu!

.....

* * *

Toma Akvinski, SUMMA TEOLOGICA

I DEO 1A – 1. pored filosofije postoji i vera – teologija; **3.** Teologija je JEDINSTVENA nauka jer ima jedinstvenu svetu osnovu kod onoga što posmatra i proučava; **7.** Teologija je orijentacija na boga, čak ga saznaje samo posredno i bilo koji zaključak koji napravi upravljen je k njemu; **2A – 1.** Čovek prirodno teži sreći, a bog je sreća, te imamo prirodno usađeno znanje o bogu, iako, ne znamo da je to on; **7A – 2.** Bog je beskoknačan; stvari su relativno beskonačne jer materiju konkretno određuje forma te kao određena stvar (drvo, kamen i sl.) materija nije beskonačna, ali kao potencija bilo koje forme ona to jeste; **10A – 4.** Večnost je različita od vremena, jer vreme ima svoje pre i posle i određuje tj. meri pokret; **11A – 3.** Bog je jedno što se vidi po: njegovoj prostoti (jednostavnosti), beskonačnosti njegovom savršenstvu i jednistvenosti sveta; **4.** Čovek ima dve vrste saznanja – čulno i intelektualno – ni jednom vrstom čovek sam (niti anđeli) ne može da sazna božiju esenciju, jer po prirodi samo ono srodno se saznaje, osim BOŽIJOM MILOŠĆU, prisajedinjenjem tj..., **5.** prosvetljenjem intelekta, **12.** prirodnim razumom, koji se bazira na čulima možemo saznati da bog postoji, da je on uzrok svih bića, stvari koje se razlikuju od njega, a samo, **13.** milošću božijom možemo više saznati o njemu, **4.** Istina je bliža biću te je ispod dobra, **5.** Bog je najviša i prva istina; **17A – 2.** Istina se ne nalazi u čulima tj. samo utoliko što čula primaju čulne stvari istinito; **45A – 1.** Emanacija = stvaranje stvari i ljudi... **1...** je nastalo iz ničega tj. od ničega, **46A – 1.** Svet nije večan, samo je bog večan, a svet je važan samo onoliko koliko to bog želi; **47A – 1.** Raznolikost nastaje od boga čija dobrota nije mogla biti adekvatno reprezentovana samo od jednog bića, **2.** Nejednakost takođe potiče od boga i ona je dvojaka: a. Specifična, b. Materijalna tj. numerička – brojčana, broj – količinska, što ukazuje na savršenstvo – jer, sve što je (na)više 'povezano' savršenije je, **6.** Memorija je u intelektu kada se odnosi na vrstu (opšte pojave), a u čulima kad se odnosi na prošlost jer se prošlost odnosi na jedan momenat..., a ovaj na pojedinačno; **71A –** zlo je suprotno prirodi – čovekova priroda je nastala iz racionalne duše, tako da je sve suprotno racionalnom, a suprotno i prirodi...;

p.s. tek 'posredstvom' Tome Akvinskog postajmo svesni u kojoj meri je Aristotel bio veliki filosof a ujedno se shvata i 'religiozna filosofija' koja je s Tomom Akvinskim doživela svoj vrhunac iako uz dosta 'prepisivanja' od Aristotela. Takođe, čovek ne može da se otme utisku da je T. Akvinski mnogo više znao nego što je hteo da kaže, bilo realniji nego što se prikazivao, dosta toga dodelio čoveku u svom delu, formalizovao neke dokaze o bogu do krajnosti (što navodi i da nije bio fanatički ubeđen u ono što je pisao i uveo dosta humanih-prirodnih elemenata u teologiju...

* * *

Aristotel, METAFIZIKA

983b – za većinu prvih filozofa *pranačela* su materijalne prirode; Tales (pranačelo); stari kosmolozi (mit i voda); **984a** – Hipon ne spada ovde; anaksimien i Diogen (vazduh); Hipon iz Metaponta i Heraklit čiz Efesa (vatra); Empedoklo (četiri prosta tela); Anaksagora iz Klasamena (beskrajni broj panačela); **984b** – Parmenid (poimanje uzroka – pogrešna ocena???) p.s.);

.....

Poimanje uzroka kod prethodnika Parmenida (Heraklit i dr.); Anaksagora (princip uzroka); Hesiod (pranačelo, pokretač ljubav); Parmenid (pranačelo, pokretač želja);... **1090a** – 3. Kritika teorije pitagorejaca o večitim promenama; Platoničari; **1091a** – 4. Platoničari – parno postoji, neparno ne; b – stari pesnici – odvojen pojam jednog (kao Zevs, na primer); Empedoklo, Anaksagora – prijateljstvo = element; razum = pranačelo; Platoničari(?) idealno dobro se izjednačava s idealnim brojem; **1093a** – Homerovi tumači (u principu iznose sitnije sličnosti, a zanemaruju one krupne);...

.....

p.s. 'meta ta fisika' – ono iza prirode/fisisa; ono što stoji iza (tog/ta) vidljivog, čulima dostupnog a što je dostupno samo mišljenju... tu nastaje sva buduća razlika u svim pravcima mislilaca, pa se čini da su u pravu oni mislioci koji tvrde da je osnova jedna, s tim što povratno treba naći način na koji se misao vraća prirodi...

* * *

MILETSKA I ELEJSKA ŠKOLA, zapažanje

Proučavajući ove dve vekovima odeljene škole, primetićemo nekoliko dodirnih tačaka. Pre svega ne mogu se oteti utisku da je elejska škola nastavak miletske. Jedna od osnovnih sličnosti ovih škola je u **MATERIJALISTIČKOJ POSTAVCI SVETA**. Elejci jesu, neosporno, mnogo dalje otišli, čak i načeli logičku osnovu zaključivanja, ipak je osnovna postavka o biću kao *jednom* izvoru svega dovoljna da kaže da je elejska škola nastavak miletske. Ipak, elejci su biću dali sve attribute boga (za kasnije) i tvrdili da ona obuhvata sve. Analogno tome i milećani, moglo bi se reći, tvrde nešto slično. Ovde su elejci možda i jonci bili nedosledni u svom filozofskom učenju.

Milećani kažu da je praosnov (biće) jedno materijalno. Sve nastaje iz njega i nestaje u njemu, a pošto je ono u svemu ništa niti nastaje niti nestaje u njemu, već je sve – jedno. Međutim, kod njih postoji kretanje mada ga oni u krajnjoj liniji nisu ni spomenuli konkretno a još manje utvrdili kako ono nastaje...; Uopšte, mnogo će još proći do pojave definicije materije u filozofiji, a to će prvi učiniti Demokrit. Ovde je najvažnije da je materijalno ono što je osnov svega, da je ono beskonačno i da se kreće...

Slično je i Ksenofan govorio. On kaže da je sve jedno beskonačno, da je ono u svemu. Nedosledan je utoliko što prvo tvrdi da bogovi ne postoje, ali ih na kraju ipak priznaje. Zatim, sve ovo oblaže metafizičkim velom, kada odlazi isuviše u daleko tvrdeći da pošto ništa ne postaje ni iz čega – nema kretanja tj. da sve miruje (ovo Ksenofan obrazlaže time što kaže da, ukoliko nešto nastaje iz ničega onda je i zemlja morala nastati iz ničega, a nemoguće je da je ona nastala iz ničega... Ovo je krajnji oblik onoga tvrđenja koje smo imali još kod milećana – da je biće tj. praosnov u svemu.

Parmenid je dalje razradio ovu osnovu elejske filozofije. On je počeo sa tvrđenjem da je biće svugde. A misli? Parmenid tvrdi da je misao koja je proizvod razmišljanja identična s bićem koje je beskonačno u svemu. Ovo je dalo mogućnost za kasniji idealizam. Eto, na taj način će

se jedno u osnovi materijalističko tvrđenje pretvoriti i u krajnji subjektivni idealizam. Parmenid kao i ostali grčki filosofi pada u kontradikciju, kao normalna posledica samog mišljenja. Naime, sećamo se da je preuzeo Ksenofanovu tvrdnju da je biće koje leži u osnovi svega beskonačno. Pretvorivši to čak i u misljenje ostalo mu je dva puta. Prvi bi bilo tvrđenje da čovek nikada ne može spoznati pravu istinu usled beskonačnosti bića, a drugi da ode u kontradikciju govoreći kako je biće ograničeno. Ovo je omogućilo sofistima da kasnije kažu 'Sve je istina, zabluda nema, jer zabluda je nebiće koje se ne može zamisliti'...

Dalje, Parmenid je isto kao i Tales, Anaksagora i Anaksimandar tvrdio da sve nastaje iz toplog i hladnog, gde je još jedna dodirna tačka. Ipak, elećani *celinu* svojim filozofskim putem negiraju postojanje tj. mnoštva i jednoga u isto vreme, znači, suprotnosti upšte, što su milećani postavili kao osnov svoje filozofije govoreći da je sve – mnoštvo, nastalo iz jednog – vode ili apeirona ili vazduha, što znači da su prvi postavili jedan od najvažnijih problema dijalektike jedinstva suprotnosti. Milećani nisu znali dalje da razrade ovu tezu o jedinstvu suprotnosti.

Zenon iz Eleje preuzima odbranu pre svega Parmenidovog tvrđenja o nepostojanju mnoštva. Zenon takođe priznaje materijalno kao osnov, ali apsolutno negira kretanje koje po njemu ne postoji. On dalje tvrdi da postoji samo biće te da nebiće ne postoji, jer ništa ne može postati ni iz čega!!! Dalje, dokazuje (kao i Parmenid, ali u blažoj formi) da se ne možemo osloniti na čula pri rasuđivanju o biću, već samo na razum. Ovde je Parmenid ustvari prešao u kontradikciju prvo govoreći o jedinstvenom ustrojstvu prirode, a kasnije za tu istu prirodu govoreći da je privid.

Mada ovo naizgled nema veze sa milećanskom filozofijom ipak ovo je jedan od njenih mogućih nastavaka te sam zato sve i opisao na ovaj način.

Znači: milećani podvlače materijalno, ali čulima je dostupno kao princip, a kretanje kao normalna postavka sveta kao jedno, celini u svetu. Elejci, međutim, uzimaju jedinstvo sveta kao svoju osnovnu postavku idući do kraja u tvrđenju da je sve jednostrano tj. jedno i da se sve kreće. Razvijajući to jedinstvo pretvaraju ga u apsolut odvojen od konkretne prirode, Pozitivno je to što su logički razradili pojam kretanja. Naime, oni nikada nisu tvrdili da čula ne vide ono što vide, već jednostavno nisu verovali čulima, a to znači da je logičko rasuđivanje bilo za njih primarni ili važniji oblik saznanja od čulnog. Oni su kretanje postavili u njegovom logičkom izrazu. Elejci su time prvi put posle raznih filozofija o postanku, o biću itd. protivstavili razvitak mišljenju i došli do zaključka o relativnosti čovekovog saznanja tj. pojmovna.

* * *

Avugustin, BOŽIJA DRŽAVA – De Civitata Dei

I knjiga – (poenta) – varvari ne ruše crkve i ne tretiraju sveštenike kako bi mogli s obzirom da je rat; čak usvajaju religiju kao takvu (**p.s.** verovatno shvatajući njen potencijal za osiguranje svoje vlasti?!); **II knjiga – 7.** Filozofi ispituju prorodu i njene zakone; kada se prepuste sami sebi onda dolaze u ćorsokak zbog ljudske konačnosti tj. ograničenosti i tada padaju u greške (za grčke filozofe) **IV knjiga – 12.** Pobija da je priroda bog i da joj život daje božija duša (važno); **V knjiga – 20.** Vrlina – oni filozofi koji postavljaju vrline i vrlinu kao cilj ustvari postavljaju uživanje kao vrhovni cilj koji sedi na prestolu kao kraljica, a vrlina kao njeni robovi njoj potlačeni, gledaju je i rade onako kako ona kaže.

.....

XI njiga – 4. Nema počeka, **5.** Beskonačni vreme i prostor, **6.** Svet i vreme idu zajedno – 'vreme ne postoji bez nekog kretanja', **10.** Supstancije i kvaliteti su jednostavni jer su jednaki, jer su sveti, mudri ili sami u sebi blagosloveni i bez drugih primesa, **16.** Gradacija bića oko nas je: neživa stvar, živa bića, ona koja osećaju, životinje, inteligentna bića, anđeli – ovo su sve bića koja (u celoj skali?) nisu u božijoj supstanciji. Ovo je gradacija prema prirodi, dok prema potrebi tj. ljudskim htenjima ona može biti drugačija, **XI njiga – 25.** Filosofija se deli na tri grane: fiziku (priroda), logiku (mišljenje) i etiku (moral). Tako shvaćena podela u većini filozofa koji se pitaju o poreklu (prirodi), o metodi znanja (mišljenju) i cilju (etika) direktno shvata 'trojnost' tj. vodi ka saznanju boga, iako je sama trojnost daleko od toga, **26.** Zasigurno jesam i znam da jesam (o verodostojnosti znanja, mišljenja i opažanja), a to da postojim volim (borba za opstanak, namoodržanje) i 'ne dam se' ni u najgorim situacijama **5.** Sve stvari u prirodi i priroda su dobri, sve dok drže svoje mesto prema vrsti, čak i u menjanju ukoliko je ono tj. menjanje, potčinjeno višoj vrsti, **11.** Bezbroj svetova,...

.....

* * *

Branko Bošnjak, GRČKA FILOFSKA KRITIKA BIBLIJE, i podstrek za komentar

Da li bog, religija nastaje prirodno (fisis) ili putem zakona i običaja (nomos) je dominantna diskusija koja je bila vođena (veoma značajno pitanje...). Ovo pitanje dovodi onda do dileme: da li su društveno-političke institucije nastale prirodno, nužno ili po konvenciji, običaju, nomosu (**str. 26**); **Str 30.** Kriterijum je u nemanju potrebe jer 'ništa ne trebati je božanski'; **str. 82.** filosofija dovela temu o bogu do kraja, do njegove negacije, 'ako i postoji onda ne služi ničemu u našem životu' (Epikur, Karnead **p.s.**); **Str. 330.** *Filosofija nam nikada ne daje dogmatičke, apsolutne i večne teze kao religija...*

.....

p.s. filosofija je fleksibilna u uzlaznom smislu, progresivna. Filosofija nas ostavlja s mogućnostima, ona pokreće naš um i uvek nas tera na saradnju – nekada i mukotrpnu, ali punu blistavih plodova vrednih života i bitnih za nas. Opet, ona je teška, ne dozvoljava žabokrečinu duha, pasivnost – pozitivna je u svakom smislu gde se duh odražava. Filosofija istorijski prati ali i pravi čovekov razvoj, ali bezbroj ljudi je kroz istoriju bio vođen njome, a da nisu ni znali; ona je nenametljiva... Ne treba zaboraviti da su u okršajima filosofije s religijom ljudi bukvalno i umirali na intelektualnom bojištu, ali i na stvarnim ratnim bojištima. Nije tu bila filosofija sama za sebe, ta i ta filosofija, razmišljanja ono za šta su se ljudi kroz istoriju borili. Bilo je u pitanju mnogo više. Jedna sveobuhvatna SLOBODA. Sloboda čovečanstva. Jedno stremljenje, jedan cilj koji se nazirao kao nešto nedokučivo, ali konkretno životno, kao nešto daleko, ali stvarno, kao nešto što nije, a što jeste ili... možda obrnuto. Svesno, ali ipak stihijski, radi svoje pojedinačne filosofije individualne težnje, teorije, ljudi su uz pomoć filosofije došli do ove slobode koju danas imaju i dalje... I sada je žele u potpunosti, celu, još više nego ikada ranije, kao deca kojima nikada nije dosta neke uže pojmljene slobode. Filosofija, filosofirati, ustvari, uvek će biti ono što jeste i što je uvek bila – jedna slobodarska, revolucionarna delatnost. Pogled ka budućnosti. Neustrašivi pogled ka budućnosti, koja je zapravo i pogled u biće mislioca i njegova odlučnost... Realnost. Biće i spoj čovekov sa sobom i svim oko njega.

* * *

Plotin, ŠEST ENEADA

I Eneada – I. Vrline treba tražiti u skrovištu a metoda za to je... **III.** dijalektika koja je sa svojim proučavanjem sveta i sa svojim zakonima svet/priroda najvažniji deo filosofije; **VIII.12.** ako pobijamo materiju (zlo) onda pobijamo i dobro; (2. Telo nije taminica duše). **III** o tome da je astrologija beskorisna. **IV 16.** Materija je bez jačine, nema sećanje, vrline, leopote i nečeg od idealnog principa koji joj nedostaje, a nedostatak nečega znači da tome nedostaje proporcija, srednje stanje između dobra i zla – to je materija zla (**p.s.** znači i bog je bez atributa?!, s obzirom da je apsolutno dobro); **IX** napad na gnostičare i njihovog zlog boga; **III. 3.** Ali uvlači se u panteizam tvrdeći da smo mi tj. naše, ljudske, čovečije duše deo svega, boga itd. **5.** Stupnjevi vidljivog života su, ustvari, stupnjevi prožetosti božanstva tj. drugosti; **VI. 5.** Čistota duše jednostavno znači dopustiti joj da ostane/bude sama (kasnije Montenj **p.s.**) kad je ona prepuštena samoj sebi nema stranih uticaja itd. **VII.** Beskonačnosti nema **VIII.** Sve je upravljeno ka 'viziji'...???. **IV eneada – III. 17. Emanacija,** krugovi svetla koji se šire od boga (**p.s.** da li nadole ili svuda okolo podjednako?) **21.** Živa bića su obasjana dušom **2.** Viđenje je aktivno (te stoga i ne prima otiske, slike i (im)presije – presions); **VII. 3.** tj. osećaji, čulna percepcija i memorija nisu pasivni već aktivni činiooci (**p.s.** kasnije Kant?), **VIII.** Plotin o... **4.** O slobodi – izvanredno = kad neko nešto uradi, ne radi drugog (sluga i gazda) i ne po tuđoj volji!

p.s. Plotin izvanredan filosof za doba u kojem je živeo. Dubok, a čak na neki način i dijalektičar u svojim razmatranjima percepcije, na primer, gde stavlja percepciju kao verodostojnu, razum kao kontemplativni filter viđenog a zatim mešanje svega viđenog s već viđenim – memorijom, iskustvom – gde sledi **ideja** platonova. Takođe, izvanredno razvija misli i dokaze – sažeti, koncizni i teški!

* * *

Sv. Avgustin, CONFESSIONS (Priznanja, Ispovesti)

Prvih devet poglavlja – Avgustinova autobiografija – ističe da je uglavnom pratio filosofiju **manihejaca...**

.....

X – 9. Pitao zemlju, more i dubine, one koji gmižu, vetar koji se kreće i njegove stanovnike, nebo, sunce, mesec, zvezde, a svi mu rekoše – 'mi nismo tvoj bog'. Okrenuo se svojim čulnim stvarima i pitao: 'Kažite mi nešto o njemu – bogu' – 'On nas je stvorio, rekoše'. Okrenuo se sebi – telu – duhu svome. Telo, dokle god je dopiralo i pomoću tela ga ne mogu naći. **11.** Prešao u *duh* svoj koji je udružen s telom i daje mu život... '...reći ću i ono što ispunjava moje telo osećajima'. **13.** Zatim stiže u svet memorije – sećanja, gde su sva moja iskustva (čulni 'ulazi') sakupljena. Kad mi čula i ne rade mogu da zamislim neko iskustvo. **14.** Tu se ja sećam sebe i svojih postupaka i svega oko sebe, a memorija-sećanje ja doživljam i budućnost (ne samo prošlost) jer razmišljam o njoj i zamišljam je!!! **15.** Memorija je 'bezgranični prostor'; **25, 26.** Svest mi afektira u osećanjima i deo je memorije jer stvar ne mora biti u svetu, ali je tu u memoriji, **35.** Pređoh u memoriju i dođoh do istine – boga koja (istina) je u memoriji, ali gde sam te našao jer u memoriji nisi bio pre nego što sam te našao (tražio **p.s.**).

XI – 7. Ni zemlju ni nebo nisi napravio (bože) iz njih samih, već nisu bili, pre tvog stvaralaštva, nisu niti postojali. Pa kako onda? *Rekao si i tako ih stvorio* (prozborio: iz reči)!!! **8.** Što god kažem da se stvori, stvoriće se iz tvoje reči, **10.** A, to je 'početak', **11.** Šta je to što prodi i sja kroz mene, a da me ne povređuje; to je MUDROST. Mudro si sve stvorio i to je početak u kome si i napravio zemlju i nebo, **12.** Kad me pitaju šta si radio pre nego što si

stvorio zemlju i nebo ja kažem: ne znam a kažem i..., **14.** Bića nisi stvorio... i... **15.** tada, pre, nije postojalo vreme 'tada' ili 'pre' jer si ga ti kasnije stvorio s bićem, **16.** Vreme tebi stoji, ne ide ni napred niti nazad, dok nama nastaje, prestaje, prolazi, **26.** Ne postoje stvari prošle niti buduće, postoji samo sadašnje prošlog (kao sećanje), sadašnje sadašnjeg (vid) i sadašnje budućeg (očekivanje). Ona (vremena) postoje, znači, u našoj duši. **27.**... ali mi na neki način merimo vreme. **31. p.s.** Izvanredno uočena veza kretanja i vremena (čak i mirovanja), **40.** Vreme ne mora biti bez bića,

XII – 3. Svetlost postoji, a njen niži oblik (znači mrak, ne postoji kao takav) je uzrok (dubina, ambis). **45.** I zemlja je najniži oblik svetlosti tvoje (**p.s.** emanacija). Ona je zlo, bez forme iako je ti stvorio svojim PROSVETLJENJEM. Mrak i zemlja su bez forme i ružni. **5.** Oni nisu dostupni našim čulima jer nemaju formu, a nisu niti lepi. **6.** Ali, ja ne mogu da zamislim ono što nema formu, a to mora da postoji jer vidim stvari oko sebe kako se menjaju te jedna ista stvar dobija drugu formu, znači: ima nešto što menja formu. A šta je to: duša ili telo? Ili, 'nešto ništa', ili 'postojeće nepostojeće', **7.** Dobra zemlja (kasnije Laibnic **p.s.**). I tako si stvorio nebo tebi blizu i zemlju (blizu nečega – kojoj ništa nema inferiorno), **28.** Suma prethodnog izlaganja.

.....

p.s. 1. Prevod (engleski s latinskog) veoma sumnjiv, ali samo u pogledu reči koje se čine suviše savremene i neadekvatne za ovakav tekst – i po starosti Avgustinovog pisanja takođe (na primer: atmosfera i sl.); 2. Što se istorijskih činjenica tiče, oslanja se uglavnom i najviše na Varoa; **3.** I Plotin i Avgustin (naravno prvo Plotin) beže od apsolutne volje božije u kreaciji. To bi ujedno značilo: da je bog kreirao takođe i zlo i on sam bi imao tu osobinu zla... bio bi zao i slično. Tu se ipak dopušta izvesna kreativnost prirode koja se kasnije konfrontira kao onaj zli antipod apsolutnome. Plotin je takođe insinuirao postojanje dveju država (svetovne i božije) što je Avgustin kasnije izveo u Državi božijoj...

* * *

Epikur, SCHRIFTEN

>> Spis upućen Herodotu

1. O nepohodnosti znanja o pojedinačnom; **2.** O neophodnosti poznavanja izvora, osnova reči (s njihovim prvobitnim značenjima kako bi se nešto znalo i moglo objasniti); **3.** Treba znati kako se odvija čulna percepcija u našem saznanju i osećaju, kako bi imali 'uputstva' za dalji razvoj naših misli; **4.** O kosmosu (das All); ništa ne nastaje iz ničega; **5.** Kosmos (das All) se sastoji iz praznine i tela; **6.** Jedna tela su spojevi dok su druga pra-tela – atomi; **7.** Kosmos (das All) je beskrajn; tako isto i prazan i puni prostor; **8.** Atomi su raznoliki (neograničeno?); **9.** Atomi su u večitom kretanju; večnom spajanju *pri padu*; *deklinacija* – sve ovo bez početka (to je u prirodi praznog prostora) – **p.s.** koji vuče nadole atome u ponor; tu oni dekliniraju – gravitacija??, samokretanje?; **10.** I svetovi su neograničeni po broju; pošto atomi nisu svi slični, tako ima svetova sličnih i različitih od našeg; **11.** Slike 'eidole'; nezamisliva brzina ovih slika (= svetlosti); **12.** Slike i mišljenje = istovremeno se odbijaju; **13.** Razmišljanje je potaknuto od stvari spolja; **14.** Greške dolaze od naših *odatnih* misli (iskustava **p.s.**?); **15.** predstave ne bi ni postojale kad ono spolja, van nas, ne bi postojalo; **16.** O primarnim i sekundarnim odlikama, kvalitetima (**p.s.** mehanicizam?); **17.** O ograničenosti odlika atoma i samih atoma u nekoj stvari u nekom telu; **18.** Atom – nepojmljivo mali; **19.** Brzina atoma; **20.** Brzina atoma unutar spojeva; **22.** Atomi duše; **23.** Duša kao Hauptursache (vrhovni/glavni uzrok/poreklo), baza za čulnu percepciju;

23. Prazan prostor samo omogućava kretanje; prema tome duša to ne može biti; 24. Kvaliteti (kao boje, forma, veličina) nisu samostalne suštine tela, ali nisu niti nepostojeći, a nisu ni deo tela; 25. Simptomi – slučajne odlike; ne sadrže prirodu celine, postojećeg (s Ganze); 26. **Vremenu ne možemo da tražimo ono što u osnovi leži (kao kod ostalih percipirajućih pojava);** 27. Nastanak svetova iz virova (Wirbel) haosa **p.s.**; 28. Čovek i priroda; razvoj društva, čovekov razvoj; različiti narodi primaju različite utiske; 29. Nebeska tela; ne pokreće ih nikakvo biće van njih; 30. Raznolikost prirodnih pojava; 33. Sve može da se dešava na razne načine (relativnost? **p.s.**) i to moramo da unesemo u naše saznanje; 34. Vera je glavni uzrok nespokojstva duše; 35. Čovek kao jedinka društva;

.....

>> *Spis upućen Pitoklu*

(detaljni opis nebeskih pojava, kretanja, nevremena, planeta, zvezda itd.)

.....

>> *Spis upućen Menikenu*

1. Božanstava i bogova ima, ali ne kako to masa sebi predstavlja, zamišlja; 2. Smrt nije ništa; 3. Onaj koji je shvatio da posle smrti nema ničega strašnog, tome ni život nije strašan; 4. O prirodi i ništavnim požudama; 5. Zadovoljstvo je početna tačka i cilj srećnog života; 6. Zadovoljstvo životom ne postavlja onako kao što ljudi koji ne poznaju njegovo učeneje o zadovoljstvu; 7. Začetak i najveće dobro je razum; zbog toga je razum čak važniji od filosofiranja; u njemu su koreni svih vrlina; 8. Ali bolje je i u bogove verovati nego verovati u fatalizam;

.....

* * *

Miloš Đurić, EPIKUR, predgovor

XV str. 'Da spomenemo još Epikurovo originalno učenje da poslednji sastojci materije nisu atomi nego punktualni **minimi** iz kojih se sastoji atom. Ovo učenje, na koje zacemento zbog nejasnog izlaganja u Poslanici Herodotu nisu obratili pažnju tako odlični ispitivači kao što su bili Uzner, Lahman i Celer, obradila je Ksenija Tanasijević u **99. Glavi** svog dela *L'atomisme d'Epikur* (Paris, 1926), a otkrio ga je Hans von Armin, i izložio u svom spisu *Epikur Lehre von Minimum* (Almanach d. Wien, Akad, 57, 1907, 383, ss). Svojom teorijom o **minimama** Epikur ima značaja za potonju nauku i kao prethodnik Đordana Bruna u kojeg se celo znanje svodi na saznanje matematičkog: fizičkog i matematičkog minima, zatim kao prethodnik Monadologije Leibnica i učenja B. Petronijevića o realnim središnjim i irealnim srednjim tačkama, kao i njegove Diskretne Geometrije'.

p.s. oslonivši se po malo na Hegela koji kaže da ne trebamo i ne smemo pridavati starim misliocima više nego što oni zalužuju, kažem da je M. Đurić ostao na nekim ne baš ubedljivim filozofskim pozicijama što se tiče ove teorije o punktualnim minimima.

p.s. čemu sva nabranja Plutarhovich, Ciceronovich uitisaka o uživanju, koja posle sam Đurić pobija? Možda kao prikaz svoje visoke rečitosti i količine znanja? to je ionako nesporno!!!

* * *

Predrag Stanković
ŠUMOVI PORED PUTA II/II

*

Izdavač
Predrag Stanković
e-mail: ciles48@yahoo.com
mob: 061 191 5833
[www.predrag](http://www.predrag.stankovic-cile) stanković-cile

*

Tehnička obrada, teksta, dizajn
Predrag Stanković

*

Lektura
Svetlana Vasović

*

Štampa
Samizdat

*

Primeraka
12